

Az elmebetegség mint tömegjelenség.

L'aliénation mentale au point de vue statistique.

I. közlemény. — Ire partie.

Résumé. Les statistiques des maladies mentales, auxquelles nous nous bornerons ici, sont inexactes, le diagnostic étant souvent difficile à établir. Il y a là toutefois, comme chez tant d'autres phénomènes statistiques, une certaine proportion entre les cas relevés et les cas omis, de sorte que, malgré les lacunes, on peut découvrir quelques régularités.

Les statistiques des aliénés ont 3 sources permanentes: 1° le recensement de la population, 2° le mouvement de la population, 3° les relevés des hôpitaux. Il faut consulter en outre les résultats des enquêtes particulières (pour la Hongrie ceux des enquêtes de 1895 et de 1901).

En Hongrie, lors du recensement de la population, on demande, sur le bulletin de recensement, si l'individu recensé „a un défaut de corps ou d'esprit et si oui, lequel?“ Depuis le congrès international de statistique de Saint-Pétersbourg (1872), plusieurs autres pays ont également introduit cette question dans leur bulletin de dénombrement.

La deuxième source permanente est la statistique du mouvement de la population, fournie par la partie relative aux causes de décès des registres de l'état civil. Dans les tableaux dressés par l'Office hongrois de statistique, les décès dus aux maladies mentales sont combinés par profession, sexe, âge et suivant la population active et dépendante; on y trouve aussi, dans les statistiques sur les causes de décès, dressées par des médecins, pour quelques années les diagnostics les plus importants avec indication des enfants de moins de 7 ans.

La troisième source permanente est la statistique des maisons d'aliénés et des sections d'aliénés et de névrosés des hôpitaux et des cliniques. En Hongrie, ces établissements dressent toutes les années deux sortes de relevés: l'un, fait pour l'Office de statistique, comprend le mouvement des malades, le nombre des lits, la durée et le résultat du traitement, le domicile des décédés, le personnel et la situation financière des établissements; l'autre, plus détaillé, est adressé, dans le cadre d'un rapport circonstancié, aux ministères compétents et comprend des données démographiques détaillées,

les diagnostics et l'analyse des facteurs inclinant à la folie. Les Instituts d'assurances sociales et les caisses de secours aux malades dressent également des statistiques sur les aliénés, dont la plus détaillée est celle des malades incapables de travail et touchant une indemnité de nourriture.

En Hongrie, d'après les chiffres du recensement de la population, le nombre et la proportion des aliénés s'accroissent beaucoup plus que le chiffre des idiots. La proportion des aliénés y a été la plus basse en 1890 (61 pour 100.000 habitants, soit 67 pour 100.000 dans le territoire actuel); elle a doublé jusqu'en 1920, s'élevant à 133 pour 100.000.

En France, cette proportion n'a été que de 34 pour la moyenne des années 1835—1839; elle est montée à 145 jusqu'en 1900; un accroissement analogue est constaté dans la plupart des pays civilisés. D'après les données recueillies, le surmenage cérébral et la civilisation moderne ont une très petite part dans cette augmentation; les principales causes en sont l'alcoolisme, la propagation de certaines maladies (par exemple la syphilis) et le fait que les statistiques et diagnostics des premiers symptômes sont plus exacts.

Suivant les statistiques, il y aurait dans les villes plus d'aliénés et moins d'idiots qu'à la campagne; la cause en est que les grandes maisons d'aliénés sont dans les villes et qu'on y prend surtout des aliénés proprement dits et très peu d'idiots et d'imbéciles.

D'après la statistique du mouvement de la population, l'aliénation mentale a, par rapport au siècle dernier, fort augmenté en importance parmi les causes de décès: la proportion pour 1000 décès n'en avait été que de 1.7 en 1881—1887, elle montait à 11.2 en 1917 et à 9.2 en 1927. Comparativement à la population, l'importance de cette cause de décès s'est également élevée: sur 100.000 habitants, il n'y avait que 10 décès par aliénation en 1892—1895, on en comptait 17 en 1927 et encore plus (22) en 1919. Bien que le nombre des femmes soit supérieur en Hongrie à celui des hommes, il y meurt plus d'hommes que de femmes de maladies mentales. Au point de vue de l'âge,

l'importance de l'aliénation en tant que cause de décès augmente de plus en plus dans les groupes d'âge avancé et diminue fort parmi les enfants de moins de 7 ans; la proportion de ceux-ci n'était que de 3·8% en 1927 contre 17·9% en 1900 et la plupart en étaient épileptiques (en 1912 97% des enfants morts à cet âge de maladies mentales.) Il paraît que le perfectionnement du traitement réussit mieux chez les enfants; les gens âgés ne guérissent pas plus facilement qu'auparavant des cas graves. La proportion des décès par aliénation mentale est la plus haute chez les journalistes, les ouvriers de l'industrie et les retraités (que leur âge y incline aussi), la plus basse chez les producteurs du sol et les mineurs, et toujours élevée chez les employés publics et les individus de profession libérale.

*

„Az elmebetegség mint tömegjelenség“ címmel arra utalunk, hogy az elmebajjal nem orvosi, hanem elsősorban statisztikai szempontból kívánunk foglalkozni. Azzal, hogy e baj mily gyakran, minő tömegesen fordul elő, hogy az egyes néprétegekben mekkora arányt képvisel, s mily gyakran vezet halálhoz. Azzal, hogy a betegek mely része van nyilvános ápolásban s hogy a fontosabb demográfiai ismérvek, mint pl. kor, nem, családi állapot, foglalkozás stb. szerint miképen oszlanak meg. Mi a bajuk orvosi kórisméje s melyek voltak az arra vezető vagy arra hajlamosító tényezők, avagy egyenesen mi volt azok oka.

Az „elmebaj“ elnevezés, mint terminus technikus nem foglalja magába az összes „agybajokat“. A csupán testi, szomatikus tünetekkel járó agybajok, pl. agyvérzés, agytályog, hátgerincsvadás, egyéb idegbajok, stb. még nem elmebajok. Az agybajok közül csak azok elmebetegségek, amelyek az észbeli functiók, az értelem zavarával járnak. A fentemlített példák közül az agytályog, az agyguta, mint olyan, csak agybaj, nem elmebaj; de lehet egyúttal elmebajja is. Gyakran előfordul, hogy az elmebaj idővel kifejlődik agysérülés, agyguta, agydaganat stb. következményeképen. Agybaj és elmebaj tehát nem azonos fogalmak, de bizonyos, hogy az agybaj elmebajra vezethet. Elmebajra vezethet azonban sok más testi baj is, pl. igen gyakran syphilis, alkoholizmus stb. Jelen ismertetésünkben csakis az elmebajokra, illetve az elmebajok statisztikájának tárgyalására szorítkozunk.

Az elmebaj diagnózisa gyakran nehéz, sok különös és sok idegbeteg áll az elmebaj

fogalmának határán s a kezdődő betegség felismerése sokszor csak igen alapos szakorvos segítségével lehetséges. Sok cselekedet, viselkedés bizonyos körülmények között normális, míg mások között ugyanaz méltán keltheti fel elmebaj gyanuját. Durva, trágár beszéd meghitt baráti körben, avagy korcsmában, férfiak között még csak legfeljebb visszatetsző; míg ugyanaz disztigvált, úri hölgyközönség előtt, avagy előkelő szalonban, már kezdődő, súlyos elmebetegség tünete lehet. A sok átmeneti állapot nehéz felismerése, sok bajnak szegényérzetből való titokban tartása mind, mind súlyosan érintik az elmebetegségek statisztikájának pontosságát. Az elmebajnak, mint haláloknak statisztikáját pedig az is rontja, hogy az elmebajhoz társult, vagy azt megelőzőleg már fennállott testi betegség gyakran kétségesse teszi, hogy mi volt a halál oka: az elmebaj-e, vagy a másik testi betegség. Az elmebetegségekben elhaltakat nem szabad mind mint elmebajban elhaltakat kimutatni, le kell számítani belőlük azokat, akik más testi bajban haltak el. Az ily intézetekben ápolnak pl. olyanokat, akik némely rögeszméjüktől eltekintve, egyébként teljesen ép embereknek tetszenek s minthogy elmebajuk tisztán működéses, functionális, az ítélőképesség megbomlásán alapuló, de nem agybaj, nem is e bajukban, hanem más testi bajban, pl. influenzában, pneumoniában stb. szoktak elhalni. Mind ezen nehézségek mellett is azt hisszük azonban, hogy a rendelkezésünkre álló több mint félszázados adatokban felismerhető szabályszerűségek tényleg az elmebetegségnek, mint tömegjelenségnek valóságos jellemvonásai. Ha ugyanis az adatok nem is teljesen megbízhatók, mégis a számbavett s a figyelmen kívül álló esetek is, — mint annyi más statisztikai jelenségnél — bizonyára arányban állanak egymással, mert állandók azok a körülmények is, amelyek bizonyos esetek figyelmen kívül való maradására vezetnek. Ez az arány pedig így évről évre állandó, vagy csak lassan módosuló. Ezért a rendelkezésünkre álló fogyatékos anyagban is felismerhetők az összes elmebetegekre vonatkozó szabályszerűségek.

Az elmebetegekre — vagy még általánosabb megjelöléssel élve, az értelmi fogyatékozásban szenvedőkre — vonatkozó statisztikának¹⁾ úgy hazánkban, mint külföldön három különböző, állandó forrása

¹⁾ A népszámlálás „elmebetegek“ és „hülyék“ között tesz különbséget. A születésüktől fogva gyengeelméjűek: hülyék, míg akiknek elméje utóbb borult el: elmebetegek.

van. Ezek: 1. a népszámlálás, 2. a népmozgalom és 3. a kórházi statisztika. Ehhez járulnak időnként rendkívüli adatgyűjtések, a kérdésre vonatkozó külön felvételek. Így hazánkban 1895-ben és 1901-ben az elmebetegek külön adatgyűjtés útján is felvételtek. Az állandó adatgyűjtés forrásainak e háromfélesége egyet minden bizonnyal kétségtelenné tesz, hogy bizonyos elmeorvosoknak csak a kórházi, illetve csak *elme-gyógyintézeti ápolásban részesülő elmebetegekre kiterjeszkedő statisztikai tanulmányai helytelenül viselnek „Az elmebetegségek Magyarországon”, vagy hasonló címet, minthogy a nyilvános intézetekben ápolott betegek az ország összes elmebetegeinek mindenkor csak egy töredékét teszik.* Nem változtat ezen az sem, ha némelyik munka a családi ápolásba kiadott, ú. n. heterofamiliaris kezelésben lévő betegekre is kiterjeszkedik. Az elmebetegek teljes számbavétele ugyanis csak az egész országra kiterjedő felvételek, pl. a népszámlálások útján lehetséges. Alább a kórházi és népszámlálási adatok egybevetésénél látni fogjuk, hogy intézeti ápolásban az ország elmebetegeinek mindenkor csak egy kis része részesült s azt is, hogy a különböző néprétegek a kórházakat nem egyforma gyakran keresik fel, de az elmebajok különböző kórformái is igen különböző mérvben kerülnek elme-gyógyintézetekbe. Pl. a hülyék alig, a paranoiások s a paralysisben szenvedők meg a leggyakrabban.

Az elmebetegekre vonatkozó statisztikai adatgyűjtések három állandó forrása közül az elsőnek említett, a népszámlálás, nagyobb időközökben, jelenleg tízévenként — tartott, az egész népességre kiterjedő, nagyszabású országos felvétel. Az ily *népszámlálások alkalmával a felvételi lapon megkérdezzük, hogy a megszámlált egyénnek „van-e valami testi vagy szellemi fogyatkozása, s ha van, milyen?”* (Mindkét szemére vak, siketnéma, hülye vagy elmebeteg?) Az így nyert adatok „érzéki és értelmi fogyatkozások” címmel népszámlálási kiadványainkban és évkönyveinkben tételnek közzé. Az 1872. évi, szentpétervári nemzetközi statisztikai kongresszus óta, — mely a népszámlálások egyöntetűségét célzó javaslataival világszerte nagy lépéssel vitte előre a népszámlálások ügyét, — hasonló kérdést népszámlálási felvételi lapjaikon más államok is feltesznek. Így hasonló adatokat az elmebetegekre vonatkozólag külföldi államokból is nyerhetünk. Az államok egy részében a vonatkozó adatok nem és kor szerint

is fel vannak dolgozva. Mindenütt van bizonyos területi részletezés is, amelynek alapján az elmebetegeknek bizonyos közigazgatási alkatrészek, nálunk törvényhatóságok, szerint különböző elhelyezkedésével, valamint a város és vidék szembeállításával is lehet foglalkozni.

A második állandó forrás az *anyaköngy-vezetők által szolgáltatott népmozgalmi statisztika, a haláloki részben ad felvilágosítást, t. i. az elmebetegségben elhaltakra vonatkozólag ad országos adatokat.* Ez mondja meg, hogy az elmebaj minő gyakran vezet halálhoz, hogy az minő veszélyes. Ezen adatokból a népesség számával való egybevetés útján a functionális, működéses és bizonyos organikus (szervi) elmebajok mortalitási arányai, valamint az összes betegek számával való egybevetés útján az egyes elmebetegségek súlyossága (lethalitási aránya), valamint az összes halálesetekhez viszonyítva azok körében való jelentősége is kiszámítható. Végül némely országban, ahol a haláloki statisztikát az elhalt korával való kombinációban is feldolgozzák, az elmebajoknak korosztályonként különböző sűrűn előforduló halálesetei is nyomon követhetők. *Nálunk az összes elmebajban elhaltak foglalkozásaik szerint való részletezésével, valamint az ily halálesetek foglalkozás, nem és kor szerint való kombinatív megoszlásával, a keresők és eltartottak elmebajban való elhalálkozásának különböző gyakoriságával is foglalkozhatunk.* Népmozgalmi statisztikánk a halálokok orvosok által megállapított esetei körében mindezen kívül 1912-ig, majd 1925-től kezdve legújabbán ismét az elmebajok némely fontos fajtáját (a paralyssist, az epilepsiát) is külön kimutatta. Így a világháborút megelőző legutolsó békés évekből s a legutolsó évekből némely országos adatunk arra vonatkozólag is van, hogy a legfontosabb elemekórformák minő gyakoriak s arról is, hogy melyek fordulnak ezek közül leggyakrabban elő a 7 éven alul levő gyermekek körében.

A harmadik állandó forrás a kórházi vagy intézeti statisztika. Nemcsak az *elme-gyógyintézetek, az ily állami és magánintézetek falai között ápolott betegekre* vonatkozó adatai tartoznak ide, hanem a közönséges kórházak statisztikái is. A nagyobb kórházaknak ugyanis van elme- és idegosztályuk, ahol ily betegeket állandóan ápolnak. Az ily intézetek *többféle kimutatást tartoznak készíteni.* A hazaiak nemcsak a statisztikai hivatallal, hanem a

belügyminisztériummal, illetve újabban a népjóléti minisztériummal is állanak ily adatszolgáltatási obligóban.

A statisztikai hivatalnak minden kórház, elme- és ideggyógyintézet évente tartozik egy-egy statisztikai kimutatást küldeni. Az elme- és idegosztállyal rendelkező kórházak ily osztályai külön kimutatást állítanak ki s nem a többi osztállyal egybefoglalják. E kimutatás — melynek kitöltésre váró ki-nyomtatott lapjai ezen intézeteknek meg-küldetnek — a kórház vagy gyógyintézet nevét, székhelyét, fenntartóját és jellegét (magánkórház, közkórház stb.) megnevezi. Tudakolja a felszerelt ágyak számát s az illető évi betegforgalmat. A gyógyulás arányaira vonatkozólag e felvételi lap közli, hogy az illető év folyamán hány elmebeteget bocsátottak el gyógyulva, hányat javultan és hányat gyógyulatlanul s végül, hogy közülök hány halt meg. A meghaltak lakásuk szerint részleteztetnek, hogy helybeli vagy idegen lakosok voltak-e. A kimutatás kiterjed a kórház vagy gyógyintézet személyzetére is, az orvosok, betegápolók s egyéb személyzet (tisztviselők, cselédek, szolgák, munkások stb.) számára, nem szerint való megoszlására stb. Közöl bizonyos pénzügyi adatokat is a napi ápolási díjak magasságára, az összes bevételekre és kiadásokra stb. vonatkozólag. E kimutatásba a csak bejáró (ambuláns) betegek forgalmát nem szabad felvenni, úgyhogy e kimutatások végösszege a nyilvános ápolásban részesülő betegek számát adja. Ennek a fenti népszámlálási adatokhoz való viszonyítása pedig az ország elmebetegei közül intézeti ápolásban részesültek arányát mutatja.

A statisztikai hivatalnak évenként küldendő ú. n. „kórházi kimutatás“-on kívül az elme- és ideggyógyintézetek a minisztériumhoz is tesznek ennél sokkalta részletesebb jelentést. Ezekből készültek hazánkban az ú. n. „Elmebetegügyi évi jelentések“, melyeket a belügyminisztérium adott ki, de amelyek 1916-tal megszűntek és azóta más hasonló kiadvány nem jelent meg. A népjóléti minisztériumban 1921-ig megvoltak e jelentések kiadatlan, írott példányai, Pándy Kálmán tollából, azóta ezek is hiányzanak. Némely összefoglaló kimutatást a Népegészségügyben Fabinyi Rudolf tett legújabban közzé. Kár, hogy ezek az évi jelentések a legutolsó évekről hiányoznak, mint-hogy éppen ezek adtak legbehatóbb orvosi statisztikát. Ilyenmű munkákat írtak még

Oláh Gusztáv és Epstein László is. Az intézeti ápolásban részesülő elmebetegek viszonyai, kórlelménye, kórlefolyása vétenek legbehatóbb s leghosszabb ideig tartó orvosi megfigyelés alá: természetes, hogy ezek statisztikájából lehet a vonatkozó orvosi kérdésekre leginkább felvilágosítást kapni. A közveszélyes s az intézeti ápolásra kötelezett betegek száma is itt tartatik nyilván, ami pedig közigazgatási s az államra háruló költségek miatt, államháztartási szempontból is jelentőséggel bír. Az intézeti ápolásra szoruló betegek vonatkozólag a mindennapos demográfiai ismérvek: nem, kor, családi állapot, foglalkozás stb. is behatóbban regisztráltak s az orvosi kérdésekkel: hajlamosító körülmények, kórismék stb. is több kombinációban dolgoztatnak fel, mint az elmebetegek vonatkozó egyéb statisztikákban.

A betegsegélyző pénztárak, amelyek nyilvános szakkezelésben és táppénzekben részesítik tagjaikat — s így az elme- és ideg-betegségben lévőket is — kimutatásaikkal szintén felemlíthetők az elmebetegek vonatkozó intézeti statisztikák körében.

Az emberi agynak az emberi értelem működését megbontó betegségeire, az elme-betegségekre vonatkozó statisztika felsorolt mindhárom fontos állandó forrása igen szomorú és komoly adatokkal szolgál. Ezek az adatok számos rendkívül nagy horderejű és korszerű kérdésre válaszolnak. Az elmebetegek vonatkozó népszámlálási adatok statisztikai sorba való állítása mutatja meg, hogy gyarapodik az elmebetegek száma és aránya. Fontos kérdés aztán, hogy a mutatkozó gyarapodásnak mi az oka? Vajjon a növekedő kultúra, a terjedő műveltség az elmebetegek számát nem gyarapítja-e? Avagy csak az volna a gyarapodás oka, hogy a kultúrával más bajok, syphilis alkoholizmus stb. terjednek, melyek pedig elmebajra vezethetnek, vagy arra hajlamosítanak? Avagy annak van a gyarapodásban nagyobb szerepe, hogy az elmebetegségek felismerése újabban mind korábbi stádiumban történik, hogy diagnosztizálásuk pontosabbá és gyakoribbá vált, avagy maga a statisztika lett pontosabb? A részletes statisztika aztán, mely az ily betegek arányát pl. a megfeszítettebb, mozgalmassabb szellemi életet élő néprétegekben, így városokban vagy az értelmiségnél (közszolgálat és szabadfoglalkozások) vizsgálja

meg, közvetve arra a főkérdésre is válaszol, hogy mi a kultúra szerepe.

Az elmebajosokra vonatkozó statisztikában gyakran olvashatjuk, hogy a növekedő kultúrának, a fokozott szellemi életnek az elmére káros hatása van s megtaláljuk abban az elmebajosok növekedő arányának ezzel összefüggésbe való hozatalát. Hirhedtté vált *Lombroso* féligazsága, mely együtt emlegeti a lángészt az örülltet. Pedig a kiváló szellemi képességű emberek nagyobb része éppen az átlagosnál fejlettebb agyműködése, a többenél jobb ítélőképessége, nagyobb tudása vagy jobb szépészeti érzéke stb. révén a többenél értékesebb, erősebb s éppen nem beteg ember. A kiváló szellemi képességű emberek túlnyomó része éppen nem paranoiás konstitúciójú s kiválónak nem is egy kezdődő paralysis látszatra tündöklő elmemunkája révén tartatik. Ha akad ezek között is egy *Széchenyi* vagy egy *Nietzsche*, kinek élete tébolyban végződött, nagy kérdés, hogy statisztikailag, aránylag van-e közöttük annyi elmebeteg, mint amennyi a nagy tömegben, kiknek nevét azonban nem ismerjük, kiknek bajáról a köztudat nem emlékezik. Nagy kérdés az is, hogy vajjon egészséges szervezetet támadt-e meg a túlzott szellemi munka, ezen egykor igen kiváló szellemi munkásoknál és hogy mennyiben és hányan voltak közülük más testi és életmódbeli és egyéb körülmények, betegségek stb. révén szomorúan hirhedtté vált nagy lelki bajukra hajlamosítva. Sajnos azonban, az elmebetegségekkel foglalkozó statisztikusok, mint pl. *Földes* is (I. Statisztikai előadások, Budapest, 1905. 17. és k. 1.) gyakran lelkesen propagálják a *Lombroso*-féle gondolatokat s mint az emberiség kultúrájának nagy tragikumát emlegetik, hogy az elmebaj és az intenzív szellemi élet, hogy az elmebaj s a kiváló emberek lelki működése rokon fogalmak?! Emlegetik *Erasmust*, aki dicsőíti a tébolyt, idéznek *Ciceróból*, *Platonból*, akik a kiváló szellemi működést a tébollyal már együtt emlegették. A történelem nagy alakjairól Caesarról, Nagy Péterről, Napoleonról, Newtonról stb. — sem szokás megfeledkezni, hogy azok meg epileptikusok voltak. De szabad-e azt mondani, hogy „a vallási rajongók, a nagy hazafiak, kiváló politikusok és hadvezérek, a költői és művészeti alkotás megteremtői rendszeren nagyfokú, a lelki egyensúlyt megzavaró, eksztázis rabszolgái“, — mint a hogy ilyesfélét *Földesnél* s máshol is találunk. A nagy emberi eszmékért való lelkesedés,

hazaszeretet, tudományszomj nem a legmagasabb rendű elméleti functiók-e, nem a legnemesebb, legeszményibb emberi törekvések-e s nem éppen az-e a valóságtól való túlzott eltávolodás, ha mindezeket válogatás nélkül az ítélőképességükben megbomlott, szegény betegekkel kapcsoljuk össze?

Mindez egybefügg azzal a nagy kérdéssel, amire elsősorban a népszámlálások adataiból előállított számsorok válaszolnak, hogy gyarapodik-e az elmebetegek száma és mennyiben, mikor és hol s hogy a rájuk vonatkozó adatok részletes kombinatív feldolgozásai e gyarapodás minő indokait sejtetik. Lássuk, igaz-e, hogy a kultúra terjedése, a haladási vágy, a tudományos kutatások lázassága olyan mozzanatok, melyek a lelki egyensúly megzavarására képesek! Lássuk, hogy az anyagi küzdelem élesbedése, a politikai küzdelmek durvulása, a valláserkölc megátámadtatása és süllyedése s az egész károsan szabadossá vált modern lelki élet mennyivel növelte az elmebajosok számát! Lássuk előbb a számszerű emelkedést, melyben a statisztikai módszer tökéletesbedésének és sok más körülménynek is része van s aztán következtessünk abból a ténylegesre. Minden adat és minden valószínűség a mellett szól, hogy a számszerű emelkedésben csak igen csekély része van az esetleges szellemi túleröltetés káros hatásának, vagy éppen a kultúrának s hogy abban sokkal nagyobb jelentőségűek a már említett okok (technikai körülmények, más betegségek: syphilis stb., alkoholizmus terjedése stb.). Legelőször tehát a népszámlálások anyagával fogunk foglalkozni, azután fogunk rátérni a népmozgalom s legvégül a kórházi statisztika vonatkozó adataira.

Az első forrás, az ily fogyatkozásokban szenvedők *népszámlálási statisztikája* a hazánkban 1869-től 1920-ig tartott hat felvétel alkalmával — a születésüktől fogva gyengeelméjűeket, vagyis hülyéket az elmebetegektől (akiknek elméje utóbb borult el) megkülönböztetve — az 1. sz. táblázatba foglalt számokkal és arányokkal szolgált.

Látható, hogy az *elmebajosok száma és aránya hazánkban tényleg emelkedőben van*. Különösen az 1890. évi népszámláláshoz képest mutatkozik nagymérvű gyarapodás. Száezer lélekre akkor a régi területen csak 61 elmebeteg esett. A trianoni területen az 1920. évi népszámlálás szerint ugyanezen arányuk közel kétszerekkora: 133. A gyarapodás azóta egyre tartó és érdekes, hogy közben 1910-ben a régi területre

I. Az elmebetegek és hülyék száma, valamint a népességhez viszonyított aránya hazánkban 1869-től 1920-ig a népszámlálások szerint.

Nombre et rapport des aliénés et idiots à la population en Hongrie de 1869 à 1920, d'après les recensements de la population.

A népszámlálás éve <i>Année de recensement</i>	Terület — Territoire	Az elmebetegek ¹⁾ <i>Aliénés¹⁾</i>		A hülyék ¹⁾ <i>Idiots¹⁾</i>		Az ért. fogyatk. — ban szenvedők összesen <i>Aliénés et idiots</i>	
		abszolút száma <i>nombre absolu</i>	százezer lélekre eső aránya — <i>proport.</i> <i>pour 100.000 habit.</i>	abszolút száma <i>nombre absolu</i>	százezer lélekre eső aránya — <i>proport.</i> <i>pour 100.000 habit.</i>	abszolút száma <i>nombre abs.</i>	százezer lélekre eső aránya — <i>proport.</i> <i>pour 100.000 habit.</i>
1869	Magyarország régi területe <i>Hongrie ancienne</i>	11.985	88	16.933	125	28.918	213
1880		11.506	84	16.715	121	28.221	205
1890		9.271	61	15.917	104	25.188	165
1900		15.586	93	26.659	158	42.245	251
1910		19.059	104	36.598	200	55 657	304
1910 ²⁾	A mai terület <i>Territ. actuel</i>	8.089	106	13.882	182	21.971	288
1920		10.600	133	10.601	133	21.201	266

¹⁾ A születésüktől fogva gyengeelméjűeket hülyéknek, míg azokat, akiknek elméje utóbb borult el, elmebetegeknek nevezük. A kettő együtt adja az összes értelmi fogyatkozásban szenvedőket. — *Par idiots, nous entendons ceux qui naissent comme tels.*

²⁾ Az épségben maradt törvényhatóságok területén számbavett betegek s ehhez hozzáadva a megcsonkított törvényhatóságok teljes területére vonatkozó számából annyit, amennyi népességük számának megcsonkulásával arányos. Számításunk szerint azon törvényhatóságok összes népessége, amelyek egészben vagy részben a mai területen is szerepelnek, 1910-ben 11,822.853. Ebből a községenként haladó leválasztás a trianoni határok között 7,606.971 lelket talál. Így ezek megcsonkulása 64,34%-ra történt. Ezt választottuk le az értelmi fogyatkozásban szenvedők 1910. évi megfelelő számából. — *Aliénés et idiots dans les comitats et villes autonomes laissés intégralement à la Hongrie, en y ajoutant, du nombre des aliénés et idiots du territoire entier des comitats enlevés en partie au pays, un nombre proportionnel à la mutilation du nombre de leur population. D'après notre calcul, de la population totale des comitats et villes autonomes laissés entièrement ou en partie à la Hongrie (11,822.853 âmes en 1910), 7,606.971 habitaient le territoire actuel et 64,34% le territoire enlevé au pays; c'est dans cette proportion que nous avons réduit le chiffre des aliénés et idiots de 1910.*

vonatkozó s a maira redukált népességhez viszonyítva közel egyező. (Százezer lélekre 104, illetve 106 elmebeteg). Csak kissé magasabb a mai, minthogy Budapest — az ő számos elmeegógyintézetével — ma súlyosabban esik az elmebetegek gyakoriságát mérő mérleg serpenyőjébe, mint egykor, a 18 milliós lakosságú régi területen. Az elmebetegeket a népszámlálások ugyanis a fel-

vétel időpontjában lévő lakásuk s nem származási helyük szerint írják össze. Innen, hogy a fővárosban s általában a városokban sok az elmebeteg, mert itt vannak legszámosabban az ápolásukkal foglalkozó intézetek.

Megjegyzendő azonban, hogy az országos statisztikában 1890-ben jelentkező minimumnál a régebbi népszámlálások eredménye kissé nagyobb volt. Nevezetesen az 1869. évi népszámlálás szerint ugyanez az arány még 88, az 1880. évinél pedig 84 volt. Az 1895. és az 1901. évi külön felvételek adatai azonban teljesen beillenek a népszámlálási megállapítások közé. Abszolút számban 10.421, illetve 15.097, százezer lélekre 70, illetve 90 elmebeteget számláltak össze. Így az elmebajosok gyarapodása hazánkban nem egyre tartó s nem teljesen következetes; alakulása inkább hullámszerű, melynek csupán mélypontja volt 1890-ben.

Az elmebajosok száma és aránya, a hazai viszonyokhoz hasonlóan, a legtöbb európai államban emelkedőben van. Legalább is a XX. századbeli népszámlálások idején talált arányuk a legtöbb államban magasabb a múlt századbeliékénél. Franciaországban pl. az 1835—39. évek átlaga szerint százezer emberre még csak 34 elmebeteg esett. Arányuk 1850—54 átlaga szerint 63, 1871—73 pedig már 96. Ez következetes gyarapodással a századfordulóig 145-re nőtt; már akkor magasabb volt, mint hazánkban a legutolsó népszámlálás szerint. Újabb francia adatok nincsenek; a legutolsó (1927. évi), francia évkönyv is csak a nyilvános intézeti ápolásban részesült elmebetegekről ad felvilágosítást, de népszámlálásból származó, az egész népességre kiterjedő felvételtől nem emlékszik meg. Hasonló az emelkedés Németországban s annak minden részállamában. Poroszországban 1880-ban százezer lélekre még csak 238 értelmi fogyatkozásban szenvedő esett, 1910-ben már 398. Ebből 198 az elmebetegek és 199 a hülyék aránya. 1925-ig az elmebetegek aránya náluk 307-re nőtt s így most két és félszer akkora, mint hazánkban. Szászországban 1880-ban százezer lélekre még csak 87, 1910-ben már kétszerannyi 177; ma meg (1925) már 324. Kissé több, mint Poroszországban, de még mindig ugyancsak két és félszer annyi, mint nálunk.

Az elmebetegek száma és aránya a régebbi időkkel szemben kétségtelenül emelkedett. Ha a nagy háború után e téren is

enyhült már a helyzet s ha több jel (intézeti ápolásra szorulóknak számának s az intézeti összes betegek arányának csökkenése, a népmozgalmi statisztikában az elmebajban való elhalálozás arányának alábbszálása stb.) arra is mutat, hogy legújabbban az ily betegek népességi aránya már ismét kisebb lehet, mégis kétségtelen, hogy a minket egy-két generációval megelőző időben mégis sokkal kevesebb bomlott agyú ember élt, mint napjainkban.

A hülyék száma sehol sem mutat oly következetes emelkedést, mint az elmebetegeké, hazánkban sem. 1920. évi népszámlálásbeli számuk, mely ekkor véletlenül teljesen egyezik az elmebetegekével, az 1910. évi abszolút számnak kb. csak $\frac{3}{4}$ része. Százezer lélekre 1910-ben s a mai területen 182 hülye esett, 1920-ban már csak 133. A hülyék számának és arányának minimuma is 1890-re esik — éppen úgy, mint az elmebetegeké — s valószínű, hogy e népszámlálás technikája a többiektől kissé elüt: talán kissé lanyhábban vette az értelmi fogyatkozásokban szenvedők számbavételét. A hülyék száma és aránya más országokban is csökkent: Szászországban pl. 1880-ban arányuk még 150, — nagyobb, mint az elmebetegeké (87), — 1910-ben már lecsökkent 91-re, míg az elmebetegeké ugyanaddig felemelkedett 177-re. *Európaszerte látható, hogy míg régebben a születésük óta gyengeelméjűek száma és aránya volt nagyobb; addig ma az elmebeteg több és a hülye kevesebb.* Ma sokkal nagyobb azok száma, akiket az élet később fosztott meg elméjük épségétől, de nem voltak ily állapotban születésüktől kezdve. A régi országterületen nálunk is mindig magasabb volt a hülyék száma és aránya s 1910-ben ez még a mainak megfelelő területen is így volt. 1920-ban azonban már eléri egymást a kétféle arányszámok sorai, mert az egyik (az elmebetegeké) gyarapodott, a másik (a hülyéké) pedig megfogyott. Hazánk mai területén az összes értelmi fogyatkozásban szenvedők aránya (266) is kisebb, mint volt 1910-ben (288), s közel egyező a századfordulónál talált aránnyal.

Felmerül a kérdés, mi az oka az elmebetegek arányában *Európaszerte látható gyarapodásnak.* Véleményünk szerint nemcsak a műveltség terjedése, hanem sokkal inkább az elmebetegek pontosabb számbavétele, az orvosellátottság arányának növekedése, a kultúrával párhuzamosan terjedő *ártalmak, syphilis, alkoholizmus,* mind oly

nyomósak, hogy *mellette a szellemi túlerőtetés, vagy éppen a kultúra hatása eltörpül.* Erre az alábbiakban több bizonyítékot fogunk találni, különösen a foglalkozások szerint részletezett haláloki statisztikában, de a kórházi statisztikában is. Némi bizonyítékot ad erre a rendelkezésünkre álló legújabb népszámlálási adatok nemzetközi összehasonlítása is. Ez a következő képet nyújtja: (1. a 2. táblázatot).

Az elmebetegekre vonatkozó legutolsó népszámlálási adatok szerint arányuk Ir-, Bajor- és Skótorszáiban, valamint Norvégiában igen magas. Az európai államok közül igen alacsony Portugáliában. A legkisebb rendelkezésünkre álló adat Angol-Indiáé. A maximum (546·5 Irország) és a minimum (26·5 India) között húszszoros különbség van. Hazánkban, a százezer lélekre eső 132·8-del, középhelyen állunk. Tagadhatatlan, hogy művelt kultúrállamokban magasabb az elmebetegek aránya, mint az exotikus, műveletlen országokban, de magasabb Nyugateurópában is, mint a Balkánon. A mutatkozó számszerű különbséget azonban nem írhatjuk egész nagyságában magának a műveltségnek a rovására, sőt nagyon megfontolandó, hogy egyáltalán másnak is szerepet tulajdonítsunk a különbség előidézésében, mint a műveltséggel párhuzamosan jelentkező némely ártalomnak, semmint a szellemi túlerőtetésnek, vagy éppen a kultúrának. A műveltebb államokban ugyanis

1. *jobb orvosellátottság van s fejlettebb statisztika.* A behatóbb szaktudás s a lelkiismeretesebb közigazgatás így művelt államokban az elmebetegeket pontosabban számbaveszi, semmint az alacsonyabb kultúrfokon állókban, vagy éppen az exotikus országokban. E technikai különbség oly nagy, hogy éppen ez a pontosabb számbavétel a legnagyobb jelentőségű az egyes országok között mutatkozó különbségekben. Meg kell gondolni azt is, hogy a módszer is különböző az egyes országokban. Nincs egységes definitió, amiből szintén származhatnak különböző irányú eltérések.

2. *Ami a technikai különbségen felül mint különbség még megmarad, abban szerepelnek olyan ártalmak, melyek a műveltségnek nem szükségszerű következményei, amelyek ellen a kultúra küzd, de amelyek vele párhuzamosan sok helyütt s így Európaszerte terjednek.* Ilyenek az *alkoholizmus, a nemi kicsapongás, syphilis stb.,* melyeknek kórokozó jelentőségét az intézeti statisztikában méltatni fogjuk.

2. Az elmebetegek számának és népességhez viszonyított arányának nemzetközi összehasonlítása a rendelkezésünkre álló legutolsó népszámlálási adatok alapján.

Comparaison internationale du nombre et du rapport des aliénés et idiots à la population, d'après les chiffres disponibles des récents recensements de la population.

Ország ¹⁾ <i>Pays</i>	A népszámlálás időpontja <i>Année et mois du recensement</i>	A népszámlálás időpontjában élő <i>Nombre absolu, au recensement de la population,</i>				Százezer lakosra esett <i>Proportion pour 100.000 habitants</i>		
		összes népesség <i>de la population</i>	elmebetegek <i>des aliénés</i>	hülyék <i>des idiots</i>	összes értelmi fogyatékosokban szenvedők <i>des aliénés et des idiots</i>	elmebetegek <i>des aliénés</i>	hülye <i>des idiots</i>	összes értelmi fogyatékosokban szenvedők — <i>des aliénés et des idiots</i>
abszolút számban								
Svédország — <i>Suède</i>	1920 XII. 31.	5,904.489	15.556	10.750	26.306	263·4	182·1	445·5
Norvégia ¹⁾ — <i>Norvège</i>	1920 XII. 1.	2,649.775	8.602	6.571	15.173	324·6	248·0	572·6
Dánia — <i>Danemark</i>	1921 II. 1.	3.267.831	6.255	4.988	11.243	191·4	152·6	344·0
Esztország ²⁾ — <i>Estonie</i>	1922 XII. 28.	1,107.059	1.071	842	3.456	96·7	76·1	312·2
Lettország — <i>Lettonie</i>	1920 VI. 14.	1,596.131	—	—	3.029	—	—	189·8
Németország ³⁾ — <i>Allemagne</i>	1925 X. 10.	62,410.619	194.369	—	—	311·4	—	—
Poroszország — <i>Prusse</i>	"	38,120.173	116.946	—	—	306·8	—	—
Bajorország — <i>Bavière</i>	"	7,379.594	27.755	—	—	376·1	—	—
Szászország — <i>Saxe</i>	"	4,992.320	16.186	—	—	324·2	—	—
Magyarország — <i>Hongrie</i>	1920 XII. 31.	7,980.143	10.600	10.601	21.201	132·8	132·8	265·7
Anglia — <i>Gr.-Bretagne</i>	1911 IV. 2.	36,070.492	—	—	161.993	—	—	449·1
Skótország — <i>Ecosse</i>	"	4,760.904	15.719	7.911	23.630	330·2	166·2	496·4
Irország — <i>Irlande</i>	"	4,390.219	23.994	4.443	28.437	546·5	101·2	647·7
Portugália — <i>Portugal</i>	1920 XII. 1.	6,032.991	4.576	6.424	11.000	75·8	106·5	182·3
Egyiptom — <i>Egypte</i>	1917 III. 7.	12,750.918	—	—	14.387	—	—	112·8
Brit-India — <i>Inde anglaise</i>	1921	331,960.446	87.902	—	—	26·5	—	—
Új-Zéland — <i>Nouvelle-Zélande</i>	1916 X. 15.	1,284.873	—	—	5.523	—	—	429·8
Chile — <i>Chili</i>	1920 XII. 15.	3,753.799	4.510	—	—	120·1	—	—

¹⁾ A Faroë-szigetek nélkül. — *Sans les îles Faeroë.*

²⁾ Esztorozágban különválasztják azokat, akikről nem tudják eldönteni a baj kezdőpontját, t. i. hogy hülye vagy elmebeteg; ezért itt az összes értelmi fogyatékosokban szenvedők száma több e két rovat összegénél. — *Le total de la rubrique „aliénés et idiots“ dépasse celui des rubriques „aliénés“ et „idiots“, car en Estonie on sépare ceux pour lesquels le commencement du mal n'a pu être établi.*

³⁾ Württemberg, Lübeck és Saar-vidék nélkül. — *Sauf Württemberg, Lübeck et la Sarre.*

⁴⁾ Franciaországból a századfordulóról, Oroszországból csak a múlt század végétől van az utolsó adat. — *Pour la France, on n'a pas de chiffres depuis le début du siècle; pour la Russie depuis la fin du siècle dernier.*

3. A műveltség terjedésével aztán mind többen érnek be az elmebaj által aránytalanul veszélyeztetettebb legidősebb korosztályokba s műveltebb államokban e miatt is emelkedik az elmebajosok száma. Ilyenekben több az öreg ember, mint a kevésbé kulturált országokban. Ha az öregek mindenütt egyenlő arányban is betegednének meg, akkor is több elmebeteg volna Nyugateurópában, mint Keleten vagy éppen Indiában, mert az öregek is kétszerannyian vannak Angliában, mint pl. Indiában (60 éven felül levők).

Különbség van azonban a 60 éven felül lévők dementiamorbiditásában is. Erre vonatkozólag a legutolsó népszámlálások anyagából a 3. sz. táblába foglalt szórványos adatok állanak rendelkezésünkre.

A morbiditásra (60 éven felül) rendelkezésünkre álló kevés adatból nem lehet szabályszerűséget kiolvasni. Bizonyos, hogy ellentétes hatások szerepelnek a 60 éven felüliek dementiamorbiditásának kialakulásában is. A műveltebb államokban a jobb orvosi kezelés azt csökkenteni, profilaktice megakadályozni inkább képes, a kevésbé

3. A 60 éven felül lévő élő elmebetegek száma és aránya némely országban.¹⁾

Nombre et proportion des aliénés de plus de 60 ans en quelques pays.

Ország Pays	Population		Aliénés		Százézer 60 éven felül lévő lakos- ra esett elmebeteg - Proportion des aliénés pour 100.000 habi- tants de plus de 60 ans
	A 60 éven felül levő - au-des- sus de 60 ans				
	népesség		elmebetegek		
abszolút száma nombre absolu	az egész népess. % -en % de la pop. tot.	abszolút száma nombre absolu	az össz. elmeb. % -en % de tous les al.		
Svédorsz. — Suède	720.338	12·2	3.965	25·5	550·4
Norv. — Norvège	291.520	11·0	2.263	26·3	776·3
Dánia — Danem.	335.094	10·3	1.438	23·0	429·1
Esztország Estonie ...	130.540	11·8	203	19·0	155·5
Lettország Lettonie ...	206.223	12·9	494	16·3	239·5
Egyipt. — Egypte	994.991	7·8	5.860	40·7	589·0
Angol-India Inde anglaise	16,745.288	5·3	6.271	7·1	37·4
Új Zéland Now.-Zélande	91.117	7·5	1.187	21·5	1302·7

¹⁾ A 2. táblán említett legutolsó népszámlálások időpontjában. — *Au moment des derniers recensements, mentionnés au tableau 2.*

műveltebbekben, egyszerűbb erkölcsök, alkoholtól, syphilitól való esetleges nagyobb arányú mentességüknel fogva mutatkozhatnak kedvezően ható körülmények. Egy bizonyos — bármily különbségek is vannak a morbiditásban, esetleg technikai okból is — hogy a 60 éven felül lévő öregek aránya művelt államokban mindenütt magasabb: Svédországban (12·2%) két és félszer akkora, mint Angol-Indiában (5·3%). Ez pedig — mint említettük — éppen a műveltebb országokban vezet az elmebetegek arányának emelésére s hozzájárul ahhoz, hogy azok látszólag kedvezőtlenebb színben tünjenek fel.

Hazánkban mindig több az elmebeteg férfi, mint a nő. Az 1920. évi népszámlálás ezer elmebeteg férfire nálunk csak 785 nőt talált. Ez annál figyelemreméltóbb, mert hiszen a népességben éppen ellenkezőleg mindig nőtöbbség van. Különösen magas ez a világháború vérvesztése után 1920-ban, amikor is a népességben ezer férfire 1062 nő esett. Éppen ezért a férfiak és nők demenciában való morbiditása még inkább különbözik, mint az elmebeteg férfiak és

nők abszolút száma. Százézer férfire 153 elmebeteg férfi, de százézer élő nőre csak 113 élő elmebeteg élő nő esik. Földes szerint a nők aránya az elmebetegek között 39·9%, vagyis mégis magasabb, mint a nőknek öngyilkossági vagy bűnözési aránya. Fabinyi szerint is sokkal több a férfi, mint a nőbeteg s a férfiak többletére az egész népességnél szereplő elmeügyi adatoknál nagyobb adatot ad. Ezek az adatok azonban nem a népszámlálásból erednek, nem a népességre vonatkoznak, hanem csak a nyilvános ápolásban részesülők nemi arányára. Intézeti kezelésben pedig sokkal több elmebeteg férfi részesül, mint nő. A férfiak inkább keresik fel a kórházakat, illetve inkább kerülnek oda. Ennek több oka van. Tudvalevőleg „a közveszélyesség“ a legfontosabb oka a szükségképen elmeógyógyintézetbe való kerülésnek. Az ily dühöngő betegségek kóralakjai az alkoholos és syphilises *paralysis*, a *paranoia* pedig a férfiaknál gyakoribbak, mint a nőknél, minthogy a férfiak és nők életmódja között lévő különbség miatt alkoholizmus, nemi kicsapongás férfiaknál gyakoribb. Nők szelídebb tünetekkel nyilvánuló elmebajokban, *hysteriában*, *melancholiában*, *amentiában*, *nymphomaniában* betegednek meg inkább, amely bajok pedig szintén kisebb arányban kerülnek kórházba. A nő szelídebb természete, szerénysége egyébként is arra vezet, hogy bajában inkább tud megmaradni a családi körben, mint a férfi. Ilyképen a férfitöbbség a nyilvánosan ápolott elmebetegek között — amint azt alább, a kórházi statisztikában is látni fogjuk — mindig nagyobb, mint a népességben népszámláláskor számbavetett elmebetegek között.

Az elmebetegek körében hazánkban mutatkozó férfitöbbség azonban korántsem tekinthető általános szabálynak. A külföldi népszámlálások tanulsága szerint a legtöbb államban éppen ellenkezőleg az elmebetegek is nőtöbbséget mutatnak, mint a népesség. A nyilvános ápolásban részesülő elmebetegek körében persze külállamokban is inkább fordul elő, hogy a férfiak vannak túlsúlyban, inkább mint a népességben levő összes elmebetegek között. A rendelkezésünkre álló adatok közül a legutolsó népszámlálásból származók szerint a népességben talált elmebetegek nemzetközi összehasonlítása 4. táblázat szerinti képet nyújtja.

Látható, hogy a felsorolt országoknak közel fele az elmebetegek között is éppen úgy nőtöbbséget mutat, mint a népességben.

4. A nemek aránya az élő elmebetegek között néhány államban a legutolsó népszámlálási adat szerint.¹⁾
*Proportion en quelques pays des sexes parmi les aliénés vivants, d'après les récents recensements de la population.*¹⁾

O r s z á g ²⁾ P a y s ²⁾	A l i é n é s		Ezer férfire esik nő — Proportion des femmes pour 1000 hommes		Morbidity d'aliénation	
	Férfi de sexe masc.	Nő de sexe féminin	Az elmebetegek között parmi les aliénés	a népességben dans la population	A férfiak des hommes	A nők des femmes
	elmebeteg abszolút számban nombre absolu				elmeb.-ségi morbiditása 100,000 l.-ra számítva - p. 100,000 habit.	
Svédország — Suède	7.679	7.877	1.028	1.037	266	262
Norvégia — Norvège	4.026	4.576	1.135	1.052	312	337
Dánia — Danemark	2.717	3.538	1.295	1.049	171	212
Esztország — Estonie	500	571	1.142	1.125	96	98
Lettország — Lettonie	³⁾ 1.540	1.489	968	1.210	³⁾ 224	³⁾ 255
Németorsz. — Allemagne	98.926	95.443	965	1.072	344	307
Poroszország — Prusse	60.189	56.757	941	1.066	325	288
Bajorország — Bavière	13.538	14.217	1.065	1.080	381	373
Szászország — Saxe	7.904	8.282	1.048	1.104	334	317
Magyarország - Hongrie	5.935	4.665	785	1.062	153	113
Anglia — Angleterre	³⁾ 76.243	85.750	1.125	1.068	³⁾ 436	³⁾ 458
Skótország — Ecosse	7.701	8.018	1.041	1.062	333	332
Irország — Irlande	12.446	11.548	925	1.003	568	526
Portugália — Portugal	2.313	2.263	978	1.108	81	71
Egyiptom — Égypte	³⁾ 9.646	4.741	490	999	³⁾ 151	³⁾ 75
Brit-India — Inde angl.	53.881	34.021	632	947	33	22
Új-Zéland - Nouv.-Zélande	³⁾ 3.232	2.291	708	958	³⁾ 517	³⁾ 385
Chile — Chili	2.453	2.057	837	1.013	132	109

¹⁾ A 2. táblán említett legutolsó népszámlálások időpontjában. — *Au moment des derniers recensements, mentionnés au tableau 2.*

²⁾ L. e táblára vonatkozólag is a 2. táblát és a jegyzeteit. — *V. tableau 2. et ses notes.*

³⁾ Összes értelmi fogyatkozásban szenvedők, vagyis a hülyékkel együtt. — *Y compris les idiots.*

Am némelyikükénél a népességi nőbőbblet nagyobb, mint az élő elmebetegeké. A legtöbb elmebeteg nő a rendelkezésünkre álló adatok között viszonylag Dániában, a legkevesebb Egyiptomban van. Alacsony kultúrfokon álló országokban, különösen exotikus államokban, ahol a nő még nem emancipálódott, ahol a mindennapi kenyérért még nem küzd, a nők elmebetegségi aránya a férfiak mögött sokkal inkább elmarad, mint a művelt Nyugateurópában. A nők dementiamorbiditása Brit-Indiában és Európában Portugáliában a legkisebb. A legmagasabb morbiditást Irország jelenti. Aránya itt a minimumnak huszonötszöröse.

Érdekes, hogy a késő öregkorban a nők között az elmebetegek száma rohamosan gyarapszik s 60 éven felül közöttük több ily beteg van, mint a férfiaknál. Az erre vonatkozólag rendelkezésünkre álló adatokat az 5. sz. táblázat mutatja be.

Látható, hogy az idős elmebetegek között a 60 éven felüliek körében a nők oldalán többen vannak, mint a férfiaknál. Az európai államokban ezenkívül a 60 éven felüli nők abszolút száma is nagyobb már, mint az ily betegségben szenvedő 60 éven felüli férfiaké.

Hazánk országrészei és a törvényhatóságok szerint részletezve, valamint a tj. városok s a vármegyék szembeállítására szerint az értelmi fogyatkozásban szenvedők száma és aránya a legutolsó, 1920. évi népszámlálás szerint a 6. sz. táblázat szerint alakult.

Elsősorban az összes tj. városokat állítva szembe a vidékkel, azt látjuk, hogy az elmebetegek a városokban a népességhez viszonyítva többen vannak, a hülyék ezzel szemben éppen ellenkezőleg, túlnyomóan a vármegyékben laknak. Az 1920. évi népszámlálás szerint ugyanis százezer lakosra a tj. városokban 281 elmebeteg jut, míg a vármegyékben csak 97. Éppen ellenkezőleg a születésüktől fogva gyengeelméjűek közül a vármegyei arányszám magas: 146, a tj. városi alacsonyabb: csak 79. Az összes értelmi fogyatkozásban szenvedők mégis a tj. városokban vannak aránylag többen, mint a vármegyékben. A hülyéket, ha nem is született valamennyiük vidéken, hozzátartozóik oda nagyrésztben kiköltöztetik, minthogy a vidéki csendes élet az ily születésüktől fogva alacsony értelmiséggel bíróra kedvezőbb elhelyezkedést jelent a reá nézve számos veszedelmet s káros hatást jelentő

5. A nemek aránya a 60 éven felül lévő élő elmebetegek között némely országban.¹⁾

Proportion, en quelques pays, des sexes entre les aliénés de plus de 60 ans.¹⁾

O r s z á g P a y s	A 60 éven felül lévő elmebetegek között <i>Aliénés de plus de 60 ans</i>				
	fi <i>hommes</i>	nő <i>femmes</i>	fi <i>hommes</i>	nő <i>femmes</i>	ezer fire eső nők indexszáma — <i>indice des femmes</i> P. 1000 hommes
	abszolút szám- ban — <i>nombres</i> <i>absolus</i>	az összes elme- betegek %-ában — <i>en % de tous</i> <i>les aliénés</i>			
Svédó. — <i>Suède</i>	1604	2.361	20.8	29.9	1472
Norvégia — <i>Norv.</i>	921	1.342	23.0	29.8	1479
Dánia — <i>Danem.</i>	512	926	18.8	26.2	1777
Island — <i>Islande</i>	18	35	25.7	31.5	1944
Esztország <i>Estonie</i> . . .	82	121	16.4	21.2	1476
Lettország <i>Lettonie</i> . . .	190	304	²⁾ 12.3	²⁾ 20.4	1600
Egyipt. — <i>Egypte</i>	3.633	2.227	²⁾ 37.9	²⁾ 47.0	613
Brit-India <i>Inde Angl.</i>	3.355	2.916	6.2	8.6	870
Új-Zéland <i>Now.-Zélande</i>	698	489	²⁾ 21.6	²⁾ 21.3	705

¹⁾ A 2. táblán említett legutolsó népszámlálások időpontjában. — *Aux derniers recensements de la population, mentionnés au tableau 2.*

²⁾ L. erre vonatkozólag is 2. és 4. tábla alatt közölt megjegyzéseket. — *V. les notes du tableau 2 et 4.*

városnál. E két alapvető eltérésnél fogva az egyes törvényhatóságok szélső értékeit az elmebetegeknél éppen ellenkező irányban kell keresnünk, mint a hülyéknél.

Az elmebetegek legmagasabb aránya városi törvényhatóságban jelentkezik: Baján százezer lakosra 924 elmebeteggel. Utána Pécs (654) és Budapest (352) sorakoznak. Ugyanez áll minden bizonnyal Pozsony vármegye magasabb adatára is, hiszen ennek csonka területén is igen kicsiny az abszolút szám. Ez utóbbiak mindegyikében van nagyobb elmeegógyintézet; Pécsen az egyetemi klinikának van elmeosztálya, Budapesten meg éppen hosszú sora van az ily intézeteknek. Baján is van közkórház, de a bajai adat a város lakosságának csekély számánál s kórháza változó viszonyainál fogva nem is irányadó. A régebbi népszámlálás idején a bajai arány sohasem volt maximum. 1880-ban Baja százezer lélekre csak 135, 1890-ben csak 110, 1900-ban 177 és végül 1910-ben 156 elmebeteg jelentett. Régebben Budapest aránya jobban kimagaslott, 1880-ban százezer lélekre 332, 1890-ben 318 és végül még a századfordulón, 1900-ban is és pedig 306-os aránnyal Budapesté volt a maximum. Azóta a vidéki intézetek is kifejlődtek és ki-

sebb lakosságukhoz viszonyítva az elmebetegeknek a fővárosinál is magasabb arányára vezetnek.

A népességhez viszonyítva viszont legkevesebb hülye lakost Komáromújváros nem irányadó adatától — hol a nagy számok törvényének nincs meg a kellő érvényesülési lehetősége — eltekintve, vármegyében találjuk. 1920-ban Beregben százezer lakosra csupán 40 elmebeteggel találjuk a minimumot. Utána Gömör és Kishont vármegye (44) és Abaúj-Torna (49) sorakoznak. Minde vármegyék a Tisza jobbpartján terülnek el. Ez az országrész, illetve annak nálunk maradt töredéke e szempontból még az országrészek között is minimum. (103.)

A hülyék aránya ezzel szemben vidéken maximum. A legmagasabb arányt Pozsony (1.829), Ung (644) és Moson (433) vármegyékben találjuk. Az első kettő a csekély abszolút számok miatt nem irányadó. Az utóbbi az osztrák hegyvidék golyvában gazdag területeivel határos, amivel pedig a veleszületett cretenismust összefüggésbe lehet hozni, hiszen a pajzsmirigy működésének akadályozásával vagy a pajzsmirigy kiopepálásával, azt mesterségesen is létre lehet hozni. Viszonylag legkevesebb veleszületett gyengeelméjűt legutolsó népszámlálásunk Budapesten talált, százezer lélekre mindössze 54-et. Az országrészek közül a Duna jobbpartján van legtöbb hülye, talán ismét az osztrák golyvás vidékekkel való határosság révén. A legkevesebb a Tisza-Maros s a Duna—Tisza közén van.

Az elmebetegekre vonatkozó statisztikai adatok második része a népmozgalmi statisztikában található, még pedig a halálokrészben. Ez az elmebajban elhaltak számát s különböző ismérvek szerint való részletezését közli. Ez ad mértéket az elmebajnak, mint betegségnek életveszélyességi fokára nézve, bár — mint alább látni fogjuk — az elmeegógyintézetekben elhaltak közül az elmebajban elhaltak kiválasztásánál és hová számításánál követett eljárás több tekintetben nem helyeselhető. Ahogy a népesség gyarapodik, persze az elmebajosok száma is nő és még rohamosabban is, mint a népesség — l. fentebb az 1. táblázat — s azért az elmebajban elhaltak száma is emelkedett a régebbi időkhöz képest. E tekintetben némi javulást csak a legújabb esztendők hoztak. Az elmebajban elhaltak száma s az összes halottakhoz, valamint a népességhez viszonyított aránya — a 7 éven alul levő gyermekhalottak külön feltüntetésével — ha-

6. Az elmebetegek és hülyék száma és az összes népességhez viszonyított aránya törvényhatóságokint az 1920. évi népszámlálás szerint.

Nombre et rapport des aliénés et idiots à la population totale, suivant les comitats et villes autonomes et le recensement de la population de 1920.

Ország-rész <i>Parties du pays</i>	Törvényhatóság ¹⁾ <i>Comitats et villes autonomes¹⁾</i>	Az elmebetegek <i>Aliénés</i>	A hülyék <i>Idiots</i>	Az össz. értelmi fogyatk. szenvedők - Total	A népesség <i>Population</i>	Százeker lakosra esett <i>Proportion pour 100.000 habitants</i>		
		a b s z o l u t s z á m a <i>n o m b r e a b s o l u</i>				elmebetegek <i>des aliénés</i>	hülye <i>des idiots</i>	összes értelmi fogyatkozás <i>des aliénés et des idiots</i>
Duna jobb partja <i>Rive droite du Danube</i>	Baranya vm.	158	309	467	240.043	66	129	195
	Pécs tjt.	311	41	352	47.556	654	86	740
	Fejér vm.	167	435	602	223.198	75	195	270
	Székesfehérvár tjt.	29	47	76	39.109	74	120	194
	Győr vm.	69	206	275	90.968	76	226	302
	Győr tjt.	37	60	97	50.036	74	120	194
	Komárom vm.	52	184	236	104.972	50	175	225
	Komárom tjt.	2	13	15	5.963	34	218	252
	Moson vm.	37	224	261	51.696	72	433	505
	Somogy "	409	507	916	368.486	111	138	249
	Sopron "	137	317	454	138.771	99	228	327
	Sopron tjt.	29	37	66	35.248	82	105	187
	Tolna vm.	321	380	701	263.112	122	144	266
	Vas vm.	243	370	613	267.810	91	138	229
	Veszprém vm.	247	491	738	232.554	106	211	317
Zala vm.	366	568	934	346.965	105	164	269	
	Összesen — Total	2.614	4.189	6.803	2 506.487	104	167	271
Duna bal partja <i>Rive gauche du Danube</i>	Esztergom vm.	46	125	171	55.793	82	224	306
	Hont vm.	17	26	43	27.169	62	96	158
	Nógrád vm.	256	213	469	177.063	145	120	265
	Pozsony vm.	24	28	52	1.531	1.568	1.829	3.397
	Összesen — Total	343	392	735	261.556	231	150	281
Duna-Tisza köze <i>Région entre le Danube et la Tisza</i>	Bács-Bodrog vm.	75	129	204	95.852	78	135	213
	Baja tjt.	179	15	194	19.371	924	77	1.005
	Csongrád vm.	144	175	319	142.352	101	123	224
	Hódmezővásárhely tjt.	94	102	196	60.922	154	167	321
	Szeged tjt.	117	153	270	119.109	98	128	226
	Heves vm.	680	318	998	297.590	228	107	335
	Jász-N.-Szolnok vm.	346	482	828	387.225	89	124	213
	Pest-P.-S.-K. vm.	729	1.544	2.273	1,161.325	63	133	196
	Budapest szfv.	3.271	503	3.774	928.996	352	54	406
Kecskemét tjt.	68	119	187	73.109	93	163	256	
	Összesen — Total	5.703	3.540	9.243	3,285.851	174	108	282
Tisza jobb partja <i>Rive droite de la Tisza</i>	Abaúj-Torna vm.	42	106	148	85.817	49	123	172
	Bereg vm.	10	48	58	25.265	40	190	230
	Borsod vm.	143	304	447	250.423	57	121	178
	Miskolc tjt.	125	42	167	56.982	219	74	293
	Gömör- és Kishont vm.	7	13	20	15.989	44	81	125
	Ung vm.	3	9	12	1.397	215	644	859
	Zemplén vm.	258	232	490	136.159	189	170	359
	Összesen — Total	588	754	1.342	572.032	103	132	235
Tisza bal partja <i>Rive gauche de la Tisza</i>	Békés vm.	542	434	976	311.109	174	140	314
	Bihar vm.	94	227	321	161.061	58	141	199
	Hajdu vm.	130	228	358	168.320	77	136	213
	Debrecen tjt.	69	85	154	103.186	67	82	149
	Szabolcs vm.	312	399	711	333.683	93	120	213
	Szatmár vm.	83	184	267	109.419	76	168	244
	Összesen — Total	1.230	1.557	2.787	1,186.778	104	131	235
Tisza-Maros szöge <i>Angle de la Tisza et du Maros</i>	Arad vm.	19	22	41	21.720	87	101	188
	Csanád vm.	95	125	220	129.908	73	96	169
	Torontál vm.	8	22	30	15.811	51	139	190
	Összesen — Total	122	169	291	167.439	73	101	174
	Mindössze - Total général	10.600	10.601	21.201	7,980.143	133	133	266
	Ebből } vármegyék <i>Dont } comitats</i>	6.269	9.384	15.653	6,440.556	97	146	243
	tjt. városok <i>villes autonomes</i>	4.331	1.217	5.548	1,539.587	281	79	360

¹ Vm. = comitat; tjt. = ville autonome.

7. Az elmebajban elhaltak száma és aránya hazánkban, a 7 éven alul elhalt gyermekek külön feltüntetésével 1881-től 1927-ig.

Nombre et proportion des décès dus de 1881 à 1927 en Hongrie à l'aliénation mentale, avec indication des décès au-dessous de 7 ans.

Év, átlag Année, moyenne	Terület — Territoire	Az összes Décès totaux			A 7 évnél fiatalabb Décès au-dessous de 7 ans	
		elmebajban elhaltak — par aliénation mentale				
		abszolút számban nombres absolus	az összes halottak ezrelékében — en ‰ de tous les décès	százezer lakosra eső arányban proportion pour 100000 habitants	abszolút számban nombres absolus	az összes elmebaj- ban elhaltak ‰- ában — en ‰ de tous les décès par aliénat. ment.
1881—87	Magyarország régi területe — Hongrie ancienne	598	1·7	4	.	.
1892—95		1.310	2·8	8	.	.
1896—900		2.409	5·3	15	.	.
1897		1.698	3·7	10	.	.
1898		2.528	5·5	15	.	.
1899		2.662	5·9	16	.	.
1900		2.625	5·8	16	471	17·9
1901—05		2.649	5·8	16	376	14·2
1901		2.539	6·0	15	395	15·6
1902		2.728	5·9	16	459	16·8
1903	2.706	6·0	16	403	14·9	
1904	2.547	5·9	15	304	11·9	
1905	2.727	5·6	16	319	11·7	
1906—10	2.785	6·3	16	265	9·5	
1906	2.738	6·2	16	337	12·3	
1907	2.663	5·9	15	245	9·2	
1908	2.790	6·3	16	257	9·2	
1909	2.912	6·4	16	257	8·8	
1910	2.821	6·6	16	231	8·2	
1911—15	3.187	7·1	18	194	6·1	
1911	3.120	6·9	17	242	7·8	
1912	3.010	7·1	16	196	6·5	
1913	3.049	7·0	16	158	5·2	
1914	3.200	7·3	17	171	5·3	
1915	3.556	7·5	19	205	5·8	
1916—18	3.729	9·0	20	136	3·7	
1916	3.420	8·7	18	157	4·6	
1917	4.308	11·2	23	154	3·6	
1918	3.459	7·3	19	96	2·8	
1919—20	A mai Magyarország — Hongrie actuelle	1.721	10·2	22	38	2·2
1919		1.787	11·0	22	29	1·6
1920		1.655	9·4	20	47	2·8
1921—25		1.590	9·8	19	47	3·0
1921		1.475	8·7	18	42	2·8
1922		1.667	9·6	21	31	1·9
1923		1.588	10·0	19	39	2·5
1924		1.732	10·3	21	53	3·1
1925		1.491	10·5	18	70	4·7
1926—27		1.375	9·5	16	48	3·5
1926	1.356	9·7	16	45	3·3	
1927	1.393	9·2	16	51	3·7	

zánkban 1881-től 1927-ig a 7. sz. táblázat szerint alakult.

Úgy az abszolút számok, mint az arányszámok sorában feltűnő alacsony a mult század nyolcvanas éveiből származó elmebajban való elhalálozásra vonatkozó átlag. Ez abszolútszámban 598, az összes halottak ezrelékében 1·7, százezer lakosra pedig 4 elmebetegségben elhaltat jelent! Valószínű, hogy ebben nemcsak az szerepel, hogy egy félszázad előtt tényleg kevesebb elmebeteg élt s kevesebb volt az ily halott is, hanem szerepe lehet az akkor még igen hiányos orvosellátottságnak is. Annak, hogy akkor az ily esetek nagy része figyelmen kívül maradt, mindenesetre nagyobb része, mint ma! A kilencvenes években már emelkednek az adatok. Különösen a többi halálokban elfoglalt jelentőségük gyarapodott s a világháború kitörésekor ezer halottra már hét elmebajban elhalt jutott. A mortalitás idáig alig változott s körülbelül 1898-tól kezdve 1913-ig állandóan 16 körül van (százezer lélekre: l. a 7. táblázatot). A világháború alatt aztán ez a jelenség is rendkívüli változáson megy át. Az örültek száma a sok súlyos lelki katasztrófa, özvegységrejutás, hozzátartozók elvesztése és a szenvedések idején gyarapszik és növekedik a mortalitás is. A háborús demoralizációval prostitúció, kicsapongás, alkoholizmus terjednek s vele sokak egészsége tartósan károsodik, a nélkülözések révén az elmebajban elhaltak aránya is nő, mint az összhalandóság. Mégis annál kisebb mértékben, mert az összhalandóságot a háborús járványok is emelik, így pl. 1918-ban különösen az influenza, az elmebajban való halandóságot nem. A fertőző bajban elhalt elmebetegek ugyanis nem az elmebajban, hanem intercurrents ragályos bajukban elhaltnak tekintetnek.

A maximum 1917-ben érkezik el, ezer halott közül 11·2 elmebajban elhalttal, százezer lakosra 23 ily halottal. Oly magas arányszámok ezek, amelyenket sem azelőtt, sem azután többé hazánkban nem észleltünk.

A háború után az elmebajos mortalitás egyideig még emelkedett marad, de 1925 óta ismét lecsökken a régi békés színvonalra, pedig most Budapest is terheli. 1926—27-ben százezer emberre ismét csak 16 a mortalitás, mint volt a világháború kitörése előtt 1912—13-ban. Nem kilátástalan az elmebetegek gyógyítása sem s indokolt a remény, hogy e téren lesz még javulás. Különösen a fiatalok gyógyítása

terén van nagy haladás, az ily korban gyakran szereplő epilepsia eredményesebb kezelése révén. Újabban igen eredményes az epilepsia operációs gyógyítása. A századfordulón 1900-ban 7 évnél fiatalabb halott az összes elmebajban elhaltaknak még 17·9%-a volt, 1919-ben már csak 1·6%-a. Az idősebbek makacsabb régi bántalmaival, melyek szervezetükben már befészkeltek magukat, már nehezebb a küzdelem. Az öregeken gyógyíthatatlan régi bajuk, elkoptatott szervezetük miatt, egyszer csak erőt vesz s gyakran feltartóztatlanul halálhoz vezet. E téren is van egy nagy haladás: a paralysis maláriás gyógyítása, mellyel ezt az igen nagy arányban szereplő, legtöbb elmebajos elhalálozást okozó, azelőtt gyógyíthatatlannak hitt súlyos betegséget is mind gyakrabban meg tudják már gyógyítani.

Az elmebajoknak a halálokok között való terjedése nem jelenti azt, hogy az elmebaj veszedelmesebb, több áldozatot követelő betegséggé vált volna. A lethális arány a századfordulóhoz képest csökkenésben van. A nyolcvanas évekhez képest addig mutatózó növekedés arra mutat, hogy azóta tényleg az elmebetegek számbavétele lett pontosabb és pedig elsősorban az elhaltaké. A népszámlálásbeli, az élőkre vonatkozó adat sokkal lassabban és sokkal kevésbé tökéletesedett. Ezen felvételeknek ugyanis legfőbb hibája, hogy az nem szakszerűen kiképzett egyének által történik és hogy a népszámlálás egyéb, nagy, terjedelmes anyaga mellett kevés figyelemben részesül. Ezért javasolta már a budapesti nemzetközi statisztikai kongresszus, hogy az elmebetegek összeírása szakképzett erők által végzett önálló felvételek tárgya legyen.

A lethális arány — az elmebajban elhaltaknak az élő elmebetegek számához való viszonyítása — 1881-től 1922-ig a következőképen alakult:

Népmozgalmi átlag	Népszámlálás	Elhalt elmebeteg	Élt	Lethalitás %
1881—87	1880	598·0	11.506	5·2
1892—95	1890	1.310·0	9.271	14·1
1899—02	1900	2.638·5	15.586	17·0
1909—12	1910	2.965·8	19·059	15·6
1919—22 ¹⁾	1920	1.646·0	10.600	15·5

A lethális arány a századfordulóig valószínűleg az elhalt elmebetegek pontosabb számbavétele miatt gyarapszik, szóval technikai okból: azóta stagnál, illetve kismértékben

¹⁾ A mai területre vonatkozólag.

javul is. Az 1920. év óta eltelt legújabb 9 évre ily arányokat nem számíthatunk, mert azóta az elmebetegeket a népességben nem vettük számba.

A *dementiamortalitás nemzetközi összehasonlításának sok technikai akadály van*. Már az is nehézkessé teszi ily irányú táblázat összeállítását, hogy a nemzetközi halálozási momenklatura, már mint ennek a harmadik revízió átesett, jelenleg használatos rövidített alakja, (nomenclature abrégée), az elmebajt nem sorolja fel névszerint külön, hanem a végső „egyéb“ rovatba osztja. Ilyképen az elmebajban elhaltak nemzetközi összehasonlítása céljából a Nemzetközi Statisztikai Intézet kiadványai sem használhatók, mert azok az egyes országok halálozásaik halálok szerint való részletezését csak a rövidített nemzetközi névjegyzék szerint közlik. Ilyképen e tekintetben az egyes országok eredeti évkönyveihez s egyéb népmozgalmi kiadványaihoz s abban lévő eredeti, saját nomenklaturáikhoz kell fordulni. Ez eljárás nehézkességénél azonban nagyobb baj az, hogy e kutatás többnyire összehasonlíthatatlan adatokra vezet. Az egyes országok saját nomenklaturái között a legkülönbözőbb eltérések vannak s a legkülönbözőbb kisebb-nagyobb jelentőségű megállapodások mindmind eltérésekre vezetnek az adatokban. Az elmebajban elhaltaknál pl. az intézetekben elhaltak hozzászámítása, a tuberkulózisban, szervibajokban elhalt elmebajosoknak beosztása stb. szempontjából igen különböző eljárások vannak. A Központi Statisztikai Hivatal pl. az elmebajintézetben elhaltak közül csak a fertőző bajokban elhaltakat számítja le, a többiek elmebajban elhaltaknak mutatja ki. Az egyéb elmebajban elhaltak csoportjában, (melyet hivatalunk „elmebajosok hűdése“ névvel is jelöl) a schizophrénia, a paranoia és sok más nem halálos kórforma szervibajban vagy hülésses betegségben elhalt elmebetegei is bennfoglaltatnak. Az elmebajintézetektől a minisztériumhoz felkerülő évi jelentésekben az elhaltak halálokok szerint helyesen vannak részletezve s módot adnak az elmebajban elhaltak számának a nem elmebajban elhalt intézeti betegekkel való korrigálására, mint azt alább a kórházi részben látni fogjuk. Idióták, kretenek vagyis születésüktől fogva elmebetegeknek az elmebajban elhaltak között való kimutatása még azzal a hátránnyal is jár, hogy a lethális arányt, a népszámlálásbeli elmebetegekhez

való bizonyítást, a másik oldalról is megátadja. Ilyképen ugyanis nemcsak az elhaltak, hanem az élő beteg népesség is eltér az eredetileg viszonyba állítani kívánt mennyiségektől. Arra, hogy pusztán ilyen technikai eltérések s országonként különbözőképpen alakult szokások minő eltérésekre vezethetnek, egy példát említek: Svédország és hazánk dementia-morbiditásának és lethálisának egybevetését:

Ország:	Kimutatott elmebajban elhaltak		
	1920	1921	1920/21-ben
Svédország.. ..	211	239	225
Magyarország	1.655	1.475	1.565

Ország:	Népesség 1920	Elmebeteg népsz.	Mort. ‰/000	Leth. ‰/00
Magyarország	7,980.143	10.600	19.7	148

Hazánkban 1920—21 átlagában 1.565 elmebetegségben elhaltat vettünk számba, Svédország ugyanakkor alig $\frac{1}{7}$ annyit, csak 225-öt! Az 1920. évi népszámlálás pedig éppen ellenkezőleg Svédországban talált több élő beteget, mint hazánkban. Innen, hogy a puszták számok szerint az elmebetegek az elmebajban Svédországban alig egytized olyan arányban halnak el (14 ezrelék lethális), mint nálunk (148 ezrelék lethális). Azt jelentené-e ez, hogy ez a művelt skandináv állam az elmebajt tízszer oly ügyesen tudja gyógyítani, mint mink? Kétségtelenül nem azt; bizonyos, hogy ily eltérés csak az észlelési s feldolgozási technika különböző voltán alapulhat. Svédország az intézeti kezelésben elhaltakat bizonyára nem számítja oly arányban az elmebaj halottai közé, mint mi. Igen valószínű, hogy nálunk nemcsak a fertőző baj, hanem minden hüléses és szervibaj is leszámításba kerül s csak azokat sorolják elmebajban elhaltak közé, akiknél tényleg maga az elmebaj volt a halál oka. Igen kívánatos volna e tekintetben a Központi Statisztikai Hivatal által követett eljárást is revízió alá vetni. Felette hasznos volna, ha a nemzetközi nomenclatura IV. revíziója céljából Párisban közeljövőben összeülő bizottság e tekintetben is egységes eljárásban állapodnék meg.

A dementiamortalitás hazánkban a mai területen város és vidék szerint a fegyverletétel óta a 8. táblázat szerint oszlott meg.

Az elmebajsmortalitásnak város és vidék között való megoszlásában a városi arány a vidéket háromszor-négyszer is meghaladja. 1919—22 szerint a tj. városokban százezer lélekre 52 elmebajban elhalt

8. Az elmebajban elhaltak város és vidék között való megoszlása 1919-től 1927-ig Magyarország mai területén.

Répartition, entre les villes et le reste du pays, de 1919 à 1927, des décès par aliénation mentale, dans le territoire actuel de la Hongrie.

Év, átlag Année, moyenne	Elhaltak „elmebaj“ halálloki diagnózissal Décès dus, d'après le diagnostic, à l'„aliénation mentale“					
	abszolút számban nombres absolus			százezer lélekre eső arányában — propor- tion pour 100000 habitants		
	a vármegyék- ben — comi- tats	a tj. városok- ban) — villes autonomes	Budapest ²⁾ Budapest	a vármegyék- ben — comi- tats	a tj. városok- ban — villes autonomes	Budapest Budapest
1919	927	860	632	14.6	55.9	67.7
1920	853	802	563	13.3	52.1	60.6
1921	762	713	491	11.8	46.3	52.7
1922	864	803	553	13.2	52.0	58.9
1923	879	709	437	13.2	46.1	46.2
1924	990	742	498	14.8	48.2	52.3
1925	889	602	460	13.1	39.0	48.0
1926	804	552	404	11.7	35.7	41.9
1927	882	511	370	12.7	32.9	38.1
Moyenne des années						
1919—22	851.5	794.5	559.8	13.2	51.6	60.0
1923—25	919.3	684.4	465.0	13.7	44.4	48.9
1926—27	843.0	531.5	387.0	12.2	34.3	40.0
1919—27 évek átlaga	872.2	699.4	489.8	13.4	45.3	51.7

¹⁾ Budapesttel együtt. — Y compris Budapest.

²⁾ Az 1925. évi fővárosi népszámlálás körül a fővárosi népszámlálás eredményeihez viszonyítva, ezen adatok a valósághoz közelebb állanak, mint az 1920. évi népszámlálásra támaszkodó országos kiszámított népességi adatok. — Ces chiffres se rapprochent plus de ceux du dénombrement exécuté en 1925 à Budapest que de ceux du recensement général de la population de 1920.

esett, a vármegyékben ugyanakkor csak 13. 1926—27-ig a tj. városok ezen aránya fokozatosan 45-ig javult, a vármegyéké változatlanul 13 maradt. A különbség a városokban mutatkozó javulás miatt tetemesen enyhült, de mindig igen nagy. Kérdés mi e különbség, s mi a városokban mutatkozó javulás oka. A különbség főoka persze itt is az elmeorvosintézeteknek a városokban való elhelyezkedése. Az oda bár vidékről beszállított beteg is itt lakása révén városinak vétetik számba. Budapest, melyben éppen a legtöbb intézeti ápolásban lévő elmebeteg tartózkodik, ugyan évről évre leszámítja halottai közül az idegeneket, azonban ezeket nem részletezi halálok szerint, úgyhogy ily módon korrekció nem lehetséges. Az összes

intézeti betegek kiszámítása sem vezet célhoz, minthogy oda a városokból is kerülnek betegek. A kórházi statisztikán alapuló részben látni fogjuk a betegek szülőhely szerint való kimutatását s némi korrekcióval reá fogunk mutatni arra, hogy a város és a vidék között mutatkozó különbség mily tört része írható csak a város rovására: a többi csupán arra vezethető vissza, hogy az elmeógyógyintézetek s elmeosztályos klinikák, kórházak stb. túlnyomó része a városokban van. Szerepe van a városokban a betegek pontosabb számbavételének, a jobb orvosellátottságnak is. Ami mint specifikus városi hatás fennmarad, még azt se tudjuk a városokban mozgalmasabb szellemi életnek számlájára írni, bár ennek is meg van a maga hatása. Ugyanis alább az elmebajban elhaltaknak foglalkozás szerint való statisztikájában látni fogjuk, hogy éppen az ipari

9. Az elmebajban elhaltak nem szerint való megoszlása Magyarországi területén 1919-től 1927-ig.

Répartition des décès par sexe dans le territoire de la Hongrie actuelle, de 1919 à 1927.

Év, átlag <i>Année, moyenne</i>	Fi <i>Sexe masc.</i>	Nő <i>Sexe féminin.</i>	Ezer fire eső nők indexe <i>Indice des femmes p. 1000 hommes</i>
	abszolút számban <i>nombres absolus</i>		
a) az elmebajban elhaltak között — <i>entre les décès par aliénation mentale:</i>			
1919	1.023	764	746·8
1920	1.028	627	609·9
1921	919	556	605·0
1922	1.016	651	640·8
1923	976	612	627·1
1924	1.029	703	683·2
1925	847	644	760·2
1926	827	529	641·9
1927	837	556	664·3
b) a népességben — <i>dans la population:</i>			
az 1920. évi népszámlálás szerint — <i>d'après le recensement de 1920</i>	3,870.904	4,109.239	1.062
c) mortalitás százezer élőre — <i>mortalité pour 100.000 habitants vivants:</i>			
1919—22 átlaga szerint — <i>suivant la moyenne de 1919—22</i>	257	152	592
d) lethális száz elmebetegre — <i>léthalité pour 100 aliénés:</i>			
1919—22 átlaga szerint — <i>suivant la moyenne de 1919—22</i>	15·3	11·6	758

proletáriátus, a túlnyomóan a nagyvárosokban élő napszámosok stb. soraiban az elmebaj régóta közel kétszer olyan mérvben pusztít, mint az értelmiségnél, mint a közszolgálat és szabad foglalkozások főcsoportjához tartozóknál.

Az elmebajban elhaltak nem szerint való megoszlása az élő elmebetegek között lévő férfitöbbletnek hasonlóan szintén férfitöbbletet mutat. Az erre vonatkozó magyar országos adatokat a fegyverletétel óta a 9. sz. táblázat foglalja össze.

A mortalitásban a férfitöbblet nagyobb, mint az élő népességben, mert hisz a nőknél a kevésbé veszélyes kórformák gyakoribbak, mint a férfiaknál. Ezt igazolja a lethálisban lévő különbség is, a férfiak lethálisága ezer elmebetegre 15·3, a nőké csak 11·6. Úgyhogy nálunk a férfiak lethálisának a nőké csak $\frac{3}{4}$ részét éri el. A férfiak összhalandósága is nagyobb, mint a nőké, azonban nincs ott illymértékű különbség. Az elmebaj különlegessége tehát hazánkban, hogy a kórformák s a megbetegedett néprétegek viszonyai a nők oldalán kétségtelenül kedvezőbben alakulnak.

A legfontosabb kórformák az elhaltak közt nem szerint való megoszlásban a következő képet nyújtják: (L. a 10. táblázatot.)

A férfiaknál a paralysis az elmebajban elhaltak között kétszer olyan jelentős halálok, mint a nőknél s a népességhez viszonyítva háromszor oly gyakran halnak el benne. A női halálesetek között az epilepsia erősebben van képviselve, mint a férfiaknál, de mivel a férfiaknál több az elmebeteg, mégis többen halnak el benne.

Kor szerint (l. szintén a 10. táblázatot) az elmebajban elhalt gyermekek 90·6%-a epilepsiában szenvedett, paralysis náluk nem fordul elő. Egészen hasonló volt a világháborút megelőző legutolsó békés esztendő statisztikájának eredménye. A 60 éven felül lévőknel az egyéb elmebaj aránya a legmagasabb, ahol e csoportban az agykori elmezavar (dementia senilis) áll első helyen. Utána jön nagyságrendben a paralysis. Náluk meg az epilepsia ritka, mert az ilyen rendszerint idő előtt elpusztul s nem is jut fel ily magas korba. Legfeljebb, ha epilepsiája valami később támadt agygyulladás (Jackson-epilepsia) révén idősebb korban keletkezett.

Az elmebajban való elhalálozás kor szerint való alakulása nem egyezik az összhalandóságával. Míg az általános halandóság

10. A legfontosabb elmebajokban elhaltak száma és aránya Magyarországon az 1926—1927. évek átlagában.

Nombre et proportion des décès dûs en Hongrie aux maladies mentales les plus importantes, moyennes des années 1926—1927.

M e g n e v e z é s D é s i g n a t i o n	Paralysiben Paralysie			Epilepsiában Épilepsie			Egyéb elmebajban Autre alién. ment.			Összes elmebajban Toutes les mal. ment.		
	e l h a l t a k — d é c è s											
	abszolút számban nombres absolus	%	százezer lélekre eső arányban ¹⁾ - prop. pour 100,000 hab. ¹⁾	abszolút számban nombres absolus	%	százezer lélekre eső arányban ¹⁾ - prop. pour 100,000 hab. ¹⁾	abszolút számban nombres absolus	%	százezer lélekre eső arányban ¹⁾ - prop. pour 100,000 hab. ¹⁾	abszolút számban nombres absolus	%	százezer lélekre eső arányban ¹⁾ - prop. pour 100,000 hab. ¹⁾
Férfi — Sexe masc.	382·0	45·9	10·5	141·5	17·0	3·5	308·5	37·1	7·5	832·0	100·0	21·5
Nő — Sexe féminin	150·0	27·7	3·4	106·0	19·5	2·4	286·5	52·8	6·6	542·5	100·0	12·4
Összesen — Total	532·0	38·7	6·9	247·5	18·0	3·0	595·0	43·3	7·0	1.374·5	100·0	16·9
Ebből: — Dont décès:												
7 éven aluli elhalt — au- dessous de 7 ans	—	—	—	43·5	90·6	4·2	4·5	9·4	0·4	48·0	100·0	4·6
60 éven felüli elhalt — au- dessus de 60 ans	110·0	31·4	14·5	24·0	6·9	3·2	216·0	61·7	28·5	350·0	100·0	46·2

¹⁾ A viszonyítás alapja az 1926—27 évi kiszámított népesség átlaga az 1920. évi népszámlálásnál talált arányok szerint megosztva. A népszámláláshoz e tekintetben itt azért nem viszonyíthattunk, s nem számíthattuk ki a másutt közölt 1919—22 évi átlagokat, mert az elmebajos haláleseteknek kórisme szerint való e hármas részletezése e feldolgozásban 1913-tól 1924-ig nem történt meg. Csak 1925-től kezdve indult meg ismét ennek a régi békés években szokássá vált részletezésnek folytatása. — Ces proportions ont pour base la moyenne de la population calculée pour 1926—27 et divisée selon les proportions trouvées au recensement de la population de 1920. Les moyennes de 1919—22 n'ont pu être rapportées aux données du recensement, les décès d'aliénés n'ayant pas été détaillés par paralysie, épilepsie et autres maladies mentales pour 1913—1924; ces travaux n'ont été repris qu'à partir de 1925.

az életnek kezdetén és végén magasabb, addig az elmebaj, mint halálok a korról csak egyirányban gyarapodik: az öregebbek felé. Az elmebajban elhaltak kor szerint való elhalálózása hazánkban 1919-től 1927-ig az összes halottak hasonló megoszlásával egybevetve a 11. tábla szerint alakult.

Az elmebajban elhaltaknak több mint kétharmada a produktív korosztályokból kerül ki, míg az összes halottaknak egyharmada sem esik ide. 1919—27. szerint az elmebetegek 70·6%-a volt 15—59 éves, az összes halottaknak ugyanakkor csak 28·8 százaléka tartozott ide. A legfiatalabb gyermekek mentesek tőle. 15 éven alul is csak $\frac{1}{20}$ -ad, $\frac{1}{30}$ -ad részük van, pedig az összhalandóságnak több mint $\frac{2}{5}$ -de eshetik ide. A 60 éven felül lévő korban elmebetegségben elhaltak aránya az összes halottak közül 20 és 28·5% között váltakozik. A népességhez való viszonyítás igazolja, hogy az elmebajban való mortalitás a korról a 60 éven felül is nő. (L. a 12. táblázatot.)

Látható, hogy 1919—22. évek átlaga szerint az elmebajban való elhalálózás gyakorisága a korról a megfelelő korú népességhez viszonyítva is egyre gyarapszik. A minimum a 7 éven alul lévőkénél van, akiknél százezer lélekre csak 3·7 elmebajban elhalt

esik. A maximum a 60 éven felül jelentkezik, 53·9 arányszámmal. A maximum a minimum tizenötszöröse. Régebben a két szélsőség közelebb volt egymáshoz. A Kovács Alajos-féle 1909—12. évi népmozgalmi kiadványból vett adatok szerint (l. a Magy. Stat. Közlemények 50. kötetét) a 60 éven felüliek dementiamortalitása 35·4 (százezer lélekre); minimum ugyanekkor a 7—19 éveseké $4·0\%_{0000}$ -kel. Ez azt jelenti, hogy akkor a két szélsőség közül a nagyobbik a másik tízszeresét sem haladta meg. Népességi arányukon felül leginkább a legidősebb öreg korban elhaltak aránya van. A legfiatalabb, elmebajban elhaltaké marad leginkább az alatt.

A kort, a legfontosabb korismékkal s a nemmel is kombinálva a következő képet nyerjük. (L. a 13. táblázatot.)

A paralysis a 40—59. éves életkorban szenved legtöbb áldozatot úgy a nőknél, mint a férfiaknál. De mégis inkább a férfiaknál. 15 éven alul nem igen fordul elő. Az epilepsia kor szerint való alakulásában több modus van; a 7 éven aluliaknál a gyermekkori, a 20—24 éveseknél a serdülés alatt szerzett, a 30—39 éveseknél meg a később kifejlő-

11. Az elmebajban elhaltak kor szerint való megoszlása hazánkban 1919-től 1927-ig.
Décès par aliénation mentale en Hongrie, suivant l'âge, de 1919 à 1927.

Korcsoport Groupes d'âge	Elmebajban elhaltak Décès par aliénation mentale										Az összes halottak Tous les décès							
	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1919-22	1923-25	1926-27	1919-27	1919-22	1923-25	1926-27	1919-27	
	évek átlaga szerint — suivant la moyenne des années ci-dessus																	
a) abszolút számban — nombres absolus																		
7 éven aluli — moins de 7 ans 7-14 éves ans	29	45	40	34	34	53	70	45	51	37.0	52.3	48.0	44.6	62.387.8	57.356.3	52.591.5	58.533.6	
15-19 "	33	36	43	60	54	54	32	29	34	43.0	46.7	35.5	41.7	7.476.5	4.401.3	3.408.0	5.547.3	
20-24 "	56	53	38	72	59	61	61	32	39	54.7	60.3	31.5	52.3	5.968.0	4.945.7	4.385.5	5.275.6	
25-29 "	67	78	62	70	73	97	90	60	67	69.2	86.7	63.5	73.8	6.691.2	5.912.7	5.177.0	6.095.2	
30-39 "	77	79	71	84	92	96	82	71	60	77.7	90.0	65.5	79.1	5.178.8	4.951.6	4.542.5	4.961.7	
40-49 "	332	321	268	284	276	284	249	235	216	301.2	269.7	225.5	273.9	9.159.0	8.110.7	7.402.0	8.419.1	
50-59 "	434	360	353	395	351	384	332	304	277	385.5	355.7	290.5	354.4	9.463.7	9.040.6	8.341.5	9.073.3	
60-69 "	317	269	262	292	314	281	273	233	251	285.0	289.3	242.0	276.9	12.787.5	12.056.7	11.186.0	12.188.0	
70-79 "	232	233	200	222	203	255	163	212	215	221.7	207.0	213.5	215.0	19.808.3	18.770.0	17.376.5	18.921.8	
80 éven felüli plus de 80 ans	147	140	91	115	98	135	98	104	140	123.5	110.3	122.0	118.7	20.842.5	20.603.0	20.710.5	20.733.3	
Ismeretl. korú Age inconnu	54	30	42	38	29	32	37	28	42	41.0	32.7	35.0	36.9	10.540.2	10.136.0	10.114.0	10.310.8	
Össz. — Total	1.787	1.655	1.475	1.667	1.588	1.732	1.491	1.356	1.393	1.646.0	1.603.7	1.374.5	1.571.6	170.449.0	156.363.3	145.290.0	160.164.6	
Ebből: - Dont:																		
15 éven aluli moins de 15 ans	62	81	83	94	88	107	102	74	85	80.0	99.0	79.5	86.2	69.864.2	61.757.6	55.999.0	64.080.9	
15-59 éves — ans	1.283	1.160	1.054	1.197	1.165	1.203	1.087	935	910	1.173.5	1.151.7	922.5	1.110.5	49.248.3	45.018.0	41.034.5	46.012.9	
60 éven felüli plus de 60 ans	433	403	333	375	330	422	298	344	397	386.0	350.0	370.5	370.6	51.191.0	49.509.0	48.201.0	49.965.9	
b) százalékokban — en %																		
7 éven aluli — moins de 7 ans 7-14 éves ans	1.6	2.7	2.7	2.1	2.1	3.1	4.7	3.3	3.7	2.3	3.3	3.5	2.8	36.6	36.7	36.2	36.5	
15-19 "	1.9	2.2	2.9	3.6	3.4	3.1	2.1	2.2	2.4	2.6	2.9	2.3	2.7	4.4	2.8	2.3	3.5	
20-24 "	3.1	3.2	2.6	4.3	3.7	3.5	4.1	2.4	2.8	3.3	3.8	2.6	3.3	3.5	3.1	3.0	3.3	
25-29 "	3.8	4.7	4.2	4.2	4.6	5.6	6.0	4.4	4.8	4.2	5.4	4.6	4.7	3.9	3.8	3.6	3.8	
30-39 "	4.3	4.8	4.8	5.0	5.8	5.5	5.5	5.2	4.3	4.7	5.6	4.8	5.0	3.0	3.2	3.1	3.1	
40-49 "	18.6	19.4	18.2	17.0	17.4	16.4	16.7	17.3	15.5	18.3	16.8	16.4	17.4	5.4	5.2	5.1	5.3	
50-59 "	24.3	21.7	23.9	23.7	22.1	22.2	22.3	22.4	19.9	23.4	22.2	21.1	22.6	5.6	5.8	5.7	5.7	
60-69 "	17.7	16.2	17.8	17.5	19.8	16.2	18.3	17.2	18.0	17.3	18.0	17.6	17.6	7.5	7.7	7.7	7.6	
70-79 "	13.0	14.1	13.6	13.3	12.8	14.7	10.9	15.6	15.4	13.5	12.9	15.5	13.7	11.6	12.0	12.0	11.8	
80 éven felüli plus de 80 ans	8.2	8.5	6.2	6.9	6.2	7.8	6.6	7.7	10.1	7.5	6.9	8.9	7.6	12.2	13.2	14.3	12.9	
Ismeretl. korú Age inconnu	3.0	1.8	2.8	2.3	1.8	1.9	2.5	2.1	3.0	2.5	2.0	2.6	2.3	6.2	6.5	7.0	6.4	
Össz. — Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	
Ebből: - Dont:																		
15 éven aluli moins de 15 ans	3.5	4.9	5.6	5.6	5.5	6.2	6.8	5.5	6.1	4.9	6.2	5.8	5.5	41.0	39.5	38.5	40.0	
15-59 éves — ans	71.8	70.1	71.5	71.8	73.4	69.4	72.9	68.9	65.3	71.3	71.8	67.1	70.6	28.9	28.8	28.3	28.7	
60 éven felüli plus de 60 ans	24.2	24.3	22.6	22.5	20.8	24.4	20.0	25.4	28.5	23.4	21.8	27.0	23.6	30.0	31.7	33.2	31.2	

12. A legfontosabb korcsoportok demenciamortalitása hazánkban az 1909—12. és 1919—22. évek átlaga szerint.

Mortalité par aliénation mentale en Hongrie dans les groupes d'âge les plus importants, suivant les années 1909—1912 et 1919—1922.

Korcsoport Groupes d'âge	Elmebajban elhalt Décès par aliénation mentale				Répartition			
	abszolút számban az nombres absolus		százezer megfelelő kor- csoportozáshoz tartozóra proportion pour 100.000 habitants du groupe d'âge correspondant		A népesség de la population		Az elmebajban elhaltak des décès par aliénat. ment.	
	megoszlása %-ban — %							
	1909—12 ¹⁾	1919—22 ³⁾	1909—12 ¹⁾	1919—22 ³⁾	1910 ²⁾	1920 ³⁾	1909—12 ¹⁾	1919—22 ³⁾
évek átlaga szerint — suivant la moyenne des années ci-dessus				évi népszámlálás sze- rint — suivant le recens. des années ci-dessus		évek átlaga szerint — suivant la moyenne des années ci-dessus		
7 éven aluli — moins de 7 ans	240·25	37·0	6·5	3·7	17·9	12·3	7·5	2·3
7—19 éves — ans	230·50	97·7	4·0	4·2	27·6	28·9	7·2	5·9
20—39 " "	880·75	448·1	15·3	18·3	27·5	30·7	27·6	27·2
40—59 " "	1228·50	670·5	31·2	44·0	18·8	19·1	38·6	40·7
60 éven felüli — plus de 60 ans	607·50	386·0	35·4	53·9	8·2	9·0	19·1	23·5
Összesen⁴⁾ — Total	3187·50	1646·0	15·2	20·6	100·0	100·0	100·0	100·0

¹⁾ A Magyar birodalomban. — *Hongrie ancienne.* — (L. — Voir Magyar Statisztikai Közlemények 50. kötet 935. l. — tome 50, p. 935. — ²⁾ A Magyar birodalomban. — *Hongrie ancienne.* — ³⁾ A mai területen. — *Territoire actuel.* — ⁴⁾ Az ismeretlenekkel együtt. — *Y compris les inconnus.*

dött eskóros halálesetek magasnak ki a többi korcsoportok fölé. Az „egyéb“ csoport maximummá a 60—69 éveseknél válik, mert ebben a senilis demencia döntő jelentőségű.

Az elmebajban elhaltakat foglalkozásuk

szerint részletezve a 14. sz. táblázatban közzétett következő adatokhoz jutunk.

Már ezek az átlagok és arányszámok is sejtetik a foglalkozási főcsoportok között lévő jellegzetes különbségeket. A következő

13. Az elmebajban elhaltak részletezése kórisme, kor és nem szerint 1926—27-ben Magyarországon.

Décès par aliénation mentale, suivant le diagnostic, l'âge et le sexe en Hongrie, en 1926—27.

Korcsoport Groupes d'âge	Elhaltak — Décès dûs aux maladies ci-dessous																	
	En - 1926-ban			En - 1927-ben			1926—27 évek átlaga szerint — suivant la moyenne des années 1926—27											
	abszolút számban — nombres absolus						százalékban — en %											
	paralysiben paralysie	epilepsiában épilepsie	egyéb elmebaj- autr. mal. ment.	paralysiben paralysie	epilepsiában épilepsie	egyéb elmebaj- autr. mal. ment.	paralysiben paralysie	epilepsiában épilepsie	egyéb elmebaj- autr. mal. ment.	paralysiben paralysie	epilepsiában épilepsie	egyéb elmebaj- autr. mal. ment.	paralysiben paralysie	epilepsiában épilepsie	egyéb elmebaj- autr. mal. ment.	paralysiben paralysie	epilepsiában épilepsie	egyéb elmebaj- autr. mal. ment.
fi sexe masc.	nő sexe fémin.	fi sexe masc.	nő sexe fémin.	fi sexe masc.	nő sexe fémin.	fi sexe masc.	nő sexe fémin.	fi sexe masc.	nő sexe fémin.	fi sexe masc.	nő sexe fémin.	fi sexe masc.	nő sexe fémin.	fi sexe masc.	nő sexe fémin.	fi sexe masc.	nő sexe fémin.	
7 éven aluli moins de 7 ans	—	41	4	—	46	5	—	43·5	4·5	—	17·6	0·7	—	—	20·1	14·1	0·7	0·9
7—14 éves — ans	—	22	7	—	21	13	—	21·5	10·0	—	8·7	1·7	—	—	8·5	9·0	1·9	1·4
15—19 " "	1	16	15	2	16	21	1·5	16·0	18·0	0·3	6·5	3·0	0·4	0·0	5·3	8·0	3·7	2·3
20—24 " "	5	26	29	3	30	34	4·0	28·0	31·5	0·8	11·3	5·3	0·6	1·0	12·4	9·9	4·7	5·9
25—29 " "	12	20	39	7	21	32	9·5	20·5	35·5	1·8	8·3	6·0	2·0	1·4	9·9	6·1	5·4	6·6
30—39 " "	96	36	103	86	43	87	91·0	39·5	95·0	17·1	16·0	16·0	16·6	18·3	14·1	18·4	18·2	13·6
40—49 " "	174	34	96	151	32	94	162·5	33·0	95·0	30·5	13·3	16·0	32·1	26·7	12·4	14·6	15·7	16·2
50—59 " "	112	25	96	152	17	82	132·0	21·0	89·0	24·8	8·5	14·9	23·8	27·3	8·1	9·0	15·7	14·1
60—69 " "	83	9	120	99	19	97	91·0	14·0	108·5	17·1	5·6	18·2	17·8	15·3	5·3	6·1	17·5	19·0
70—79 " "	25	9	70	38	9	93	31·5	9·0	81·5	5·9	3·6	13·7	5·1	8·0	3·5	3·8	13·9	13·5
80 éven felüli plus de 80 ans	5	—	23	11	2	29	8·0	1·0	26·0	1·5	0·4	4·4	1·3	2·0	0·4	0·5	2·6	6·3
Ismeretlen Inconnu	2	1	—	—	—	1	1·0	0·5	0·5	0·2	0·2	0·1	0·3	—	—	0·5	—	0·2
Összesen — Total	515	239	602	549	256	588	532·0	247·5	595·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

(15.) táblán közölt népszámlálási arányszámokkal egybevetve ugyanis látható, hogy népszámlálásbeli arányukon állandóan a napszámosok s a túlnyomóan öreg nyugdíjasokból és tőkésekből álló egyéb foglalkozások emelkednek felül; leginkább a bányászat és az őstermelés főcsoportjai maradnak az alatt el. Még jobban észlelhető az e téren mutatkozó különbség a 15. táblán, amely az elmebajban elhaltaknak százezer megfelelő foglalkozási főcsoportra eső arányait is tartalmazza.

Érdekes tanulsága ez adatoknak, hogy éppen *nem az értelmiség, nem a közszolgálat és szabad foglalkozások dementiámortalitása a legnagyobb.* Amiből arra is lehet következtetni, hogy éppen nem az értelmiségnél van a legtöbb elmebeteg, bár arányuk — mint ahogy mortalitásuk — itt is

igen magas. *Földes* kórházi statisztikákra támaszkodva állapította meg, hogy az összes foglalkozási főcsoportok közül az ily betegek aránya az intelligenciánál a legmagasabb. A kórházi statisztika demografiájában látni fogjuk, hogy a nyilvános ápolásban lévő betegeknél ez előfordul. Ennek azonban elsősorban az az oka, hogy az értelmiség nagyobb arányban kerül kórházba, mint a többi foglalkozásúak. Innen vált tévesen hírhetté az értelmiségnek a többi foglalkozási főcsoportokat felülmúló demencia mortalitása. A népességben azonban mások a viszonyok mint az elmebetegintézetekben, mert hisz az egyes néprétegek a kórházakat nem egyforma arányban keresik fel.

A népességhez viszonyítva az 1919—22. évi adatok szerint *elmebajban a napszámó-*

15. A foglalkozási főcsoportok dementiámortalitása hazánkban 1909—12 és 1919—22. évek átlaga szerint.

Mortalité par aliénation mentale des principaux groupes de professions, en Hongrie, suivant les années 1909—12 et 1919—22.

Foglalkozási főcsoport Principaux groupes de professions	Esett elmebajban elhalt száz-ezer oldalt megnevezett foglalkozáshoz tartozóra az Proport. des décès par aliénation mentale pour 100.000 personnes exerçant les professions indiquées ci-dessous		Répartition			
			A népesség de la population		Az elmebajban elhaltak des décès par aliénat. ment.	
			megoszlása a foglalkozási főcsoportok között az entre les principaux groupes de professions			
	1909—12 ¹⁾	1919—22 ²⁾	1910 ²⁾	1920 ³⁾	1909—12 ¹⁾	1919—22 ²⁾
	évek átlaga szerint suivant la moyenne des années ci-dessus		évi népszámlálás szerint — d'après le recensement exécuté dans les années ci-dessus		évek átlaga szerint suivant la moyenne des années ci-dessus	
I. Őstermelés — Production du sol	10·5	12·2	64·5	55·8	44·5	33·4
II. Bány., ipar, forgalom stb. — Industrie minière, autres industries, commerce, etc.						
A) Bány. és koh. — Industrie minière et hauts-fourneaux	11·9	7·5	1·0	1·5	0·8	0·5
B) Ipar — Industrie	17·9	23·7	16·0	19·1	19·0	22·2
C) Keresk. és hitel — Commerce et crédit	26·1	32·2	3·5	5·1	5·9	8·0
D) Közlekedés — Communications	19·4	21·2	3·0	4·4	3·8	4·6
II. Összesen — Total	19·0	24·2	23·5	30·1	29·5	35·3
III. Közszolg. és szab. fogl. — Services publics et profess. libérales	30·7	35·6	3·3	4·7	6·7	8·0
IV. Véderő — Défense nationale..	22·0	23·4	0·8	1·6	1·2	1·8
V. K. m. n. napszám. — Journaliers spéc. non dénommés	44·6	72·5	2·4	1·2	7·1	4·3
VI. Házi cselédek — Domestiques	12·8	26·7	2·1	2·2	1·7	2·8
VII. Egyéb és ismeretlen. — Autres et inconn.	41·7	66·2	3·4	4·4	9·3	14·4
Összesen — Total	15·2	20·6	100·0	100·0	100·0	100·0

¹⁾ A régi Magyarbírodalomban az 1909—12. évi hivatalos népmozgalma kiadvány szerint. — *Hongrie ancienne, d'après la publication officielle relative au mouvement de la population.* (L. — Voir Magyar Statisztikai Közlemények 50. köt. 935. l. — tome 50, p. 935.)

²⁾ A Magyarbírodalomban — *Hongrie ancienne.*

³⁾ A mai területen — *Territoire actuel.*

sok közül halnak el legtöbben: százezer napszámos közül évente 73-an! Több mint kétszer annyian, mint az értelmiségnél, ahol csak 36-an! A nagyvárosi napszámos az ipari proletáriátus él vissza leginkább az alkohollal, ami a náluk szintén elég otthonos vérbaj mellett az elmebaj főokozója. Köriükben az öröklött terhesség már nemcsak emiatt, hanem gyengén táplált vérszegény voltukkal, rossz, dohos lakásaikkal, penészes szobáikkal járó degenerációjuk révén is, gyakori hajlamosító körülmény. Így a nagyvárosok aztán nyilván mételyezettek egy olyan népréteggel mely az elmebaj terén évente kétszer olyan véradót fizet, mint az értelmiség, s amelynél éppen nem lehet a túlzott szellemi munka káros hatásairól szólni.

Igen magas, közvetlenül a napszámosoké

után sorakozik s szintén messze felül mulja az értelmiségét az „egyéb“ foglalkozásúak deméntiamortalitása. E főcsoportban a nyugdíjasok révén sok az öreg, kik már koruknál fogva is hajlamosabbak az elmebajra, s elkoptatott, elhasznált szervezetük révén is gyakran halnak el abban. Így e foglalkozási főcsoport aránya főleg a senilis deméntiamortalitas miatt magas.

Ezzel szemben igen alacsony a bányászok s az őstermeléssel foglalkozók elmebajban való elhalálozási aránya: kevesen vannak körükben az ily élők is. Ebben nagy része lehet a foglalkozásukkal járó falusias életmódnak is. A prostitúció, az alkoholizmus is kevésbé terjed közöttük, mint a nagyvárosi proletáriátusnál.

Összehasonlítva eredményeinket a kö-

16. A legfontosabb elmebajok, mint halálokok az elhaltak foglalkozása szerint részletezve 1926—27-ben.

Les maladies mentales les plus importantes, comme causes de décès, suivant la profession des décédés, en Hongrie en 1926—27.

Foglalkozási főcsoport <i>Groupes de professions</i>	Eset az oldalt megnevezett foglalkozási főcsoportra <i>Décès dans les groupes de professions ci-dessous</i>						összes élő az 1920 évi össznépesség %ában <i>en % de la populat. totale de 1920</i>
	paralysiben <i>paralysie</i>	epilepsiában <i>épilepsie</i>	egyéb elme- bajban <i>autres mala- dies mentales</i>	paralysiben <i>paralysie</i>	epilepsiában <i>épilepsie</i>	egyéb elme- bajban <i>autres mala- dies mentales</i>	
	elhalt 1926—27 átlaga szerint — <i>suivant la moyenne de 1926—27</i>						
	abszolút számban <i>nombres absolus</i>			az illető halálokokban elhaltak %ában <i>en %</i>			
I. Őstermelés — <i>Production du sol</i>	139·5	149·0	208·0	26·2	60·2	35·0	55·8
II. Bány. ipar. forg. — <i>Exploit. minières, in- dustrie, commerce, etc.</i>							
A) Bányászat — <i>Ex- ploitat. minières, hauts fourneaux</i>	3·0	3·5	3·0	0·6	1·4	0·5	1·5
B) Ipar — <i>Industrie</i>	157·0	41·5	112·0	29·5	16·8	18·8	19·1
C) Kereskedelem — <i>Com- merce</i>	51·5	7·0	46·5	9·7	2·8	7·8	5·1
D) Közlekedés — <i>Com- munications</i>	34·0	6·5	25·5	6·4	2·6	4·3	4·4
II. Összesen — <i>Total</i>	245·5	58·5	187·0	46·2	23·6	31·4	30·1
III. Közszolg. és szabad forg. — <i>Services pu- blics et prof. libérales</i>	50·5	8·0	37·0	9·5	3·2	6·2	4·7
IV. Véderő — <i>Défense nationale</i>	7·0	1·0	4·0	1·3	0·4	0·7	1·6
V. K. m. n. napszámosok — <i>Journaliers spéc. non dénommés</i>	24·0	11·5	45·0	4·5	4·7	7·6	1·2
VI. Házicselédek — <i>Do- mestiques</i>	9·0	5·5	17·5	1·7	2·2	2·9	2·2
VII. Egyéb — <i>Autres et inconn.</i>	56·5	14·0	96·5	10·6	5·7	16·2	4·4
Összesen — <i>Total</i>	532·0	247·5	595·0	100·0	100·0	100·0	100·0

zel húsz éves, még a régi Magyarbirodalomra vonatkozó arányszámokkal azt látjuk, hogy ez utóbbiak a bányászat arányán kívül mind nagyobbak; a területváltozás ugyanis éppen a legkevesebb elmebeteg tartalmazó vidéki részeket vágta el tőlünk. Emiatt az 1920. évi országos mortalitás (20·6) is jóval nagyobb, mint az 1910. évi birodalmi (15·2). Ha azonban e régi birodalmi (1909—12. évi) eredményeket egymással vetjük egybe, azt látjuk, hogy az egyes foglalkozási főcsoportok elmebajban való elhalálozásuk magassága tekintetében akkor is ugyanabban a nagyságrendben voltak, mint ma. Maximum a napszámoké volt (44·6). Utánuk az egyéb csoport (41·7) s aztán itt is az értelmiség (30·7) sorakozott. Minimum akkor az östermelés volt (10·5). Utána jött a bányászat (11·9).

Érdekes már most megvizsgálni, hogy az egyes foglalkozási főcsoportokban, melyek a leggyakoribb halálhozó egyes elmebetegségek. A paralysis, az epilepsia s az e kettőn kívül lévő egyéb halálössá válható elmebajok (dementia senilis, endogen, örökletes kórformák stb.) halálesetei a foglalkozási főcsoportok között hazánkban a 16. táblázat szerint oszlanak meg.

Az östermelésnél s a bányászatnál az epilepsia a leggyakoribb elmebajos elhalálozás. E vidéki népességtől távol áll a paralysis, mely mint progresszíva syphilises eredetű, de ismerjük alkoholos alakját is. Ez a városi foglalkozások ipar, kereskedelem, közlekedés stb. körében gyakori elmebaj. Az intelligenciánál a paralysis aránya háromszor akkora, mint az epilepsiás halál. Az egyéb alatt összefoglalt foglalkozási csoportoknál az „egyéb elmebaj“ a leggyakoribb. Ezeknek ugyanis közel fele aggkori elmebajban elhalt, az „egyéb foglalkozásokhoz“ pedig túlnyomóan öregek, nyugdíjasok, tőkésék stb. tartoznak. A napszámoknál is az egyéb elmebaj halottai a leggyakrabbak, de ebben itt a nyomor okozta degenerációs, endogen eredetű kórformák is sűrűn szerepelnek.

Igen érdekes a keresők és eltartottak demenciamortalitásának különválasztása és nemükkel való kombinálása is, ámbár a keresők és eltartottak az elmebaj halottai között első sorban eltérő korviszonyaik miatt szerepelnek különböző arányban. A kereső és eltartott állapot a nemmel kombinálva ugyanis bizonyos jellegzetes korbelt eltéréseket determinál. Az elmebajmortalitás pe-

dig — mint fentebb láttuk — ettől, t. i. a kortól, nagy mértékben függ. Így a keresők és eltartottak, valamint a nemek kombinációjában jelentkező szabályszerűségeket elsősorban e csoportok eltérő korviszonyai magyarázzák. Az idevonatkozó adatok az ország 1919-27. évi elmebajban elhalt halottaira nézve a 17. sz. táblázatban láthatók.

Az élénk táruló kép elég jellegzetes, ha figyelemmel vagyunk arra, hogy a vizsgált évek adatai közé ékelődő 1920. évi népszámlálás keresőkre, eltartottakra s azok nemek szerint megkülönböztetett csoportjaira a népességben minő arányokat talált. Az 1920. évi népszámlálás a mai területen 3,752.714 keresőt talált. Ez az ország lakosságának 47·2%-a. Keresők az elmebaj összes halottai között 1919 és 1927 között legalább 62·2 (1925) és legfeljebb 67·4 (1920—1921) %-ot képviselnek s e kilenc év átlaga szerint 64·6%-ra rúgtak. E szerint a keresők az elmebajban elhaltak között mindenkor jóval nagyobb arányban szerepelnek, mint az népességi arányuknak megfelelően. Mi az oka ennek? Elsősorban az, hogy a kereső künn az életben sokkal inkább ki van téve azoknak a noxáknak, amelyek az elmebajra legfontosabb hajlamosító körülmények, amelyek leggyakrabban állanak a bekövetkezett elmebaj mögött, mint előzmények. Nem is annyira a sok gonddal járó kenyérkeresésre, az idegeket felőrlő küzdelemre gondolunk, amit a kereső a megélhetésért s az előre jutásért folytat, sem a különböző helyeken elszenvedett káros lelki behatásokra, hanem ismét az alkoholizmusra, a syphilisre, a prostitúcióra stb. A keresők túlnyomó része férfi s az alkoholos noxa körükben már ezért is nagyobb. E mellett a kereső nagyobb arányban tartozik azokhoz az idősebb korosztályokhoz, amelyek demenciamortalitása magas. Láttuk, hogy az emberek elmebajban annál gyakrabban halnak el, minél idősebb korcsoportot figyelünk meg s számra legtöbben éppen a produktív korosztályokban. Az öregek elmebajban így sűrűbben halnak el, de abszolút számra már kevesebben vannak, mint a produktív korúak. E mellett kereső alig van 15 éven alul; az eltartottaknak ellenben kétötöd része tartozik ide, már pedig e legfiatalabb korcsoportokban alig fordul elő elmebajos halál: legfeljebb szórványos epilepsiaesetek. Innen, hogy az eltartottak közül — bár népességi arányuk a keresőknél nagyobb — mindig sokkal kevesebb elmebajban elhalt kerül ki, mint a keresők közül.

17. Az elmebajban elhaltak megoszlása keresők és eltartottak között s nem szerint részletezve
Magyarország mai területén 1919-től 1927-ig.

Répartition, suivant le sexe, des décès par aliénation mentale entre la population active et les dépendants dans le territoire de la Hongrie actuelle, de 1919 à 1927.

Év, átlag Année, moyenne	Elhaltak elmebajban — Décès par aliénation mentale						Keresők Décédés de la population active	Kereső fi Décédés de la population masc. active	Eltartott fi Dépendants décédés seulement, masc.
	kereső dans la population active			eltartott parmi les dépendants			az összes — en %		
	fi sexe masc.	nő sexe féminin.	összes au total	fi sexe masc.	nő sexe féminin.	összes au total	elmebajban elhaltak des décès p. aliénation mentale	elmebajban elhalt des décès p. aliénation mentale	
	beteg abszolút számban — nombres absolus						százalékban		
	fi	nő	összes	fi	nő	összes			
1919	901	213	1.114	122	551	673	62·3	80·8	18·1
1920	909	207	1.116	119	420	539	67·4	81·5	22·3
1921	812	181	993	107	375	482	67·3	81·8	28·0
1922	874	182	1.056	142	469	611	63·4	82·8	23·2
1923	825	138	963	151	474	625	60·7	85·7	24·2
1924	914	238	1.152	115	465	580	66·5	79·3	19·8
1925	736	191	927	111	453	564	62·2	79·4	19·7
1926	740	173	913	87	356	443	67·3	81·1	19·6
1927	741	162	903	96	394	490	64·8	82·1	19·6
1919—22	874·0	195·8	1.069·8	122·5	453·8	576·3	65·0	81·7	22·2
1923—25	825·0	189·0	1.014·0	125·7	464·0	589·7	63·3	81·3	21·3
1926—27	740·5	167·5	908·0	91·5	375·0	466·5	66·1	81·6	19·6
Moyenne des années 1919—27 évek átlaga	828·0	187·2	1.015·2	116·7	439·6	556·3	64·6	81·6	21·4

Az 1920. évi népszámlálás szerint hazánkban a keresők 70%-a fi. A keresők közül kikerült elmebajban elhaltaknak pedig mindenkor nagyobb és pedig 79·3—85·7%-a az. Mindaz indokolja ezt, amit a férfiaknak hazánkban az elmebajosok körében a másik nemnél intenzívebb szereplésére s nagyobb mortalitására nézve fentebb már elmondottunk. Az életveszélyes kórfolyamok paralysis progressiva stb. a kereső férfiaknál, mindenkor sokkal gyakoribbak, mint a kereső nőknél, kik szelidebb lefolyású elmebajokra — nevezetesen kisebb lethálisokkal járókra — mint pl. hysteria, melancholia stb. a férfiaknál hajlamosabbak.

Az eltartott fineműeknek az elmebajban elhaltak között lévő aránya állandóan kisebb népszámlálási arányuknál (mely 29·5%). A felsorolt kilenc évben elmebajban elhalt eltartottak 18·1—28·0% fi, a kilenc év átlaga szerint meg éppen csak

21·4%-uk az. (L. a 17. táblázatot). Itt is elsősorban a kor szerint való megoszlás különbsége szerepel: az hogy e tekintetben másképp oszlanak meg az eltartott fineműek, mint az eltartott nők. Nevezetesen az eltartott fineműek között kevés a produktívkorú, mert az ilyenkorú finemű többnyire dolgozik, tehát kereső. Nem így a nőknél: náluk az eltartottak tekintélyes része idősebb korú (feleség, anya, nővér, anyós stb.) s így az eltartott nőknél nincsenek oly túlsúlyban a kiskorú gyermekek, mint az eltartott fineműeknél. Ilyképen az eltartott fineműek között kisebb a felnőttek, az élet derekán lévők aránya, vagyis kevesebben vannak körükben az elmebaj tekintetében leginkább veszélyeztetett korosztályokban: innen az eltartott fineműeknek az eltartott nőknél ily bajokban nagyobb arányú elhalálása.

(Folyt. köv.)

Szél Tivadar dr.

Lakóházépítkezések.¹⁾

(1928. évi eredmények.)

*La construction d'habitations.¹⁾**(Résultats de 1928.)*

Résumé. Jusqu'en 1914, on bâtissait en général assez d'habitations. L'arrêt de la construction pendant la guerre a provoqué dans la plupart des pays de l'Europe et surtout chez les belligérants une forte crise de logement. En Hongrie, la crise a été aggravée par le fait que des régions occupées et transférées aux Etats successeurs, un nombre énorme d'habitants se sont réfugiés dans le territoire laissé au pays.

L'action entreprise depuis 1918 par l'Etat pour reprendre la construction n'y a pas eu de grands résultats. Sur les emplacements de maisons distribués du fait de la réforme des propriétés foncières, on n'a bâti que de petites maisons (jusqu'à la fin de 1928 approximativement 80.000), et la construction de grandes maisons n'a été reprise qu'avec la consolidation de la situation financière du pays.

Les statistiques de la construction, qui jusqu'à la fin de 1926 ne comprenaient que les habitations bâties à Budapest, ont été étendues le 1er janvier 1927 sur les villes, les communes de plus de 10.000 habitants et sur la banlieue de Budapest; nous avons publié les données de 1928 dans les nos 7, 9 et 11 de 1928 de cette Revue.

En 1928 il a été construit en Hongrie 13.753 nouvelles habitations avec 20.227 logements et 34.814 chambres. En tenant compte des transformations et démolitions, l'accroissement net du nombre des habitations a été de 13.669; l'accroissement de logements 21.584; celui de chambres 37.607.

Le nombre des habitations nouvellement construites a dépassé celui de 1927, mais la plupart en étaient des maisons basses, tandis qu'en 1927 on a construit plus de maisons à étage.

Dans l'accroissement net du nombre des habitations, les villes à conseil organisé et les communes de plus de 10.000 habi-

tants figurent pour 69,4%. C'est dans les villes autonomes et à conseil organisé qu'on a créé le plus de logements (77,3%). On a construit en tout 5.920 chambres de bain et 3.421 chambres de domestique.

*

A háborút megelőző esztendőben a lakásproblémának — amennyiben és ahol arról egyáltalán szó volt — nem annyira kvantitatív, de inkább kvalitatív értelmezésén feküdt a fősúly. A lakóházépítkezések majdnem mindenütt fedezték az évenként rendszeresen növekvő lakásszükségleti többletigényeket és ahol itt-ott, kivált a nagyvárosokban és azok hatalmas arányokban népesedő perifériáin, különösen munkáslakásokban, némi lakásszűke mutatkozott, vagyis ahol az új építkezések mennyiségileg nem tudtak lépést tartani az odavándorlás gyors áramlatával, aránylag nem nagy méretű állami segítséggel meg lehetett szüntetni a helyzet feszültségét. Ilyen intézkedések voltak nálunk az 1907. évi III. és XLVI. t.-c., amelynek alapján 1000 munkáslakás és 12.000 mezőgazdasági munkáslakás, az 1908. évi XLVIII. t.-c., melynek alapján Budapesten 6.000 lakás építéséhez nyújtott az állam segítő kezét. Az 1908. évi XXIX. t.-cikkkel ugyancsak Budapest területén és környékén tervezett 8—10.000 lakás felépítését a háború már meggátolta, de mégis elkészült ebből Újpesten 4.000 lakás az állam költségén. Az állami lakásépítő akció ezeken a kereteken túl nem terjeszkedett, mert az országban és a fővárosban is a magánépítkezés rendszeresen folyó lakástermelése a lakáskereslet- és kínálat között az egyensúlyi helyzetet mindig biztosította, sőt a lakáskínálat ha nem is sokkal, de többnyire valamivel meg is haladta a lakáskeresletet. A fővárosi lakóházépítkezések mindamellett nem voltak elégségesek arra, hogy kiküszöbölhető legyen a nyomornegyedek szűk és egészségtelen lakásainak túlszűfoaltsága. Ennek az állapotnak a megszüntetését, az u. n. „slum clearing“ eredményességét azonban inten-

¹⁾ Magyar Statisztikai Társaság 1929 április 30-i előadóülésén felolvasott székfoglaló előadás. — Discours de réception prononcé à la séance d'étude du 30 avril 1929 de la Société Hongroise de Statistique.

zivebb lakóháztermelési tevékenység mellett is csak azzal párhuzamban, az ilyen helyeken tapasztalt zsúfoltságot előidéző egyéb, elsősorban gazdasági és szociális okok orvoslásától lehetett remélni. Az ilyen természetű és a gyorsan agglomerálódó ipari gócpontokban fel-fel bukkanó munkáslakáshiánytól eltekintve, a közérdek a lakóházépítkezésekkel szemben általában minőségi kívánalmakat támasztott, melyeknek egyike az újonnan épült lakóházaknak a fokozatosan emelkedő kultúrigényeknek megfelelő mind jobb és jobb egészségügyi, szociális és kényelmi berendezését követelte, a másik a városok tervszerű kiépítésével és a díztelen, alkalmatlan lakásvizonyokkal bíró régi városrészek lebontásával azok helyén új, kifogástalan lakóházépítkezésekkel állott összefüggésben.

Ebben a boldog korszakban a lakóház- és lakástermelés eredményeinek megfigyelésére a legtöbb államban és így nálunk is elégségesnek mutatkozott a 10 évenként megtartani szokott népszámlálásokkal kapcsolatos lakóház- és lakásszámlálás. Rendszeres lakóházépítkezési statisztikák jobbra csak egyes nagyobb városok terüle-

tén, nálunk Budapest területén folyt lakóháztermelésről számoltak be.

A lakásprobléma, mely a békeévekben másodrangú fontosságú volt, a háború kitörésével egy csapásra előtérbe nyomult. A háború kitörésének pillanatában az összes hadviselő államokban megszűnt a rendszeres lakóházépítkezés, részben a munkások hadba vonulása, részben az építési anyag hadicélokra való lefoglalása folytán. A tőke is visszahúzódott az építkezésektől és az igen rentábilis hadiiparra vetette magát. Némely államban egyenesen tilalom alatt állott az építkezés, nehogy a munkaerő és az építkezési anyag a hadicéloktól elvonassék. A háború alatt tehát mintegy öt esztendőn keresztül a rendszeres lakóházépítkezési tevékenység, amely a békeévekben az évenként felmerülő újabb lakásszükségletet fedezte, a hadviselő államokban majdnem teljesen szünetelt s még a semleges államokban is alábbhagyott, miáltal a lakóháztermelési restancia évről-évre halmozódott. Az építkezések elmaradásán felül a lakásszükségletet növelte még a hadizónákból menekülők beözönlése, a kivándorlás elmaradása, a vidéki népesség-

1. Építkezések az egyes hadviselt és semleges államok városaiban 1913 óta.¹⁾

La construction dans les villes des Etats ayant pris part à la guerre et dans les Etats neutres (depuis 1913.)¹⁾

Év Année	Hadviselő államok — <i>Etats ayant pris part à la guerre</i>									Semleges államok — <i>Etats neutres</i>					
	Németország, 17 város <i>Allemagne, 17 villes</i>	Ausztria, Bécs <i>Autriche, Vienne</i>	Magyarország, Budapest <i>Hongrie, "</i>	Franciaország, Párizs <i>France, Paris</i>	Belgium, Brüsszel <i>Belgique, Bruxelles</i>	Finnország, Helsinki <i>Finlande, "</i>	U. S. A., Chicago, San-Francisco, Milwaukee	Nagy-Britannia — Gr. Bretagne, Birmingham, Sheffield Hull	Svájc, Bern, Zürich <i>Suisse, Berné, "</i>	Németalföld — Pays-Bas, Amsterdam, Rotterdam, Hága — <i>La Haye</i>	Spanyolország, Valencia — <i>Espagne, Valence</i>	Dánia, Kopenhága <i>Danemark, Copenhague</i>	Svédország, Stockholm <i>Suède, "</i>	Norvégia, Oslo <i>Norvège, "</i>	
	új lakóház építkezéseinek száma — <i>Nombre des nouvelles habitations bâties</i>														
1913	7.346	662	374	1.628	32	125	14.553	2.811	558	⁴⁾ 2.671	266	254	129	57	
14	5.880	509	303	1.076	—	62	14.042	2.470	417	3.215	297	415	124	57	
15	2.536	195	144	88	—	63	15.054	1.431	327	1.762	271	186	92	48	
16	1.209	82	45	178	—	38	14.988	974	254	2.075	215	131	99	52	
17	²⁾ 956	29	29	194	—	18	6.404	419	245	⁵⁾ 1.713	165	153	154	58	
18	²⁾ 755	12	73	100	—	4	2.663	20	186	3.149	119	129	86	32	
19	2.116	20	8	358	2	8	8.433	123	229	3.049	130	77	101	35	
1920	4.751	70	26	478	4	25	4.618	1.086	548	2.443	172	130	94	26	
21	6.589	61	60	383	111	95	11.788	2.904	875	5.045	199	158	236	25	
22	7.303	231	42	544	154	56	21.252	2.575	553	6.620	401	311	401	35	
23	5.217	208	151	413	211	87	26.347	2.829	663	4.798	397	531	623	38	
24	4.603	468	248	542	201	98	28.639	4.606	1.181	6.318	773	627	738	33	
25	³⁾ 6.918	⁶⁾	206	⁶⁾	212	131	⁶⁾	8.017	1.305	5.965	⁶⁾	717	775	44	
26	²⁾ 9.514	⁶⁾	352	⁶⁾	332	121	⁶⁾	11.273	1.328	7.589	⁶⁾	⁶⁾	839	27	

¹⁾ Az adatok a Nemzetközi Statisztikai Intézet által kiadott „Nagyvárosok Statisztikai Évkönyvéből” vették. — *D'après l'Annuaire Statistique des Grandes Villes (publié par l'Institut International de Statistique)*; — ²⁾ 16 város — *villes*; — ³⁾ 15 város — *villes*; — ⁴⁾ Hága nélkül — *Non compris La Haye*; — ⁵⁾ Rotterdam nélkül — *Non compris Rotterdam*; — ⁶⁾ Adat nincs. — *Pas de donnée.*

nek a hadiipari centrumokba való nagyobb mérvű beáramlása, aminek következtében már a háború első éveiben, különösen a városokban, a háborús lakásszűke a legsúlyosabb szociális és gazdasági válsággá nőtte ki magát. A súlyos helyzeten nem sokat segített a háborús évek kiségitő sajátos lakóházépítkezése: a baraktáborok építése sem. Az építkezések elmaradása folytán keletkező lakásdeficit mélypontja legtöbb államban a háború utolsó éveire esik, az új lakóházépítkezések évről-évre történő fokozatos elmaradása is ezekben az esztendőben mutatja a lakástermelés legalacsonyabb számadatait, amint az az 1. számú összeállításból egyszerű rátekintésre is igen jól kivehető.

Ebből az összeállításból a hadviselő és a semleges államok háborús lakóházépítkezési tevékenysége közötti különbség is igen jól meglátszik, jellemző továbbá, hogy amíg általában a hadviselő államok városaiban az építkezés hirtelen megcsappanása a háború kitörését követő esztendőben mutatkozik, a három északamerikai városban az építkezések elmaradása abban az esztendőben kezdődik, amelyben Amerika a háborúba keveredett.

A katasztrófális lakásszűkség a háború befejeztével sem szűnt meg mindannak ellenére, hogy egyes államokban a fegyverszünet beálltával már lassan-lassan megindult a lakóházépítkezés. Ez azonban az évenként még normális viszonyok között emelkedő lakáskereslet szükségletének a fedezésére sem volt elegendő, holott a háború befejeztével újból megnövekedett azoknak a száma, akik részben régi háztűzhelyeiket siettek fölkeresni, részben új háztartást akartak alapítani. A háború befejeztével ugyanis a hazatérő katonaság, hadifoglyok és internáltak a lakásigénylők újabb hullámát támasztották. Nálunk még súlyosabbá vált a helyzet azért, hogy a megszállott területekről a menekülők és kiutasítottak akkora özöne zúdult a magyar uralom alatt maradt területre, hogy jórésztüknek hosszú időn keresztül csak az a vagyon nyújthatott hajlékot, amelyben a háttáron átjöttek. A lakásszűke a vagyonoknak ideiglenes lakási célokra való lefoglalása által az áruszállítás terén is érezhető válságot idézett akkoriban elő. A háború befejeztével továbbá minden államban rendkívül magasra szökött a házasságkötések száma, ami minden befejezett háborút követni szokott szabályszerű jelenség és az új házaspárok, az új háztartásalapítók, újabb

tömeeggel növelték a lakásigénylők seregét. Igaz ugyan, hogy esztendőnkint a halál vagy egyéb ok folytán felbontott házasságok számát itt levonásba kell hozni. Az új házasságok száma azonban évenként rendszeresen jóval fölülmulja az ugyanazon évben felbontott házasságok számát. A házasságkötések száma nálunk a trianoni területen 1913-ban még 69.118 volt, 1919-ben már 160.550, de a következő években fokozatosan csökkent.

Az államok háború utáni gazdasági helyzete és a teljesen leromlott magángazdasági viszonyok képtelenek voltak ezzel a horribilis és egyre automatikusan növekvő lakáshiánnyal rövidesen megbirkózni már csak azért is, mert a háborút közvetlenül követő időkben még rendkívül sok akadály tornyosult a lakóházépítkezési tevékenykedés rendszeres újrafölvétele elé. Ilyen akadályok voltak az építőmunkások és az építőanyag elégtelensége, a szállítási nehézségek, az általános tökehiány és a még akcióképes folyótökének más, jövedelmezőbbnek ígérkező beruházások felé való tájékozódása, továbbá az általános és rohamos ár-és béremelkedés, mely az építkezési költségeket sohasem sejtett magas fokra rúgtatta és az építkezések költségvetése körül teljes bizonytalanságot teremtett.

Ennek a nálunk különösen gigantikus méretű lakásnyomornak nyomása alatt már 1918 tavaszán országos lakásépítési bizottságot állított fel a kormány és lakóházépítkezési célokra 120 millió koronát bocsájtott rendelkezésre. Ez az akció az összeomláskor megszűnt ugyan, de az u. n. tanácsköztársaság bukása után a kormány további 83 millió koronával támogatva újból életre keltette. Ez az akció 3.384 lakást teremtett, tekintve azonban, hogy ezek közül a lakások közül 1.412 katonai barakoknak kislakásokká való átalakítása folytán állott elő, a szó igazi értelmében vett lakóházépítkezési tevékenykedést ez az akció alig eredményezett.

A lakóházépítkezések megindításának nagyobb lökést adott már az 1921. évi XXXVI. t.-c., mely kislakások állami építkezésére 300 millió koronát bocsájtott rendelkezésre és ezen összeget 1922-ben további 160 millió koronával megtoldotta, ezenkívül az 1921. évi LI. t.-c., mely a községi lakóházépítkezésnek igyekezett lendületet adni a következő kedvezmények biztosításával: 1. állami hozzájárulás az építési költségekhez; 2. a költségek további ré-

2. Újonnan keletkezett lakóházak és lakások az 1928. évben.
Habitations et logements nouvellement créés en 1928.

Terület <i>Territoire</i>	Új építkezések — <i>Constructions nouvelles:</i>											Átalakítások — <i>Transformations:</i>											Az újonnan keletkezett — <i>Nombre total des</i>			
	folytán keletkezett																									
	lakóházak — <i>habitations</i>											lakóházak — <i>habitations créées par transformat.</i>														
	földszintes <i>sans étage</i>	I	II	III	IV	V	VI	összesen <i>total</i>	lakások <i>logements</i>	lakószobák <i>chambres</i>	földszintes <i>sans étage</i>	I	II	III	IV	V	VI	összesen <i>total</i>	lakások <i>logements</i>	lakószobák <i>chambres</i>	lakóházak <i>habitations</i>	lakások <i>logements</i>	lakószobák <i>chambres</i>			
emeletes — <i>étage</i>						emeletes — <i>étage</i>						száma össz. <i>nouvellem. créés</i>														
Törvényhatós. jogú városok — <i>Villes autonomes</i>	2.671	157	70	41	32	37	10	3.018	8.583	16833	252	55	30	23	23	11	1	395	1846	3387	3.413	10429	20220			
Rendezett tanácsú városok — <i>Villes à conseil organisé</i>	5.880	62	14	4	—	—	—	5.960	6.712	10759	573	17	2	—	—	—	—	592	700	1265	6.552	7.412	12024			
10.000 léleknél népesebb községek — <i>Communes de plus de 10.000 habitants</i>	3.566	9	—	—	—	—	—	3.575	3.676	5.316	138	—	—	—	—	—	—	138	151	261	3.713	3.827	5.577			
Budapestet környező 10.000 lelken aluli községek — <i>Communes de moins de 10.000 habitants aux environs de Budapest</i> ..	1.199	1	—	—	—	—	—	1.200	1.256	1.906	77	3	—	—	—	—	—	80	81	162	1.280	1.337	2.068			
Összesen — Total:	18316	229	84	45	32	37	10	18753	20227	34811	1.040	75	32	23	23	11	1	1.205	2778	5075	14958	23005	39889			
%	96.8	1.7	0.6	0.3	0.2	0.3	0.1	100.0	—	—	86.3	6.2	2.7	1.9	1.9	0.9	0.1	100.0	—	—	—	—	—	—		
I. negyedév — <i>Ier trimestre</i>	1.708	24	8	12	7	9	2	1.770	2.988	5.482	185	12	5	5	6	3	—	166	421	831	1.936	3.409	6.313			
%	96.5	1.3	0.4	0.7	0.4	0.6	0.1	100.0	—	—	81.4	7.2	3.0	3.0	3.6	1.8	—	100.0	—	—	—	—	—	—		
II. negyedév — <i>Ile trimestre</i>	3.114	74	13	14	9	10	1	3.235	4.754	8.658	280	15	8	8	7	3	—	271	681	1241	3.506	5.435	9.899			
%	96.3	2.3	0.4	0.4	0.3	0.3	0.0	100.0	—	—	84.9	5.5	2.9	2.9	2.6	1.2	—	100.0	—	—	—	—	—	—		
III. negyedév — <i>IIIe trimestre</i>	3.775	73	17	5	2	9	4	3.885	5.145	8.690	406	20	6	3	3	2	—	440	746	1387	4.325	5.891	10077			
%	97.3	1.9	0.4	0.1	0.0	0.2	0.1	100.0	—	—	92.3	4.5	1.4	0.7	0.7	0.4	—	100.0	—	—	—	—	—	—		
IV. negyedév — <i>IVe trimestre</i> ..	4.719	58	46	14	14	9	3	4.863	7.340	11984	269	28	13	7	7	3	1	328	930	1616	5.191	8.270	13600			
%	97.1	1.2	0.9	0.3	0.3	0.2	0.0	100.0	—	—	82.0	8.6	4.0	2.1	2.1	0.9	0.3	100.0	—	—	—	—	—	—		
Ebből: — <i>Dont:</i>																										
Budapest székesfőv. Budapest	769	114	50	26	32	37	10	1.038	5.767	11752	2	37	26	23	23	11	1	123	1434	2596	1.161	7.201	14348			
Budapestet környező rendezett tan. városok — <i>villes à conseil organisé</i>	2.100	14	—	2	—	—	—	2.116	2.508	3.663	312	5	—	—	—	—	—	317	363	510	2.433	2.871	4.173			
Budapestet környező 10.000 léleknél népesebb községek — <i>communes de plus de 10.000 habitants</i>	1.032	1	—	—	—	—	—	1.033	1.107	1.655	28	—	—	—	—	—	—	28	33	43	1.061	1.140	1.698			
Budapestet környező 10.000 lelken aluli községek — <i>communes de moins de 10.000 habitants</i> ..	1.199	1	—	—	—	—	—	1.200	1.256	1.906	77	3	—	—	—	—	—	80	81	162	1.280	1.337	2.068			
Nagy-Budapest Grand-Budapest	5.100	130	50	28	32	37	10	5.387	10638	18976	419	45	26	23	23	11	1	548	1911	3311	5.935	12549	22287			
%	94.7	2.4	0.9	0.5	0.6	0.7	0.2	100.0	—	—	76.5	8.2	4.7	4.2	4.2	2.0	0.2	100.0	—	—	—	—	—	—		
I. negyedév — <i>Ier trimestre</i>	828	21	3	10	7	9	2	880	2.008	3.967	45	7	3	5	6	3	—	69	294	571	949	2.302	4.533			
%	94.2	2.4	0.3	1.1	0.8	1.0	0.2	100.0	—	—	65.2	10.1	4.4	7.2	8.7	4.4	—	100.0	—	—	—	—	—	—		
II. negyedév — <i>Ile trimestre</i>	1.276	41	6	5	9	10	1	1.348	2.458	4.586	95	9	8	8	7	3	—	130	514	915	1.478	2.972	5.451			
%	94.7	3.0	0.4	0.4	0.7	0.8	0.0	100.0	—	—	73.0	6.9	6.2	6.2	5.4	2.3	—	100.0	—	—	—	—	—	—		
III. negyedév — <i>IIIe trimestre</i>	1.421	34	6	3	2	9	4	1.479	2.395	4.101	204	12	5	3	3	2	—	229	482	834	1.708	2.877	4.935			
%	96.1	2.3	0.5	0.2	0.1	0.6	0.2	100.0	—	—	89.1	5.2	2.2	1.3	1.3	0.9	—	100.0	—	—	—	—	—	—		
IV. negyedév — <i>IVe trimestre</i>	1.575	34	35	10	14	9	3	1.680	3.777	6.372	75	17	10	7	7	3	1	120	621	991	1.800	4.398	7.363			
%	93.8	2.0	2.1	0.6	0.8	0.5	0.2	100.0	—	—	62.5	14.1	8.3	5.8	5.8	2.5	1.0	100.0	—	—	—	—	—	—		

szére kedvező hitel biztosítása; 3. kisajátítási jog; 4. közmunka igénybevehetősége; 5. kivételes adómentesség 15—30 évig; 6. a

községek korlátlan tulajdon- és rendelkezési joga az új házak fölött. Hogy az építkezések minél gyorsabban meginduljanak,

az adómentesség csak azon új házakra terjesztetett ki, melyek 1924 január 1-ig elkészülnek.

Ha azt tekintjük, hogy Budapesten a fegyverszünet óta 1923 végéig mindeme intézkedések mellett is összesen 287 új lakóház épült, s ha a toldaléképítkezések, ráépítések és átalakítások következtében keletkezett lakásszaporulatot is hozzávesszük s a keletkezett új lakások számát ke-
reken 5.400-ra tesszük, még akkor sem beszélhetünk a helyzet enyhüléséről, mert ezzel szemben 1923 január-október között 115.540 lakásigénylést nyújtottak be a budapesti lakáshivatalhoz.

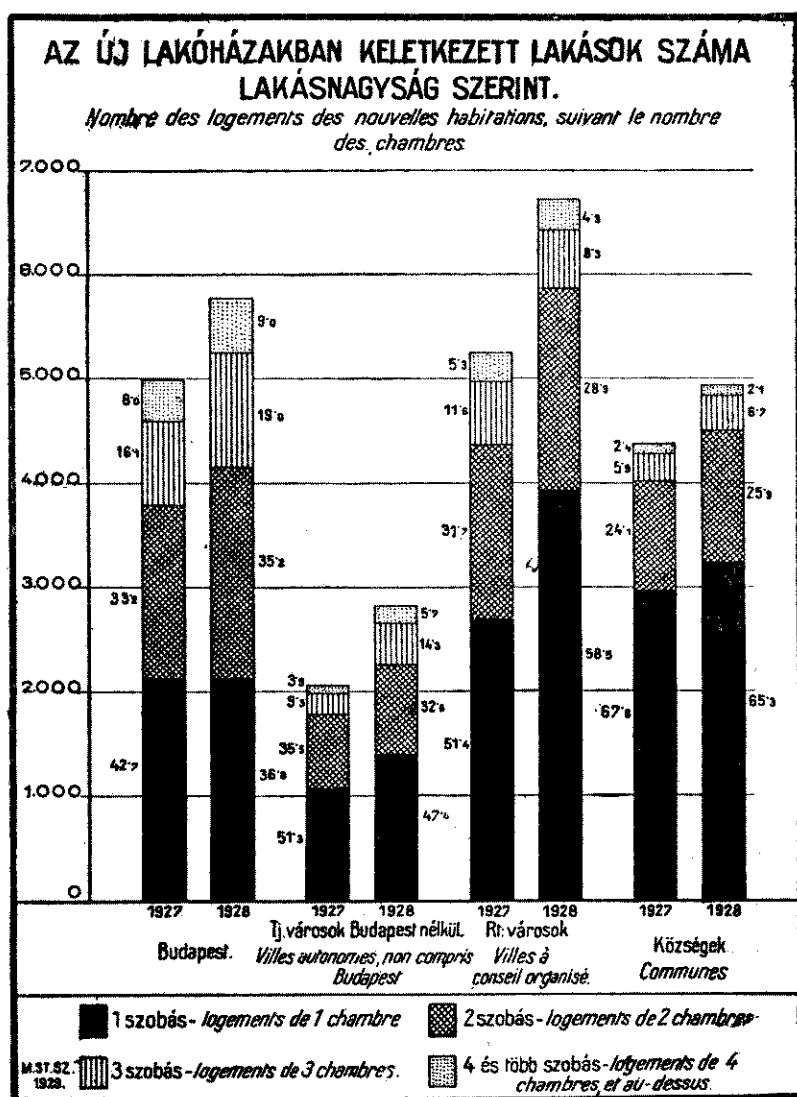
A vidéken korántsem volt olyan nyomasztó a helyzet, mint a városokban és különösen a fővárosban, mégis a vidéken vette kezdetét egy nagy arányokban kifejlődött lakóházépítkezés, bár igaz, hogy csak kislakásépítkezés. Ez ugyancsak egy törvényes intézkedésnek volt a folyamánya, azonban olyan törvényes intézkedésé, amelynek nem a lakóházépítkezések megindítása volt a fő- és egyedüli célja. Ez a törvény a földreformtörvény volt, amelynek kapcsán (1928 XII/31-ig) 258.378 ház-helyet osztott ki az Országos Földbirtokrendező Bíróság, azzal a kötelezettséggel,

hogy meghatározott időn belül lakóházat köteles építeni rajta a kedvezményben részesült. Pontos statisztikai adatok, sajnos, nem állanak még rendelkezésre arról, hogy a kiosztott házhelyeken mennyi új lakóház épült, vannak azonban becslések, melyek szerint 80.000-re tehető 1928 végéig a kisajátított házhelyeken felépített új házak száma, ami, tekintve ennek az építkezésnek kifejezetten kislakásépítkezési típusát, ugyanannyi új lakással növelte a lakások számát.

A városokban és a fővárosban a lakóházépítkezés megindulása a pénzügyi konszolidációs előkészítéseknek idejére esik. Statisztikailag ezeket az építkezéseket is csak a fővárosban tudjuk még abban az időben nyomon kísérni. Budapesten már 1923-ban is majdnem négyszerannyi új lakóház épült, mint az előző esztendőben, de az építkezések erőteljesebb nekilendülése csak az 1924. esztendőből kezdődik és 1926-ban az újonnan épített lakóházak száma (352) már majdnem elérte az 1913-as lakásépítkezések számát (374). 1926-ra tehát a fővárosi lakásépítkezések, mondhatni, már elérték a békeépítkezések színvonalát, a lakáshiányt csökkentették ugyan, de még mindig nagyon messze estek attól, hogy a lakáshiány teljes megszüntetéséről lehetett volna beszélni, mert hiszen, az úgynevezett háborús lakóháztermelési rezisztancia sem volt még ezzel behozva és tudjuk, hogy a háborút követő években mily magasra fokozódott a fővárosban a lakásigénylők tömege.

Az egész országra kiterjedő lakástermelési statisztika fontosságát a külföldi államokban a háborút követő esztendőben mind jobban és jobban kezdték felismerni, így pl. Németországban, ahol 1923-tól évenként az egész birodalom területére kiterjedő lakóházépítkezési statisztikát rendszeresítették s hogy a háború utáni idők teljes építkezési tevékenységéről is tájékozódhasanak, 1919. és 1922. közötti esztendőkről visszamenőleg egy, az egész birodalom területére kiterjedő lakóházépítkezési statisztikai felvételt eszközöltek.

Nálunk a lakóházépítkezési tevékenykedés fellendüléséhez hozzájárult az is, hogy az ú. n. szanálási időszak alatt a tőke már nem talált mindig az iparban és kereskedelemben olyan abszolút elhelyezkedési lehetőséget, ezért kezdett lassan az építkezések felé fordulni. Megkönnyítette ezt a lehető-

séget az a körülmény, hogy az építetõ újonnan felépített bérházában az építkezés költségeivel arányban álló, szerződésileg biztosított lakberek mellett is számíthatott elegendõ keresletre. Sok új lakóház keletkezett a fővárosban oly módon is, hogy a lakásra szorulóknak tömegéből olyanok, akik némi tőkével rendelkeztek, társasházak felépítésére szövetkezetekbe tömörültek.

A lakóházépítkezés erősebb nekilendülésével nálunk is elérkezett az ideje annak, hogy — ha nem is az egész országra kiterjedően — legalább a nagyobb néptömörülési helyeken történõ lakóházépítkezéseket statisztikailag is figyelemmel kísérjük. 1927 január 1-tõl ezért a tj. és rt. városokban, a 10.000-nél népesebb községekben, továbbá a fővároskörnyéki községekben, összesen 110 helyen folyó lakóházépítkezésekrõl rendszeres statisztikai adatokat gyûjtöttünk.

Az 1927. évi eredményeket e folyóirat 1928. évi 6. számában közöltük, az építkezések negyedévi eredményeirõl is közreadtunk a Szemle 7., 9., 11. számaiban előzetes tájékoztató adatokat.

A megfigyelésünk alá tartozó helységekben az építkezési tevékenység 1928-ban fokozottabb volt, mint az előző esztendőben, mert ha csak az új építkezések adatait vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a termelés eredménye

	lakóház	lakás	szoba
1927-ben csak	11.034	16.671	28.485
1928-ban már	13.753	20.227	34.814
vagyis	2.719	3.556	6.329

az 1928. évi új lakóházépítkezési eredmények többlete az előző év eredményeihez képest. Az új építkezések eredményeit behatóbb boncolgatás alá vetve, azt tapasztaljuk azonban, hogy míg 1927-ben 100 újonnan emelt lakóházra 151 lakás, illetve 258 lakószoba esett, addig az 1928-ban épült új házakban, 100 új lakóházra csak 147 lakás, illetve 253 szoba jut. 1928-ban ugyanis a kevés lakásos és kisebb lakásokkal bíró földszintes házak építése lépett inkább előtérbe. A 3 és 6 emeletes házak kivételével 1928-ban az újonnan épült emeletes házak számában mutatkozik ugyan szaporulat az 1927. évi eredményekkel szemben, de az emeletes házakból csak 19%-kal épült több 1928-ban, mint 1927-ben, a földszintes házakból pedig 25%-kal több.

Az új lakóházépítkezéseknél és az átalakításoknál 1928-ban is a negyedévenkénti termelési eredmények az év elejétől az

utolsó negyedéig egyre fokozódó irányzatot mutatnak, ha azonban csupán a Nagy-Budapestben történt építkezéseket nézzük, azt látjuk, hogy a III. negyedévben kevesebb a lakások és lakószobák termelési eredménye, mint az előzőben, bár a harmadik negyedévben is több új lakóház épült, mint az előző évnegyedben. A III. negyedév lakóházépítkezései között találjuk ugyanis általában a földszintes építkezés legkimagaslóbb arányait (97,3%, Nagy-Budapestben 96,1%).

A megfigyelésünk körébe tartozó 110 helység közül az 1928. évben különösen a rendezett tanácsú városokban vett erős lendületet a lakóházépítkezés, mert e városokban 318 százalékkal több új ház épült, mint az előző esztendőben. A törvényhatósági jogú városokban az új lakóházak száma 196%-kal, a fővárosban 153%-kal, de a fővárost környező községekben csak 15%-kal, s a 10.000-nél népesebb községekben már csupán 8%-kal magasabb, mint 1927-ben.

Az újonnan épült és átalakítás folytán keletkezett új lakóházakban természetesen minden esztendőben legtöbb az 1 szobás és meredeken eső fokozatban kevesebb a 2, 3, 4, 5 és 6, vagy többszobás lakás. Ez úgy volt 1927-ben és 1928-ban is, de 1928-ban az új építkezések (átalakítások) folytán keletkezett lakóházakban aránylag a 4 szobás lakások szaporodtak a legerősebben az 1927. évi eredményekhez viszonyítva (31,8%-kal), azután az 1 szobásak (21,4%-kal), a háromszobásak (20,4%-kal) és a kétszobásak (18,3%-kal). Az 5 szobás lakásokból csak 7,6%-kal termeltek többet 1928-ban, mint 1927-ben, 6 és többszobás lakás pedig kevesebb épült 1928-ban, mint az előző esztendőben.

Az új építkezések (átalakítások) adatainak ismerete az építkezések évenkénti előrehaladásáról tájékoztat csupán, igen fontos azonban ismernünk a nettó eredményt, más szóval a tiszta lakóház- és lakásszaporulatot, melyet akként nyerünk, hogy az esztendő alatt lerombolás (átalakítás stb.) folytán megszűnt lakóházak (lakások) számát levonjuk az új építkezések (átalakítások stb.) adataiból. Ezek az eredmények az 1928. évrõl a harmadik számú táblázaton foglaltatnak. A tiszta szaporulat adatai közül legfontosabb a tiszta lakásszaporulat adata, mely 1928-ban 21.584 volt. Ennek a lakásszaporulatnak nagyobbik fele, 55,5 százaléka Nagy-Budapestre esik, melyből maga a székesfőváros 31,7%-kal, a környék

4. Az újonnan keletkezett lakások a szobák száma szerint az 1928. évben.

Logements nouvellement faits en 1928, suivant le nombre des chambres.

Terület Territoire	Az új lakóházakban — Logements dans les nouvelles habitations							Az átalakított lakóházakban — Logem. dans les maisons transformées							Az újonnan keletkezett lakások száma mindössze Total des logements nouvellement faits	Az új Nombre des nou- velles	
	k e l e t k e z e t t							k e l e t k e z e t t								Az új chambres de bain száma	Az új chambres de domest.
	1	2	3	4	5	6 vagy több — 6 chamb. ou plus	lakások összes száma — nombre total des logements	1	2	3	4	5	6 vagy több — 6 chamb. ou plus	lakások összes száma — nombre total des logements			
szobás lakás — chambres							szobás lakás — chambres										
Törvényhatósági jogú városok — Villes autonomes	3.455	2.949	1.501	468	155	55	8.583	924	515	253	110	30	14	1.846	10.429	4778	2904
Rendezett tanácsú városok — Villes à conseil organisé	3.928	1.937	557	201	52	37	6.712	334	241	78	29	9	9	700	7.412	810	385
10.000 léleknél népesebb községek — Communes de plus de 10.000 habitants	2.461	906	227	59	12	11	3.676	73	55	15	7	1	—	151	3.827	141	68
Bpestet környező 10.000 lelken aluli községek — Communes de moins de 10.000 habit. aux environs de Budapest	759	373	105	11	6	2	1.256	39	18	14	6	3	1	81	1.337	191	64
Összesen — Total	10.603	6.165	2.390	739	225	105	20.227	1.370	829	360	152	43	24	2.778	23.005	5920	3421
%	52.4	30.5	11.8	3.7	1.1	0.5	100.0	49.3	29.9	13.0	5.5	1.5	0.8	100.0	—	25.7	14.9
I. negyedév — Ier trimestre	1.357	1.044	393	133	40	21	2.988	200	104	67	35	8	7	421	3.409	1113	752
%	45.4	35.0	13.1	4.5	1.3	0.7	100.0	47.5	24.7	15.9	8.3	1.9	1.7	100.0	—	32.6	22.1
II. negyedév — Iie trimestre	2.238	1.520	707	212	51	26	4.754	343	194	88	37	16	3	681	5.435	1525	1035
%	47.1	32.0	14.9	4.5	1.0	0.5	100.0	50.4	28.5	12.9	5.4	2.4	0.4	100.0	—	28.1	19.0
III. negyedév — IIIe trimestre	2.834	1.479	551	194	53	34	5.145	329	264	101	39	7	6	746	5.891	1399	705
%	55.1	28.7	10.7	3.9	1.0	0.6	100.0	44.1	35.4	13.6	5.2	0.9	0.8	100.0	—	23.7	12.0
IV. negyedév — IVe trimestre	4.174	2.122	739	200	81	24	7.340	498	267	104	41	12	8	930	8.270	1883	929
%	56.9	28.9	10.1	2.7	1.1	0.3	100.0	53.5	28.7	11.2	4.4	1.4	0.8	100.0	—	22.8	11.2
Ebből : — Dont :																	
Budapest székesfőváros — Budapest	2.120	2.031	1.097	358	119	42	5.767	739	385	194	83	25	8	1.434	7.201	4021	2482
Budapestet környező Environ de Budapest : rendezett tanácsú városok villes à conseil organisé	1.663	622	156	50	14	3	2.508	240	105	14	3	—	1	363	2.871	293	125
10.000 léleknél népesebb községek — communes de plus de 10.000 habitants	677	334	80	11	4	1	1.107	23	10	—	—	—	—	33	1.140	53	20
10.000 lelken aluli községek communes de moins de 10.000 habitants	759	373	105	11	6	2	1.256	39	18	14	6	3	1	81	1.337	191	64
Nagy-Budapest Grand-Budapest	5.219	3.360	1.438	430	143	48	10.638	1.041	518	222	92	28	10	1.911	12.549	4558	2691
%	49.1	31.6	13.5	4.0	1.3	0.5	100.0	54.5	27.2	11.6	4.8	1.4	0.5	100.0	—	36.3	21.4
I. negyedév — Ier trimestre	760	769	321	104	34	20	2.008	145	68	48	23	6	4	294	2.302	985	679
%	38.0	38.3	16.0	5.1	1.6	1.0	100.0	49.4	23.1	16.3	7.8	2.0	1.4	100.0	—	42.8	29.5
II. negyedév — Iie trimestre	1.110	802	408	103	24	11	2.458	280	127	63	30	12	2	514	2.972	1109	751
%	45.2	32.6	16.6	4.2	1.0	0.4	100.0	54.5	24.7	12.3	5.8	2.3	0.4	100.0	—	37.3	25.3
III. negyedév — IIIe trimestre	1.309	662	278	106	30	10	2.395	239	163	57	18	4	1	482	2.877	1022	506
%	54.7	27.7	11.6	4.4	1.2	0.4	100.0	49.7	33.8	11.8	3.7	0.8	0.2	100.0	—	35.5	17.6
IV. negyedév — IVe trimestre	2.040	1.127	431	117	55	7	3.777	377	160	54	21	6	3	621	4.398	1442	755
%	54.0	29.8	11.5	3.1	1.4	0.2	100.0	60.7	25.8	8.7	3.4	0.9	0.5	100.0	—	32.8	17.2

pedig a fennmaradó 23·8% -kal részesedett. A főváros 1928. évi tiszta lakásszaporulata (6.836) ezer lélekre számítva 7·4 szaporodást jelent (1927-ben 6·6). Az évi tiszta lakásszaporulat az évenkénti népszaporulattal már-már lépést tart, de a háborús évek alatt elmaradt lakástermelés még mindig nincs pótolva.

A lakóházak 1928. évi tiszta szaporulata 13.669, a lakószobáké pedig 37.607. A lakásviszonyok kedvező vagy kedvezőtlen voltának megítélésénél sohasem szabad azonban a lakóházak vagy lakószobák számát, szaporulatát alapul venni, hanem mindig csak a lakásokét, mert a lakás az egység, viszont a lakáskérdés helyzetének mérlegelésénél nem elég a népességnek a születések és halálozások által determinált mindenkori lélekszámához, hanem elsősorban a háztartások, a családok számához kell a lakásmennyiséget viszonyítani. Ma még a meglévő lakásoknak és az évi lakástermelésnek adatait a háztartások, családok pontos számával és e számban beállott változásokkal a megfelelő pontos adatok híján nem vehetjük egybe, de a legközelebbi népszámlálás időpontjától kezdve inkább módunkban lesz erre is kiterjeszkedni.

Az újonnan keletkezett lakások higiénikus és szociális természetű berendezettségéről tájékoztat az új lakásokban keletke-

zett fürdőszobák és cselédszobák számának az adata.¹⁾ Az ideális állapot mindenestre az volna, ha minden új lakás fürdőszobával épülne. A lakásoknak fürdőszobával való felszerelését azonban főként az determinálja, hogy az illető helységben megvan-e a lakásoknak fürdőszobával való felszereléséhez a kellő berendezettség: a vízvezeték és csatornázás. Ezért van az, hogy míg általában az 1928-ban keletkezett új lakásoknál 1000 új lakásra 257 fürdőszoba esett, addig 1000 új lakásra a fővárosban 556, a többi tj. városban 234, a főváros környéki 10.000 lelken átluli községekben 143, a rendezett tanácsú városokban 109 és a községekben csak 37 fürdőszoba esik. A lakásoknak cselédszobával való ellátottsága pedig szociális szempontból leginkább ott kívánatos, ahol a cseléd tartás a legáltalánosabb. A népszámlálási eredményekből tudjuk, hogy a kereső házi cselédek számának közel a fele (44·5%) a tj. városokban van s az 1928-ban keletkezett új lakásoknál 1000 új lakásra a tj. városokban 278 cselédszoba esett, míg a rendezett tanácsú városokban csak 52, a főváros környéki kisebb községekben 48, s a többi községekben csak 18.

Mozolovszky Sándor dr.

¹⁾ L. Magyar Statisztikai Szemle IV. évf. 655—661. old. Kovács Alajos dr.: „Lakásviszonyaink a közegészségügy szempontjából.“

MEZŐGAZDASÁG

A magyar földbirtokok jelzálogilag bekebelezett terhei az 1928 december hó 31-i állapot szerint.

Les charges hypothécaires grevant les propriétés rurales hongroises, d'après la situation au 31 décembre 1928.

Résumé. Dans la Revue du novembre 1928 (VIe année, n° 11) nous avons fait connaître le recensement fondamental exécuté le 29 février 1928 sur les charges hypothécaires grevant les propriétés rurales de la Hongrie, les relèvements faits depuis à ce sujet, et les données provisoires des charges hypothécaires inscrites jusqu'au 30 juin 1928.

D'après ces données, les charges en question s'élevaient au 30 juin 1928 à 972·3 millions de pengős.

Ces propriétés continuant à s'endetter, ont été grevées dans la deuxième moitié de

1928 (selon les chiffres provisoires) de 214·4 millions de pengős de nouvelles charges hypothécaires, de sorte que, compte tenu des dettes hypothécaires radiées (58·0 millions de pengős), les charges montaient à 1.128·7 millions de pengős à la fin de 1928, s'accroissant de 16·1% en une demi-année.

Avant de juger de l'importance de cette charge de 1.128·8 millions, il faut, ainsi que nous l'avons dit dans le n^o précité de cette Revue, prendre en considération qu'elle ne montre pas l'effectif réel des charges inscrites, à la fin de l'année dernière, mais

le montant total des inscriptions d'hypothèque, car les amortissements effectués à partir de l'inscription n'en sont pas déduits. En outre, il faut tenir compte du fait que, les relèvements ayant porté sur toutes les charges inscrites, la somme indiquée plus haut comprend non seulement les prêts hypothécaires grevant les propriétés rurales, mais aussi les arrérages de prix d'achat, d'impôts et de droits, les charges successorales, les frais de procès et d'exécution, les assurances de crédit non exploitées jusqu'à concurrence de la somme-cadre totale, les rentes, etc. Si l'on veut donc établir soit l'effectif de tous les prêts, soit celui des prêts à long terme grevant les propriétés foncières, on ne doit prendre en considération qu'une partie des charges.

La proportion considérable (16·1%) dans laquelle les charges hypothécaires ont augmenté en une demi-année, mérite une sérieuse attention. Toutefois, l'accroissement effectif a été inférieur à cette proportion, car la somme relevée comprend aussi celles des dettes acquittées dans la deuxième moitié de 1928 qui, malgré cela, n'ont pas été radiées sur le registre foncier, aucune mesure légale ne prescrivant qu'elles soient radiées d'office.

Des données détaillées (voir tabl. 1, 2, 3, 4), on ne peut tirer que cette conclusion qu'actuellement ce sont les propriétés rurales de l'Alföld qui s'endettent le plus vite.

*

A Szemle 1928 november havi száma (VI. évfolyam 11. szám) ismerteti a magyar földbirtokok jelzálogilag bekebelezett terheinek alapvető és folyamatos összeírását, valamint az 1928 június hó 30-ig bekebelezett terhekre vonatkozó ideiglenes adatokat.

Az 1928 február hó 29-én végrehajtott alapvető összeírás és az azt kiegészítő folyamatos adatgyűjtés ideiglenes adatai szerint a magyar földbirtokokra 1928 június hó 30-án 972·3 millió pengő teher volt jelzálogilag bekebelezve.

Az 1928. év második felében a magyar földbirtokok eladósodása folytatódott. A rendelkezésre álló ideiglenes adatok szerint

e félév folyamán 214·4 millió pengő új teher kebelezetett be és a bekebelezésből 58·0 millió pengő régi teher töröltetett, úgyhogy a terhek évvégi állománya már 1.128·7 millió pengőt tett. A bekebelezett terhek félévi növekedése tehát 16·1%-os volt.

E bekebelezett 1.128·7 millió pengőt tevő teherállomány jelentőségének megítélésékor — épp úgy, ahogy azt a Szemle legutóbbi ismertetése is hangoztatta — mindenesetre figyelembeveendő, hogy a kimutatott összeg a bekebelezett terheknek nem a múlt év végén fennálló tényleges álladékat mutatja, hanem a bekebelezések teljes összegét tünteti fel, anélkül, hogy abból a bekebelezés időpontjától számított időközi törlesztések levonattak volna. Továbbá hasonlóképpen figyelembe kell venni azt is, hogy az összeírás a földbirtokoknak mindennemű bekebelezett terhét felöleli s így a kimutatott teherösszeg nemcsak a betáblázott kölcsönöket, hanem a bekebelezett vételárhátralékokat, örökösödési terheket, adó- és illetékhátralékokat, végrehajtási és perköltségeket, teljes keretösszeg erejéig ki nem használt hitelbiztosításokat, járadékokat stb. is magában foglalja. Abban az esetben tehát, ha a földbirtokok összes vagy hosszúlejáratú kölcsönökből eredő terheinek tényleges álladékaról van szó, egyelőre a kimutatott teherösszegnek csupán kisebb-nagyobb mértékben csökkentett hányada vehető figyelembe.

A bekebelezett terhek 16·1%-os félévi növekedése ellenben a teherállomány emelkedésének már oly ütemére mutat, amely mindenesetre komoly figyelmet érdemel. De még ez az ütem sem tekinthető annyira aggályosnak, ahogy azt a százalékos emelkedés mutatja, mert a kifizetett adósságok telekkönyvi törlesztésre vonatkozólag törvényes intézkedés nincsen, s így az 1928. év második felében kifizetett, de a telekkönyvekből nem törölt terheket a kimutatott évvégi teherállomány szintén magában foglalja.

A földbirtokokra bekebelezett terheket a Szemle november havi számában közölt részletezés szerint vizsgálva, a teherállomány 1928. év végi adatai alapján a következő kiegészítő és újabb megállapítások tehetők:

A telekkönyvezett fizetési eszközök közül (l. az 1. sz. táblázatot) az év végén is legnagyobb a pengőben (52·4%), dollárban (20·7%), papiroskoronában (15·9%) és an-

2. A földbirtokokra jelzálogilag bekebelezett terhek, törvényhatóságok szerint.
Répartition, par comitats et villes autonomes, des charges hypothécaires grevant les propriétés rurales.

Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i> ¹⁾	Az összes <i>Territoire total</i>	A művelés alatt álló <i>Superficies cultivées</i>	A szántóföld <i>Terres labourables</i>	A bekebelezett terhek összege pengőben <i>Montant des charges hypothéc. inscrites, en pengős</i>	<i>Charge hypothéc. par arp. cad., calculée d'après</i>		
					Az összes le <i>territoire total</i>	A művelés alatt álló <i>les superficies cultivées</i>	A szántóföld <i>les superficies de terres labour.</i>
	terület kiterjedése kat. holdban <i>en arpents cad.</i>				terület alapján számított kat. holddankinti bekebelezett teher pengőben — <i>en pengős</i>		
I. Dunántúli Dombosvidék. <i>Transdanubie.</i>							
Baranya vm.	685.823	649.769	404.091	28,914.314	42	45	72
Pécs tjt.	12.286	11.226	2.692	4,631.563	377	412	1.721
Fejér vm.	696.525	657.265	462.566	51,602.186	74	79	112
Székesfehérvár tjt.	20.838	19.473	13.366	2,560.580	123	132	192
Győr, Moson és Pozsony vm. Győr tjt.	408.221 9.464	380.217 7.462	261.383 4.091	20,404.423 955.611	50 101	54 128	78 234
Komárom és Esztergom vm. Somogy vm.	344.210 1,163.326	323.729 1,065.579	189.447 628.593	18,051.236 38,760.285	52 33	56 36	95 62
Sopron vm. Sopron tjt.	310.798 22.516	290.092 20.819	192.271 5.980	14,756.648 2,880.524	47 128	51 138	77 482
Tolna vm.	616.286	580.800	403.641	36,547.342	59	63	91
Vas vm.	574.839	546.973	339.781	49,479.186	86	91	146
Veszprém vm.	688.799	641.522	370.307	34,779.391	50	54	94
Zala vm.	844.190	766.534	338.881	42,338.188	50	55	125
I. Együtt: — <i>Total:</i>	6,398.121	5,961.440	3,617.090	346,661.977	54	58	96
II. Alföld. — Grande plaine.							
Bács-Bodrog vm.	290.340	276.684	202.419	25,172.856	87	91	124
Baja tjt.	15.052	14.006	11.034	1,181.622	79	84	107
Békés vm.	639.657	599.991	502.879	77,833.278	122	130	155
Bihar vm.	481.491	457.748	332.437	28,969.934	60	63	87
Csanád, Arad és Torontál vm. Csongrád vm.	348.060 327.569	328.689 301.338	294.844 220.208	40,667.047 26,285.101	117 80	124 87	138 119
Hódmezővásárhely tjt. Szeged tjt.	132.258 141.775	124.890 131.950	105.733 75.341	9,144.753 5,419.875	69 38	73 41	87 72
Hajdu vm. Debrecen tjt.	414.625 166.284	394.137 158.983	254.899 81.630	20,288.611 13,917.645	49 84	51 88	80 171
Jász-Nagykun-Szolnok vm. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. Budapest szföv. Kecskemét tjt.	913.877 2,090.341 33.755 163.237	855.893 1,941.391 21.847 154.134	687.058 1,137.592 8.667 84.403	67,388.421 194,874.400 2) 24,084.607	74 93 — 148	79 100 — 156	98 171 — 285
Szabolcs és Ung vm. Szatmár, Ugocsa és Bereg vm.	795.694 373.829	753.257 351.310	602.730 273.167	64,979.458 16.516.827	82 44	86 47	108 60
II. Együtt: — <i>Total:</i>	7,327.844	6,866.248	4,875.041	616,724.435	84	90	127
III. Északi Dombosvidék. <i>Nord.</i>							
Abaúj-Torna vm.	289.290	276.275	144.283	28,319.435	98	103	196
Borsod, Gömör és Kishont vm. Miskolc tjt.	676.948 9.284	645.313 7.921	322.790 4.616	27,717.732 472.743	41 51	43 60	86 102
Heves vm.	652.130	619.558	344.935	40,553.744	62	65	118
Nógrád és Hont vm. Zemplén vm.	493.578 306.768	469.117 283.358	244.462 158.171	35,474.485 32,762.504	72 107	76 116	145 207
III. Együtt: — <i>Total:</i>	2,427.998	2,301.542	1,219.257	165,300.643	68	72	136
Magyarország összesen:— <i>Hongrie entière:</i>	16,153.963	15,129.230	9,711.388	1,128,687.055	70	75	116

¹⁾ Vm. = comitat, tjt. = ville autonome.

²⁾ A budapesti földbirtokokra bekebelezett terhek összeírása mellőztetett, mert a székesfővárosi efféle bekebelezett terhek száma és értéke rendkívül csekély, s e terheknek kiválasztása a házakra nyújtott tömeges bekebelezések közül a telekkönyvi háloságoknak az elérhető csekély eredményhez képest aránytalanul nagy és felesleges munkát okozott volna. — *Le nombre et la valeur des charges hypothéc. grevant les propriétés foncières de Budapest sont si minimes qu'ils n'ont pas été recensés: l'opération aurait infligé aux conservateurs des hypothèques un travail trop grand et disproportionné avec le résultat.*

3. A földbirtokokra jelzálogilag bekebelezett terhek a földbirtokok értékének százalékában, törvényhatóságok szerint.¹⁾

Charges hypothécaires grevant les propriétés rurales, en % de la valeur de celles-ci, par comitats et villes autonomes.¹⁾

Törvényhatóság Comitats et villes autonomes	A művelés alatt álló terület kat. holdankinti — <i>Superficie cultivée</i>			A bekebelezett teher a földbirtokok — <i>Charges hypothéc. en % de la valeur</i>		
	bekebelezett terhe pengőben <i>charge hypothéc. par arp. c., en pengős</i>	1913. évi — <i>valeur par arp. c. en 1913</i>	jelenlegi vélelmezett — <i>valeur actuelle présumée, par arp. c.</i>		de 1913. évi	jelenlegi vélelmezett — <i>actuelle présumée</i>
			é r t é k e			
			aranykoronában <i>en couronnes-or</i>	pengőben <i>en pengős</i>	pengőben <i>en pengős</i>	értékének %-ában <i>des propriétés rurales</i>
I. Dunántúli Dombos- vidék — <i>Transdanubie</i>	0		Ψ	Ψ		
Baranya vm ²⁾	51	745 ✓	863 ✓	745	5·9	6·8
Fejér "	80	755	875	755	9·1 ✓	10·6 ✓
Győr, Moson és Pozsony "	55	680	788	680	7·0	8·1
Komárom és Eszter- gom "	56	591	685	591	8·2	9·5
Somogy "	36	727	842	727	4·3	5·0
Sopron "	57	970	1.124	970	5·1	5·9
Tolna "	63	890	1.031	890	6·1	7·1
Vas "	91	819	949	819	9·6	11·1
Veszprém "	54	634	734	634	7·4	8·5
Zala "	55	812	941	812	5·8	6·8
I. Átlag — <i>Moyenne</i>	58	760	880	760	6·6	7·6
II. Alföld <i>Grande Plaine</i>						
Bács-Bodrog vm.	91	1.426	1.652	1.426	5·5	6·4
Békés "	130	1.030	1.193	1.030	10·9	12·6
Bihar "	63	735	851	735	7·4	8·6
Csanád, Arad és Torontál "	124	1.407	1.630	1.407	7·6	8·8
Csongrád "	73	1.128	1.307	1.128	5·6	6·5
Hajdu "	62	869	1.007	869	6·2	7·1
Jász-Nagyk.-Szolnok "	79	1.029	1.192	1.029	6·6	7·7
Pest-Pilis-Solt-Kisk. "	104	882	1.022	882	10·2	11·8
Szabolcs és Ung "	86	673	780	673	11·0	12·8
Szatmár, Ug. és Bereg "	47	717	831	717	5·7	6·6
II. Átlag — <i>Moyenne</i>	90	940	1.089	940	8·3	9·6
III. Északi Dombos- vidék — <i>Nord</i>						
Abaúj-Torna vm.	103	606	702	606	14·7	17·0
Borsod, Gömör és Kishont "	43	663	768	663	5·6	6·5
Heves "	65	884	1.024	884	6·3	7·4
Nógrád és Hont "	76	552	639	552	11·9	13·8
Zemplén "	116	736	853	736	13·6	15·8
III. Átlag — <i>Moyenne</i>	72	702	813	702	8·9	10·3
Magyarországon át- lag — <i>Moyenne pour la Hongrie entière</i> . .	75	785	909	785	8·3	9·6

¹⁾ A tj. városok adatai annak a vármegyének adataival vannak összefoglalva, amelynek területe a tj. várost körülveszi. — *Les chiffres des villes autonomes sont compris dans ceux du comitat où elles se trouvent.*

²⁾ Vm. = comitat.

tek ugyan, anélkül azonban, hogy azok a megállapítások, amelyeket a Szemle november havi száma ismertetett, lényegesebben megváltoztak volna.

Ha az eladósodás alapján a földbirtokokra nehezedő évi teher megállapítása is megkíséreltetik s ha e célból átlagosan mintegy 11%-os amortizáció számíttatik,

4. Az évenkénti amortizációs teher törlesztésére szükséges búza mennyisége kat. holdankint, törvényhatóságok szerint.¹⁾

Quantité de froment nécessaire pour l'amortissement annuel des charges hypothécaires, par arpent cadastral, suivant les comitats et les villes autonomes.¹⁾

Törvényhatóság Comitats et villes autonomes	A művelés alatt álló terület kat. holdankint bekebelezett terhe pengőben — Charge hypothéc. par arp. cad. de superficie cultivée, en pengős	Az évenkénti törlesztendő amortizációs teher kat. holdankint pengőben — Charge à amortir annuellement, par arp. cad., en pengős	A búza termelői ára q-kint 1928 X. 1-én ²⁾ pengőben — Prix de producteur du froment par q, au 1er oct. 1928 ²⁾ , en pengős	Az évenkénti amortizációs teher törlesztésére szükséges búza mennyisége kilogrammban — Quantité de froment nécessaire pour amortir annuellement la charge hypothéc., en kg	Az átlagos búzatermés kat. holdankint kilogrammban — Production moyenne de froment par arp. cad., en kg.	Az évenkénti amortizációs teher törlesztésére szükséges búza mennyisége az átlagos búzatermés mennyiségnek %-ában — Quantité de froment nécessaire pour amortir annuellement la charge hypothéc., en % de la product. moyenne de froment.
I. Dunántúli Dombosvidék.						
<i>Transdanubie.</i>						
	vm.					
Baranya comitats	51	5·6	23·3	24·1	1.010	2·4
Fejér "	80	8·8	24·0	36·7	1.080	3·4
Győr, Moson és Pozsony "	55	6·1	24·9	24·3	1.070	2·3
Komárom és Esztergom "	56	6·2	24·9	24·7	960	2·6
Somogy "	36	4·0	23·9	16·5	970	1·7
Sopron "	57	6·3	24·7	25·4	1.080	2·3
Tolna "	63	6·9	24·3	28·6	940	3·0
Vas "	91	10·0	25·2	39·8	830	4·8
Veszprém "	54	5·9	24·9	23·8	900	2·6
Zala "	55	6·1	22·9	26·5	750	3·5
I. Átlag — Moyenne	58	6·4	24·4	26·1	950	2·8
II. Alföld.						
<i>Grande plaine.</i>						
	vm.					
Bács-Bodrog comitats	91	10·0	24·7	40·5	950	4·3
Békés "	130	14·3	24·8	57·7	1.000	5·6
Bihar "	63	6·9	23·5	29·5	850	3·5
Csanád, Arad és Torontál "	124	13·6	23·6	57·8	1.210	4·8
Csongrád "	73	8·0	24·4	32·9	1.040	3·2
Hajdu "	62	6·8	24·2	28·2	880	3·2
Jász-Nagykun-Szolnok "	79	8·7	24·3	35·8	930	3·9
Pest-Pilis-Solt-Kiskun "	104	11·4	24·5	46·7	890	5·3
Szabolcs és Ung "	86	9·5	23·7	40·0	850	4·7
Szatmár, Ugocsa és Bereg "	47	5·2	25·1	20·6	600	3·4
II. Átlag — Moyenne	90	9·9	24·5	40·4	940	4·3
III. Északi Dombosvidék.						
<i>Nord.</i>						
	vm.					
Abaúj-Torna comitats	103	11·3	24·9	45·6	850	5·4
Borsod, Gömör és Kishont "	43	4·7	24·5	19·3	810	2·4
Heves "	65	7·2	24·3	29·5	770	3·8
Nógrád és Hont "	76	8·4	24·4	34·3	880	3·9
Zemplén "	116	12·8	24·8	51·6	850	6·1
III. Átlag — Moyenne	72	7·9	24·8	32·0	820	3·9
Magyarországon átlag — Moyenne pour la Hongrie entière	75	8·3	24·5	33·7	930	3·6

¹⁾ A tj. városok adatai annak a vármegyének adataival vannak összefoglalva, amelynek területe a tj. várost körülveszi. — Les chiffres des villes autonomes sont compris dans ceux du comitat où elles se trouvent.

²⁾ A gazdasági felügyelőségek által a mezőgazdasági termelési statisztika részére szolgáltatott adatok szerint. — Chiffres fournis par les inspectorats agricoles pour la statistique de la production agricole.

akkor az évvégi teherállomány alapján az évi teher összege 124 millió pengőre tehető s a művelés alatt álló terület minden katasztrális holdjára 8·25 pengő teher esik. S így az évenként fizetendő törlesztési hányad a földbirtokok jelenlegi vélelmezett értékének, valamivel több mint 1%-a, illetőleg *búzában kifejezve a múlt év végén évenként és kat. holdankint mintegy 34 kg. búza volt szükséges ahhoz, hogy a terhek fennakadás nélkül törleszhetők legyenek. Ez annyit jelent, hogy az 1928. évben betakarított búza-termésnek átlagosan legalább 3·6%-a (közel egymillió q) fordítandó a bekebelezett terhek törlesztésére.*

A megállapítások kiegészíthetése céljából vármegyék szerint is kiszámítva ezeket

az adatokat (l. a 4. sz. táblázatot) már arra kell utalni, hogy a *legészakibb vármegyék földbirtokai mellett általában az alföldi földbirtokok eladósodottságának terhe a legsúlyosabb.*

A magyar földbirtokokat terhelő évvégi bekebelezett adósságokra vonatkozó adatok alapján tehát az 1928 június havi hasonló adatokkal szemben a terhek emelkedése mellett legfőképen az állapítható meg, hogy az *alföldi földbirtokok eladósodása a leggyorsabb ütemű, s ennek következtében a bekebelezett terhek legnagyobb súllyal mindinkább ezekre az alföldi földbirtokokra nehezdednek.*

Konkoly Thege Gyula dr.

Az 1928. évi termés értéke.

La valeur de la récolte de 1928 en Hongrie.

Résumé. En 1928, la production des terres labourables de la Hongrie dépassa en valeur de 19·4% celle de 1927 et encore plus (+38·9%) celle de 1926. Ce grand écart a été dû, dans une mesure considérable, au fait que l'Office central de statistique, en tenant compte des cours de la Bourse et des prix de gros, revisa rigoureusement les prix de producteurs, faisant rectifier les chiffres inexacts par les individus les ayant fournis.

Au point de vue de la valeur de la production, le froment présente le plus grand écart: on y voit, par rapport à 1927, contre une augmentation de quantité de 29%, un accroissement de valeur de seulement de 9·9%; celui-ci s'explique par le fléchissement du prix du froment.

La situation est tout autre pour les fourrages où la quantité a diminué (24·5%) et la valeur augmenté (+55·2%) par rapport à la production de 1927; cet accroissement considérable ne peut être expliqué uniquement par la hausse des prix, la révision des chiffres y doit avoir quelque part.

Après la campagne actuelle, les statistiques des prix de producteurs seront encore beaucoup plus propres aux conclusions: on aura alors des chiffres recueillis, d'après des principes identiques, pour deux années.

*

A múlt évi szántóföldi termelés eredményeinek az alábbi kimutatásban összeállított értékadatait vizsgálva azonnal meg-

állapíthatjuk, hogy — ámbár a legtöbb gazdasági növényünk terméseredménye kisebb volt az előző évi hozamnál — a termésérték az 1927. évi értékösszegeknél jelentékenyen nagyobb. Egyes termények ára ugyan — ha nem is lényeges arányban — az előző évi árakkal szemben emelkedett, ez az ár-emelkedés azonban nem vonhatott maga után ilyen nagy különbséget, hiszen az 1928. évi szántóföldi termelés értéke 19·4%-kal nagyobb, mint az 1927. évi érték, sőt 38·9%-kal nagyobb, mint az 1926. évi értékösszeg. Ennek a lényeges emelkedésnek az a magyarázata, hogy a Statisztikai Hivatal 1928-ban a termelői árakra vonatkozó adatokat a tőzsdei jegyzések és a nagykereskedelmi árak figyelembevételével pontosabb felülvizsgálat alá vette és szakértői vélemények alapján az adatszolgáltatókkal a meg nem felelőknek látszó értékadatokat helyesbítette. Ez a szigorúbb revízió azután sok indokolatlan ár-adatot lényegesen módosított, úgyhogy az adatok végeredményben az előző évi adatoktól elég nagy arányban eltérnek. Ennek az eljárásnak ismétlése egy pár éven belül remélhetőleg teljesen megfelelő termelői ár-adatokat fog eredményezni.

Áttérve az értékadatok részletes ismeretetésére, láthatjuk, hogy a *búza* értékösszege csak 9·9%-kal nagyobb, mint az előző évben. Miután a termésmennyiségnél az emelkedés 29% volt, itten tulajdonképpen elég nagy áreséssel állunk szemben, a búzaárnak azonban a tárgyalt gazdasági évben bekövetkezett nagyarányú csökkenése any-

formán teljesen megfelelnek a termésmennyiség csökkenésének. Az 1928. évben itt ugyanis a termés 13·9%-kal kevesebb volt, mint a megelőző évben, ehhez képest a termésérték is 15%-kal kevesebb, mint 1927-ben. Ez a megállapítás amellettszól, hogy a termelői értékre vonatkozó adatok a kereskedelmi növényeknél általában megfelelőeknek bizonyultak.

Egészen más a helyzet a *szálastakarmányféléknél*, az áradatok felülbírálnása következtében itten találkozunk a leglényegesebb eltérésekkel. A szálastakarmányfélék 1928. évi termésmennyisége ugyanis 24·5%-kal kevesebb volt, mint az előző gazdasági évben, ezzel szemben az értékadatok 55·2%-kal multak felül az 1927. évi értékadatokat. Figyelembe kell venni itt ugyan azt a körülményt, hogy a tárgyalt évben tapasztalt nagy szárazság következtében a szálastakarmányfélék ára elég nagy mértékben emelkedett, de ez az áremelkedés távolról sem fedezi a fent megállapított hatalmas értéknövekedést. Kétségtelen, hogy ezeknél a termelői árakra vonatkozó statisztikai adatok a revízió során nagy mértékben megváltoztak.

Az egyéb itt fel nem sorolt főterményeknél szintén lényeges értéknövekedésről számolhatunk be, itt a 2·1%-os termésmennyiség-növekedéssel szemben az érték 37·6%-kal nagyobb, mint 1927-ben. Kétségtelen, hogy az értékadatok felülbírálnása következtében előállott módosuláson kívül az emelkedéshez a zöldségárak magassága is hozzájárult. *Az utónövények és melléktermények* termésmennyisége ugyan 4·1%-kal kisebb volt, mint 1927-ben, az érték mégis 16·8%-kal magasabb, mint az előző évben. Ezt az értékelkedést is főrészen a szakértői revízió eredményének tudjuk be. Ugyancsak nagy az értékelkedés a *szalma-, szár- és kórónál*, itt ugyan 13·2%-os termésmennyiség-növekedéssel állunk szemben, de az érték emelkedése sokkal tekintélyesebb — 55·7% —, amihez bizonyára jelentős mértékben hozzájárult az elég nagy mértékben érezhető takarmányhiány.

A termelői árakról tájékoztató értékadatok a jövő gazdasági évben következtetések levonására sokkal megfelelőbbek lesznek, mert akkor már két évnek azonos elvek szerint gyűjtött adatai fognak az érdeklődőknek rendelkezésére állani. S. I.

Az 1929. évi termés.

La récolte de 1929.

Magyarország. — Hongrie.

A legutóbbi két hét időjárását változó hőmérséklet, gyakori és elég bőséges, helyenkint zivataros esőzések jellemzik. A nappali felmelegedés az első hét folyamán mindenütt meghaladta a 25 C fokot, sőt május 13-án egyes helyeken 30 C fok fölé is emelkedett. Az erős felmelegedés következtében beállott zivataros esők a második hét hőmérsékletét, különösen az ország nyugati felében, lényegesen lehűtötték. Az éjjeli lehűlések aránylag nem voltak nagyok. Fagy az ország területén sehol sem volt. A csapadékos napok száma az elmúlt két hét folyamán 12 volt és pedig 5 napon az esőzés az ország területének több mint háromnegyed részére kiterjedt, míg a többi napokon csak kisebb kiterjedésű esők voltak.

Az elmúlt két hét időjárása a mezőgazdaságra nézve általában kedvező volt, mert az esőzések a növényzet fejlődését az ország egész területén szemelláthatólag előmozdították.

A *repcé* helyenkint már elvirágozott, a legtöbb vidéken azonban most virágozik. A vetések a téli fagyok következtében sok kárt szenvedtek s többnyire ritkák és alacsonyok. Ahol a vetés elvirágozott, ott a becőképződés is már megindult, a becők száma azonban kevés és fejletlen.

Az elmúlt két hét időjárását változó hőmérséklet, gyakori és elég bőséges, helyenkint zivataros esőzések jellemzik. A nappali felmelegedés az első hét folyamán mindenütt meghaladta a 25 C fokot, sőt május 13-án egyes helyeken 30 C fok fölé is emelkedett. Az erős felmelegedés következtében beállott zivataros esők a második hét hőmérsékletét, különösen az ország nyugati felében, lényegesen lehűtötték. Az éjjeli lehűlések aránylag nem voltak nagyok. Fagy az ország területén sehol sem volt. A csapadékos napok száma az elmúlt két hét folyamán 12 volt és pedig 5 napon az esőzés az ország területének több mint háromnegyed részére kiterjedt, míg a többi napokon csak kisebb kiterjedésű esők voltak.

A repcetermelésre szolgáló terület az utóbbi években nagy változásokon ment át. Ezért s mert a folyó évben bevetett terület adatai még nem állanak rendelkezésre, a valószínű termésmennyiség ezidőszerint még hozzávetőlegesen sem állapítható meg. A termelés állásáról tehát csak kataszteri holdankint megállapított vármegyei termésátlagra vonatkozó adatok tájékoztatnak. Ezek szerint a repcetermés Dunántúl ígérkezik legkedvezőbbnek; ott is, 6·5 métermázsás átlagterméssel Vas vármegye áll első helyen. Utána 5·6 métermázsás átlagos terméshezammal Sopron vármegye következik. Ezzel szemben legkedvezőtlenebbek a termés kilátások Szatmár, Ugocsa és Bereg, továbbá Szabolcs és Ung vármegyében. Amott 0·6, emitt 2·0 métermázsás a kataszteri holdankinti valószínű terméshezammal. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy Abaúj-Torna, Heves, Zemplén, továbbá Békés, Bihar és Hajdú vármegyének valószínű repceterméséről a vetésjelentés nem tartalmaz adatokat, pedig az előző gazdasági évben ezekben a vármegyékben is jelentékeny területek szolgáltak repcetermelésre.

A búzavetések az utóbbi kedvező időjárásra általában jól fejlődnek, üde zöld színűek és bokrosodnak.

A rozsvetések a csapadékos időjárás következtében fejlődésnek indultak s a legtöbb vidéken már kikalászoltak, egyes vidékeken pedig most kezdik kalászukat hányni. A vetések számos helyen alacsonyak és nem elég sűrűek.

Az árpavetéseknek az esős időjárás szintén kedvezett. Az őszi árpa kalászát több vidéken már kihányta, a tavaszi árpavetések pedig szépen és egyenletesen fejlődnek. Az őszi árpavetések leggyengébbek Békés és Zemplén vármegyében. A tavaszi árpavetések Szabolcs vármegyében rovarok károsítják.

A zabvetések sűrűn és egyenletesen keltek és az utóbbi esős időjárás hatása alatt szépen erősödnek. Győr, Moson, Pozsony s Szabolcs és Ung vármegyében itt-ott féregkár miatt panaszkodnak.

A gabonaneműek idei bevetett területéről adataink még nincsenek. A mult évi területi adatok pedig a fagykárak miatt nem használhatók fel az idejü terméskilátások jelzőszámainak megállapításánál. Ezért a gabonafélék minősítő becslésének adatai csak az egyes vármegyékre vonatkozólag állanak rendelkezésre, országgrészenként s az egész országra nézve ezúttal nem állapították meg. A vonatkozó adatok szerint a gabonaneműek közül a búza- és a rozsvetések a dunántúli dombos vidékre, az árpa az északi dombos vidék néhány vármegyéjében, a zab pedig ugyanitt és az Alföldön biztat legjobb kilátásokkal.

A minősítő becslés jelzőszáma legkedvezőbb a tüzánál Vas vármegyében (2·2) és Sopron vármegyében (2·3); viszont a fagykárak miatt Hajdu, Szabolcs és Ung, továbbá Borsod, Gömör és Kishont vármegyében 4·9, 4·5, illetve 4·0 a jelzőszám; mert a fagykárak ezekben a vármegyékben pusztítottak a legnagyobb mértékben. A többi törvényhatóságokban már valamivel jobb a helyzet.

A rozsvetések állása a legkedvezőbb Komárom, Esztergom (2·2) és Baranya vármegyében (2·3). Ezzel szemben teljesen gyenge rozstermésre van kilátás Hajdu, továbbá Zemplén és Szabolcs vármegyében, ahol a jelzőszám 4·1, illetve 4·0—4·0. Jó árpatermést várunk Borsod, Gömör és Kishont, továbbá Heves vármegyében, ahol a jelzőszám egyformán 2·0; ellenben Zemplén vármegyében (3·0), Győr, Moson, Pozsony, valamint Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében (2·9—2·9), az árpatermés már csak közepesnek ígérkezik. Borsod, Gömör és Kishont, továbbá Heves vármegyében (2·0—2·0) jó zabtermést várnak, viszont a közepesnél alig valamivel kedvezőbb termésre lehet számítani Győr, Moson, Pozsony és Hajdu vármegyében, amott 2·8, emitt 2·6 a jelzőszám.

A tengerit már csaknem mindenütt elvetették, sőt a korai vetések jól és egyenletesen kikeltek és kapálásuk is megkezdődött. A késői vetések kelőfélben vannak. A burgonya korai fajtái jól kelnek és szépen fejlődnek, több vidéken kapálásuk is folyamatban van. A késői fajták most kelnek. A cukorrépa és takarmányrépa jól kelt és szépen fejlődik. Első kapálásuk és egyelésük a legtöbb helyen már megkezdődött. Helyenkint a répabogár és boiha károsítja.

A kerti vetemények mindenütt szépen kikeltek és jól fejlődnek. A palánták kiültetését a legtöbb helyen már befejezték s a palánták szépek és erőteljesek. A bab jól kelt és egyenletesen fejlődik. A korait kapálják. A borsó és lencse szintén jól kelt és erőteljes fejlődésnek indult. A borsó kapálását helyenkint már megkezdtek. A káposztapalánták kiültetése még folyamatban van. A palánták szép nagyok és erősek. A köles korai vetése jól kelt, a késői kelőben van. A cirok szépen és egyenletesen kelt és jól fejlődik. Első kapálása megkezdődött. A kender és len szép egyenletes, magas és sűrű fejlődésű. A dohánypalánták kiültetése most van folyamatban. A palánták elég szépek és erősek.

A mesterséges takarmányok közül a lóhere és lucerna az utóbbi esőzésre erőteljes fejlődésnek indult. Első kaszálásuk helyenkint már megkezdődött. A tavaszi vetésű lóherék és lucernák jól és egyenletesen keltek és szintén szépen fejlődnek. A többi mesterséges takarmányok közül a zabos búkköny sűrűn kelt és jól fejlődik. A csalamádé szintén szép sűrű és egyenletes. Az őszi borsó és takarmányrozs vágását helyenkint már megkezdtek.

A rétek az esők után erőteljes fejlődésnek indultak. A legelők szintén némi javulást mutatnak. A fü elég tömött, de alacsony.

A gyümölcsfák a tavaszi hideg időjárás következtében általában későn virágoztak, sőt az alma és körte részben még most virágoznak. Kajszi-barack-, cseresznye- és meggytermés gyenge közepesnek, az alma- és körtetermés ellenben jó közepesnek ígérkezik. Diótermésre alig számíthatunk, mert a legtöbb vidéken elfogyott, csak egyes védettebb helyeken mutatkozik némi termés. Ugyancsak gyengének látszik a szilva- és az őszibaracktermés is.

A szőlők fakadását az utóbbi kedvező meleg, esős időjárás láthatólag elősegítette. A szőlőfürt képződése ezidőszerint még általában igen lassan halad. A szorgalmas szőlőgazdák egyes helyeken már az első kapálási és permetezési munkálatokat is megkezdtek. A kártevő rovarok közül a kendermagbogár különösen a gyümölcsfás szőlők egyes részein tetemes károkat okozott. Szórványosan a szőlőilonca fellépte is észlelhető.

1. Ázsia rizstermelése.¹⁾*Production du riz de l'Asie.¹⁾*(Ezer métermázsában — *En milliers de q.*)

Az ország neve — <i>Pays</i>	1921/22	1922/23	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28	1928/29
Brit-India : — <i>Empire de l'Inde :</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	336.748	342.438	286.505	315.706	311.286	301.664	286.871	321.924
Behozatal — <i>Importations ..</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Kivitel — <i>Exportations</i>	20.202	20.593	23.160	24.996	23.703	22.530	17.076	.
Brit-Maláj gyarm. : — <i>Etats Malais :</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	2.899	2.285	2.486	2.575	2.015	2.071	.	.
Behozatal — <i>Importations ..</i>	6.125	5.757	5.937	6.649	7.694	8.562	8.160	.
Kivitel — <i>Exportations</i>	2.372	2.071	1.911	2.483	2.816	2.956	2.810	.
Ceylon : — <i>Ceylan :</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	1.198	1.557	1.437	1.676	1.676	1.676	1.617	1.825
Behozatal — <i>Importations ..</i>	3.870	4.019	4.000	4.418	4.688	4.780	4.816	.
Kivitel — <i>Exportations</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Formosa : — <i>Formose :</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	6.029	6.598	5.895	7.363	7.807	7.529	8.383	8.380
Behozatal — <i>Importations ..</i>	415	131	153	1.011	544	1.221	430	.
Kivitel — <i>Exportations</i>	1.052	1.753	2.577	3.335	3.407	4.073	.	.
Fülöp-szigetek : — <i>Iles Philippines :</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	11.772	12.484	12.585	13.137	13.749	14.373	.	.
Behozatal — <i>Importations ..</i>	423	664	1.511	1.012	705	122	.	.
Kivitel — <i>Exportations</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Holland-Kelet-India : — <i>Indes Orientales Néerlandaises :</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	26.775	32.691	32.708	33.961	32.261	34.724	35.963	33.709
Behozatal — <i>Importations ..</i>	4.006	1.999	2.429	2.528	3.122	1.044	1.829	.
Kivitel — <i>Exportations</i>	196	273	379	283	285	85	77	.
Indo-Kína : — <i>Indochine :</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	38.465	37.000	34.947	37.832	38.029	40.136	42.860	.
Behozatal — <i>Importations ..</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Kivitel — <i>Exportations</i>	12.683	10.904	10.702	13.430	14.690	15.151	16.026	.
Japán : — <i>Japon :</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	66.857	73.538	67.177	69.269	72.338	67.345	75.243	73.063
Behozatal — <i>Importations ..</i>	9.277	9.056	14.113	17.512	14.740	18.669	2.834	.
Kivitel — <i>Exportations</i>	678	296	781	2.248	335	1.710	584	.
Kína : — <i>Chine :</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>
Behozatal — <i>Importations ..</i>	11.581	13.563	7.929	7.638	11.305	12.751	.	.
Kivitel — <i>Exportations</i>	27	38	25	21	18	52	.	.
Korea : — <i>Corée :</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	17.356	18.192	18.386	16.017	17.899	18.539	20.959	16.274
Behozatal — <i>Importations ..</i>	249	180	666	1.333	1.159	1.285	747	.
Kivitel — <i>Exportations</i>	3.796	4.698	6.676	6.484	7.891	8.776	9.553	.
Sziám : — <i>Siam :</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	28.356	29.272	29.709	33.373	28.318	35.295	34.044	.
Behozatal — <i>Importations ..</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Kivitel — <i>Exportations</i>	10.244	12.435	9.101	11.804	10.693	15.162	13.687	.

¹⁾ A rizstermelésre vonatkozólag a gazdasági év április 1-től a következő év március hónapjának végéig terjed. A behozatal és a kivitel adatai a naptári évnek felelnek meg. (A második évszám az irányadó). — ¹⁾ *Campagne (pour la production) : du 1er avr. à fin mars. Pour les importations et les exportations, les chiffres se rapportent à la fin des périodes (1921/22, etc.) indiquées ci-dessus.*

2. Európa és Amerika rizstermelése.¹⁾*Production du riz de l'Europe et de l'Amérique¹⁾*(1000 métermázsában — *en milliers de q.*)

Az ország neve — <i>Pays</i>	1921/22	1922/23	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28	1928/29
Amerikai Egyesült Államok <i>Etats-Unis</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	5.374	5.916	4.817	4.643	4.759	5.962	6.215	5.813
Kivitel ⁴⁾ — <i>Exportations</i>	1.977	1.576	832	505	246	1.422	1.084	²⁾ 1.041
Olaszország — <i>Italie</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	3.299	3.251	3.646	4.136	4.491	4.760	4.873	4.417
Kivitel — <i>Exportations</i>	909	543	1.579	1.775	1.724	2.085	2.140	²⁾ 1.208
Spanyolország — <i>Espagne</i>								
Termésmennyiség — <i>Production</i>	1.831	1.920	1.698	2.069	2.142	2.239	2.166	1.981
Kivitel — <i>Exportations</i>	255	549	596	767	621	513	²⁾ 566	.

¹⁾ A rizstermelésre vonatkozólag a gazdasági év július 1-ével, a kereskedelemre vonatkozólag a kampány szeptember 1-ével kezdődik. — *Commencement de la campagne: 1er juill. pour la production du riz; 1er septembre pour le commerce du riz.* — ²⁾ Szeptember 1-től kezdődő hat hónap adata. — *Donnée pour 6 mois à partir du 1er septembre.* — ³⁾ Szeptember 1-től kezdődő tíz hónap adata. — *Donnée pour 10 mois à partir du 1er septembre.* — ⁴⁾ Nem foglalja magában a Porto-Ricóba irányuló kivitelt. — *Non compris les exportations en Porto-Rico.*

legnagyobb ázsiai rizstermelő államnak, Kínának termésmennyiségére vonatkozólag a belzavarok miatt nem áll adat rendelkezésünkre. Az kétségtelen, hogy ebben az évtizedben ez a hatalmas kiterjedésű állam évről-évre behozatalra szorul. Ellátatlanságát főleg annak köszönheti, hogy két fontos rizstermelő tartományát, Formosát és Koreát elvesztette; ezek most Japán fennhatósága alatt vannak, rizstermésfeleslegüket jóformán teljes mértékben Japánba szállítják. Japán hatalmas rizstermésnyisége azonban az erősen szaporodó lakosság szükségletét úgy látszik nem tudta ellátni, évről-évre behozatalra szorul. Az idei és az előző évi terméseredménye azonban elég kedvező, a rizskészlet a lakosság ellátására a múlt évi aratásból megmaradt mennyiséggel együtt majdnem elégséges, ennél fogva a japán kormány megújította a rizsbehozatal eltiltására vonatkozó régebbi rendeletét és egészen 1929 december 31-ig csak esetről-esetre ad ki a szükséglethez képest importengedélyt. Ezzel az eljárással igyekszik biztosítani azt, hogy két gyarmata termésfeleslegének igénybevételével az egyéb rizstermelő államok rizskészletei ne juthassanak be az országba.

Az 1. számú kimutatásban szereplő ázsiai rizstermelő államok tulajdonképpen a világ szükségletének kielégítői, tehát inkább csupán tájékoztatás céljából mutatjuk be még a 2. sz. kimutatásban Olaszországnak, Spanyolországnak és az Egyesült Államoknak rizstermelési és forgalmi adatait. Mindhárom említett ország 1929. évi rizstermése valamivel gyengébben sikerült, mint a rizstermésnyiségnek szempontjából kiváló jónak mondható 1928. évben. Terméseredményük azonban még mindig akkora, hogy a belföldi szükséglet kielégítésén kívül az még jelentős kiviteli lehetőséget is megenged. Megemlítjük azt is, hogy az Amerikai Egyesült Államok a Kaliforniában termelt japán típusú rizst az említett beviteli tilalom következtében a londoni piacon volt kénytelen elhelyezni.

Az eddig már rendelkezésre álló 1929. évi adatokat vizsgálva általában megállapíthatjuk, hogy Brit-Indiát kivéve, az idei termésmennyiség nem éri el az 1928. évi kiváló eredményeket, de jó közepes termés mindenütt várható, tehát a világ rizsfogyasztásának ez évi szükségletét a rizstermés egész biztosan könnyen ki fogja elégíteni.

© KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ©

Magyarország külkereskedelme az 1929. év első negyedében.

Commerce extérieur de la Hongrie dans les trois premiers mois de 1929.

Résumé. L'excédent d'importations de la balance commerciale, après avoir fort augmenté en 1927 et 1928, allait décroissant aux trois premiers mois de 1929. La diminution peut être attribuée à une régression considérable de l'importation; le léger accroissement de l'exportation améliora à peine la balance. Dans le premier trimestre de 1929, les importations ont représenté 255.7 millions de pengős contre 289.9 millions dans la même période de l'année précédente (— 34.2 millions de pengős) et la valeur des exportations est passée de 187.8 à 189.4 millions (+ 1.6 million de p.)

Au cours des trois premiers mois de 1929, l'importation fléchit donc considérablement, à cause surtout de la diminution des achats de tissus de coton et de laine, qui comparativement à la période correspondante de 1928, diminuèrent en valeur de 12.6 millions de pengős (13.000 q pour les tissus de coton, 2000 q pour ceux de laine). Les importations venant de Tchéco-Slovaquie ont décliné singulièrement. On constate des diminutions pour les bois bruts et travaillés (principalement pour le bois de construction); pour la houille (en raison des obstacles mis par l'hiver au trafic ferroviaire); pour les tracteurs, les charrues et les machines d'industrie textile (on y voit une forte régression); pour le fer brut, les métaux bruts et les demi-produits en fer. En revanche, nous observons une progression aux matières premières textiles (ce qui témoigne du développement de l'industrie hongroise du textile), aux articles électrotechniques et particulièrement aux appareils de radio, et au riz brut, où les achats ont dépassé de plus de 200% ceux de l'année précédente.

Dans l'exportation, le froment a occupé le premier rang; l'étranger (principalement l'Italie) en a acheté bien plus que pendant les trois premiers mois de 1928, mais bien que ces exportations aient augmenté de 235.000 q, elles ne s'accrurent en valeur, à cause de la baisse des prix, que de 2 millions de pengős. On voit des augmentations aux animaux de boucherie et de trait et surtout aux exportations

de porcs (surtout vers l'Autriche, mais aussi vers la Tchéco-Slovaquie); aux volailles tuées et en particulier au poulet (mais l'exportation de dindons a faibli); aux viandes fraîches et préparées (à l'exception du saindoux); au sucre dont, comparative-ment à 1928, la Hongrie a exporté de grosses quantités surtout dans l'Empire de l'Inde; aux chaudières à vapeur (exportées également dans l'Empire de l'Inde) et, à cause des achats du gouvernement serbe-croate-slovène, aux locomotives. On constate des diminutions à la farine (seulement 14.000 q, mais en valeur 4.4 millions de pengős en raison de la baisse des prix, régression particulière à l'égard de l'Autriche, compensée quelque peu par l'accroissement des achats de l'Italie); à la pomme de terre, aux haricots, aux grains de trèfle et de luzerne, la récolte ayant été faible; aux produits et demi-produits en fer où l'exportation a été bien inférieure à celle de l'année précédente.

A l'importation en Hongrie, l'Allemagne a continué à progresser; au point de vue du pourcentage, la Roumanie, la Bulgarie et l'Italie y ont pris plus de part qu'au cours des trois premiers mois de 1928, tandis que décroissait la proportion de l'Autriche. Les pays qui pendant la période envisagée ont considérablement accru leur importation de la Hongrie, sont, par ordre d'importance des achats, l'Italie, la Roumanie, la Grande-Bretagne. La diminution du pourcentage des importations venant de Hongrie a été particulièrement vive en Tchéco-Slovaquie et ensuite en Autriche et en Allemagne.

Tandis que la balance commerciale a été active à l'égard de l'Autriche, de l'Italie, du Royaume SHS, de la Turquie, etc., (comparativement à 1928, l'actif ne s'accrut considérablement qu'envers l'Autriche), le passif en a diminué sur toute la ligne, sauf vis-à-vis de la Suède et de la Bulgarie, mais avec ces dernières le mouvement commercial a été peu considérable.

*

A külkereskedelmi mérleg behozatali többlete, amely az 1927. és 1928. évben

nagy mértékben megnövekedett, az 1929. év első negyedében csökkenő irányzatot mutatott. A csökkenés főleg a behozatal nagyobb arányú hanyatlására vezethető vissza, mert a kivitel némi emelkedése a mérleg javítására alig volt hatással. Az év első három havában a behozatal értéke 255·7 millió pengőt képviselt, az előző évi ugyanezen időszak 289·9 millió pengős behozatalával szemben. A visszaesés tehát 34·2 millió pengőt tett ki. A kivitel értéke pedig 187·8 millió pengőről 189·4 millió pengőre emelkedett, a gyarapodás tehát 1·6 millió pengő volt.

Az év januárjában a behozatali többlet még alig volt kisebb, mint az előző évben, a rohamos esés februárban kezdődött s márciusban is tartott. A februári és márciusi behozatali többlet az előző évnek körülbelül a felére esett vissza.

1. A külkereskedelmi forgalom hónapok szerint

Mouvement du commerce extérieur, par mois.

H ó n a p M o i s	1 9 2 8			1 9 2 9		
	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-), kiv. (+) többlet - Excédent d'importations (-) ou d'exportations (+)	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-), kiv. (+) többlet - Excédent d'importations (-) ou d'exportations (+)
millió pengő — millions de pengős						
I.	85·3	54·2	— 31·1	85·6	55·5	— 30·1
II.	96·5	60·5	— 36·0	73·1	54·4	— 18·7
III.	108·1	73·1	— 35·0	97·0	79·5	— 17·5
I—III.	289·9	187·8	—102·1	255·7	189·4	— 66·3

Az 1. számú összeállítás a mérleg havi eredményeit az előző évi eredményekkel összehasonlítva tünteti fel.

A 2. sz. táblázat a legfontosabb áruk szerint részletezi a negyedévi adatokat.

A behozatal nagy visszaesése elsősorban a pamut- és gyapjuszövetek importjában mutatkozó nagy hanyatlásnak tulajdonítható, amely már az elmúlt év augusztusában kezdődött. Az 1929. év első negyedében a pamutszövetek behozott mennyisége közel 13 ezer m.-mázsával, a gyapjuszövetek mennyisége pedig 2 ezer m.-mázsával kevesebb volt, mint az előző év első három hónapjában, s a két fajta szövet behozatali értékösszege együttesen 12·6 millió pengővel csökkent. Ezúttal a nyers pa-

mutszövetek aránya is kisebbedett, ugyanis 60 százalékról 49 százalékra esett vissza. A szövetbehozatalnál főleg a cseh-szlovákiai import visszaesése szembetűnő, de igen jelentékeny volt a csökkenés a franciaországi és svájci behozatalnál is. A pamutfonalak mennyisége négy és fél ezer m.-mázsával hanyatlott vissza, s értékben közel 2 millió pengővel kevesebbet tett ki. A textiliák nagymérvű visszaesését részben a belföldi ipar fejlődésének kell tulajdonítanunk. A belföldi ipar versenye a külföldi textilárakkal ez évben eredményesebben tudott megküzdeni s e miatt a külföldi textilipar a belföldi piacon nem volt képes abban a mértékben árut elhelyezni, mint a múlt esztendőben. Ezenkívül a textiliák behozatalát a kisebb mértékű fogyasztás szorította vissza, ami nemcsak a külföldi, hanem a belföldi szövetek kisebb kelendőségében jelentkezett. De apasztotta a behozatalt a túlzott külföldi hiteleknek racionálisabb keretek közé való visszahúzóda is. A belföldi textilgyárak termelésének fejlődését igazolja a nyersanyagok importjának emelkedése, ami csak a gyapjúnál maradt el. A nyers pamut mennyisége 20 ezer m.-mázsáról 28 ezer m.-mázsára, a nyers juta mennyisége 23 ezer m.-mázsáról 33 ezer m.-mázsára nőtt. A selyem- és félselyemszöveteknél is hanyatlás állott be s több mint 2 millió pengővel kevesebb értékkel szerepelt a behozatalban. A selyemfonalaknál azonban félmillió pengős emelkedés volt. A selyemgaze és kreppszövetek importja növekedést mutatott, ezek a szövetek azonban legnagyobbbrészt kikészítés végett voltak külföldön.

A nyers és megmunkált fa a behozatalban 11 százalékkal részesedett. A behozott fa mennyisége majdnem 200 ezer m.-mázsával kevesebb volt, mint a múlt év első negyedében s 5·6 millió m.-mázsát tett ki 28·2 millió pengő értékben. Ebből 8 millió pengő esett a tűzifára, 15 millió pengő a fűrészelt fára, a maradékösszeg pedig a gömbfa és a bárdoltfa között oszlott meg. A külföldi fáért fizetett értékösszeg a fa mennyiségének visszaesése mellett is megközelítette az előző évit. Ennek oka abban rejlik, hogy a faárak emelkedtek, s bár az építkezés céljára behozott drágább faanyagok mennyisége csökkent és az olcsóbb tűzifa mennyisége emelkedett, értékben a különbség kiegyenlítődt.

2. Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1928. és 1929. évek január—március hónapjaiban.
Commerce extérieur de la Hongrie en janvier—mars 1928 et 1929.

A) Behozatal — A) Importations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises et des groupes de marchandises</i>	Egység — <i>Unité</i>	Mennyiség q-ban, db-ban v. párokban <i>Quantité en q, en pièces ou en paires</i>		Érték ezer P-ben <i>Valeur en milliers de p.</i>		Az összérték %-ában <i>En % de la valeur totale</i>	
		1928	1929	1928	1929	1928	1929
		I—III.					
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré.</i>	q	5,821.049	5,634.066	28.271	28.243	9.75	11.05
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	"	32.394	19.584	25.692	16.558	8.86	6.46
Szén — <i>Charbon</i>	"	3,805.748	3,528.813	14.288	13.248	4.93	5.18
Gyapjúsövet — <i>Tissus de laine</i>	"	7.265	5.271	14.745	11.264	5.09	4.41
Papiros és papirosáruk — <i>Papier et articles en papier</i>	"	175.292	181.070	10.009	10.208	3.45	3.99
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	"	21.331	12.252	11.966	8.631	4.13	3.38
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	52.252	34.201	12.222	8.540	4.22	3.34
Pamutfonál és -céna — <i>Fils de coton et fils retors de cot.</i>	"	19.012	14.532	9.101	7.279	3.14	2.85
Nyerspamut — <i>Coton brut</i>	"	20.209	28.198	4.954	6.850	1.71	2.68
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	"	65.399	51.891	9.048	6.778	3.12	2.65
Gaze, kreppszövet, tiszta selyemből — <i>Gazes, tissus de crêpe, en soie</i>	"	545	666	5.961	6.738	2.06	2.64
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	"	18.152	20.285	5.079	6.459	1.75	2.53
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	5.941	5.671	4.535	6.321	1.56	2.47
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	"	2.339	2.854	4.915	5.399	1.70	2.11
Vasáruk — <i>Ouvrages en fer</i>	"	34.383	26.796	5.557	4.696	1.92	1.84
Déligyümölcs — <i>Fruits du Midi</i>	"	114.373	102.152	4.953	4.515	1.71	1.77
Kikészített bőr — <i>Cuir préparés</i>	"	3.550	3.037	5.677	4.480	1.96	1.75
Ásványolaj — <i>Huiles minérales</i>	"	256.876	277.230	3.628	4.188	1.25	1.64
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	"	6.808	4.694	4.057	3.865	1.40	1.51
Selyem- és félselyemszövet — <i>Tissus de soie et de mi-soie</i>	"	556	429	4.917	3.521	1.70	1.38
Nyersjuta — <i>Jute brut</i>	"	23.392	32.989	2.326	3.299	0.80	1.29
Nyersrizs — <i>Riz brut</i>	"	23.312	51.619	1.002	2.303	0.35	0.90
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	5.281	3.863	2.999	2.279	1.03	0.89
Nyerskávész — <i>Café brut</i>	"	8.354	8.009	2.268	2.159	0.78	0.84
Kalapok — <i>Chapeaux</i>	db	186.981	239.186	1.834	2.152	0.63	0.84
Üveg és üvegarúk — <i>Verres et verreries</i>	q	43.298	31.891	3.027	2.083	1.04	0.81
Személyszállító automobil — <i>Autos à personnes</i>	"	¹⁾ 4.474	²⁾ 4.518	2.392	2.031	0.82	0.79
Vasérc — <i>Minerais de fer</i>	"	1,209.962	1,013.740	2.178	1.825	0.75	0.71
Kaucsukáruk — <i>Articles en caoutchouc</i>	"	3.019	2.524	2.140	1.745	0.74	0.68
Vasfélgártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	"	56.396	25.469	2.308	1.318	0.80	0.51
Nyers- és ócskavas — <i>Fer brut et ferraille</i>	"	141.191	93.522	1.703	1.267	0.59	0.49
Olajosmagvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	26.201	19.918	1.845	1.148	0.64	0.45
Technikai zsiradékok — <i>Graisses techniques</i>	"	18.465	11.358	1.691	1.120	0.58	0.44
Összesen — <i>Total</i>	db pièces	186.981	239.186	217.288	192.510	74.96	75.29
	q	12,026.819	11,253.112				
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	drb	108.312	86.358	72.580	63.174	25.04	24.71
	pár	201.528	112.369				
	q	2,216.487	1,654.939				
Behozatal összesen — <i>Importations totales</i>	drb	295.293	325.544	289.868	255.684	100.00	100.00
	pár	201.528	112.369				
	q	14,243.306	12,908.051				

¹⁾ 358, ²⁾ 354 db. — *pièces.*

A szénbehozatal 300 ezer m.-mázsával kevesbedett. Az egész fogyás a január és február hónapokra esett, amikor a forgalmi akadályok korlátozták az importot. Márciusban már emelkedés mutatkozott.

A visszaesés a közzénnél volt a legnagyobb, a pirszen mennyisége nem sokat változott.

A papiros és papirosáruk importja jelentéktelen mennyiséggel gyarapodott. A gépek és készülékek csoportjában a folyó

B) Kivitel. — B) Exportations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises, respectivement des groupes de marchandises</i>	Egység — <i>Unité</i>	Mennyiség q-ban, db- ban v. párokban <i>Quantité en q, en pièces ou en paires</i>		Érték ezer P-ben <i>Valeur en mil- liers de p.</i>		Az összérték %-ában <i>En % de la valeur totale</i>	
		1928	1929	1928	1929	1928	1929
		I—III					
Búza — <i>Froment</i>	q	679.992	915.251	23.166	25.363	12.33	13.39
Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de boucherie et de trait</i>	db	45.674	63.335	16.391	22.156	8.73	11.70
Ebből — <i>Dont</i> : Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	"	9.571	8.347	5.939	5.479	3.16	2.89
Sertés — <i>Porcs</i>	"	24.499	38.400	6.237	12.555	3.32	6.63
Ló — <i>Chevaux</i>	"	7.414	7.297	4.060	3.664	2.16	1.93
Liszt — <i>Farines</i>	q	393.206	378.788	19.834	15.424	10.56	8.14
Cukor — <i>Sucre</i>	"	136.315	293.748	5.569	10.200	2.97	5.39
Baromfi — <i>Volaille</i>	"	1) 26.248	4) 26.487	7.159	7.668	3.81	4.05
Ebből — <i>Dont</i> : Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	"	2) 8.369	5) 5.787	1.983	1.483	1.06	0.78
Leölt baromfi — <i>Volaille morte</i>	"	3) 17.879	6) 20.700	5.176	6.185	2.75	3.27
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	25.761	32.958	4.246	6.851	2.26	3.62
Tojás — <i>Oeufs</i>	"	41.823	21.916	8.449	5.707	4.50	3.01
Toll — <i>Plumes</i>	"	9.596	7.165	6.713	4.936	3.57	2.61
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	8.241	8.760	4.134	4.815	2.20	2.54
Pamutzövet — <i>Tissus de coton</i>	"	4.989	4.329	4.796	4.241	2.55	2.24
Bor — <i>Vin</i>	"	16.635	71.172	1.626	4.239	0.87	2.24
Vasfélgyártm. — <i>Demi-produits en fer</i>	"	198.220	242.725	3.676	4.178	1.96	2.21
Rozs — <i>Seigle</i>	"	210.829	165.099	6.811	4.161	3.63	2.20
Gaze, kreppszövet, tiszta selyemből — <i>Gazes, tissus de crêpe, en soie</i>	"	297	425	2.376	3.825	1.27	2.02
Friss és elkészített hús, kolbász — <i>Viande fraîche et préparée, saucisse</i>	"	5.989	9.906	2.384	3.260	1.27	1.72
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	"	6.072	5.598	3.010	2.775	1.60	1.46
Tengeri — <i>Maïs</i>	"	200.768	88.706	5.322	2.574	2.83	1.36
Friss főzelék — <i>Légumes frais</i>	"	69.282	96.645	2.394	2.400	1.27	1.27
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	"	37.596	24.738	2.299	2.131	1.22	1.12
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	4.368	5.848	1.781	2.076	0.95	1.10
Lóhere- és lucernamag — <i>Graines de trèfle et de luzerne</i>	"	15.125	10.262	3.947	2.069	2.10	1.09
Disznózsír, szalonna — <i>Saindoux, lard</i>	"	13.592	9.108	2.797	2.060	1.49	1.08
Olajosmagvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	32.936	44.281	1.711	2.055	0.91	1.08
Szén — <i>Charbon</i>	"	471.071	757.152	1.169	1.791	0.62	0.95
Maláta — <i>Malt</i>	"	25.059	31.656	1.301	1.699	0.69	0.90
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	202.853	107.689	2.206	1.620	1.17	0.86
Selyem- és félselyemszövet — <i>Tissus de soie et de mi-soie</i>	"	303	253	1.749	1.516	0.93	0.80
Árpa — <i>Orge</i>	"	64.130	45.441	2.247	1.414	1.20	0.75
Szalma — <i>Paille</i>	"	109.102	204.313	655	1.226	0.35	0.65
Kikészített bőr — <i>Cuir préparés</i>	"	3.585	1.312	2.081	1.175	1.11	0.62
Összesen — <i>Total</i>	db têtes q	45.674 3,013.983	63.335 3,611.731	151.999	155.605	80.92	82.17
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db pièces pár q	16.531 15.492 864.180	28.613 14.416 733.925	35.832	33.757	19.08	17.83
Kivitel összesen — <i>Exportations totales</i>	db têtes et pièces pár q	62.205 15.492 3,878.163	91.948 14.416 4,345.656	187.831	189.362	100.00	100.00

1) 1,982.396, 2) 827.199, 3) 1,155.197, 4) 2,022.524, 5) 564.768, 6) 1,457.756 db — pièces.

évi első három hónap behozatali adatai nagy visszaesérről tanuskodnak. A behozatal 3.7 millió pengő értékkel volt kisebb,

mint az előző év első negyedében. A nagy visszaesés főleg három tételre esik és pedig a traktorokra, az ekékre és a textilipari

A FONTOSABB ÁRÚK FORGALMÁNAK ALAKULÁSA.

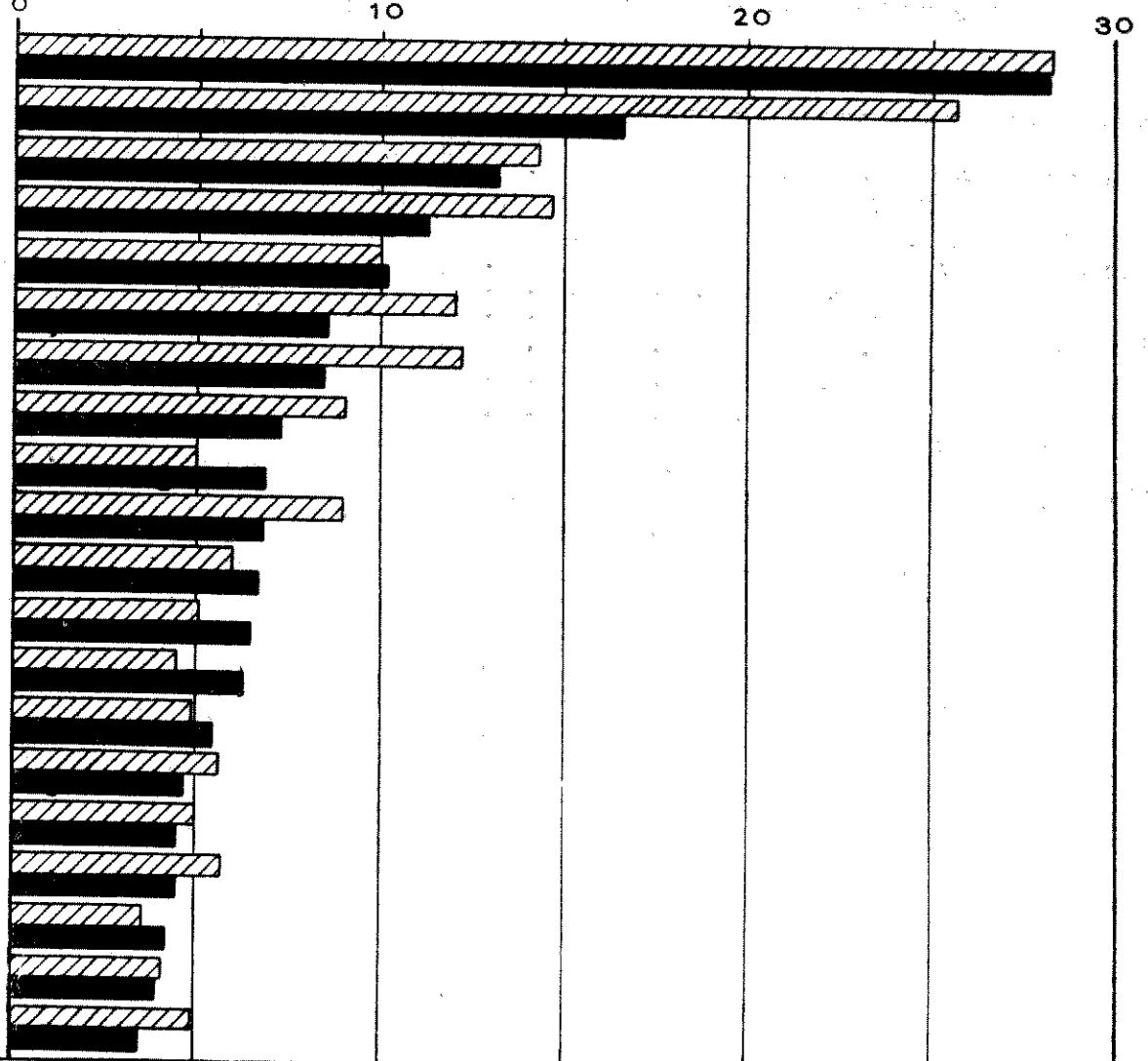
FORMATION DU MOUVEMENT DES MARCHANDISES IMPORTANTES.

1928 I-III^{ÉS} ET 1929 I-III.

Behozatal. Importations.

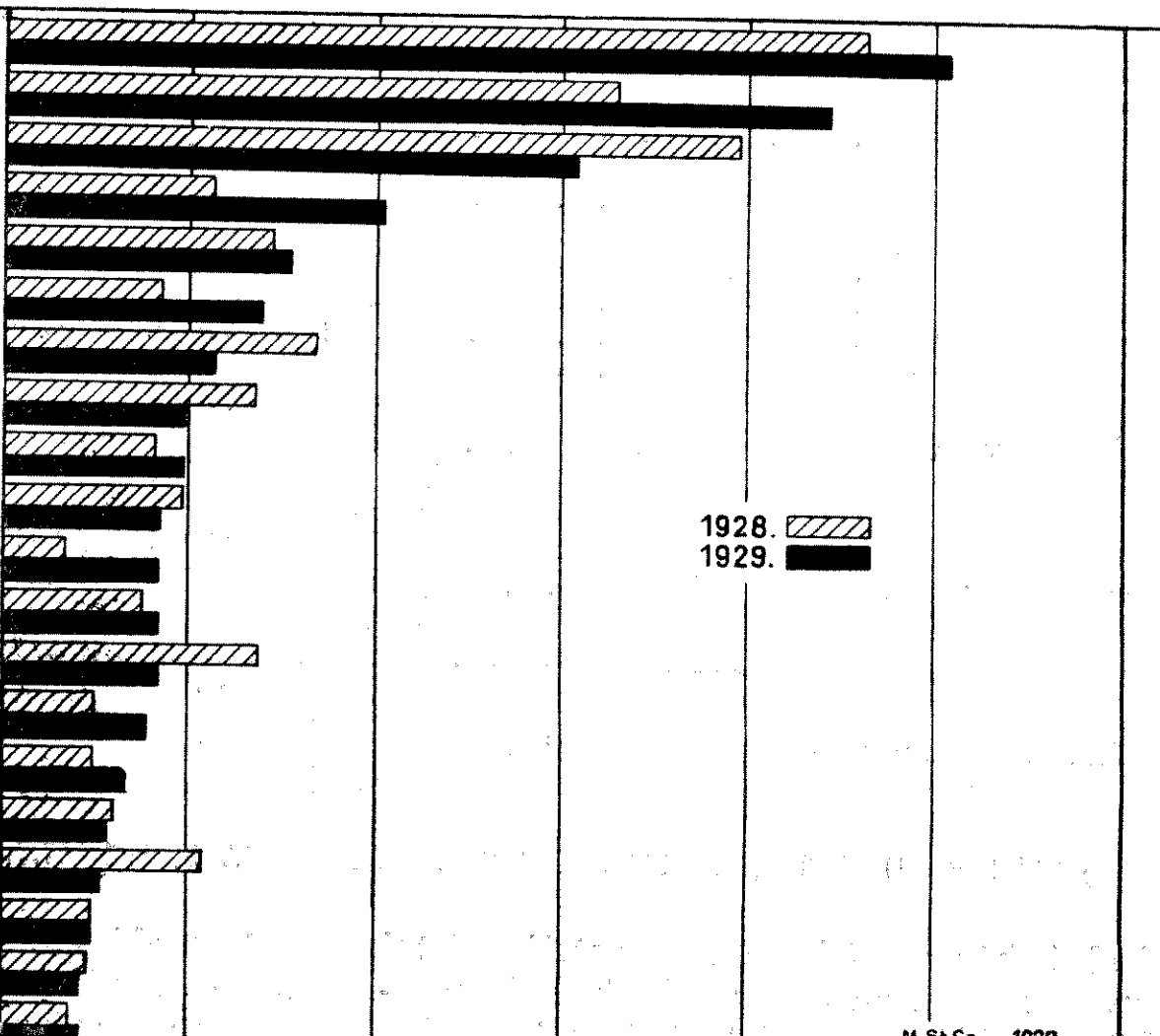
Millió pengőben. En millions de pengős

- Fa — Bois
- Pamutszövet — Tissus de coton
- Szén — Charbon
- Gyapjúsövet — Tissus de laine
- Papiros — Papier
- Nyersdohány — Tabac brut ...
- Gépek — Machines
- Famutfonál — Fils de coton ..
- Nyerspamut — Coton brut
- Nyersfémek — Métaux bruts ..
- Gaze, krepszövet, selyemből —
Gaze, tissus de crêpe, en soie
- Nyersbőr — Peaux brutes.....
- Villamosgépek — Machines électr.
- Selyem és selyemfonál — Soie et
fils de soie
- Vasárúk — Articles en fer
- Déligyümölcs — Fruits du Midi
- Kikészített bőr — Cuirs préparés
- Ásványolaj — Huile minérale ..
- Gyapjúfonál — Fils de laine ..
- Selyemszövet — Tissus de soie

Kivitel. Exportations

- Búza — Froment
- Vágó- és igásállatok — Animaux
de boucherie et de trait
- Liszt — Farines]
- Cukor — Sucre
- Baromfi — Volaille
- Gépek — Machines
- Tojás — Oeufs
- Toll — Plumes
- Villamosgépek — Machines électr.
- Pamutszövet — Tissus de coton
- Bor — Vin
- Vasfélgártmányok — Demi-pro-
duits en fer
- Rozs — Seigle
- Gaze, krepszövet, selyemből —
Gaze, tissus de crêpe, en soie
- Hús, kolbász — Viande, saucisse
- Nyersbőr — Peaux brutes.....
- Tengeri — Maïs]
- Friss főzelék — Légumes frais
- Vasárúk — Articles en fer
- Gyapjú — Laine

1928.
 1929.

gépekre. A varrógépek, golyóscsapágyak, szivattyúk és a különböző mezőgazdasági gépek is hanyatló behozatallal szerepeltek. A villamosgépek és készülékek mennyisége is csökkent, értékösszegben azonban közel 2 millió pengővel többet fizettünk a külföldnek villamossági cikkekért. Az értékösszeg emelkedésének oka a rádiócikkek importjának állandó növekedésében keresendő. Míg a behozott rádiócikkek értéke az előző év első három hónapjában 1·4 millió pengőt tett, ennek az évnek a hasonló időszakában 3·8 millió pengőre nőtt. Az elektromotorok mennyiségében jelentős visszaesés volt.

A nyers- és ócskavas importja 33 százalékkal, a nyers fémeké pedig 20 százalékkal maradt alatta az előző évinek. A csökkenés a nyers fémeknél értékben több mint 2 millió pengőt tett ki. A nagymértékű csökkenés az ólomnál és a réznél mutatkozott, míg a többi fémeknél kisebb emelkedéseket állapíthatunk meg. A vas- és fémipar nyersanyagainak gyengébb behozatalt a vas- és fémgyártás kisebb importszükséglete magyarázza meg. Ezenkívül a nyers réznél a szokatlan nagy áremelkedés a vásárlókedvet csökkentette, s a végleges ár kialakulásáig a meglévő belföldi készletek teljes kihasználása az importot szűkebb korlátok közé szorította. A vasfélgyművek mennyisége a felénél kisebb mennyiségre zsugorodott, a vasárak behozatala pedig 34 ezer m.-mázsáról 27 ezer m.-mázsára süllyedt. A vasfélgyműveknél a csökkenés jelentékeny része a vasrúdra és a vaslemezre esett, de elég nagy mennyiséget tett ki a vasdrótnál is. A vasárak behozatalának hanyatlása főleg az öntött vascsövek és a különböző egyéb öntött vasárak, továbbá a szerszámok és a szekértengelyek mennyiségénél látszik meg. A külföldi nyers bőrök szükséglete a folyó év első negyedében nagyobb volt, mint az elmúlt év ugyanezen időszakában. Az emelkedés több mint 2 ezer m.-mázsát tett ki. Ezzel szemben a kikészített bőrök beszerzése a legtöbb bőrfajtánál kisebb mértékű volt. A déligyümölcsből és a kávéból ezúttal valamivel kevesebbet vásároltunk, de a nyersrizsbehozatal 23 ezer m.-mázsáról 52 ezer m.-mázsára nőtt. A külföldi dohányvásárlás jelentékenyen megcsappant, az importált dohány mennyisége 21 ezer m.-mázsáról 12 ezer m.-mázsára szállt le, értékben pedig több mint 3 millió pengős értékcsökkenést idézett elő.

Az ásványolajbehozatal érdemes még az említésre, ami 20 ezer m.-mázsás gyarapodással 277 ezer m.-mázsát tett ki.

A kivitelben a búza 13·4 százalékos részesedéssel az első helyen állt. Búzakivitelünkben számottevő emelkedés mutatkozott, amit legnagyobb részben az Olaszországba irányuló export fellendülése idézett elő. A Cseh-Szlovákiával való forgalom azonban nagyon megcsappant, mert ebben az országban bőséges készletek álltak rendelkezésre. A búzakivitel gyarapodása 235 ezer m.-mázsát tett ki, de a kivitt búzáért kapott értékösszeg a lanyha áralakulás miatt csak két millió pengővel volt több. A folyó gazdasági év kezdetétől március hó végéig a kivitt búza mennyisége, a lisztet is búzára átszámítva, 4·5 millió m.-mázsa volt. A rozskivitel, bár nagyobb készletek álltak rendelkezésre, mint a múlt évben, mégis lényegesen szűkebb keretek között mozgott, s 2·7 millió pengő értékkel kevesebb rozst tudtunk külföldön eladni. A rossz tengeritermés hatása erősen meglátszik kivitelünkön. A tengeriexport 201 ezer m.-mázsáról 89 ezer m.-mázsára esett vissza, ami értékben 2·7 millió pengő veszteséget jelentett. Árpakivitelünkben is hanyatlás állott be.

A lisztexport csökkenése mindössze 14 ezer m.-mázsát tett ki, azonban a lisztárak esése folytán a lisztexport vesztesége 4·4 millió pengő volt. A forgalom Ausztria felé csökkent a legerősebben, míg Olaszország nagyobb mennyiségeket vásárolt, mint az előző évben. Ebben az évben a Sz. H. Sz. állam felé irányuló kivitel teljesen elmaradt.

A vágó- és igásállatok kivitele a sertés-kivitel megélénkülése miatt jelentősen gyarapodott. Az exportált sertések száma 14 ezer darabbal emelkedve, 38 ezer darabot tett ki s főleg Ausztria nagyobb arányú vásárlásai tűnnek fel, de a Cseh-Szlovákiába irányuló kivitel is nőtt. A sertésárak emelkedése folytán az exportált sertésekért kapott értékösszeg nagyobb arányban növekedett mint a mennyiség s 6 millió pengőről 13 millió pengőre emelkedett. A szarvasmarha- és a ló kivitel lanyhább volt, mint a múlt évben. Az élő baromfi exportja, amely már évek óta nem tud megszilárdulni a külföldi piacon, ezúttal is visszaeséssel szerepelt. A leölt baromfiból, főleg a csirkéből nagyobb mennyiséget tudtunk külföldön elhelyezni, míg a pulykaexport gyengébb volt. A növekedés a Németország és Nagy-

Britannia felé irányuló kivitelnél volt számottevő. Tojásból csak félannyit szállítottunk ki s az idén a toll kivitele is kisebb eredménnyel járt, mint a múlt évben. A friss és elkészített hús exportja javult, de az értékösszegben itt elért emelkedés a disznósír kivitelének csökkenése miatt, a sertéstermékek értékösszegének végeredményét alig változtatta meg. A disznósír elhelyezése eddig Cseh-Szlovákiában járt a legtöbb eredménnyel, újabban azonban mindinkább itt is tért veszt és a zsírsertések részesülnek előnyben.

A friss főzelékfélék csoportjában a vörshagyma kivitele lendült fel a Németország felé irányuló forgalomban. A gyenge termés miatt a burgonya, bab, továbbá a lóhere- és lucernamag exportja jelentős mennyiségekkel visszaesett. A burgonya-export az olaszországi vásárlások elmaradása miatt csak a felét tette ki a múlt évi kivitelnek. A lóhere- és lucernamag erőteljesebb kínálat híján csak kétharmada volt az előző évinek, de ennek a mennyiségnek is a felét a kikészítési eljárásban tisztításra behozott heremagvak exportja tette ki. A heremagvak nagyobb mennyiségű eladásának a külföldi piaci viszonyok sem kedveztek. A kivitt bab mennyisége egészen

jelentéktelenné zsugorodott össze, az olajmagvak exportja azonban élénkebb volt.

A külföldi borértékesítés kedvezőbben alakult, mint tavaly s főleg Ausztria, Cseh-Szlovákia és Svájc vettek részt a magyar borok fogyasztásában.

Cukorkivitelünk az előző évben a nyomott árak miatt meglehetősen korlátozva volt, ezzel szemben a folyó év első három hónapjának adatai jelentős emelkedésről adnak számot. Az exportált mennyiség a múlt évi 136 ezer m.-mázsaival szemben az idén 294 ezer m.-mázsa volt, értéke pedig 10·2 millió pengőre emelkedett. A cukor tekintélyes részét a fiumei szabad kikötőbe vitték, ahonnan legnagyobb részét Brit-Indiába szállították. Ebben az évben ugyanis Brit-India nagymennyiségű cukrot vásárolt, s a magyar cukoriparnak is sikerült a szállításban nagyobb mértékben résztvenni.

A gépek és készülékek csoportjában a Brit-Indiába exportált gőzkazánok és a Sz. H. Sz. államba eladott vasúti mozdonyok emelték a forgalmat. Az ekék, gőzcséplőgépek és a malomipari gépek kiszállítása azonban ellanyhult. Az elektrotechnikai cikkek forgalmában kisebb javulás mutatkozott. A vasfélgépművek külföldi eladásában a bugavas jelentősége

3. Magyarország külkereskedelmi forgalma gazdasági ágak és rendeltetés szerint az 1928. és 1929. évek január—március hónapjaiban.

Commerce extérieur de la Hongrie, suivant les branches économiques et la destination, en janvier—mars 1928 et 1929.

A nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok megnevezése <i>Désignation des matières premières, des demi-produits et des articles fabriqués</i>	Behozatal — Importations				Kivitel — Exportations			
	1928		1929		1928		1929	
	Érték Valeur, 1000 P	Az összérték %-ában En % de la valeur tot.	Érték Valeur, 1000 P	Az összérték %-ában En % de la valeur tot.	Érték Valeur, 1000 P	Az összérték %-ában En % de la valeur tot.	Érték Valeur, 1000 P	Az összérték %-ában En % de la valeur tot.
I. Élelmezési és élvezeti cikkek <i>Articles alimentaires et boissons</i>	30.974	10·68	27.565	10·78	93.572	49·81	90.984	48·05
II. Élő állatok — <i>Animaux sur pied</i>	515	0·18	221	0·09	18.763	10·00	24.016	12·68
III. A mezőgazdaság és ipar segédanyagai — <i>Matières auxiliaires de l'agriculture et de l'industrie</i>	32.805	11·32	30.208	11·81	14.581	7·76	10.842	5·73
IV. Ipar — <i>Industrie</i>	225.575	77·82	197.690	77·32	60.915	32·43	63.520	33·54
Összes áruforgalom — <i>Mouvement total des marchandises</i>	289.869	100·00	255.684	100·00	187.831	100·00	189.362	100·00
Ebből — <i>Dont</i> :								
Nyersanyagok — <i>Matières premières</i>	95.118	32·82	91.274	35·70	111.125	59·17	106.072	56·02
Félgyártmányok — <i>Demi-produits</i>	64.957	22·41	57.260	22·40	13.326	7·09	12.388	6·54
Gyártmányok — <i>Articles fabriqués</i>	129.794	44·77	107.150	41·90	63.380	33·74	70.902	37·44

emelkedett, a rúdvas, sín és lemez kivitele mélyen alatta maradt a múlt évnek, a vasdrót forgalma pedig egészen eltörpült. A vasárúknál a mennyiségben való nagyobb visszaesést alig követte az értékösszeg csökkenése, mert főleg az olcsó drótszegek és sínmegegerősítő alkatrészek mennyisége apadt le. A vasúti váltók és az öntött vascsövek exportja fellendült. A nyers bőr kivitele alig szenvedett változást, a kikészített bőröknél azonban említésre érdemes hanyatlás mutatkozott. A visszaesés főleg onnan eredt, hogy a Nagy-Britanniába és Németországba irányuló talpbőr-hulladék-export leromlott.

A forgalomnak nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok szerint való megoszlását a 3. sz. tábla tünteti fel. A behozatalban a nyersanyagok részesedése 32·8 százalékról 35·7 százalékra emelkedett, míg a gyártmányok aránya 44·8 százalékról 41·9 százalékra esett vissza. A félgyártmányoknál alig volt változás. A gyártmányok csökkenése főleg a textiliák kisebb arányú behozatalával függ össze, s ez a körülmény viszont a nyersanyagok arányát emelte. A kivitelben a nyersanyagok részesedése 59·2 százalékról visszament 56 százalékra, az élelmezési nyersanyagok

és a tengeri exportjának hanyatlása miatt. Az ipari félgyártmányoknál valamelyes csökkenés mutatkozott. A gyártmányok aránya 33·7 százalékról 37·4 százalékra emelkedett. Részben a nyersanyagok visszaesése, másrészt a cukoripar, a kikészítési textilipar, továbbá a gép- és elektrotechnikai ipar gyártmányainak növekvő kivitele emelte a gyártmányok arányszámát.

A külkereskedelmi forgalomnak származási és rendeltetési országok szerint való alakulása a 4. számú táblázatból látható. A behozatalban Németország százalékaránya, amely évek óta fölfelé tart, ismét növekedett, míg Ausztria részesedési aránya visszamaradt. Cseh-Szlovákia is kisebb arányban vett részt a behozatalban, mint az elmúlt évben. A százalékos arány szerint Románia, Bulgária és Olaszország részesedésének gyarapodása említhető fel. Az értékadatokat szerint Románia, Bulgária és Svédország adatai mutattak emelkedést, a többi országoknál mindenütt esés volt. A három legfontosabb származási országnál és pedig Cseh-Szlovákiánál 9·6 millió, Németországnál 5·2 millió, Ausztriánál 8·1 millió pengő értékkel kevesbedett a behozatal.

4. Magyarország külkereskedelmi forgalmának megoszlása országok szerint az 1928. és 1929. évek január—március hónapjaiban.

Répartition du mouvement du commerce extérieur de la Hongrie, suivant les pays, en janvier—mars 1928 et 1929.

Származási, illetőleg rendeltetési országok <i>Pays de provenance et de destination</i>	Behozatal — <i>Importations</i>				Kivitel — <i>Exportations</i>				Behozatali (–) v. kiviteli (+) többlet <i>Excédent d'importations (–) ou d'export. (+)</i>	
	1928		1929		1928		1929		1928	1929
	I—III.								I—III.	
	1,000.000 P	%	1,000.000 P	%	1,000.000 P	%	1,000.000 P	%	1,000.000 P	
Ausztria — <i>Autriche</i>	46·4	16·00	38·3	14·97	60·5	32·19	56·2	29·67	+ 14·1	+ 17·9
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slov.</i>	63·9	22·06	54·3	21·23	41·4	22·04	32·3	17·08	– 22·5	– 22·0
Románia — <i>Roumanie</i>	17·7	6·12	19·8	7·74	8·2	4·35	10·9	5·75	– 9·5	– 8·9
Sz.-H.-Sz. áll. — <i>Royaume S. H. S.</i>	12·1	4·18	10·8	4·21	11·3	6·03	11·9	6·27	– 0·8	+ 1·1
Németország — <i>Allemagne</i>	53·9	18·60	48·7	19·05	27·5	14·65	23·0	12·14	– 26·4	– 25·7
Svájc — <i>Suisse</i>	14·0	4·82	11·3	4·42	6·8	3·61	6·1	3·22	– 7·2	– 5·2
Olaszország — <i>Italie</i>	13·7	4·74	12·6	4·92	6·1	3·22	14·0	7·40	– 7·6	+ 1·4
Franciaország — <i>France</i>	9·3	3·19	5·3	2·08	1·3	0·68	1·1	0·57	– 8·0	– 4·2
Belgium — <i>Belgique</i>	2·1	0·74	1·7	0·67	0·7	0·38	1·0	0·53	– 1·4	– 0·7
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	5·9	2·04	4·8	1·89	0·7	0·38	1·5	0·79	– 5·2	– 3·3
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	9·9	3·41	8·2	3·22	3·6	1·94	4·5	2·35	– 6·3	– 3·7
Svédország — <i>Suède</i>	0·6	0·22	1·2	0·46	0·4	0·19	0·3	0·16	– 0·2	– 0·9
Lengyelország — <i>Pologne</i>	11·9	4·12	10·6	4·13	3·7	1·99	4·7	2·51	– 8·2	– 5·9
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	3·9	1·33	5·5	2·16	1·2	0·65	0·7	0·39	– 2·7	– 4·8
Görögország — <i>Grèce</i>	2·5	0·86	2·4	0·94	1·3	0·68	1·5	0·78	– 1·2	– 0·9
Törökország — <i>Turquie</i>	6·4	2·22	1·2	0·47	1·2	0·62	1·4	0·72	– 5·2	+ 0·2
Amerikai Egyesült Államok — <i>États-Unis d'Amérique</i>	9·5	3·28	9·6	3·74	1·3	0·71	1·7	0·89	– 8·2	– 7·9
Egyéb országok — <i>Autres pays</i>	6·2	2·07	9·4	3·70	10·6	5·69	16·6	8·78	+ 4·4	+ 7·2
Összesen — <i>Au total</i>	289·9	100·00	255·7	100·00	187·8	100·00	189·4	100·00	–102·1	– 66·3

A kivitelben Olaszország részesedési aránya emelkedett legnagyobb mértékben. Ezenkívül Románia, Lengyelország és Nagy-Britannia százalékarányának a növekedése volt lényegesebb. A százalékos arány esése Cseh-Szlovákiánál a legszembetűnőbb, azután Ausztria és Németország következik nagyobb eséssel. Az értékadatok szerint Ausztriába irányuló kivitelünk értéke 4·3 millió pengővel, a Cseh-Szlovákiába kivitt áruk értéke 9·1 millió pengővel, a Németországba exportált cikkek értéke pedig 4·5 millió pengővel hanyatlott.

Külkereskedelmi mérlegünk az előző év első három hónapjában Ausztriával s az

egyéb országok címe alatt összefoglalt jelentéktlenebb országokkal volt aktív. Ebben az évben Ausztria, Olaszország, a Sz. H. Sz. állam, Törökország és az említett egyéb országok szerepeltek aktív mérleggel. Lényegesebb összegű aktivitásunk csak Ausztriával volt, ami az előző évhez viszonyítva még emelkedett is, a többi országnál a kiviteli többlet összege jelentéktelen. A passzívum legnagyobb volt Németországgal és Cseh-Szlovákiával szemben. A passzívum eltekintve a jelentéktelen forgalmú Svédországtól és Bulgáriától, az egész vonalon csökkent.

Meszlényi Emil dr.

Fabehozatalunk kérdése.

La question de l'importation de bois en Hongrie.

Résumé. Parmi les postes de la balance du commerce extérieur de la Hongrie, ceux relatifs aux importations de bois bruts et travaillés méritent une attention particulière. Depuis 1921, les importations de bois augmentaient continuellement en valeur en Hongrie, montant à plus de 108 millions de pengős en 1926, à 130 millions en 1927 et à 144 millions en 1928 et représentant en 1926 11·35%, en 1927 11·41% et en 1928 12·19% de la valeur totale des importations. C'est depuis le traité de Trianon qu'on y est obligé d'importer de si grosses quantités de bois, et les dépenses faites à cet effet pèsent trop lourdement sur le pays. Le traité de paix a privé la Hongrie de 85% de sa superficie de forêts, lui enlevant ses plus précieuses forêts, notamment 97% de ses sapinières, et la perte est d'autant plus grave que les besoins en bois des régions laissées au pays sont, à cause de leur développement industriel, bien supérieurs à ceux des territoires détachés.

Les calculs faits pour évaluer l'emploi des bois importés et qui mettent d'une façon intéressante en lumière la situation, ont été bien difficiles, puisque non seulement l'industrie du bois, mais les industries mécaniques et chimiques et les papeteries ont besoin de bois en tant que matière première et qu'une partie des bois utilisés par l'industrie du bâtiment figurent aussi dans les relevés de l'industrie du bois. D'après notre estimation, des bois importées en 1927 en Hongrie et représentant une valeur totale de 130 millions de pengős, on a employé, comme

bois de chauffage, pour 32·9 millions de pengős: consommation très grande si l'on considère que, suivant le recensement de 1920, la population active n'est que de 3,752.714 âmes. Le reste des bois importés a été, selon nos calculs, utilisé come suit:

	valeur en millions de pengős
Dans la grande industrie	30
Dans la petite industrie	27
Traverses et carreaux (pavés) en bois	3·6
Construction d'habitations, en ne comptant que les bois ne figurant à la grande et petite industrie	20
Dans d'autres buts, bois de mine compris	12·8
Charbon de bois employé	3·7

A l'étranger, ce sont l'Allemagne et la Grande-Bretagne qui importent le plus de bois. Et bien que le Danemark et la Hollande aient encore moins de forêts que la Hongrie (au Danemark, elles font seulement 9% de la superficie totale, en Hollande 8%), la valeur des importations de bois a été pour un habitant en 1926 de 25·1 pengős au Danemark et 38·8 pengős en Hollande, contre 13·5 pengős en Hongrie (en 1928 ce dernier chiffre s'est élevé à 18·1 pengős).

Pour diminuer l'importation de bois en Hongrie, il faudrait avant tout employer, au lieu de bois à brûler étranger, du lignite indigène; les services techniques du chauffage actuellement projetés pourraient beaucoup faire à cet effet. Dans la construction d'habitations, il conviendrait d'employer plus

de fer et de ciment, pour remplacer le bois étranger; les ateliers des Chemins de fer de l'Etat font depuis 1916 des essais avec des traverses en béton de fer d'un type créé par eux; en 1925 on en a posé environ 100.000 sur les différentes lignes. Il faudrait en outre améliorer la politique du tarif et les conditions de transports, et naturellement développer autant que possible le peu de forêts laissées au pays.

*

Fabehozatalunk kérdése oly szövevényes módon és annyi irányban belekapcsolódik közgazdasági életünkbe, hogy annak taglalása csak széleskörű tárgyalási módszer segítségével vételével hajtható végre. Ezért vizsgálódásainknak először az általános hazai erdészeti helyzet megvilágítására kell kiterjedniök, majd a kereskedelmi mérleg részletes vizsgálata után a faforgasztásnak problémáját kell megvilágítani. Evvel kapcsolatban rá kell mutatnunk a tűzifafelhasználás, ipari alkalmazás és talpfabehozatal nagyfontosságú kérdésére. Majd az építési tevékenység növekedése folytán előállott helyzetet vizsgáljuk. A magyar helyzet tárgyalása után a külföldi helyzetkép megvilágítása lesz feladatunk és itt különösen azoknak az országoknak viszonyaira leszünk tekintettel, amelyeknek helyzete nagyjában azonos a magyar nemzetgazdaság fatermelési nehézségekkal küzdő helyzetével. Fejtegetéseinket a gyakorlati teendők összefoglalásával zárjuk le.

Faproblémánk és ezen belül a magyar erdőgazdaság nehézségei a trianoni békekötés által teremtett helyzetben gyökereznek. Magyarországon a történelmi határok között az erdők területe 12,859.901 kat. hold volt. Ebből az erdőterületből a trianoni békeszerződés után mindössze 2,075.776 kat. hold maradt meg. Elvesztettük tehát az ország erdőterületének mintegy 85%-át. Ez a veszteség még súlyosabbnak tűnik fel akkor, ha meggondoljuk, hogy a békeszerződés által átkapcsolt területeken a faállományok értéke fajlagosan sokkal magasabb volt. Élesen megvilágítja ezt a veszteséget az a két szám, amely kifejezésre juttatja azt, hogy míg a régi Magyarország területén az erdők hozadéka kat. holdanként évi átlagban 1,3 m³-re volt tehető, addig ezzel szemben Csonka-Magyarország területén ez az országos átlaghozadék 0,8 m³-re süllyedt le. A minőségi felhasználá-

lást illetően nagy különbség nem igen van az ország mai területe és Magyarország régi területének fatermelése között. A tölgyfahozadéknak ugyanis mind a két esetben kb. a fele hasznosítható tűzifaként, a másik fele pedig műfának használható fel. Bükkerdők kitermelt faállományának kb. 20%-a alkalmas műfának és 80%-a tűzifának. Fenyőfát illetően a mai terület oly jelentéktelen mennyiségű fenyőerdővel rendelkezik, hogy azoknál éppen a készlet kicsinyisége folytán a fahozadék minőségi szétválasztása meglehetősen nehéz. A régi Magyarország fenyőerdeinek fahozadékából kb. 70% volt műfaként felhasználható, evvel szemben 30% tűzifaként került felhasználásra.

Faállományunk minőségi kérdésével kapcsolatos az a körülmény is, hogy a jelenlegi Magyarország területén fekvő erdők közül csak kb. 3,5% állami kezelésben levő erdő. A mai területen ugyanis a régi kincstári erdőknek csak mintegy 5%-a maradt meg. Már pedig az kétségen kívüli tény, hogy a kincstár által kezelt erdők minőségileg fölötte állottak a magángazdaság birtokában levő erdőknek.

Ebben a fagazdaság szempontjából nehéz helyzetben a földművelési kormányzat mindent megtesz annak érdekében, hogy az erdősítés fokozottabb ütemmel folytatódjék. 1923-ban az erdészeti kodifikáció három törvénnyel, az 1923. évi XVIII., XIX. és XX. törvénycikkkel sietett az ország erdőgazdaságának segítségére. Az 1923. évi XVIII. t.-c. az erdészeti közigazgatási szervezet reformjával foglalkozik, az 1923. évi XX. t.-c. pedig egy országos erdészeti alap létesítését tűzte ki céljául. Az 1923. évi XIX. t.-c. az alföldi erdők telepítése és fásítása érdekében igyekszik megjavítani a jelenlegi helyzetet. Kötelezi ugyanis ez a törvénycikk a 50 holdnál nagyobb szántófölddel vagy legelővel, illetve 20 holdnál nagyobb réttel rendelkező birtokosokat, hogy birtokterületeiket fasorokkal szegélyezzék. Az 1920—1925-ig terjedő időszak alatt az alföldi erdőtelepítések 9.410 kat. holddal szaporodtak. Ez az utóbbi szám természetesen csak az alföldi erdők területének megnövekedését jelzi, szóval azt az irányt, amelyben az ország megcsonkítása óta fokozottabb ütemmel folynak az erdősítési munkálatok, mert az 1919—1926. évek átlagában az évenként erdősített terület 26.509 kat. holdat tesz ki.

1. A jelenlegi Magyarország erdőterülete.

Superficie des forêts de la Hongrie actuelle.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Kat. hold <i>En arpents cad.</i>	A régi Magyarország erdőterületének %ában — <i>En % de la superficie des forêts de la Hongrie d'avant-guerre</i>
Tölgyerdő — <i>Forêts de chêne</i>	1,109.371	32·2
Bükk- és más lombfa- erdő — <i>Forêts de hêtres et d'autres arbres feuillus</i>	880.857	13·4
Fenyőerdő — <i>Sapini- ères</i>	85.548	2·6
Összesen — Total	2,075.776	15·7

Miként az 1. táblázat számsorai bizonyítják, az ország vesztesége legnagyobb fenyőerdőkben, úgyhogy fenyőfa tekintetében szinte teljesen behozatalra szorulunk. Tölgyerdőink vesztesége is jelentékeny, de ennél nagyobb súllyal esik latba a bükkfa-erdők területében beállott megfogyatkozás, mert e veszteség az ország tűzifaellátásának szempontjából mered igen súlyos problémaként felénk. Hogyha a mai Magyarország és a régi Magyarország gazdasági helyzetét összehasonlítjuk a faellátás szempontjából és ezt viszonyítjuk a lakosok számához, akkor látnunk kell, hogy míg a régi Magyarországon 1.000 lakosra 686·3 kat hold jutott az erdőterületből, addig a jelenlegi Magyarországon ez a szám csak 255 kat. holdra tehető. Ez az igen nagy mértékű viszonylagos eltolódás kettős okra vezethető vissza. Egyrészt ugyanis a mai területre viszonylagosan sokkal kevesebb erdő esik, mint régi Magyarországon esett, hiszen míg a jelenlegi Magyarország területe régi Magyarország területének 32·8%-a, addig az erdőterületből csak 15·7% esik a mai területre. Másrészt a jelenlegi terület népsűrűsége is nagyobb, hiszen míg 1910-ben egy km²-re a régi Magyarországon 64·6 lélek esett, addig a mai területen 1920-ban a népsűrűség 81·9-re emelkedett.

Ugyancsak igen súlyosnak kell jelezni azt a veszteséget is, amelyet erdőgazdaságainkkal kapcsolatban működő fűrésziparunk szenvedett. Amíg ugyanis a régi Magyarországon mintegy 500-ra tehető a fűrésztelepek száma, melyekben kb. 1.100 keretfűrész dolgozott, addig a jelenlegi Magyarországon a békekötés után mindössze 51 vállalat volt, amelyekben kb. 122 keretfűrész volt felállítva. Ha hozzávesszük

ehhez azt a körülményt, hogy ezek az ittmaradt fűrésztelepek meglehetősen kezdetleges berendezésűek, akkor levonhatjuk ebből azt a tanulságot, hogy az erdőgazdasággal foglalkozó fűrésziparnak vesztesége is igen jelentős volt Trianon után.

A jövő erdészeti programját illetően Kaán Károly szerint elsősorban az általa kijelölt kb. 206.200 kat. holdnak befásításával kellene foglalkoznunk.¹⁾ Mindenesetre azonban azzal tisztában kell lennünk, hogy az erdősítésnek gyümölcseit legfeljebb 30—40 év múlva egy következő generáció élvezheti csak.

Külkereskedelmi mérlegünknek a nyers és megmunkált fára vonatkozó értékeit a 2. táblázat tünteti fel.

2. A nyers és megmunkált fa behozatala.

Importations de bois bruts et travaillés.

Év <i>Année</i>	Mennyiség <i>Quantité</i> q	Érték 1.000 P-ben <i>Valeur en milliers de pengős</i>	A behozatal össz- értékének %ában <i>En % de la va- leur totale de la balance</i>
1921	10,997.780	27.131	4·49
1922	16,964.031	50.607	8·09
1923	20,739.468	58.486	11·92
1924	24,239.751	82.413	10·11
1925	22,244.319	83.619	9·75
1926	26,283.539	108.025	11·35
1927	28,098.658	130.879	11·41
1928	29,369.122	144.983	12·19

Ha a fenti táblázat számsorait vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy 1921 óta a nyers és megmunkált fabehezatalunk állandóan emelkedik. Az 1925. év mennyiségi adatában ugyan az előző évekhez képest visszaesést állapíthatunk meg, azonban ha ennek az évnek megfelelő pénzértéket is tekintetbe vesszük, akkor láthatjuk, hogy itt a faanyagának megdrágulásáról volt szó, amely körülmény összevetve a szanálás által előidézett gazdasági és ipari fejlődés meglassulásával, megmagyarázza az 1925-ös év mennyiségi tételének átmeneti visszaesését. Ha a behozatal utolsó három esztendejének mennyiségi és értéktételeit összevetjük, rögtön feltűnik, hogy míg 1926-ban a fabehezatal egy mázsájának átlagos értéke 4·12 pengő volt, addig ez az érték 1928-ban 4·94 pengőre emelkedett. Láthatjuk ebből a táblázatból azt is, hogy kereskedelmi mérlegünk behozatali végösszegének

¹⁾ Kaán Károly: A magyar Alföld. 155. oldal.

3. Magyarország fabehozatala a vámtarifátételek szerint.

Importations de bois en Hongrie, suivant les articles du tarif douanier.

Vámtarifa- szám No du tarif douanier	Megnevezés — Désignation	1927		1928	
		Mennyiség Quantité 1000 q — En milliers de q	Érték — Valeur 1000 P — En milliers de pengős	Mennyiség Quantité 1000 q — En milliers de q	Érték — Valeur 1000 P — En milliers de pengős
193	Tűzifa — Bois à brûler	15.284	32.975	16.924	37.761
194	Faszén — Charbon de bois	497	3.766	516	3.802
195	Gömbölyűfa — Bois ronds	4.447	20.203	4.062	21.664
196	Hegyezett karó — Piquets pointus ..	126	791	144	916
197	Bárdolt, ácsolt v. hasított fa — Bois équarris, charpentés ou fendus .. .	1.572	9.988	1.605	10.250
198	Vasúti talpfa — Traverses de bois pour chemins de fer	466	3.495	586	4.392
199	Kádárfa — Bois de tonnellerie	39	753	36	810
200	Abronsfa — Bois pour cercles	2	46	3	62
201	Szitakéreg — Bois pour tamis	2	123	1	77
202	Bognárfa — Bois de charronnage .. .	16	180	11	137
203	Fűrészelt fa — Bois sciés	6.144	62.401	5.998	69.041
204	Fakocka — Pavés en bois	5	130	3	79
205	Nyers fabot, fanyél — Cannes en bois brut, manches de bois	2	58	2	38
206	Nem európai fák — Bois extra-eu- ropéens	13	520	13	525

mind nagyobb százalékát teszi ki a fabehozatal tétele.

A hazai fatermelést pontos számokkal nem jellemezhetjük, azonban becslések alapján az 1926. évi tűzifatermelés mennyisége 10,052.085 q-ra, az épület- és műfáé pedig 4,473.067 q-ra tehető.¹⁾ Egyes szakértők ezeket a mennyiségeket kissé magasnak tartják.

A 3. táblázatban az 1927. és 1928. évek fabehozatalára vonatkozó adatokat a vámtarifátételek szerint látjuk szétbontva. Megállapíthatjuk ebből a táblázatból, hogy külkereskedelmi mérlegünknek fabehozatali tételei közül a tűzifa, gömbölyűfa, bárdolt, ácsolt és hasított fa, de különösen a fűrészelt fa terheli legnagyobb mértékben külkereskedelmi mérlegünket.

Ha már most a fabehozatalnak, illetve az ország fafogyasztásának adatait részletesebben kívánjuk vizsgálni, akkor legcélszerűbbnek látszik, ha elkülönítve foglalkozunk először

a) a tűzifafogyasztásnak kérdésével.

b) Majd külön vizsgáljuk az ipari fafogyasztással kapcsolatos jelenségeket és ezen vizsgálat folyamán külön világítjuk meg a gyáripár és kisipar fafogyasztását.

¹⁾ Szöllösy Zoltán dr.: Erdőgazdaságunk és fafogyasztásunk. M. Stat. Szemle 1928. évf. 62. o. U. a.: Magyarország erdőterülete tűzifatermelése és tűzifafogyasztása. M. Stat. Szemle 1925. évf. 62. o.

Megjegyezni kívánjuk, hogy a mezőgazdaság és közlekedés által felhasznált faanyagoknak egy része, tekintve, hogy javarészt bizonyos feldolgozáson szintén átmegy, az ipari fafogyasztás tétele alatt könyvelendő el.

Nehezíti a gondosabb statisztikai megfigyelést az a körülmény, hogy a fának mint nyersanyagok feldolgozójaként nem egyedül a faipari csoport szerepel, hanem jelentős famennyiséget használ fel a gépipar, papíripár és vegyészeti ipar is.

Különösen nehéz a helyzet az építőipar fafelhasználásának megvilágításánál. Itt ugyanis a felhasznált fa mennyisége egyrészt közvetlenül mint gömbölyű állványozófa, vagy mint bárdolt fagerenda kerül felhasználásra, másrészt pedig a faipar által megmunkálva kerül beépítésre.

c) Külön kell figyelemmel kísérnünk a közlekedés által közvetlenül hazai ipari előkészítő munkálat nélkül felhasznált talpfák és fakockák tételét.

A kereskedelmi mérleg számadatait ilyen értelemben szétbontva becslésszerű munkálatok segítségével vételével az 1927. évi külkereskedelmi mérleg adatait a következőképpen véljük feloszthatónak: (Az 1928. évi mérlegadatokat hasonló alapon azért nem sikerült még ma feldolgozni, mert az 1928. évi gyáripari statisztikának adatai jelenleg még nem állnak rendelkezésre).

	millió P
tüzelés	32·9
gyárpar	30—
kisipar	27—
talpfa és fakocka	3·6
faszén	3·7
építkezés	20—
egyéb	12·8
Összesen : 130—	

Megjegyezni kívánjuk, hogy az 1927. évi gyárpari statisztika 37·3 millió pengőben jelöli meg a faipar által felhasznált anyagoknak értékét. Ezzel szemben mi csak 30 millió pengő értékű anyagfelhasználást vettünk tekintetbe még pedig azért, mert a faipar másnemű anyagokat is felhasznál gyártmányainak előállításánál. Sőt még ezt az értéket is túlmagasnak tartanánk akkor, ha nem vennék figyelembe azt, hogy viszont több egyéb iparcsoport szintén részben a fára mint nyersanyagra, valamint azt, hogy a gyárpar jelentős mennyiségű hazai eredetű fát is felhasznál. A kisipar felhasználásánál kizárólag becslésekre vagyunk utalva. Kiindultunk az 1920. évi népszámlálási statisztika adataiból és a tanoncokat és női munkaerőket fél munkaerőknek kalkulálva 27.000 kisipari munkást vettünk számításaink alapjául. Hogyha egy kisiparos, illetve kisipari alkalmazott által évenként felhasznált külföldről behozott faanyagmennyiséget 1.000 pengőre becsüljük, akkor így kiadódik, hogy a kisipar által felhasznált faanyagok értéke 27 millió pengőre tehető. Az építkezés megnevezése alatt javarészt azokat a tételeket kívántuk elkönyvelni, amelyek ipari feldolgozás nélkül, illetve csak igen kis mértékű megneveléssel kerültek felhasználásra az építkezésekkel kapcsolatban. Az „egyéb“ tétel alatt felvett érték zömét a bányafa és kisebb részét a mezőgazdaság által különösebb ipari feldolgozás nélkül felhasznált faanyag teszi ki.

Ha tűzifaellátás szempontjából kívánjuk a helyzetet megvilágítani, akkor tekintetbe kell vennünk azt, hogy tűzifaszükségletünkben az 1928. évben 16,924.000 q került behozatalra és ezenkívül a belföldi termelés még kb. 10 millió q mennyiségű tűzifát szolgáltatott a piacnak. Ezenkívül természetesen még igen jelentős a mezőgazdaság által kitermelt és a gazdaságon belül eltűzelt fának a mennyisége. Hozzászámíthatjuk ehhez a famennyiséghez még az itt felsoroltakon kívül a rőzsét és ipari fahulladékot is, melyek a tűzifaszükséglet kielégítésekor szintén tekintetbe jöhetnek. Feltétlenül fonáknak tartjuk azt a helyzetet, hogy az

országba tűzifaszükséglet kielégítésére több fa kerül behozatalra, mint amennyi szemet importálunk. Az 1928. év folyamán ugyanis 166.000 vagon szén és kokszt került be az országba és ezzel szemben 169.000 vagon fa terhelte ebben az esztendőben külkereskedelmi mérlegünket. Meggyőződésünk, hogy megfelelő racionális tüzelőberendezéseknek alkalmazásával, ha a fát csak alagyújtóként használnánk és esetleg csak takaréktűzhelyekben égetnénk, akkor ez a behozatali tétel igen jelentős számokkal visszafejleszthető volna. Ha ugyanis az ország keresőinek számát 1920-ban 3,752.714-re vesszük fel, akkor egy keresőre több, mint 7 q fafogyasztás esik, amit határozottan magasnak kell tartanunk.

A helyzet teljes feltárásához szükségesnek tartjuk, hogy rámutassunk a tűzifa árának ingadozására is.

4. A tűzifa áralakulása.

Formation du prix du bois à brûler.

Megnevezés <i>Désignation</i>	<i>Moyenne pour — 1913. évi átlag</i>	1926	1927	1927	1928
		I. 31.	I. 31.	XII.31.	XII.31.
pengőben — en pengős					
Nagykereskedelmi ár <i>Prix de gros</i>	2·64	3·29	3·20	3·30	3·20
Kiskereskedelmi ár — <i>Prix de détail</i> ..	3·43	4·80	4·90	4·80	4·50

Amint a 4. táblázatból kitűnik, az utolsó évek áralakulásában nem látunk jelentős ingásokat. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azonban, hogy — amint már említettük — a külkereskedelmi mérleg számsorai a behozatali cikkek fajlagos értékének drágulásáról számolnak be. Ha ezeket az áradatakat összevetjük a környező országok árviszonyaival, akkor megállapíthatjuk, hogy jelentős árdifferenciák nem igen észlelhetők. Cseh-Szlovákiában, Kassán, az aprított, kemény tüzelőfa kiskereskedelmi ára 1926 július 1-én mázsánként 4·25 pengő volt, míg Ausztriában a tüzelőfa ára 1926 július hó 1-én 4·64 pengővel volt egyenértékű. Ezeket az árakat, ha összevetjük a magyar árakkal, akkor megállapíthatjuk, hogy ezek a különbségek bizonyos mértékig a statisztikai megfigyelés egységes szempontjának nehéz megválasztása folytán is indokolhatóvá válnak.

A nélkül, hogy belebocsátkoznánk abba az ismert vitába, hogy az építkezések meny-

nyire tekinthetők produktív vagy improduktív kiadásoknak, azt mindenesetre leszögezzük, hogy az építkezéseknek nagyobb lendülettel való folytatása mindenesetre maga után kell, hogy vonja a fafelhasználás megnövekedését. A helyett, hogy kutatnánk az építkezéseknek és a fafelhasználásnak kapcsolatát, célszerűbbnek tartjuk, ha megelégszünk avval, hogy figyelemmel kísérjük a rendelkezésre álló anyag felhasználásával az építkezési tevékenységbe beállott ingásokat és ennek révén így közvetve a fafelhasználásba beállott viszonylagos eltolódásokra nézve is felvilágosításokat nyerhetünk.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának legújabb zsebkönyvében közölt adatokból az építkezési tevékenység változásáról az 1910-től 1928-ig terjedő időszak alatt a következő felvilágosítást nyerhetjük ¹⁾:

5. Lakóház építkezések Budapesten.

Construction d'habitations à Budapest.

Lakóház nagysága <i>Habitations</i>	1910	1913	1927	1928
Földszintes — <i>Sans étage</i>	292	232	434	769
de — 1 emelet — <i>étage</i>	59	48	106	115
de — 2 " — "	39	15	34	50
de — 3 " — "	90	23	48	26
de — 4 " — "	87	35	23	32
de — 5 és 6 em. — "	—	21	32	47
Keletkezett szobák száma <i>Nombre des chambres ..</i>	21.881	—	14.770	22.683
Keletkezett lakások száma <i>Nombre des habitations construites</i>	7.907	3.745	6.226	7.210

Amint az 5. számú táblázatból látjuk, a budapesti lakóházépítkezések az utolsó években igen tekintélyeseknek mondhatók. Igaz ugyan, hogy az építkezések nagy részének eredményeként csak földszintes vagy egyemeletes épületek keletkeztek, azonban mégis, hogyha az 1910. évben keletkezett szobák számát összevetjük az 1927-ben, de különösen az 1928-ban keletkezett szobák számával, akkor megállapíthatjuk, hogy Budapesten az építkezések mértéke a lakóházépítések terén kezdi elérni a háború előtti átlagot, sőt annak egy gazdasági kirzistól mentes esztendejét, az 1910-es esztendőt, az 1928-as adatok már meg is haladják. Természetesen, ha tekin-

¹⁾ Ezek az adatok eltérnek a Központi Statisztikai Hivatal által kimutatott adatoktól.

tetbe vesszük azt, hogy a nem lakóházrendeltetésű építkezések terén nem bírnak felmutatni olyan eredményeket mint a háború előtt, akkor az általános építkezési tevékenységet illetőleg a kép ilyen rózsásnak még sem mondható.

A tj. és rt. városok, továbbá a 10.000 léleknél népesebb községek lakóháztermelésének viszonyait csak 1926 óta világosítják meg rendszeres statisztikai felvételek úgy, hogy ezek jelenleg még retrospektív összehasonlításokra nem igen alkalmasak, azt azonban láthatjuk ezekből a felvételekből is, hogy a budapesti építkezéseknek országos viszonylatban is mennyire prédomináns szerepe. Amíg ugyanis az 1927. év folyamán az újonnan keletkezett lakások száma 19.122-re tehető, addig ebből a számból maga Budapest 6.226 lakással részesedik. Ha ehhez hozzászámítjuk még azt, hogy a Budapestet környező 10.000 lélekszámon aluli községekben keletkezett lakások száma 1.169 és a Budapest körül fekvő rendezett tanácsú városokban is igen élénk építkezési tevékenység indult meg, nem igen vagyunk messze a valóságtól, ha azt állítjuk, hogy az országos építkezéseknek több mint fele Nagy-Budapestre esik.

Az építési tevékenységet illetőleg nagy súllyal esik latba a földbirtokreform folytán megindított kislakásos építkezés. A Faksz (Falusi Kislakásépítő Szövetkezet) adatai szerint 1924—1928-ig kb. 80.000 kislakás épült fel. Ha tekintetbe vesszük azt, hogy egy ilyen kislakásnak értéke kb. 3.000 pengőre tehető és a Faksz által adományozott kölcsön értéke pedig 1.500 pengőt tesz ki, akkor nyugodtan állíthatjuk, hogy egy ilyen kislakásépítkezésnél a faipari munka értéke 1.000 pengő körül mozog.

Éber Antalnak becslései szerint az országos lakóházépítkezés 1924-től 1928-ig kb. 360 millió pengőnyi értéket emésztett fel, amiből 180 millió pengő esik Budapestre, 53 millió pengő vidéki városokra, 120 millió a falusi építkezésekre. Ha ennek a 360 milliónyi értéknek $\frac{1}{3}$ -át faipari beruházásoknak tekintjük, akkor látjuk, hogy a lakásépítő tevékenység folytán egy évben több mint 20 millió pengő faipari beruházás vált szükségessé, ami ha teljes egészében is nyersanyag értéként került volna behozatalra, akkor is (50%-os ipari értéknemesítési kulcsot felvéve) külkereskedelmi mérlegünknek legalább 10 millió pengő terhet kellett volna viselnie az építkezések miatt.

A külföldi *kiviteli és behozatali fára vonatkozó adatokat*, melyek az 1913-as év

viszonyait tüntetik fel, Woytinsky: Die Welt in Zahlen című munkájának adatai alapján közöljük.

6. A külföldi államok külkereskedelmi forgalma 1913-ban.

Commerce extérieur du bois de pays étrangers en 1913.

Ország — Pays	Fabehozatal <i>Importations de bois</i>	Fakivitel <i>Exportations de bois</i>
	millió márkában <i>en millions de marks</i>	
Oroszország — <i>Russie</i>	—	kb. 300
Németország — <i>Allemagne</i>	325·4	27·1
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	624·2	7·0
Franciaország — <i>France</i>	152·4	44·6
Olaszország — <i>Italie</i>	105·8	5·0
Ausztria-Magyarország <i>Autriche-Hongrie</i>	20·2	200·7
Belgium — <i>Belgique</i>	97·9	2·7
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	222·1	94·6
Svédország — <i>Suède</i>	16·7	161·1
Finnország — <i>Finlande</i>	—	—
Dánia — <i>Danemark</i>	42·4	0·3
Norvégia — <i>Norvège</i>	15·2	38·3
Amerikai Egyesült Államok <i>Etats-Unis</i>	154·9	326·9
Kanada — <i>Canada</i>	—	137·4

Ha ezeket a statisztikai számokat átfutjuk, akkor rögtön szemünkbe ötlük, hogy Németország és Anglia azok az országok, amelyek leginkább szorulnak fabehozatalra. Anglia főszállítói között Oroszország és az Egyesült Államok szerepelnek. Franciaország és Olaszország fabehozatala is jelentősnek mondható. Belgium főleg fűrészárut hoz be a balti államokból. A dán behozatalt pedig Svédország és Norvégia fedezi leginkább. Az Egyesült Államok behozataltát javarészt Kanada látja el.

Az előbbieken felsorolt országok közül részletesebb vizsgálat alá vesszük a holland és dán viszonyokat, mint olyanokat, amelyek a fabehozatali helyzet szempontjából leginkább hasonlatosak a magyar viszonyokhoz.

A 7. számú táblázat adatainak átnézése után tisztában áll előttünk az egyes országok közötti hasonlóság kérdése. Az kétségtelen, hogy az erdőterületnek az ország egész területéhez való viszonya mind a három országban meglehetősen közelfekvő értékeket mutat fel. Ha azonban átfutjuk a foglalkozási statisztikának számsorait, világosan szemünkbe ötlük az a tény, hogy Dániának és Németalföldnek iparosodási foka

¹⁾ W. L. Woytinsky. Die Welt in Zahlen 1926. Danmarko varanførsel og udførsel i aaret 1926.

7. A népesség foglalkozása és az erdőterület megoszlása néhány államban 1920-ban.

Profession de la population et répartition de la superficie des forêts en quelques pays, en 1920.

Ország <i>Pays</i>	Az ország lakossága <i>Population totale</i>	Népesség foglalkozása %-ban <i>Professions de la population en %</i>			Az ország területe km ² — <i>Superficie du territoire du pays</i>	Az erdőterület %-ban — <i>En % de la superficie des forêts</i>
		Mezőgazdaság és erdőszet <i>Agriculture (y compris la sylviculture)</i>	Ipar és bányászat — <i>Industrie (y compris l'industrie minière)</i>	Kereskedelem, forgalom <i>Commerce, crédit, transports</i>		
Magyarország <i>Hongrie</i>	7.980.143	58	20	5	92.951	12
Dánia <i>Danemark</i>	3.434.550	36	28	17	44.326	9
Németalföld <i>Pays-Bas</i>	6.865.314	24	38	21	34.208	8

mennyivel nagyobb mint Magyarorszáé. Ha már most ezekhez a tényekhez még hozzászámítjuk a három ország területének és lakosságának különbözőségét, akkor rámutattunk azokra a leglényegesebb különbözőségekre, amelyek ezek között az összehasonlítás céljaira választott országok között feltalálhatók.

Ezek után a dán és holland külkereskedelmi mérlegnek adatait tesszük vizsgálatunk tárgyává.¹⁾ Az átszámítás céljaira a holland forintot 2·29 pengővel tehetjük egyenlővé, amely árfolyam az 1929-es évnek első negyedében jegyeztetett, de nem teszünk lényeges hibát, ha ezt az értéket elfogadjuk az 1925-ös és 1926-os évek átszámítási kulcsául, mert 1925 óta a holland valutának nagyobb ingása nem igen volt észlelhető. Másképp áll a helyzet a dán valutával. E helyütt a dán koronának 1·52 pengős jelenlegi értékét nem fogadhatjuk el átszámítási kulcsul, hanem az 1925-ös árakat 1·30 pengővel, az 1926-os árakat pedig 1·40 pengővel kell átszámítanunk, ha a dán koronának a valutaingások által megzavart vásárlóerejét jobban kívánjuk kifejezni.

A fenti külkereskedelmi számadatok élénken bizonyítják, ha tekintetbe vesszük azt, hogy Németalföld és Dánia lakosságának a száma jelentékenyen kisebb Magyarország lakosainak számánál, másrészt, ha nem veszítjük el szemünk elől, hogy a dán és holland iparosodás foka nagyobb Magyarországnál, hogy ezekhez a viszonyokhoz arányosítva a magyar fabehozatal hely-

8. Dánia külkereskedelmi forgalma.

Commercé extérieur du bois au Danemark.

Tétel — Postes	Év Année	1000 dán korona En milliers de couronnes danoises	1000 P En milliers de pengős
Nyersfabehozatal Importations de bois bruts	1925	56.845	74.000
Nyersfabehozatal Importations de bois bruts	1926	37.211	52.100
Nyersfakivitel — Ex- portat. de bois bruts	1925	455	592
Nyersfakivitel — Ex- portat. de bois bruts	1926	262	367
Megmunkáltfa-behoza- tal — Importations de bois travaillé ..	1925	25.025	32.600
Megmunkáltfa-behoza- tal — Importations de bois travaillé ..	1926	24.421	34.375
Megmunkáltfa-kivitel Exportat. de bois tra- vaillé	1925	4.275	5.560
Megmunkáltfa-kivitel Exportat. de bois tra- vaillé	1926	2.444	3.430
Összes behozatal Importations totales	1925	2,081.700	2,715.000
Összes behozatal Importations totales	1926	1,620.100	2,260.000
Összes kivitel — Ex- portations totales ..	1925	1,959.300	2,541.000
Összes kivitel — Ex- portations totales ..	1926	1,516.700	2,123.000

zete súlyosnak nem mondható. Hangsúlyozzuk, hogy ezt a megállapításunkat kizárólag a viszonyok összehasonlításából szűrtük le és távolról sem állítjuk, hogy számtalan gazdasági bajjal küzdő országunkban a viszonylagosan azonos nagyságrendű számok nem jelentenek súlyosabb problémát, mint ahogy azok Dániában vagy Németalföldön jelentkeznek. Szándékosan nem vállalkoztunk arra, hogy az összehasonlítás végeredményét számszerűen illusztráljuk, mert a különböző természetű gazdasági területek különböző vásárló értékű pénzürtékekben kifejezett konjunktúraingások által megzavart számértékeinek összehasonlítása az exakt vizsgálódás elvével merőben ellentétes volna.

Hogy azonban mégis keressünk egy közös nevezőt, melyen összevehetjük az értékeket, hangsúlyozva, hogy ezek a számok feltétlenül korrektívumokra szorulnának, ha azokat az egyes országok fabehozatali helyzetének megvilágítására kívánnók ösz-

9. Németalföld külkereskedelmi forgalma.

Commercé extérieur du bois aux Pays-Bas.

Tétel — Postes	Év Année	1000 holland forint florins holland.	1000 P pengős
Fabehozatal — Im- portations de bois ..	1925	117.598	270.000
Fabehozatal — Im- portations de bois ..	1926	116.528	267.000
Fakivitel — Expor- tations de bois	1925	9.279	21.210
Fakivitel — Expor- tations de bois	1926	8.160	18.700
Fenyőfabehozatal (ebből) — Importa- tions de bois de sapin (dont)	1925	79.031	181.000
Fenyőfabehozatal (ebből) — Importa- tions de bois de sapin (dont)	1926	75.463	173.000
Összes behozatal — Importations totales	1925	2,454.991	5,610.000
Összes behozatal — Importations totales	1926	2,441.903	5,590.000
Összes kivitel — Ex- portations totales ..	1925	1,807.697	4,130.000
Összes kivitel — Ex- portations totales ..	1926	1,749.205	4,000.000

szezhasonlítás céljából felhasználni, akkor kiszámíthatjuk a fabehozatalnak egy lakosra eső pengőben kifejezett 1926-os értékeit Dániában, Németalföldön és Magyarországon.

10. A fabehozatal értékének aránya egy lakosra 1926-ban.

Proportion par habitant de la valeur des importations de bois, en 1926.

Ország — Pays	Pengő En pengős
Dánia — Danemark (1926)	25.1
Németalföld — Pays-Bas (1926) ..	38.8
Magyarország — Hongrie (1926)	13.5
„ „ (1928)	18.1

Előnytelenebb színben tünteti fel az ország helyzetét, ha azt a százalékos arányszámot képezzük, mely rámutat arra, hogy az egyes országok fabehozatala az összes fabehozatalnak hány százaléka. Míg Dániában ugyanis a fabehozatal 1926-ban csak 3.83%-át és Hollandiában 4.76%-át teszi ki az összbehozatalnak, addig hazánkban

ez az érték 1926-ban 11·35% és 1928-ban 12·19% volt. Igaz ugyan, hogy ezek az értékek csak akkor volnának jellemzők, ha az összehasonlított országok nemzetközi közvetítő kereskedelme hasonlóan fejlett lenne és ha az országok összes behozatali tételei nem három különböző szerkezetű álamra vonatkoznának.

Hollandiának és Dániának behozatali statisztikája azt bizonyítja, hogy a behozatalnak 70—80%-a fenyőfabehozatalra esik. A holland behozatali statisztikából az is kitűnik, hogy a behozatalnak igen jelentős zöme megmunkálva lépte át a vámhatárokat. A holland fabehozatalnak igen magas tételei megmagyarázhatók avval a nagy építő tevékenységgel, amelyet Németalföldön az utolsó években kezdtek. Dánia külkereskedelmi statisztikájának az 1925. évről az 1926. évre terjedő átmenet alatt beállott értékcsökkenése pedig az ebben az időben beállott dán gazdasági krizissel magyarázható meg.

Az erdészeti politika teendőivel e helyütt részletesen nem foglalkozunk, mert ezek az intézkedések eredményeket csak egy elkövetkező generáció részére 30—40 év múlva tudnának produkálni, úgyhogy a kérdés gyors megoldásánál ezek a megfontolások, amelyek erdészeti programunknak kereteit kívánnák körvonalazni, számításán kívül hagyhatók.

Sokkal több eredményt várhatunk a surrogálás eszméjének gyakorlati megoldásaitól. E helyütt külön kívánunk foglalkozni az ipari produktumok surrogálásával, a tűzifabehozatal csökkentésére irányuló törekvések vázolásával és a vasúti talpfák kérdésével. Építészeti szerkezetek, hidak és egyéb létesítmények építésénél sok helyütt eltekinthetünk a faanyag felhasználásától, azonban nem szabad azt hinnünk, hogy az új anyagnak bevezetésével azonos vagy egészen hasonló szerkezeti megoldások az újonnan alkalmazott anyagból jelentős szerkezeti változtatások nélkül kivihetők lesznek. Minden új anyag egészen újszerű szerkezeti megoldásokat követel. A tetőszerkezeteknek vasból való készítését, már sok szellemes szerkezet igyekezett megoldani, de e helyütt meg kb. 15—20%-os árleszállításra volna szükség, hogy ezek a szerkezetek árban versenyképesek legyenek a fatetőszerkezetekkel. Felmerülhet azonban a tetők teljes elhagyásának és a lapostetők alkalmazásá-

nak a gondolata is. Evvel kapcsolatban számításba kell vennünk a hó és csapadék elleni szigetelés és az elmaradt padlástér pótlására készített helyiségek bonyolult ár-kalkulációinak kérdését. A vasból készült ajtók és ablakok elterjedését is az akadályozza meg, hogy jelenleg még nem versenyképesek a fából készült ajtók és ablakok árával.

Ezek mind olyan kérdések, amelyekre választ adni csak egyes konkrét esetek gondos elbírálásával kapcsolatban lehet. Az irányt kijelölni mindenesetre kívánatos, de az ahhoz vezető úton igen erős mérséklettel kell haladni.

Ha nem is beszélünk a faanyagoknak bizonyos szerkezetekben való teljes kiküszöböléséről, a megfelelő gondos számítás sokszor azt bizonyítja, hogy lényegesen több anyagot takaríthatunk meg, ha az egyes szerkezetek gondosan vannak méretezve és azokban sem több, sem kevesebb anyagot nem építünk bele, mint amennyi éppen szükséges.

A fatüzelésnek gazdaságtalan voltát élénken kidomborítják a 11. táblázatnak adatai. Ebből az adatsorozatból világosan látjuk, hogy míg 1.000 kalóriának előállításához csak annyi értékű kőszén szük-

11. A fűtőanyagok kihasználása.¹⁾

Emploi des combustibles.¹⁾

Tüzelőanyag Combustibles	1 kg tüzelő kal. ért. Valeur-cal. d'un kg de combustible	1 kg ára — Prix de 1 kg fillér — fillers	Kihasználás %-ban Emploi en %	Kihasználás kaloriában — Emploi en calories	1000 kal. ára — Prix de 1000 calories fillér — fillers
Fa — Bois	3.500	9·0	30	1.050	8·6
Turfa — Tourbe ..	4.000	4·4	30	1.200	3·6
Barnaszén brikett Brique de lignite	4.500	5·3	40—50	2.025	2·7
Tojásbrikett — Brique comprimée	7.000	6·1	40—50	2.150	2·0
Anthrazit — Anthracite	8.000	11·4	40—50	3.600	3·1
Kőszén — Houille	7.000	6·8	40—50	3.150	2·1
Gázkoksz — Coke de gaz	6.000	5·4	40—50	2.850	2·0
Benzin — Benzine	10.600	68·0	85	9.000	7·6
Kevert gáz — Gaz mélange	3.700	20·4	85	3.150	6·5

¹⁾ Dr. L. Schulteiss: Heimtechnik című művében közölt adatai nyomán. — *D'après l'Heimtechnik du Dr L. Schulteiss.*

séges, amely 2:1 fillérért megszerezhető, addig 1.000 kalóriának előállítása fatüzelés esetén 8:6 fillérbe kerül. Természetesen a fával tüzelő lakosságot leszoktatni a fatüzelésről igen nehéz, mert teljesen szervezetlen és igen széleskörű fogyasztóközönnyel állunk szembe. Ha megfelelő propangandával sikerülne is a fogyasztóközönnyet jobb belátásra bírni és az szívesen is látná, ha fűtési célokra rendelkezésre állana egy széntüzelésű kályha, akkor is ennek alkalmazásától igen sokaknak el kellene tekinteniök azért, mert nem rendelkeznének megfelelő tőkével, hogy boglyakemencéik, nyílttűzhelyeik vagy teljesen rossz hatásfokú tüzelőszervezeteik helyett jó elégést biztosító tűzhelyeket szerezzenek be.

A fasurrogálás kérdésének egyik leglényegesebb része az, hogy miképpen helyettesítsük a vasúti talpfákat vasból, illetve vasbetonból készült aljakkal. A vasaljakkal azoknak jelentős magas ára miatt nem foglalkozunk, ellenben annál több figyelmet érdemelnek a vasbetonaljazatok.

Az Olaszországban megindított kísérletek nyomán a Máv. 1908 óta foglalkozik a vasbetonaljak kérdésével. 1916-ban a Máv. saját típusú vasbetontalpakot konstruált. 1921-ben indult meg azonban nagyobb lendülettel ezeknek a talpaknak gyártása úgy, hogy 1925-ig kb. már 100.000 db feküdt a legkülönbözőbb vonalakon. Ha *Ruzitska* Lajos számadatai nyomán képezzük a beszerzési ár, telítési-, kapcsolószer- és befektetési költség, valamint a fenntartással járó kiadások összegét, akkor láthatjuk, hogy ez az érték a tölgyfa talpfánál 22:47 pengőt, míg vasbetontalpnál 24:41 pengőt tesz ki. Ha azonban tekintetbe vesszük azt, hogy a vasbetontalp élettartama körülbelül 30% -kal nagyobb és nem feledkezünk meg arról, hogy a vasbetonaljaknak elavulás utáni értéke magasabb, mint a tölgyfaaljaké, akkor mégis megállapítható, hogy bizonyos előny mutatkozik a vasbetonaljak javára. Ha azonkívül megfontoljuk azt, hogy külkereskedelmi mérlegünket jelentős mértékben meg tudnók javítani vasbetontalpaknak alkalmazása által s azonkívül a vasbeton alkalmazása a fatalp-fák beszerzési árára is mérséklőleg hathat, mindenesetre arra kell hogy indítson, hogy a vasbetontalpak termelését az országban előmozdítsuk. Természetesen nem hallgathatjuk el, hogy a vasbetontalpak-

kal kapcsolatos összes műszaki kérdések jelen pillanatban még nincsenek mind maradék nélkül megoldva. A külföldi tapasztalatok is számos nehézségre mutatnak rá így pl. a bajor vasútigazgatóságnak vannak aggályai a cementbetonaljakkal szemben, jóllehet részükre a fasurrogálás szintén fontos volna, mert a Német Birodalom, akárcsak Magyarország, jelentős fabehozatalra szorul.

Azok a becslésszerű számítások, melyek arra vonatkoznak, hogy a fasurrogatú-mokra való áttérés mennyivel fogja megjavítani külkereskedelmi mérlegünket, igen tág határok között mozognak. Vannak, akik ezt a javulást 10 millió pengőre becsülik, de vannak, akik ezektől a fahelyettesítő anyagok bevezetésétől 50 millió pengőnyi hasznot várnak.

A fával való takarékoskodás terén igen sokat várunk a normalizálás és tipizálás gondolatának nagyobb mértékű érvényesülésétől. E helyütt azonban nem annyira a házaknak és lakásoknak, hanem inkább a kisebb szerkezeti egységeknek tipizálást és normalizálását tartanók fejlesztendőnek.

Faipari érdekeltségeink 1923 óta szorgalmazzák a fatőzsde megalakításának gondolatát, amely intézmény mindenesetre hivatva volna szolgálni az árak egészséges kialakulását.

Az állami célkitűzéseknek mindenképp tisztában kell lenniök azzal, hogy a faiparnak nyújtandó kedvezmények sokszor nem szolgálják a kereskedelmi mérleg passzivitása csökkentésének gondolatát. Így pl. a külföldről behozandó faanyag részére biztosított minden tarifapolitikai kedvezmény csak megkönnyíti a külföldi fabehozatalt s ha ennek a fafeldolgozóiparok élvezik is előnyeiket, a külkereskedelmi mérleg szempontjából evvel mint a mérleg alakulását kedvezőtlenül befolyásoló körülménnyel kell számolnunk. Ellenben egészen világos, hogyha tarifapolitika terén olyan irányban haladunk, amely által lehetővé válik a hazai termelésű fának versenyképesebb beszerzése, akkor egyrészt szolgáltuk a hazai fafeldolgozó iparnak érdekeit is, másrészt módot nyújtottunk a külkereskedelmi mérleg passzivitásának csökkentésére. A hazai fa felhasználása érdekében teendő tarifapolitikai intézkedések közül a tört tarifális számítás megváltoztatása érdekében kell szót emelnünk.

Az ország változott gazdasági helyzete megkívánja azt is, hogy az állami szállítások alkalmával eddig kikötött szállítási feltételek bizonyos esetekben revízió alá vétessenek. Ha ugyanis remélhető az, hogy kismérvű minőségi leromlás megtűrése esetén jelentős mennyiségű készletek szerezhetők be a hazai piacon, akkor feltétlenül kell foglalkoznunk a szállítási feltételek revíziójának kérdésével. (Tompaelek megtűrése, bizonyos repedések tole-

rálása, deszka szélességek megállapítása, göcsmentesség, kékmentesség, stb.).

Végezetül rá kell mutatnunk a propaganda és kísérletügy fontosságára. Pályadíjak kiírása, tüzelési tanácsadóállomások létesítése, mind szolgálhatja azt a nagy célt, melynek végső célkitűzésében ott áll a külkereskedelmi mérleg passzivitása csökkentésének nagy nemzetgazdasági feladata.

vitéz Guóthfalvy-Dorner Zoltán dr.

Magyarország külkereskedelmi forgalma 1929 április havában

Le commerce extérieur de la Hongrie en avril 1929.

En avril 1929, la valeur des importations a représenté 111·1 millions de pengős et celle des exportations, 77·1 millions; la balance commerciale s'est donc soldée par un excédent d'importations de 34 millions.

Comparativement aux deux mois précédents, le passif de la balance a doublé en raison surtout de l'accroissement des importations de différentes matières premières. Par rapport à avril 1928, l'importation a augmenté de 16·3 millions de pengős et l'exportation de 18, de sorte que le passif a été inférieur de 1·7 million à celui d'avril 1928. Dans les quatre premiers mois de cette année, les importations ont représenté 366·8 millions de pengős et les exportations 266·5 millions, dépassant respectivement de 17·9 et de 19·6 millions la période correspondante de l'année précédente, et l'excédent d'importation (100·3 millions de p.) a été inférieur à celui (137·8 millions) de cette dernière.

Dans l'importation d'avril 1929, les matières premières ont progressé singulièrement. Par rapport au mois correspondant de 1928, les achats de bois ont augmenté de près de 3 millions de p; ceux de charbon de 1 million; ceux de tabac brut de 2·5 millions; ceux de cuirs bruts de près de 1·5 million; ceux de machines et appareils électriques de presque de deux millions; ceux de métaux bruts, de coton brut et d'huile minérale de plus de 1 mil-

Az 1929. év április havában a behozott áruk értéke 111·1, a kivitt áruk értéke pedig 77·1 millió pengőt tett, a külkereskedelmi mérleg tehát 34 millió pengő behozatali többlettel zárult. A folyó évi előző két hónaphoz viszonyítva a külkereskedelmi mérleg passzivuma ebben a hónapban főleg a behozatal növekedése miatt megkétszereződött. A különböző nyersanyagok importjának fokozódása idézte elő a változást. A multévi április havi forgalomhoz képest a behozatal 16·3 millió, a kivitel pedig 18 millió pengő értékkel gyarapodott, s így a passzívum az idén áprilisban 1·7 millióval kisebb volt. Az év első négy hónapjának behozatala 366·8 millió pengő értéket képviselt, a kivitel pedig 266·5 millió pengőt. A mult év első négy hónapjának adataival összehasonlítva az idén a behozatal 17·9 millió pengővel kisebb, a kivitel pedig 19·6 millió pengő értékkel nagyobb volt. A tárgyalt négy hónapban a folyó évben a behozatali többlet 100·3 millió pengőt tett ki, az előző év ugyanezen időszakának 137·8 millió pengős passzívumával szemben.

A folyó évi április havi behozatalban a nyersanyagok növekedése szembetűnő. Faimportunk közel 3 millió pengővel nőtt meg. A szén értéke 1 millió pengővel emelkedett. Nyers dohányt 2 és fél millió pengővel többet vásároltunk külföldön. A nyers fémek, a nyers pamut és az ásványolaj behozatala egyenkint több mint egymillió pengővel multa felül a multévi április havi behozatalt. A nyers bőr értéktöbblete megközelítette a másfél millió pengőt. Ezeken kívül a villamosgépek és készülékek importja mutatott nagyobb emelkedést s

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1929. év április havában.
Commerce extérieur de la Hongrie en avril 1929.

Az áruk megnevezése <i>Désignation des marchandises</i>	1928	1929	1928	1929	Az érték 1929. ápr. több (+) v. kevesebb (-) ezer pengőben Augment. (+) ou dimi- nution (-) de la va- leur, en avril 1929, en milliers de pengős	Az 1929. ápr. havi összérték %-ában En % de la valeur totale d'avril 1929
	április — avril					
	q	1000 P — pengős				
A) Behozatal. — A) Importations.						
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	2,036.531	2,331.914	11.390	14.255	+ 2.865	12.82
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	8.587	6.714	7.293	5.567	- 1.726	5.01
Szén — <i>Charbon</i>	937.622	1,249.784	3.518	4.742	+ 1.224	4.27
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	20.077	16.969	4.834	4.175	- 659	3.76
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	2.225	6.149	1.568	4.137	+ 2.569	3.72
Papiros és papirosárak — <i>Papier et art. en pap.</i>	65.287	68.829	3.472	3.899	+ 427	3.51
Gaze, kreppszövet tiszta selyemből — <i>Gaze, tissus de crêpe, de soie naturelle</i>	210	359	2.224	3.589	+ 1.365	3.23
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	17.370	26.836	2.025	3.327	+ 1.302	2.99
Ásványolaj — <i>Huiles minérales</i>	125.898	215.048	1.890	3.251	+ 1.361	2.92
Nyers pamut — <i>Coton brut</i>	7.444	12.120	1.999	3.221	+ 1.222	2.90
Villamosgépek és készül. — <i>Mach. et appar. électr.</i>	1.467	2.498	1.103	2.906	+ 1.803	2.61
Pamuttolalás-cérna — <i>Fils de coton et fils à coudre de coton</i>	6.014	5.534	2.799	2.734	- 65	2.46
Gyapjúszövet — <i>Tissus de laine</i>	1.613	1.211	3.469	2.684	- 785	2.41
Nyers bőr — <i>Peaux brutes</i>	3.021	6.749	919	2.412	+ 1.493	2.17
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	753	1.160	1.399	1.945	+ 546	1.75
Vasárak — <i>Ouvrages de fer</i>	10.904	11.164	1.933	1.805	- 128	1.62
Kikészített bőr — <i>Cuir apprêtés</i>	823	969	1.489	1.622	+ 133	1.46
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db — pièce pár — paire q — q	181.431 160.179 1,224.292	109.775 112.970 1,537.467	41.441 44.885	+ 3.444	40.39
Behozatal össz. — Import. totales	db — pièce pár — paire q — q	181.431 160.179 4,470.138	109.775 112.970 5,501.474	94.765 111.156	+ 16.391	100.00
B) Kivitel. — B) Exportations.						
Vágó- és igásáll. — <i>Anim. de boucherie et de trait¹⁾</i>	16.891	27.590	6.405	11.100	+ 4.695	14.39
Ebből — <i>Dont</i> : Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes¹⁾</i>	6.355	7.062	3.828	4.861	+ 1.033	6.30
Sertés — <i>Porcs¹⁾</i>	5.268	14.240	1.155	4.369	+ 3.214	5.66
Ló — <i>Chevaux¹⁾</i>	2.912	3.164	1.333	1.729	+ 396	2.24
Liszt — <i>Farine</i>	146.793	244.856	7.548	9.695	+ 2.147	12.57
Búza — <i>Froment</i>	181.629	327.666	6.539	9.502	+ 2.963	12.32
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	9.634	24.400	1.577	4.653	+ 3.076	6.03
Vasfélgyártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	81.360	135.845	1.584	2.786	+ 1.202	3.61
Tojás — <i>Oeufs</i>	14.488	10.045	2.535	2.451	- 84	3.18
Rozs — <i>Seigle</i>	95.729	74.244	3.255	1.856	- 1.399	2.41
Toll — <i>Plumes</i>	1.769	2.745	1.232	1.794	+ 562	2.33
Bor — <i>Vin</i>	3.514	31.517	358	1.754	+ 1.396	2.27
Villamosgépek és készül. — <i>Mach. et appar. électr.</i>	1.679	3.683	870	1.619	+ 749	2.10
Cukor — <i>Sucre</i>	28.551	44.617	1.199	1.606	+ 407	2.08
Friss és elkészített hús, kolbász — <i>Viande fraîche et préparée, saucisse</i>	2.770	3.693	898	1.387	+ 489	1.80
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	2.063	1.349	1.923	1.317	- 606	1.71
Baromfi — <i>Volaille</i>	²⁾ 3.536	³⁾ 4.081	993	1.280	+ 287	1.66
Ebből — <i>Dont</i> : Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	²⁾ 2.424	³⁾ 1.759	627	488	- 139	0.63
Leölt baromfi — <i>Volaille tuée</i>	²⁾ 1.112	³⁾ 2.322	366	792	+ 426	1.03
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	93.275	74.405	969	1.116	+ 147	1.45
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db — pièce pár — paire q — q	792 5.659 755.397	6.003 6.047 1,017.200	21.241 23.220	+ 1.979	30.09
Kivitel össz. — Exportations totales	db — pièce pár — paire q — q	17.683 5.659 1,422.187	33.593 6.047 2,000.352	59.126 77.136	+ 18.010	100.00

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — *En têtes.* — ²⁾ Az 1928. év április havában az élő baromfi 237.500 darab, a leölt baromfi 64.633 darab, összesen 302.133 darab. — *En avril 1928, on a exporté 237.500 volailles vivantes et 64.633 volailles tuées; au total 302.133 volailles.* — ³⁾ Az 1929. év április havában az élő baromfi 170.934 darab, a leölt baromfi 172.344 darab, összesen 343.278 darab. — *En avril 1929, on a exporté 170.934 volailles vivantes et 172.344 volailles tuées; au total 343.278 volailles.*

lion chacun. L'importation de tissus de coton et de laine a continué à fléchir; la valeur totale en présente une diminution de plus de 2 millions de pengős.

A l'exportation, les animaux de boucherie et de trait ont occupé la première place avec un accroissement de valeur de plus de 4.5 millions de pengős (l'exportation de porcs s'est particulièrement améliorée). Les ventes de froment (+ près de 3 millions de pengős) et de vin (+ 1.4 million de pengős) présentent une augmentation sur avril 1928, tandis que celles de seigle et surtout de maïs ont considérablement fléchi. Parmi les articles de l'industrie, on constate une progression surtout à l'exportation des machines, des appareils des demi-produits en fer et des appareils électriques qui a progressé.

az emelkedés értékben megközelítette a 2 millió pengőt. A pamutszövetek és gyapjuszövetek ezúttal is visszaeső behozatallal szerepeltek. A kétfajta szövet értékcsökkenése ebben a hónapban több mint 2 millió pengőt tett ki.

A kivitelben ez alkalommal a vágó- és igás-állatok kerültek az első helyre több mint 4 és fél-millió pengős értékgyarapodással. Főleg a sertés-export javult meg. Lisztkivitelünk 2 millió pengővel emelkedett. A búzából közel 3 millió pengő, a borból 1.4 millió pengő értékkel többet adtunk el külföldön, mint az elmúlt év április hónapjában. Ezzel szemben a rozs, de különösen a tengeri kivitele nagy mértékben visszaesett. Az ipari cikkek közül főleg a gépek és készülékek, továbbá a vasfélgyártmányok és villamos készülékek exportja fejlődött.

© ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ©

Biztosításügyünk fejlődése és jelen állapota.

Développement et situation actuelle des assurances en Hongrie.

Résumé. C'est il y a plus de 30 ans qu'on dresse en Hongrie des statistiques officielles sur les assurances. Le puissant développement que celles-ci prirent depuis 1860, en devenant aux années qui précédèrent la guerre, un des facteurs importants de la vie économique et sociale hongroise, fut arrêté par la guerre, le morcellement du pays, l'inflation et la dépréciation de la couronne; la crise fut si grave qu'il fallut presque complètement réorganiser l'affaire des assurances. Depuis le retour des circonstances économiques normales, les affaires d'assurance se développent de nouveau en Hongrie. Le relèvement, dont témoignent les récentes statistiques, établies pour 1927, a été dû, outre la vigoureuse reprise des opérations, au fait que les questions les plus importantes des assurances (surveillance de l'Etat, protection plus efficace des contrats d'assurance) ont été réglées par la législation. Toutes les branches

d'opérations ont considérablement progressé comparativement aux années précédentes, surtout l'assurance sur la vie; les affaires de dommages ont été également favorables, à l'exception des sinistres causés par la grêle. Nous présentons plus bas les statistiques concernant les bilans, comptes de résultats et opérations des Compagnies.

*

Több mint 3 évtizede már, hogy a m. kir. Központi Statisztikai Hivatal a biztosításügyi statisztikai adatgyűjtést hivatalosan is munkaprogramjába iktatta. Az azóta eltelt évek során a biztosításügy és a biztosítási statisztika állapotában részben a békés fejlődés, részben a háború okozta rendkívüli viszonyok eredményeképpen mélyreható változások állottak be. Amidőn tehát a magyar biztosításügy helyzetével a legújabb adatok ismertetése kapcsán a Szemle hasábjain elsősorban foglalkozunk, úgy gondoljuk, hogy a jelen viszonyok tökéletesebb megítélése szükségessé

teszi azoknak a fontosabb fejlődéstörténeti mozzanatoknak kiemelését is, melyek a biztosításügy és a biztosítási statisztika sorsára befolyással voltak.

Biztosítási statisztikánk fejlődése.

Mint tudjuk, hazánkban a biztosítási eszme a múlt század hatvanas éveiben kezdett izmosodni s a biztosítási intézmény ettől kezdve a társadalomgazdasági és szociális életünkben egyre jelentősebb szerephez jut. Gyakorlati és tudományos szempontból egyaránt fontos érdek fűződött tehát ahhoz, hogy a biztosításügy állapotáról és fejlődéséről megbízható adatok álljanak rendelkezésre. A biztosítási statisztika jelentőségét felismerve az 1871-ben felállított Statisztikai Hivatal működése első éveiben foglalkozott a biztosításstatisztikai adatgyűjtés kérdésével, attól a törekvéstől vezéreltetve, hogy az ország szellemi és fizikai életének lehetőleg minden fontos megnyilvánulása statisztikai megfigyelés körébe kerüljön. 1874-ben tervezet készül az új adatgyűjtés megszervezéséről, mely véleményezés végett a biztosítótársaságoknak is megküldetett. Az intézetek részvétlensége azonban egyelőre útját állta a terv életbeléptetésének. 1889-ben újból megkísérelte a hivatal, hogy a biztosításügyet rendszeres statisztikai adatgyűjtés tárgyává tegye és Vargha Gyula dr. akkori min. titkárt bízta meg a kérdés tanulmányozásával. Vargha a Közgazdasági Szemle 1889. évi folyamában közölt „Biztosítási statisztikánk kérdéséhez” című előadói javaslata behatóan ismerteti a külföldi hasonló irányú törekvéseket és eredményeket, továbbá a megteremtendő magyar biztosítási statisztika részletes tervezetét.

Az emlékirat igen széles, tudományos alapon jelölte meg a biztosítási statisztika alapvető elemeit, kívánatosnak mondván, a számlálólap rendszerének alkalmazását, vagyis hogy minden kötvény külön dolgoztassék fel. A biztosítási ágazatok közül a felvétel körébe kívánta vonni az élet-, baleset-, tűz-, jég-, állat-, üveg-, szállítmány- és viszontbiztosítást s a begyűjtendő anyag oly részletes feldolgozását vette tervbe, melynek megvalósulása esetén a magyar biztosítási statisztika a többi országok részére is mintául szolgálhatott volna.

A biztosítótársaságok azonban nem voltak hajlandók az e tervezetben kontemplált részletes adatokat beszolgáltatni s e közönyükön a hivatal fáradozásai hajótörést szenvedtek. Az ezután megindult népszámlálási munkálatok annyira igénybe vették a hivatal egész munkaerejét, hogy új statisztikai ágak életbeléptetésével egyáltalán nem foglalkozhatott s csupán a népszámlálás befejezése után 1894-ben kerülhetett újra a biztosítási statisztika napirendre, miután az ezredéves kiállítás kereskedelem-, pénz- és hitelügyi csoportja a biztosításügyet statisztikai adatokkal kívánta bemutatni. A hivatal elejtve a számlálólaprendszert, új kérdőívtervezeteket készített, melyekhez a biztosítótársaságok is hozzászóltak. A hivatal 1894 május 30-án adta ki a kérdőíveket. Június 18-án a biztosítótársaságok bevonásával tartott szakértekezlet elhalasztotta az érdemleges tárgyalást, míg végre december 6-án véglegesen megállapították a kérdőív rovatait. A legfontosabb törlés az életbiztosítás táblázatánál történt; elmaradt ugyanis a biztosítottak foglalkozás szerinti részletezése, ami pedig éppen a biztosítási eszmének a társadalmi rétegekben való meggyökeresedését világította volna meg; szintúgy elmaradt a belföldi díjtartalék elkülönítése. Az adatgyűjtés 1895 januárjával lépett életbe és a társaságoknak csakis magyarországi üzleteit vette számba. Az *életbiztosításnál* elkülönítettett a halálesetre, elérésre szóló biztosítás, valamint e kettő kombinációja, az ú. n. vegyesbiztosítás és a járadékbiztosítás. A kérdőív tudakolta az év végén biztosítottak számát, a biztosított összeget, a biztosítások nagyság szerint való megoszlását, az év folyamán kötött új biztosítások, valamint a törölt biztosítások számát és azok összegét, az évi díjbevételt, a káresetek számát és a kifizetett károk összegét. A *balesetbiztosítás* egyéni-, együttes és utazási biztosítások szerint részleteztetett, a biztosított személyek számának, a biztosított összegnek, (halál, állandó és múló munkaképtelenség esetére) a kifizetett károk számának és összegének és a díjbevételnek külön feltüntetésével. A szociális biztosítás e két ágán kívül statisztikánk a gazdasági károk ellen való biztosítás két legfőbb fajtáját: a *tűz- és jégbiztosítást* is felölelte. A társaságok vármegyénként mutatták ki a biztosított összeget, a kifizetett kárösszegeket, a tűzkárnál mindkettőt a biztosítás objektumai szerint is

részletezve, a jégbiztosításnál a biztosított összeget a különböző terménycsoportok szerint szétválasztva. Mindkét elemi ágazatnál kimutatták ezenkívül az évi díjbevétel összegét is. A Vargha-féle tervezetben kontemplált többi biztosítási ág az adatgyűjtésből kimaradt.

Biztosítási statisztikánk ebben a hézagos szervezetében is kétségkívül régóta érzett hiányt pótol, s ha meggondoljuk, hogy a legtöbb külföldi állam ezidőben vagy egyáltalán nem, vagy pedig jóval kezdetlegesebb biztosítási statisztikával rendelkezett, az elért eredményt igen értékesnek kell tartanunk. Az évek során azonban mindinkább nyilvánvaló lett, hogy biztosítási statisztikánk ebben a formában nem elégíti ki az ezirányban támasztható jogos kívánalmakat s hogy az egyre rohamosabban fejlődő biztosításügyünk helyzetét, jelentőségének felmérését az adatgyűjtés szűkreszabott keretei nem teszik lehetővé. Nemcsak a gazdasági életünk fejlődésével jelentkező új szükségleteket kielégítő új biztosítási ágazatok estek ki a megfigyelés köréből, hanem a társaságok helyzete sem volt a begyűjtött adatok alapján kellően megítélhető. A világháború s az annak nyomán előálló rendkívüli viszonyok azonban nem kedveztek a biztosításstatisztikai adatgyűjtés megreformálására irányuló tervezéseknek s csak 1924-ben a politikai és gazdasági viszonyok konszolidálódásával kerülhetett sor az átszervezés munkájára. A hivatal az adatgyűjtés reformját az 1923. évben szervezett Biztosító Magánvállalatok m. kir. áll. Felügyelő Hatóságával való kooperáció útján vélte legcélszerűbben keresztül vihetőnek. A fenti hatóság a felügyelet hatályos gyakorlása érdekében az üzleti eredményeket és minden egyes biztosítási ágazatot illetőleg részletes kimutatások elkészítését írta elő. Miután a táblázatok a hivatal kívánalmainak figyelembevételével állapították meg s így azok az általa kontemplált új adatgyűjtés céljainak teljesen megfeleltek, a hivatal készséggel honorálta a Biztosító Intézetek Országos Szövetségének azt a kívánságát, hogy a társulatok a kétszeres adatszolgáltatás kötelezettsége alól mentesülve, csak a Felügyelő Hatósághoz terjesszék be a kimutatásokat. Az adatgyűjtés új rendszere 1926-ban lépett életbe s ez időtől kezdve a hivatal a Felügyelő Hatóság közvetítésével kapja az ott revideált statisztikai anyagot. A reformált adatgyűjtés kiterjed biztosítás-

ügyünk minden fontos mozzanatára. A régi adatgyűjtéssel szemben mutatkozó legértékesebb újítások a következők: a társulatok mérleg- és eredményszámlái is begyűjtetnek, mi által az intézetek gazdasági erejének és működésük eredményességének megítéléséhez megbízható alap teremtetett; a biztosítás minden egyes ágazata külön megfigyelés alá kerül, s ily módon figyelemmel kísérhető, hogy mily mértékben veszi igénybe gazdasági életünk a biztosítás azon ágazatait, melyeket a folyton szaporodó szükségletek teremtettek. Nagy lépést jelent az adatgyűjtés tökéletesítése terén az a körülmény, hogy minden ágazatban a direkt, indirekt üzlet, valamint a viszontbiztosított rész külön kimutatattatik, ami tanulságos képet ad a kockázatmegosztás méreteiről. Az életbiztosításnál a hazai intézetek külföldi üzletei is megvilágítást nyernek, ami biztosítóintézeteink tevékenységének megítéléséhez nyújt becses támpontot. A fentemlített változásokon kívül lényegesen bővültek az adatgyűjtés körébe már régebben is bevont ágazatokra vonatkozó kérdőpontok. Azt mondhatjuk tehát, hogy az új adatgyűjtés a biztosításügynek olyan hű megvilágítást adja, hogy részletesebb adatfelvétel az eredmények megbízhatóságának veszélyeztetése nélkül már alig lenne keresztülvihető.

Biztosítási statisztikánk mai fejlettségi fokát akkor tudjuk igazán értékelni, ha nemzetközi vonatkozásban vizsgáljuk azt. Jóllehet a biztosítási eszme már a múlt század elején eléggé elterjedt volt egyes nyugati országokban, alig találunk olyan országot, mely a biztosításügyet korábban programjába vette volna, mint a magyar statisztikai hivatal. Fejlettebb és részletesebb biztosítási statisztikával pedig ma is kevés ország dicsekedhetik. Azt, hogy a statisztikai megfigyelés általában olyan késséssel kísérte nyomon a biztosításügyet, mindenesetre feltűnő jelenségnek kell mondanunk, ha arra a kölcsönhatásra gondolunk, mely a statisztika és a biztosítás között fennáll. Nincs intézmény, amely a statisztikára annyira rászorulna, mint a biztosítás, melynek valóságos létalapja, hiszen köztudomású, hogy az életbiztosítás a halandósági-, az elemi biztosítások pedig a kártáblázatok adta pilléreken nyugosznak. A biztosítási intézmény egészséges fejlődése csak akkor indulhatott meg, amidőn a statisztika segítségével megállapított nagy számok törvényében és a valószínűség tör-

vényeiben szilárd, tudományos alapot kapott. Jellemzően írja erre vonatkozólag Kőváry László: ¹⁾ „A statisztika folyton irt és világít előre; a biztosítás ott van a nyomában és amint elegendő alapot kap, újabb és újabb biztosítási ágakat teremt.” Viszont a biztosításügy fejlődésével az intézetek egyre nagyobb olyan értékes anyag birtokába jutnak, melyet a statisztika nagyon jól felhasználhat s amelynek összegyűjtésével és feldolgozásával a statisztika magának a biztosításügynek tesz elsősorban további szolgálatot.

Hogy a hivatalos biztosítási statisztika mindenütt olyan lassan fejlődött ki s általában még ma sincs annyira kiépítve, mint ahogy azt az észlelés objektumának fontossága megkívánná, az túlnyomórészt tárgyi nehézségekre vezethető vissza, nem pedig arra, hogy a biztosításügyre a statisztika figyelme talán későn terelődött volna, avagy nem méltatta volna azt kellő figyelemre.

A statisztikának a biztosításügyhöz való viszonya már az 1863. évi *berlini* statisztikai kongresszuson szőnyegre került, de bizonyos vonatkozásban már a párizsi kongresszus is foglalkozott a kérdéssel. A berlini kongresszuson Engel Ernő dolgozott ki tervezetet, melyben a biztosítási statisztika elméleti és gyakorlati kérdéseit világította meg. Azon kettős igény szerint, mely egyrészt a biztosításügy részéről a statisztika iránt, másfelől a statisztika részéről a biztosítóintézetek iránt támasztható, a kongresszus határozatai is kétféle szakadnak. A kérdés tanulmányozásával megbizott albizottság ugyanis a következő rezolúciókat ajánlotta a kongresszusnak elfogadásra: 1. Tekintettel arra, hogy a biztosításügy teljes fejlődésében a statisztikát nagy mértékben igényli és hogy a biztosítás nemzetgazdasági jelentősége érdemesíti a segítség minden nemére, a nemzetközi statisztikai kongresszus kívánatosnak tartja, miszerint a statisztikai adatok gyűjtésénél a biztosításügy szükségletei figyelembevételnek és ajánlja az egyes biztosítási szakok által kívánt adatok gyűjtését. 2. Tekintettel arra, hogy a biztosítási intézetek igen alkalmasak ügykörükbe vágó statisztikai közlésekre s hogy ezen adatok közzététele által tetemesen könnyíthetik egy vagy más fontos kérdés megol-

dását, a tudomány és közigazgatás érdekében ezen adatok közlését a kongresszus melegen ajánlja.¹⁾

Jóllehet a kongresszus rezolúciójának gyakorlati megvalósítása elmaradt, bizonyos, hogy a kongresszusi munkálatok a biztosítási statisztika kiépítéséhez erős impulzust adtak. Ezidőtájt hivatalos statisztika csupán Poroszországban foglalkozott a biztosításüggyel, míg a többi országokban a különböző biztosítási hivatalok, egyes biztosítóintézetek vagy magánosok igyekeztek a rendelkezésre álló hézagos anyagot összegyűjteni.

Hazánkban a hivatalos biztosítási statisztika megindulása előtti időre vonatkozólag Kőváry László,²⁾ Emil Stefan³⁾ és Israel⁴⁾ munkáiban találunk értékes statisztikai anyagot összegyűjtve, bár e kimutatások természetesen biztosításügyünk egész terrénumát nem fogják át, s a biztosítási intézménynek csupán egynéhány életnyilvánulásáról adnak számot.

A magyar biztosításügy helyzete.

a) Háború előtti állapot.

Mint már bevezetőben említettük, biztosításügyünk mai helyzetének vizsgálatával kapcsolatban célszerűnek látszik egy rövid fejlődéstörténeti visszapillantást tenni, ami nemcsak a biztosításügyről alkotandó képet teszi teljesebbé, hanem bizonyos vonatkozásban a mai viszonyoknak is magyarázatát adja.

A biztosítás a közgazdasági kultúra fejlődésével jelentkezik s az eszme lassan intézménnyé lesz. A biztosítási intézmény keletkezésének és fejlődésének legelső időszakai a múlt homályába vesznek s keletkezése nyomainak megállapítása tekintetében feltevésekre vagyunk utalva. Az azonban kétségtelen, hogy a biztosítás egyes ágai különböző időben fejlődtek ki, a különböző életszükségletek jelentkezése sze-

¹⁾ L. dr. Konek Sándor: A biztosításügy statisztikája (a stat. tanfolyamon tartott előadás).

²⁾ A magyar-osztrák biztosító társaságok történeti és statisztikai átnézete. Pest, 1870.

³⁾ Ein viertel Jahrhundert Versicherungswesen in Oesterreich-Ungarn (1875—1900), grafikonokkal.

⁴⁾ Geschäftsresultate der öst.-ung. Lebensversicherungs-Gesellschaften. Wien, 1891.

¹⁾ A magyar-osztrák biztosító társaságok történeti és statisztikai átnézete. Pest, 1870.

Sajnos e két utóbbi mű az osztrák és magyar társaságokra vonatkozó adatokat egybefoglalva közli.

rint. Tudvalévő, hogy az összes biztosítási ágak gyökérszámai a tengeri biztosításból hajtottak ki. Időrendben ezután a tűz- és életbiztosítási ágazatok fejlődtek ki, a többi biztosítási ágak pedig a gazdasági és statisztikai alapok megszilárdulásával jelentkeztek. A biztosítási eszme első csiráit az önkéntes egyesületekben láthatjuk, melyeknél a károsult a közület tagjaitól természetben kapta meg a kárpótlást, melynek inkább segély jellege volt. Csak később a műveltség haladásával, a naturalgazdaságról a pénzgazdaságra való áttéréssel kezdődik a segélyezés, jobban mondva a biztosítási pénzért, ellenszolgáltatás fejében. Azért a modern értelemben vett biztosítás csak akkor kezdődhetett, amidőn az üzleti érdekből, pénzért történt s amidőn a kirovó eljárás helyébe a szilárd matematikai-statisztikai alapon nyugvó előzetes díjfizetés rendszere lépett.¹⁾

A fejlődés fentvázolt útját futotta be a biztosítás Magyarországon is. Hazánkban a biztosítás nem régi keletű, s mint idegen szellemi és közgazdasági intézmény ültetett át hozzánk. Egyes írók szerint a szepesi városokban már a XVIII. század végén működtek kölcsönösségen alapuló társaságok, amelyek rövidesen meg is szűntek. A XVIII—XIX. századbéli viszonyok és az úrbéri alapon nyugvó gazdasági rendszerünk nem kedveztek a biztosítás fejlődésének, mely csak akkor kezdett erősödni, amidőn egyes külföldi és különösen osztrák biztosítóvállalatok működésük körét Magyarországra is kiterjesztették. Első biztosító intézetünk társasági formában a révkomáromi biztosítótársaság volt, mely 1807-ben alapított s 1854-ben likvidálni kényszerült. A révkomáromi alapítása után ismét évtizedek multak el nyomtalanul biztosításügyünk történetében. Fordulópontot két nagy idegen társaság (Assecurationi Generali 1831 és a Riunione Adriatica) bevonulása jelentett, melyek a biztosítási eszme terjesztése körül úttörő munkát végeztek. Ez időtájt több kisebb jelentőségű kölcsönös társaság keletkezett, így Erdélyben a marosszéki, brassói és erdélyrészi, a Tiszán innen pedig néhány megyei kölcsönös biztosító (pesti és tiszamelléki). A megyei kölcsönös biztosítók azonban a szabadságharc után megszűntek.

A külföldi biztosítók megtelepedésének megvolt az az áldásos hatása, hogy a biztosítási eszme fokozatosan tért hódított s kellő számú szakszemélyzet képződött, mely körülmények megteremtették önálló magyar biztosító intézetek felállításának lehetőségét. 1858-ban hívták az akkori kor legkiválóbb férfiai az Első Magyar Általános Biztosító Társaságot életbe, melynek megalakulása új korszakot jelent a magyar biztosításügy történetében. Az ezt követő évtizedekben valóságos alapítási láz lépett fel, mely ha bizonyos irányban szolgálta is a biztosítás nemes eszméjét, másirányban sok erkölcsi és anyagi értéket követelt áldozatul. A 60-as és 70-es években több nagy osztrák társaság megbukott, ami a magyar biztosítók jövőjébe vetett hitet is megingatta s a biztosításügy fejlődését egyidőre megakasztotta. Csak a 90-es években indul meg az újjáéledési folyamat s ettől kezdve a gazdasági élet fejlődésével párhuzamosan indul erőteljes fejlődésnek a magyar biztosításügy.

A megindult alapítási tevékenységgel kapcsolatban merült fel a biztosításügy törvényes rendezésének szükségessége, mely a német biztosítási jog szellemében az 1875. évi kereskedelmi törvényünk keretében nyert egyelőre szabályozást. A törvény hézagai azonban az idők folyamán egyre érezhetőbben jelentkeztek s mind gyakrabban hallatszottak hangok az önálló biztosítási kódex megalkotása érdekében. A háború kitöréséig azonban az idevonatkozó tervezetek¹⁾ — biztosításügyünk nagy kárára — nem jutottak a megvalósulás stádiumába.

Biztosításügyünk alakulását a háború előtt — mint már említettük — csupán 1895-től kísérhetjük nyomon a számszerűség pontosságával, miután ezt megelőzőleg csak nagyon hézagos adatok állanak rendelkezésre. A fejlődés intenzitásának megítélésére csupán néhány egymástól távolabb eső időszakra vonatkozólag kiragadott adatot közlünk, melyek mint a fejlődés jelző kövei mutatják azt a nagy utat, melyet a magyar biztosításügy fél évszázad alatt megtett.

Az idevágó néhány reprezentatív adatot a következő összeállításban adjuk:

¹⁾ Lásd e kérdést bővebben dr. Gellért Samu: A biztosító jog kézikönyve, Budapest, 1904. című munkájában.

¹⁾ L. különösen dr. Beck Hugó: Törvényjavaslat a magánbiztosítási vállalatokról. Előadói tervezet. Budapest, 1894.

A biztosító intézetek száma	1869	1895	1913
száma	12	37	63
Az életbiztosítások:			
összege korona	81,210.000	640,372.000	1.968,166.000
díjbevétele	4,174.000	29,286.000	86,725.000
kifizetett kára	773.934	10,910.000	46,250.000
A tűz- és jégbiztosítás:			
összege korona	2.968,000.000	5.546,546.000	16.825,183.000
díjbevétele	17,625.746	26,954.000	67,365.000
kifizetett kára	8,906.990	15,668.000	28,786.000

A fenti számok nem szorulnak bővebb kommentálásra. A fejlődés különösen az életbiztosításnál szembeötlő. Ennek az ágazatnak az elemi biztosításnál erősebb fejlődése különben világszerte tapasztalható és összefüggésben van azzal a körülménnyel, hogy itt a biztosított felek elsősorban és túlnyomó részt a biztosítási eszmével korán és könnyebben megbarátkozó értelmiség köréből kerülnek ki. Dacára az üzletágaknál mutatkozó kétségtelen fejlődésnek, a biztosítás elterjedtsége hazánkban még a háborút közvetlen megelőző években sem volt olyan mérvű, mint amilyet az ország gazdasági helyzete indokoltá tett volna és a nyugateurópai országokhoz viszonyítottan az eredmények még szegényeseknek mondhatók. Ha meggondoljuk pl., hogy 1914-ben a lakosság csupán 3,3%-ának volt életbiztosítása s hogy kb. 3,8 milliárd korona értéket képviselő mezőgazdasági termésünknek csak 8%-a volt biztosítással fedezve, láthatjuk, hogy a biztosítás szempontjából milyen lehetőségek állottak még kiaknázatlanul.

A fent közölt adatok a társaságok számának erős növekedését mutatják, mely különösen a századforduló körüli években volt intenzív. 1895-ben a működő intézetek közül 25 volt a külföldi és 1913-ban számuk már 39-re emelkedett. A külföldi vállalatok szaporodása — bár a verseny folytán kétségtelenül hozzájárult a biztosítási díjak mérsékléséhez s így a biztosításügy fejlődéséhez — nem mondható éppen kedvező jelenségnek, mert igen nagy díjösszegek kerültek ennek folytán külföldre a belföldi közgazdaság kárára.

A társulatok szaporodásával egyre erősödő verseny és a fokozódó költségek redukálásának szükségessége a társulatokat bizonyos fokú tömörülésre, különböző egyezmények megkötésére készítette. Különösen a kockázatosabb elemi biztosítások tettek mind szorosabb együttműködést szükségessé. Így jöttek létre eleinte a gyár-ipari biztosításokra (konkordátum), majd

később a civilkockázatokra is kiterjedő közös megállapodások. Az eljárási költségek redukálását (közös kárfelvétel) célozta az 1890-ben alapított Jégkárfelvételi Iroda. Jóllehet az egyezmények bizonyos mértékig gátat vetettek a verseny féktelenségeinek, radikális javulást még sem eredményezhettek, mert a társaságok egy része kívül maradt az egyezményen, s így a helytelen üzletszerzési eszközök és módok (az ú. n. kikapcsolási rendszer) elburjánzása továbbra is nyílt sebe maradt a magyar biztosításnak. Hozzájárult még ehhez, hogy hazánkban a háború előtt a szabadalakulás rendszere állt fenn s a legtöbb európai országban már bevezetett állami ellenőrzés hiányzott, ami gyakran kellőleg nem fundált, könnyelmű alapításokhoz vezetett és igen sok lelkiismeretlenségnek volt kútforrása. A biztosítás legégetőbb kérdéseinek rendezése a háború utáni időre maradt, amidőn a világháborúból nagy vérvesztéssel kikerült biztosításügyünk újjáéledése megkezdődött.

b) A háború utáni helyzet.

A háború bénító hatása alatt a biztosítók tevékenysége igen szűk keretek közé szorult s eltekintve attól, hogy egyes üzletágakban a biztosítási állomány gyarapítása csaknem teljesen lehetetlenné vált, biztosítási hálózatuk további fejlesztéséről és kiépítéséről — alkalmazottaik behívása folytán — egyelőre le kellett mondaniok. A rendkívüli viszonyok a dolog természete szerint főleg az életágazatban éreztették káros hatásukat, amennyiben az új biztosítások száma erősen csökkent a kárrány pedig rosszabbodott, míg az elemi üzletnél, a háború első éveiben fejlődés is volt tapasztalható.

A háború befejezésével a biztosítók valóságos helyzetbe jutottak. Az országterület nagy részének elvesztése, melyeken az intézeteknek jól kiépített ügynöki hálózatuk s kiterjedt üzletkörük volt, még az erősebb vállalatokat is megrendítette. Egyes becslések szerint az életüzletnek 52%-át veszítették el a budapesti intézetek s az elemi ágazatoknak 64—66%-a vált le a társaságok összállományából. E veszteségekhez járultak még a háborút közvetlen követő évek leromlott valutáris viszonyai, melyek az üzleti kalkulációt csaknem lehetetlenné tették s így az intézetek legnagyobb erőfeszítés mellett sem voltak képesek nor-

mális életműködést kifejteni. Súlyosbította a helyzetet az a körülmény, hogy egyes — azóta eltűnt — társaságok a válságos helyzetet könnyű haszonszerzésre akarták felhasználni s féktelen versenyükkel és könnyelmű üzletpolitikájukkal anyagi és morális téren is súlyos károkat okoztak a biztosításügynek. Több év kitartó munkájára volt szükség, míg a magyar biztosításügy kiheverte a rászakadt csapásokat. Az intézetek anyagi helyzetének megszilárdulása párhuzamosan haladt a gazdasági viszonyok konszolidálódásával; a konjunktúrára alapított vállalatok eltűnése, a legégetőbb kérdések törvényes szabályozása s a biztosítási intézménybe vetett bizalom visszatérése pedig az erkölcsi megújodást segítették elő.

Erre az időre esik biztosításügyünk régóta vajudó problémájának, az állami felügyeletnek a megvalósítása, melyet az 1923. évi VIII. t.-c. szabályozott. Hazánkban ugyanis eddig a biztosítóvállalatokat illetően a publicitási rendszer volt érvényben, amely mellett igen sok nem életképes olyan vállalat is alakult, melyek nem tudván kötelezettségeiknek megfelelni, a biztosítási intézményt diszkredálták. Reá kellett térni tehát a materiális állami felügyeletre, melynek megszervezését az is indokoltá tette, hogy a biztosítási vállalatok a nemzeti vagyonnak tekintélyes részét kezelik. Úgy a biztosítók, mint a biztosítottak érdekeit védő ellenőrzés és felügyelet kétségkívül nagy mértékben elősegítette biztosításügyünk egészséges továbbfejlődését. Hasonló felügyeleti szervet ugyan már az ú. n. IX. néptörvény létesített, ez az organum azonban kellő hatáskör nélkül inkább csak figyelte és tanulmányozta az eseményeket s az intézetek felett tényleges ellenőrzést és morális irányítást nem gyakorolt.

A biztosításügy szempontjából alapvető fontosságú esemény volt az 1927. évi X. törvénycikk — az ú. n. díjvédelmi törvény — megalkotása. A törvény általánosságban biztosabb alapokra helyezi a már megkötött biztosítási ügyleteket. Egyik legfontosabb intézkedése az, hogy a biztosítási időszak időtartamát legalább egy évben állapítja meg, aminek főként az életbiztosításnál van jelentősége (egy évi minimális díjfizetési kötelezettség). A másik fontos intézkedés, mely egyúttal eltérést jelent az előbbi jogállapottal szemben, az, hogy a kárbiztosítási szerződést,

melyet a felek hat évnél hosszabb időre kötöttek, hat évnél előbb nem lehet felmondani (hacsak ez kifejezetten ki nem köttetett). Ez az intézkedés megszüntette azt a jogetikai elvekkel is ellenkező eddigi állapotot, hogy a biztosított a díj nem fizetésével egyoldalúlag bármikor megszüntethette a szerződés érvényét. A törvény rendelkezései ugyan átmenetileg a biztosítási piac bizonyos fokú megrázkódtatását idézték elő (az ú. n. tartam engedménypercek egész lavinája indult meg), de ezek rendezése után az eddig fennálló bizonytalanság megszüntetésével a társaságok üzletvitelükhöz szilárdabb alapokat kaptak, ami a biztosítás fejlődésére üdös hatással volt.

Áttérve most már a biztosítóintézetek háború utáni helyzetének ismertetésére, az 1927. évet megelőző állapotot röviden az alábbiakban foglaljuk össze. Mindenekelőtt, ami az 1920—24. évek viszonyait illeti, meg kell jegyeznünk, hogy az ezidőben közzétett kimutatásokból a valutáris hullámzások folytán nem alkothatunk tiszta képet a társaságok helyzetét illetően. Az intézetek mérlegei az inflációs években igen nagy összegeket mutattak, de a pénzértékingadozás mellett nehezen volt megállapítható, hogy ezekből mennyi a számbavehető érték. A számok növekedése így nem jelentett különösebb eredményt. Az üzlet emelkedése nem állott arányban sem a költségek növekedésével, sem a pénzértékcsökkenéssel s így állt elő az a helyzet, hogy az első pillanatra nagynak látszó bevételek az év folyamán gyorsan felemészződtek s így nemcsak megtakarításra nem volt mód, hanem az időközben megnövekedett költségek fedezhetésének újabb gondja állt be. Egy cirkulus vitiosus volt ez, mely a biztosítási intézménynél annyira elengedhetetlen jövőre való gondoskodást csaknem lehetlenné tette s ezzel az intézményt voltaképpen jellegéből kivetkőztette. Súlyosbította még a helyzetet, hogy a valutavédelmi szempontokból tett intézkedések folytán a biztosítások állandó értékű valutában ezidőben nem voltak köthetők. A jó valutájú díj ennek folytán külföld felé menekült, mely körülmény nagyon hátrányosan érintette hazai biztosítóinkat. Önként értetődőleg a biztosításügy ily körülmények közt nem fejlődhetett, hiszen a pénzérték süllyedése lehetlenné tette, hogy az elemi károk elleni biztosítás valóságos kárpótlást, az életbiztosí-

tás pedig tényleges reális gondoskodást jelentsen a biztosítást keresők számára.

A valuta stabilizálásával e nehézségek jórésze megszűnt s a társaságok fokozott erővel foghattak hozzá az újjáépítés munkájához. A nagy konvertálási és felértékelési folyamat 1925-ig csaknem teljesen befejeződött s a normális üzletmenet hosszú idő után újból kezdetét vehette. A magyar biztosítási intézmény nagy, eleven erejét mutatja, hogy annyi súlyos csapás és oly nagy vérveszteség után is életképesen tudott újra a gazdasági és szociális újjáépítés munkájába bekapcsolódni. Biztosítótársaságaink életrevalóságának bizonyítéka, hogy nemcsak a régi üzletágakat tudták kielégítő módon fejleszteni, hanem a szociális és gazdasági szükségletek által teremtett új üzletágakkal is bővítették tevékenységi körüket.

A legutóbbi évek alatt mutatkozó fejlődés illusztrálására néhány fontosabb adatot az alábbi táblázatban mutatunk be:

Év	A tőke- biztosítások	A tűz- biztosítások	A jég- biztosítások	Jégbiztosítás a termésérték ‰-ában
	összege millió pengőben			
1925	130	17.953	199	9.0
1926	365	10.339	176	11.4
1927	546	10.401	260	12.5

Az adatok a fejlődés kétségtelen képét tárják elénk. Azonban, mint már fentebb említettük, úgy az élet-, mint az elemi biztosítás megközelítőleg sincs hazánkban annyira elterjedve, mint a nyugati államokban s így módon a társaságok számára még igen széles működési terület áll nyitva.

A biztosításügy jelen állapota.

Az 1927. évi eredmények részletes ismertetése előtt az adatokra vonatkozólag néhány általános megjegyzést kell előrebocsátanunk. Amint már a bevezető részben említettük, 1926 óta az adatgyűjtés új és szélesebb alapokra helyeztetett s a biztosítók működésének minden fontosabb megnyilvánulása statisztikai megfigyelés alá került. Összehasonlításra alkalmas adatokkal tehát csak a két legutolsó esztendőre vonatkozólag rendelkezünk. Úgy véljük azonban, hogy két esztendő adata nem nyújt elegendő alapot ahhoz, hogy a fejlődés, illetőleg a változások méretei-

ről megállapításokat eszközölhessünk s így célszerűbbnek tartjuk a legújabb adatokat önmagukban ismertetni s összehasonlítást csupán ott eszközölni, ahol az adatok egyenmősége azt lehetővé, illetve bizonyos kérdések helyesebb megvilágítása azt szükségessé teszi.

Ami mindenekelőtt a biztosító vállalatok számát illeti, az utolsó békeév óta évenként igen nagy fluktuációt látunk, ami részben a háború okozta kivonulásokkal, majd pedig később a konjunkturális új alapításokkal, illetve ezek jórészének, szukcesszíve bekövetkező felszámolásával áll összefüggésben. A háborút követő években a társaságok száma 50 és 70 között változott. 1927-ben a tényleg működő vállalatok száma 71 volt (közülök 6 nem szolgáltatott adatokat). Az a körülmény, hogy a biztosítótársaságok száma nem áll arányban az ország gazdasági kapacitásával, a kormányt arra indította, hogy az 5155/1926. M. E. sz. rendelettel újabb biztosítótársaságok alapítását és az országban még nem működő külföldi társaságoknak az országban való újabb letelepedését megtiltsa (a tilalom 1928, majd később 1930 júliusáig hosszabbított meg). Ha azokra a nagy lehetőségekre gondolunk, melyek úgy az élet-, mint a kárbiztosítás terén még realizálásra várnak, a túldimenzionáltság nem aggasztó mértékű, a baj inkább abban rejlik, hogy a társaságok egy része anyagilag nincs kellőleg megalapozva s ezek inkább hajlandók könnyelműbb és kockázatosabb üzleti politikát folytatni. Bizonyos fokú koncentráció itt is bizonyára meghozná a maga értékes gyümölcseit.

A biztosító vállalatok mérlegszámláját vizsgálva, mindenekelőtt szembevetendő az a roppant vérveszteség, melyet biztosítóink a háború és az annak kapcsán beállott változások folytán (területveszteség, infláció) szenvedtek. Pontos adataink ugyan arra vonatkozólag nincsenek, hogy ugyanezen intézetek békebeli összvagyonára mennyit tett, a rendelkezésre álló források szerint azonban a magyar vállalatok vagyona 1913 végén 500 millió aranykoronára becsülhető. 1927-ben a hazai intézetek csupán 70 millió pengő (60 millió aranykorona) vagyont felett rendelkeztek, vagyis az intézetek hozzávetőleg 12%-át „mentették át” békebeli vagyonuknak. A külföldi intézetek helyzete már aránylag kedvezőbbnek mondható, mivel díjtartalékjaik egy részét

b) Teher — Passif.

A mérleg tételei <i>Postes de bilans</i>	É t a b l i s s e m e n t s d' a s s u r a n c e								
	Hazai — <i>de Hongrie</i>			Külföldi — <i>étrangers</i>			Hazai és külföldi <i>intérieurs et étrangers</i>		
	b i z t o s í t ó t á r s a s á g o k								
	Brut. összeg (a viszont- biztosított résszel) <i>Total brut (y compris la partie réassurée)</i>	Viszont- biztosított rész <i>Partie réassurée</i>	Nettó összeg (a viszont- biztosított rész nélkül) <i>Tot. net (non compr. la partie réassurée)</i>	Brut. összeg (a viszont- biztosított résszel) <i>Total brut (y compris la partie réassurée)</i>	Viszont- biztosított rész <i>Partie réassurée</i>	Nettó összeg (a viszont- biztosított rész nélkül) <i>Tot. net (non compr. la partie réassurée)</i>	Brut. összeg (a viszont- biztosított résszel) <i>Total brut (y compris la partie réassurée)</i>	Viszont- biztosított rész <i>Partie réassurée</i>	Nettó összeg (a viszont- biztosított rész nélkül) <i>Tot. net (non compr. la partie réassurée)</i>
e z e r p e n g ő b e n — e n m i l l i e r s d e p e n g ő s									
Saját tőke — <i>Propre capital</i>	14.096	—	14.096	5.173	—	5.173	19.269	—	19.269
Díjtartalék — <i>Rés. de primes</i>	34.686	15.837	18.849	19.040	6.103	12.937	53.726	21.940	31.786
Díjvitel — <i>Reports de primes</i>	4.772	3.081	1.691	3.765	1.422	2.343	8.537	4.503	4.034
Függőkárök tar- taléka - <i>Réserve pour dommages en suspens</i> . .	7.000	3.344	3.656	2.013	938	1.075	9.013	4.282	4.731
Viszontbiztosító intézetek kö- vetelése — <i>Sommes dues aux établissem. de réassur.</i> . .	21.210	—	21.210	3.163	—	3.163	24.373	—	24.373
Egyéb tételek <i>Autres</i>	10.764	—	10.764	10.521	—	10.521	21.285	—	21.285
Összesen <i>Total</i>	92.528	22.262	70.266	43.675	8.463	35.212	136.203	30.725	105.478

adatai is, melyeket a 2. sz. táblázatban közlünk. Az életbiztosításból a külföldi intézeteknek jóval nagyobb díjbevételek volt, mint a hazaiaknak, amit nem enyhíthet az a tény, hogy a többi ágazatnál a hazai intézetek nagy fölényben vannak. A kiadási oldal viszont azt mutatja, hogy a külföldi intézetek drágábban akvirálnak (összes kiadásaik 14% -a, hazai intézeteknél 13% -a fordítatik üzletszerzésre) s üzletviteli költségeik is nagyobbak (6%, hazaiaknál 5%). Úgy a hazai mint a külföldi intézetek valamivel kisebb nyereséggel zárták az 1927. évet, mint a megelőzőt.

Áttérve már most az egyes üzletágak helyzetére, azokat röviden a következőkben ismertetjük:

Életbiztosítás.

Az életbiztosítási ágazat, mely a háború és az azt közvetlen követő évek alatt a rendkívüli viszonyok közepette nem fejlődhetett, a gazdasági konszolidálódás után, amikor a nagy felértékelési és konvertálási akció befejeződött, újból lendületnek indult. Az 1927. év végén (csak a közvetlen üzletben a

viszontbiztosított résszel együtt) biztosító intézeteinknek 390.096 darab életbiztosítási kötvényük volt, kerek 33 ezerrel több, mint az év elején a biztosított összeg pedig 556·6 millió pengőre rúgott, vagyis az év folyamán 204 millió pengővel növekedett. Ha pedig több év adatát állítjuk egymás mellé, még nagyobb arányú emelkedést konstatálhatunk. A tőkebiztosítások összege ugyanis 1924-ben 42 millió pengő, 1925-ben 130 millió pengő, 1926-ban 365 millió pengő, 1927-ben 556 millió pengő volt, vagyis az utóbbi négy esztendő alatt több mint megtízszereződött. Kétségtelen ugyan, hogy ebben az emelkedésben részben a régi biztosítottak reaktiválása jelentkezik, de bizonyos, hogy a fejlődés ilyen mértéke nagyobb tömegű új ügyfél bekapcsolása nélkül nem lett volna elérhető.

A tőkebiztosítás 1927. évvégi állományáról a 3a) sz. táblázat adatai számolnak be. Látható, hogy a tőkebiztosítási kötvények több, mint kétharmadát a magyar biztosítók foglalják le, a biztosított összegben azonban a külföldiekkel csaknem pontosan egyformán részesednek. A nagyobb összeg-

2. A biztosító intézetek eredményszámlája 1927-ben.
Compte de résultats des compagnies d'assurance en 1927.

a) Bevételek — Recettes.

A számla tételei Postes de comptes	Compagnies d'assurance								
	Hazai — de Hongrie			Külföldi — étrangères			Hazai és külföldi — intérieures et étrangères		
	biztosító társaságok								
	Bruttó bevétel (a viszontbiztosított részzel) — Recettes brutes (y compris la partie réassurée)	Viszontbiztosított rész — Partie réassurée	Nettó bevétel (a viszontbiztosított rész nélkül) — Recettes nettes (sans la partie réassurée)	Bruttó bevétel (a viszontbiztosított részzel) — Recettes brutes (y compris la partie réassurée)	Viszontbiztosított rész — Partie réassurée	Nettó bevétel (a viszontbiztosított rész nélkül) — Recettes nettes (sans la partie réassurée)	Bruttó bevétel (a viszontbiztosított részzel) — Recettes brutes (y compris la partie réassurée)	Viszontbiztosított rész — Partie réassurée	Nettó bevétel (a viszontbiztosított rész nélkül) — Recettes nettes (sans la partie réassurée)
ezer pengőben — en milliers de pengős									
Az előző évről áthozott tételek a viszontbiztosított rész nélkül — Postes reportés de l'année précédente, sans la partie réassurée	19.451	—	19.451	10.680	—	10.680	30.131	—	30.131
Díjbevételek a törlések levonásával — Recettes de primes, déduction faite des annulations	55.107	28.272	26.835	25.868	10.681	15.187	80.975	38.953	42.022
Ingatlanok — Immeubles	564	—	564	375	—	375	939	—	939
Kötvényilletékek — Droits sur les polices	7.401	—	7.401	4.064	270	3.794	11.465	270	11.195
Egyéb tételek — Autres postes	2.347	—	2.347	749	—	749	3.096	—	3.096
Az előző üzletévről áthozott nyereség — Profits reportés de l'exercice précédent	62	—	62	48	—	48	110	—	110
Veszteség — Pertes	382	—	382	1.111	—	1.111	1.493	—	1.493
Összesen — Total	85.314	28.272	57.042	42.895	10.951	31.944	128.209	39.223	88.986

b) Kiadások — Dépenses.

A számla tételei Postes de comptes	Compagnies d'assurance								
	Hazai — de Hongrie			Külföldi — étrangères			Hazai és külföldi — intérieures et étrangères		
	biztosító társaságok								
	Bruttó kiadás (a viszontbiztosított részzel) — Dépenses brutes (y compris la partie réassurée)	Viszontbiztosított rész — Partie réassurée	Nettó kiadás (a viszontbiztosított rész nélkül) — Dépenses nettes (sans la partie réassurée)	Bruttó kiadás (a viszontbiztosított részzel) — Dépenses brutes (y compris la partie réassurée)	Viszontbiztosított rész — Partie réassurée	Nettó kiadás (a viszontbiztosított rész nélkül) — Dépenses nettes (sans la partie réassurée)	Bruttó kiadás (a viszontbiztosított részzel) — Dépenses brutes (y compris la partie réassurée)	Viszontbiztosított rész — Partie réassurée	Nettó kiadás (a viszontbiztosított rész nélkül) — Dépenses nettes (sans la partie réassurée)
ezer pengőben — en milliers de pengős									
Kifizetett biztosítási és kárösszegek — Assurances et dommages payés	26.397	14.325	12.072	8.728	4.714	4.014	35.125	19.039	16.086
Tisztviselői illetmények és egyéb üzletviteli költségek — Traitements des employés et autres dépenses de gestion	16.230	—	16.230	9.829	—	9.829	26.059	—	26.059
Adók és illetékek — Impôts et droits	1.516	—	1.516	870	—	870	2.386	—	2.386
Díjtartalékok — Réserves de primes	34.686	15.837	18.849	19.040	6.103	12.937	53.726	21.940	31.786
Díjátvitelek — Reports de primes	4.772	3.081	1.691	3.765	1.422	2.343	8.537	4.503	4.034
Függő károk tartaléka — Réserves pour dommages en suspens	7.000	3.344	3.656	2.013	938	1.075	9.013	4.282	4.731
Egyéb tételek — Autres postes	1.983	—	1.983	217	—	217	2.200	—	2.200
Az előző üzleti évről áthozott veszteség — Pertes reportées de l'exercice précédent	91	—	91	286	—	286	377	—	377
Nyereség — Profits	954	—	954	373	—	373	1.327	—	1.327
Összesen — Total	93.629	36.587	57.042	45.121	13.177	31.944	138.750	49.764	88.986

I. A MAGYARORSZÁGI BIZTOSÍTÓINTÉZETEK 1927.

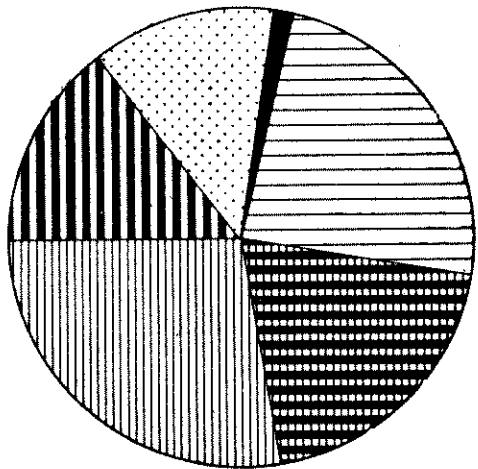
Les établissements d'assurance de Hongrie en 1927.

Hazai biztosítók
Etablissements d'assurance de Hongrie
70.000.000 P.

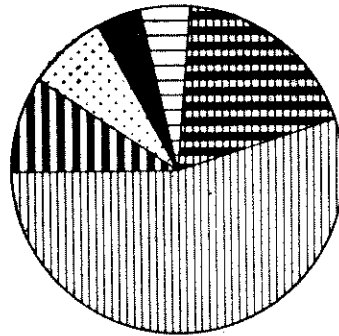
1. MÉRLEGSZÁMLA.

Bilan.

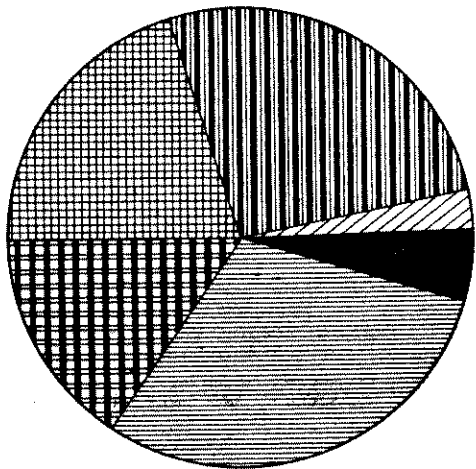
a.) *vagyon-actif.*

Külföldi biztosítók
Etablissements d'assurance étrangers
35.000.000 P.

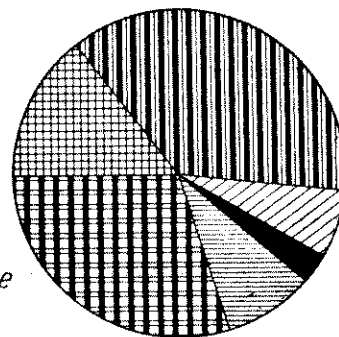
70.000.000 P.

b.) *teher-passif.*

35.000.000 P.

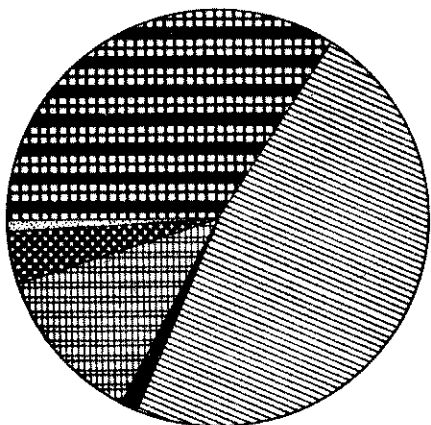

2. EREDMÉNYSZÁMLA

Compte des résultats.

a.) *bevétel - recettes.*

57.000.000 P.

Az előző évről áthozott tételek a viszontbiztosított rész nélkül
Díjbevételek a törlések levonásával

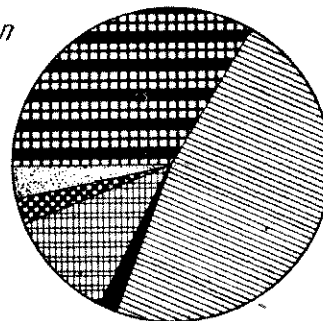
Ingatlanok	
Körvényilletékek	
Egyéb tételek	
Veszteség	

Postes reportés de l'année précéd^{nte} non compr la partie réassurée

Recettes de primes, déduction faite des annulations

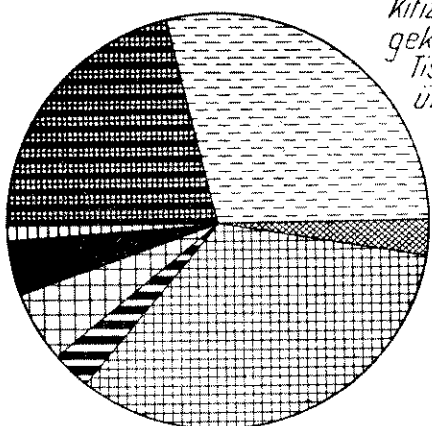
Immeubles	
Droits sur les polices	
Autres postes	
Pertes	

32.000.000 P.

b.) *kiadás - dépenses.*

57.000.000 P.

Kifizetett biztosítási és kárösszegek
Tisztviselői illetmények és egyéb üzletviteli költségek

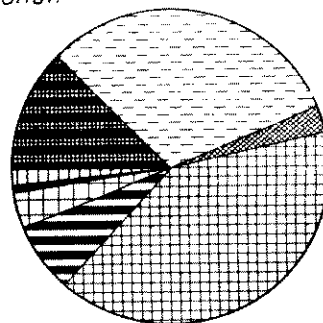
Adók és illetékek	
Díjtartalékok	
Díjtávitelek	
Függő károk tartaléka	
Egyéb tételek	
Nyereség	

Assurances et dommages payés

Traitements des employés et autres dépenses de gestion

Impôts et droits	
Réserves de primes	
Reports de primes	
Réserve des dommages en suspens	
Autres postes	
Bénéfices	

32.000.000 P.

3. Az életbiztosítás 1927-ben.

L'assurance sur la vie en 1927.

a) Tőkebiztosítás — Assurance de capitaux.

A biztosítótársaságok és az üzletnevek részletezése <i>Compagnies d'assurance et opérations</i>	A biztosítások álladéka az üzleti év végén <i>Effectif des assurances à la fin de l'exercice</i>										
	a magyar <i>assurances contractées par des ressortissants (habitants) de Hongrie</i>					a külföldi <i>assurances contr. par des ressortissants (hab.) étrangers</i>		a magy. és külföldi- <i>assurances contr. par des ressortissants (h.) hongr. et étr.</i>			
	honosok (lakosok) által kötött biztosítások										
	a kötvények szám szerint <i>nombre des polices</i>	pour un capital de				az összes <i>ou total</i>	a kötvények szám szerint <i>nombre des polices</i>	a biztosított tőke összege ezer pengőben — <i>montant des capitaux assurés en milliers de p.</i>	a kötvények szám szerint <i>nombre des polices</i>	a biztosított tőke összege — <i>montant des capitaux assurés</i>	Díjbevétel — <i>Recettes de primes</i>
		az 1000 p-n aluli <i>moins de 1000 p.</i>	az 1000—10.000 pengő - <i>1000 à 10.000 p.</i>	a 10.000 pengőn felüli — <i>plus de 10.000 p.</i>	tőkeösszegekről kötött						
Hazai biztosítótársaságok: <i>Compagnies d'assurance de Hongrie:</i>											
Közvetlen (direkt) üzlet — <i>Assurances directes</i>											
Halálesetre szóló és vegyes tőkebiztosítások — <i>Assurances de capitaux en cas de décès et mixtes</i>											
orvosi vizsgálatnál — <i>avec examen médical</i>	135.146	8.197	135.421	108.442	252.060	15.697	8.015	150.843	260.075	12.018	
orvosi vizsgálat nélkül — <i>sans examen médical</i>	109.675	7.697	10.629	634	18.960	657	567	110.332	19.527	913	
Együtt — <i>Total</i> ..	244.821	15.894	146.050	109.076	271.020	16.354	8.582	261.175	279.602	12.931	
Elérési tőkebiztosítások — <i>Assurances de capitaux en cas de vie</i>	5.928	56	556	352	964	4.366	455	10.294	1.419	89	
Egyéb tőkebiztosítások — <i>Autres assurances de capitaux</i>	3.057	—	4.313	—	4.313	—	—	3.057	4.313	32	
Összesen — <i>Total</i> ..	253.806	15.950	150.919	109.428	276.297	20.720	9.037	274.526	285.334	13.052	
Közvetett (indirekt) üzlet — <i>Assurances indirectes</i>											
	46.562	—	—	—	24.612	46.074	40.234	92.636	64.846	3.053	
Mindössze — <i>Total général</i> ..	300.368	—	—	—	300.909	66.794	49.271	367.162	350.180	16.105	
Viszontbiztosított rész — <i>Partie réassurée</i>											
Saját kockázatban maradt rész — <i>Partie restée à propre risque</i>	300.368	—	—	—	165.602	—	10.644	—	176.246	8.406	
	300.368	—	—	—	135.307	66.794	38.627	367.162	173.934	7.699	
Külföldi biztosítótársaságok: <i>Compagnies d'assur. étrangères:</i>											
Közvetlen (direkt) üzlet — <i>Assurances directes</i>											
Halálesetre szóló és vegyes tőkebiztosítások — <i>Assurances de capitaux en cas de décès et mixtes</i>											
orvosi vizsgálatnál — <i>avec examen médical</i>	93.433	2.407	126.977	126.943	256.327	—	—	93.433	256.327	11.862	
orvosi vizsgálat nélkül — <i>sans examen médical</i>	19.866	995	12.427	90	13.512	—	—	19.866	13.512	1.238	
Együtt — <i>Total</i>	113.299	3.402	139.404	127.033	269.839	—	—	113.299	269.839	13.100	
Elérési tőkebiztosítások — <i>Assurances de capitaux en cas de vie</i>	736	95	983	107	1.185	—	—	736	1.185	54	
Egyéb tőkebiztosítások — <i>Autres assurances de capitaux</i>	414	1)	—	—	1)	—	—	414	1)	—	
Összesen — <i>Total</i>	114.449	3.497	140.387	127.140	271.024	—	—	114.449	271.024	13.154	
Közvetett (indirekt) üzlet — <i>Assurances indirectes</i>											
	95.066	—	—	—	11.715	—	—	95.066	11.715	593	
Mindössze — <i>Total général</i> ..	209.515	—	—	—	282.739	—	—	209.515	282.739	13.747	
Viszontbiztosított rész — <i>Partie réassurée</i> ..											
Saját kockázatban maradt rész — <i>Partie restée à propre risque</i>	209.515	—	—	—	87.574	—	—	—	87.574	4.860	
	209.515	—	—	—	195.165	—	—	209.515	195.165	8.887	

1) Ötszáz pengőn alul. — *Au-dessous de 500 p.*

A biztosítótársaságok és az üzletnemek részletezése <i>Compagnies d'assurance et opérations</i>	A biztosítások álladéka az üzleti év végén <i>Effectif des assurances à la fin de l'exercice</i>									
	a magyar <i>assurances contractées par des ressortissants (habitants) de Hongrie</i>					a külföldi <i>assurances contr. par des ressortissants (hab.) étrangers</i>		a magy. és külföldi- <i>assurances contr. par des ressortissants (h.) hongr. et étr.</i>		
	honosok (lakosok) által kötött biztosítások									
	a kötvények szám szerint <i>nombre des polices</i>	pour un capital de				az ÖSSZES <i>au total</i>	a kötvények szám szerint <i>nombre des polices</i>	a biztosított tőke összege ezer pengőben — <i>montant des capitaux assurés en milliers de p.</i>	a kötvények szám szerint <i>nombre des polices</i>	a biztosított tőke összege — <i>montant des capitaux assurés</i>
az 1000 p-n aluli <i>moins de 1000 p.</i>		az 1000—10.000 pengő — <i>1000 à 10.000 p.</i>	a 10.000 pengőn felüli — <i>plus de 10.000 p.</i>	tőkeösszegekről kötött	ezer pengőben <i>en milliers de p.</i>					
Hazai és külföldi biztosítótársaságok: <i>Compagnies d'assurance intérieures et étrangères:</i>										
Közvetlen (direkt) üzlet — <i>Assurances directes</i> Halálesetre szóló és vegyes tőkebiztosítások — <i>Assurances de capitaux en cas de décès et mixtes</i>										
orvosi vizsgálatlalt — <i>avec examen médical</i>	228.579	10.604	262.398	235.385	508.387	15.697	8.015	244.276	516.402	23.880
orvosi vizsgálat nélkül — <i>sans examen médical</i>	129.541	8.692	23.056	724	32.472	657	567	130.198	33.039	2.151
Együtt — <i>Total</i>	358.120	19.296	285.454	236.109	540.859	16.354	8.582	374.474	549.441	26.031
Elérési tőkebiztosítások — <i>Assurances de capitaux en cas de vie</i>	6.664	151	1.539	459	2.149	4.366	455	11.030	2.604	143
Egyéb tőkebiztosítások — <i>Autres assurances de capitaux</i>	3 471	1)	4.313	—	4.313	—	—	3.471	4.313	32
Összesen — <i>Total</i> ..	368.255	19.447	291.306	236.568	547.321	20.720	9.037	388.975	556.358	26.206
Közvetett (indirekt) üzlet — <i>Assurances indirectes</i>	141.628	—	—	—	36 327	46.074	40.234	187.702	76.561	3.646
Mindössze — <i>Total général</i> ..	509.883	—	—	—	583.648	66.794	49.271	576.677	632.919	29.852
Viszontbiztosított rész — <i>Partie réassurée</i> ..	—	—	—	—	253.176	—	10.644	—	263.820	13.266
Saját kockázatban maradt rész — <i>Partie restée à propre risque</i>	509.883	—	—	—	330.472	66.794	38.627	576.677	369.099	16.586

1) Ötszáz pengőn alul. — *Au-dessous de 500 p.*

ről szóló biztosításokat tehát inkább a külföldi intézetek szerzik meg, ami kedvező jelenségnek éppen nem mondható.

A társaságok üzleti gesztiójának megítéléséhez segítenek azok az adatok, melyek a biztosítási állomány gyarapodását, a törléseknek az új produkcióhoz, az összállományhoz való viszonyát tüntetik fel. A statisztikai hivatal az 1927. évi adatgyűjtése során ezeket az adatokat is feldolgozta. Az adatok azt mutatják, hogy a tőkebiztosítási állomány gyarapodása az év folyamán 113.435 kötvény volt, kerek 356 millió pengő értékben (az összállománynak 101% -a), az idő előtt megszűnt, vagyis az abbahagyott biztosítások tőkeösszege 60.957

darab kötvény mellett 113 millió pengőt tett ki, vagyis az évi produkciónak kerek 32 %-át. Az elért és halál miatt, valamint egyéb változások folytán kifizetésre került biztosítások összege 39 millió pengő volt. Miután a két utóbbi tétel az összállomány 43 %-át tette, az évi tiszta gyarapodás 58% volt. A biztosítók elsőrangú érdeke, hogy a stornók száma minél lejjebb szoríttassék, mert tudvalevő, hogy a törlések túlnyomórésztben az elsőéves biztosításokból erednek, tehát azokból a kötvényekből, amelyeknek díjai a szerzési és kezelési költségek nagy részét még nem fedezték. Ezek a fennmaradó költségek természetesen a megmaradt új akvizíciók költség számlájára hárulnak

b) Járadékbiztosítás. — *Assurances de rentes.*

A biztosítótársaságok és az üzlet- nemek részletezése <i>Compagnies d'assurance et opérations</i>	A biztosítások álladéka az üzleti év végén <i>Effectif des assurances à la fin de l'exercice</i>									
	<i>Assurances de rentes contractées par des ressortissants (habitants)</i>									
	a magyar — hongrois					a külföldi <i>étrangers</i>		a magyar és kül- földi — hongrois <i>et étrangers</i>		
	honosok (lakosok) által kötött biztosításokra eső rész									
	a kötvények száma sze- rint — <i>nombre des po- lices</i>	<i>pour des rentes</i>				az összes au total	a kötvények száma sze- rint — <i>nombre des po- lices</i>	a biztosított járadék ösz- szege pengőkben — <i>rentes assurées en pengős</i>	a kötvények száma sze- rint — <i>nombre des po- lices</i>	a biztosított járadék ösz- szege pengőkben — <i>rentes assurées en pengős</i>
a 100 pen- gőn aluli <i>de moins de 100 p.</i>		a 100—1000 pengő <i>de 100 à 1000 pengős</i>	az 1000 pen- gőn felüli <i>de plus de 1000 p.</i>	járadékösszege pengőkben — <i>montant des rentes en pengős</i>						
Hazai biztosítótársaságok: <i>Compagnies d'assurance de Hongrie:</i>										
Közvetlen (direkt) üzlet — <i>Assurances directes</i>	838	32.034	23.567	33.224	88.825	70	2.339	908	91.164	12.427
Közvetett (indirekt) üzlet — „ <i>indirectes</i>	37	—	—	—	1.224	18	6.140	55	7.364	1.377
Összesen — <i>Total</i>	875	—	—	—	90.049	88	8.479	963	98.528	13.804
Viszontbiztosított rész — <i>Partie réassurée ..</i>	—	—	—	—	32.702	—	3.071	—	35.773	2.419
Saját kockázatban maradt — <i>Partie restée à propre risque</i>	875	—	—	—	57.347	88	5.408	963	62.755	11.385
Külföldi biztosító társaságok: <i>Compagnies d'assurance étrangères:</i>										
Közvetlen (direkt) üzlet — <i>Assurances directes</i>	213	51	18.471	69.315	87.837	—	—	213	87.837	9.970
Közvetett (indirekt) üzlet — „ <i>indirectes</i>	443	—	—	—	454	—	—	443	454	—
Összesen — <i>Total</i>	656	—	—	—	88.291	—	—	656	88.291	9.970
Viszontbiztosított rész — <i>Partie réassurée ..</i>	—	—	—	—	36.379	—	—	—	36.379	4.406
Saját kockázatban maradt — <i>Partie restée à propre risque</i>	656	—	—	—	51.912	—	—	656	51.912	5.564
Hazai és külföldi biztosítótársaságok: <i>Compagnies d'assurance intérieures et étrangères:</i>										
Közvetlen (direkt) üzlet — <i>Assurances directes</i>	1.051	32.085	42.038	102.539	176.662	70	2.339	1.121	179.001	22.397
Közvetett (indirekt) üzlet — „ <i>indirectes</i>	480	—	—	—	1.678	18	6.140	488	7.818	1.377
Összesen — <i>Total</i>	1.531	—	—	—	178.340	88	8.479	1.619	186.819	23.774
Viszontbiztosított rész — <i>Partie réassurée ..</i>	—	—	—	—	69.081	—	3.071	—	72.152	6.825
Saját kockázatban maradt — <i>Partie restée à propre risque</i>	1.531	—	—	—	109.259	88	5.408	1.619	114.667	16.949

és így a már most is elég magas szerzési költségeket duzzasztják meg. E tekintetben a helyzet a háború előttihez képest javulást mutat, mert pl. 1911-ben a tiszta gyarapodás 7%-os arányával szemben állt a stornó 8%-os aránya. A törlések apasztása minden esetre csak szolid üzletszerzési politika mellett biztosítható s ez irányban az 1927. évi X. t.-c. is bizonyára éreztetni fogja üdvös hatását.

Az életbiztosítás másik formáját a járulékbiztosítást hazánkban nem igen kultiválják s az e formában biztosított összegek igen szerényeknek mondhatók. Az 1927. évben azonban ebben az ágazatban is figyelemre méltó fejlődést látunk. A kötvények darabszáma és a biztosított tőke összege az év folyamán csaknem megháromszorozó-

dott s a direkt üzletben 1121 db kötvény volt az állomány az év végén 179.000 pengő biztosított összeggel. Ennél az ágazatnál is látható, az a nem éppen kedvező jelenség, hogy a nagyobb összegű járulékbiztosítások a külföldi biztosítóknál vannak lekötve (a hazai biztosítók 908 kötvény, 91.163 pengő biztosított összeg, külföldiek 213 drb kötvény 87.837 pengő értékű biztosított összeggel. A részletes adatokat a 3b) sz. táblázat mutatja.

Igen érdekesek azok az adatok, amelyek az életbiztosításokat a kötvényekben kikötött pénznemek szerint mutatják. Ezeket az adatokat a 4. sz. táblában közöljük. Látható, hogy e biztosított összegnek körülbelül 70%-a dollárban kötött, ami mellett a pengőre és aranykoronára szóló biztosítások képviselnek még jelentékenyebb ösz-

4. A közvetlen (direkt) üzletben kötött tőke- és járadékbiztosítások a viszontbiztosított résszel együtt a biztosítási kötvényekben kikötött pénznemek szerint 1927-ben.

Assurances directes de capitaux et de rentes en 1927, y compris la partie réassurée, suivant les monnaies indiquées dans les polices.

A biztosítási kötvényekben kikötött pénznemek részletezése <i>Monnaies indiquées dans les polices</i>	Assurances contractées aux compagnies d'assurance							
	Hazai — de Hongrie				Külföldi — étrangères		Hazai és külföldi intérieures et étrangères	
	biztosítótársaságoknak							
	par des ressortissants (habitants)							
	magyar — hongrois		külföldi — étrangers		magyar — hongrois		összes au total	
	honosokkal (lakosokkal)							
kötött biztosításnál a biztosított								
tőke capitaux	járadék rentes	tőke capitaux	járadék rentes	tőke capitaux	járadék rentes	tőke capitaux	járadék rentes	
összege a biztosítási kötvényekben kikötött pénznemekben assurés, suivant la monnaie indiquée dans les polices								
Magyar-papirkorona — <i>Couronne-papier hongroise</i>	50.764,535.160	40,461.812	268.000	—	13.968,334.968	68.555	64.733,138.128	40,530.367
Aranykorona — <i>Couronne-or hongroise</i>	21,186.642	1.000	323.000	—	15,265.094	—	36,774.736	1.000
Pengő	60,133.967	5.818	835	—	31,110.641	50.629	91,245.443	56.447
Osztrák korona — <i>Couronne autrich.</i>	416,570.955	—	2.790,357.173	276.980	591.464.286	—	3 798.392.414	276.980
Osztrák schilling — <i>Schilling autrich.</i>	40.100	—	1,154.955	10	19.880	—	1 214.935	10
Cseh korona — <i>Couronne tchèque</i>	289.643	5.000	10,871.314	—	79.500	—	11,240.457	5.000
Leu	409.430	—	9,736.661	—	170.974	—	10,317.065	—
Dinár	12.500	—	1,260.549	—	100.000	—	1,373.049	—
Német birodalmi aranymárka — <i>Mark-or du Reich allemand</i>	10.000	—	—	—	40.000	—	50.000	—
Olasz lira — <i>Lire italienne</i>	15.000	—	313.420	—	194.000	—	522.420	—
Svájci frank — <i>Franc suisse</i>	3,057.720	12.400	778.897	500	3,404.047	8.000	7 240.664	20.900
Svájci aranyfrank — <i>Franc-or suisse</i>	22.000	—	—	—	25.224	—	47.224	—
Francia frank — <i>Franc français</i>	42.910	—	333.376	—	20.000	—	396.286	—
Hollandi forint — <i>Florin hollandais</i>	133.927	—	3.500	—	82.958	—	220.385	—
Angol font — <i>Livre angl.</i>	90.990	—	13.709	—	93.060	—	197.759	—
Dollár	31,856.785	10.477	657.531	308	37.687.595	4.985	70,201.911	15.770
Német márka — <i>Mark allemand</i>	1,227.501	—	—	—	2	—	1,227.503	—
Fiumei korona — <i>Couronne de Fiume</i>	—	—	4.145	—	—	—	4.145	—
Jugoszláv korona — <i>Couronne yougo-slave</i>	—	—	3,748.336	750	—	—	3,748.336	750
Rómán korona — <i>Couronne roumaine</i>	—	—	1,158.217	—	20.000	—	1,178.217	—
Török font — <i>Livre turque</i>	—	—	8.456	—	—	—	8.456	—
Drachma	—	—	534	—	—	—	534	—
Lengyel márka — <i>Mark polonais</i>	545.002	—	—	—	1	—	545.003	—

szegeket. Az idegen valutára szóló biztosításokat a biztosított felek különösen abban az időben vették igénybe, amikor a kormányzat a fix valutára szóló biztosítás akadályait megszüntette, s a korona még stabilizálva nem volt. Az amerikai valutával szembeni előszeretettel 1927-ben is megmaradt, amit a dollárban kötött biztosításoknak az előző évhez képest mutatkozó jelentékeny emelkedése igazol. A magyar valutához való bizalom visszatérését pedig az a körülmény mutatja, hogy 1926-tal szemben pengőben kötött biztosítások összege közel háromszorosra emelkedett.

Általában megállapítható, hogy az életbiztosítási ágazat 1927-ben jelentékeny fejlődést ért el a stabilitás foka emelkedett, a stornók csökkentek, az inkasszó kedvezően alakult, mely körülmények előidézéséhez az ú. n. díjvédelmi törvény jótékony hatása

mellett a gazdasági viszonyok kedvező alakulása is nagyban hozzájárult.

A biztosítottak foglalkozását illetően — sajnos — pontos statisztikai adatokkal nem rendelkezünk; általánosan tudott dolog azonban, hogy az életbiztosítást igénybevevők túlnyomó része a városi lakosságból kerül ki, s bár a biztosítási eszme az évek folyamán kétségtelenül öröndetes módon terjedt hazánkban, a vidéki, főleg mezőgazdasági népességünk a biztosítási intézménnyel szemben még mindig nem viselkedik kellő megértéssel. A biztosító vállalatok jövőbeni tevékenységének egyik fontos iránya itt mindenestre adva van.

Balesetbiztosítás.

A balesetbiztosítás, mely a háborút közvetlen követő években csaknem teljesen el-sorvadt, csak 1925-től kezd újjáéledni. Et-

5. Egyéni balesetbiztosítás 1927-ben.

Les assurances-accidents en 1927.

A biztosítótársaságok és az üzletnemek részletezése a biztosítottak lakóhelye, illetőleg honossága <i>Compagnies d'assurance, genres d'affaires, domicile (nationalité) des assurés</i>	A kötvények szám szerint — <i>Nombre des polices</i>	Assurances				A számadási üzleti évet terhelő kártérítések <i>Dédommagements grevant l'exercice, aux assurances</i>								
		A halálesetre — <i>en cas de décès</i>	Az állandó rokkantság esetére — <i>invalidité perman.</i>	Az időleges rokkantság esetére (napi illetményekkel) — <i>invalidité temporaire (avec indemnités journalières)</i>	Az összes — <i>au total</i>	a halálesetre — <i>en cas de décès</i>			az állandó rokkantság — <i>en cas d'invalidité perman.</i>		az időleges rokkantság — <i>en cas d'invalidité tempor.</i>			összesen <i>au total</i>
						szóló egyéni balesetbiztosításoknál								
		biztosított összeg ezer pengőben <i>somme assurée, en milliers de pengős</i>				A károk szám szerint — <i>Nombre des dommages</i>	A kártérítés összege ezer P-ben ¹⁾ — <i>Dédommagements, en milliers de pengős¹⁾</i>	A károk szám szerint — <i>Nombre des dommages</i>	A kártérítés összege ezer P-ben ¹⁾ — <i>Dédommagements, en milliers de pengős¹⁾</i>	A károk szám szerint — <i>Nombre des dommages</i>	A kártérítés összege ezer P-ben ¹⁾ — <i>Dédommagements, en milliers de pengős¹⁾</i>	A károk szám szerint — <i>Nombre des dommages</i>	A kártérítés összege ezer P-ben ¹⁾ — <i>Dédommagements, en milliers de pengős¹⁾</i>	A károk szám szerint — <i>Nombre des dommages</i>
az üzleti év végén — <i>à la fin de l'exercice</i>														
Hazai biztosítótársaságok. <i>Compagnies d'assurance de Hongrie.</i>														
Közvetlen (direkt) üzlet. <i>Assurances directes.</i>														
Magyarország — <i>Hongrie</i>	725.270	1,327.317	1,353.998	523	2,681.838	6	2	35	189	567	70	608	281	
Külföld: Ausztria — <i>Etranger: Autriche</i>	205	3.069	9.992	1	13.062	46	18	13	31	18	2	77	51	
Összesen — <i>Total</i>	725.475	1,330.386	1,363.990	524	2,694.900	52	20	48	220	585	72	685	312	
Közvetett (indirekt) üzlet — <i>Assurances indirectes</i>														
	2.543	42.931	73.901	6	116.838	14	8	49	81	161	78	279 ²⁾	227	
Mindössze — <i>Total général</i>	728.018	1,373.317	1,437.891	530	2,811.738	66	28	97	301	746	150	964	539	
Viszontbiztosított rész — <i>Partie réassurée</i>	—	811.789	848.849	324	1,660.962	—	9	—	124	—	64	—	212	
Saját kockázatban maradt rész — <i>Partie restée à propre risque</i>	728.018	561.528	589.042	206	1,150.776	66	19	97	177	746	86	964 ³⁾	327	
Külföldi biztosítótársaságok. <i>Compagnies d'assurance étrangères.</i>														
Közvetlen (direkt) üzlet. <i>Assurances directes.</i>														
Magyarország — <i>Hongrie</i>	16.756	58.512	81.409	43	139.964	5	10	8	31	120	11	133	52	
Viszontbiztosított rész — <i>Partie réassurée</i>	—	17.878	27.489	3	45.370	—	3	—	10	—	5	—	18	
Saját kockázatban maradt rész — <i>Partie restée à propre risque</i>	16.756	40.634	53.920	40	94.594	5	7	8	21	120	6	133	34	
Hazai- és külföldi biztosítótársaságok. <i>Compagnies d'assurance intérieures et étrangères.</i>														
Közvetlen (direkt) üzlet. <i>Assurances directes.</i>														
Magyarország — <i>Hongrie</i>	742.026	1,385.829	1,435.407	566	2,821.802	11	12	43	220	687	81	741	313	
Külföld: Ausztria — <i>Etranger: Autriche</i>	205	3.069	9.992	1	13.062	46	18	13	31	18	2	77	51	
Összesen — <i>Total</i>	742.231	1,388.898	1,445.399	567	2,834.864	57	30	56	251	705	83	818	364	
Közvetett (indirekt) üzlet — <i>Assurances indirectes</i>														
	2.543	42.931	73.901	6	116.838	14	8	49	81	161	78	279 ²⁾	227	
Mindössze — <i>Total général</i>	744.774	1,431.829	1,519.300	573	2,951.702	71	38	105	332	866	161	1.097²⁾	591	
Viszontbiztosított rész — <i>Partie réassurée</i>	—	829.667	876.338	327	1,706.332	—	12	—	134	—	69	—	230	
Saját kockázatban maradt rész — <i>Partie restée à propre risque</i>	744.774	602.162	642.962	246	1,245.370	71	26	105	198	866	92	1.097 ³⁾	361	

¹⁾ A kárfelvételi költségekkel és az üzleti év végén volt kártartalékkal együtt, ellenben a megelőző évi kártartalék nélkül. — *Y compris les dépenses faites pour établir les dommages, ainsi que les réserves pour dommages à la fin de l'exercice; non compris les réserves pour dommages de l'année précédente; — 2. 6) Ebből — *Dont on ne peut pas détailler* — ²⁾ 55 kár — ³⁾ 60 ezer P. kártérítési összeg. — ⁴⁾ 15 ezer pengő kártérítési összeg; — ⁵⁾ 55 kár — ⁶⁾ 45 ezer pengő kártérítési összeg nem részletezhető. — ⁷⁾ 45.000 p. de dédommagem., — ⁸⁾ 55 kár. — ⁹⁾ 45 ezer pengő kártérítési összeg nem részletezhető. — ¹⁰⁾ 45.000 p. de dédommagem.*

től kezdve azonban fejlődés igen erősütemű és bizonyos, hogy az évek folyamán még további fellendülését fogjuk tapasztalni. Kevés ágazatnak van ugyanis olyan nagy fejlődési lehetősége, mint a balesetbiztosításnak. A technika fejlődésével a balesetveszélyek is egyre erősebben növekednek. Az ipar fokozott mechanizálódása, a motorikus erejű járművek gyors szaporodása a balesetveszélyt aránytalanul megnövelték, ami természetesen a balesetbiztosítási igények emelkedését vonta maga után. Biztosítóink is mindinkább több gondot fordítanak erre az üzletágra, mivel az elmúlt évek folyamán eléggé rentábilisnak is bizonyult. Mindezek a körülmények hozzájárultak ahhoz, hogy a balesetbiztosítás terén a békebeli teljesítményt megközelítettük, sőt, ha tekintetbe vesszük, hogy az ország megcsonkítása folytán a balesetbiztosítás szempontjából a legjobban kiaknázott ipari területeket veszítettük el, az 1913-as eredményt biztosítóink túl is haladták. Az egyéni balesetbiztosítások terén hazai vállalatainknak domináló szerepe van, míg a háború előtt a külföldieké volt a vezető szerep ebben az ágazatban. A csoportos balesetbiztosításoknál azonban már külföldi intézetek állnak elől. Az egyéni balesetbiztosításra vonatkozó főbb adatokat az 5. számú táblázatban mutatjuk be. Az egyéni balesetbiztosítás kötvényszámait illetően meg kell jegyeznünk, hogy abban az ú. n. utazási balesetbiztosítások is bentfoglaltatnak, melyek újabban erősen fellendültek, amit könnyű hozzáférhetőségük (felbélyegzés által való díjfizetés) segít elő. Az adatokból látható, hogy a hazai intézeteknek a közvetlen üzletben 2·7 milliárd pengő értékű egyéni balesetbiztosításuk volt, míg a külföldi intézeteknél csupán 140 millió pengő értékű biztosítás kötött. A kárarány úgy a hazai, mint a külföldi intézeteknél, főleg az egyéni ágazatban igen kedvezően alakult a tárgyalt év folyamán. A kártérítések túlnyomó része mindkét ágazatban az állandó rokkantság esetére szóló biztosításokra esett.

Tűzbiztosítás.

Ez a biztosítási ág az utóbbi évek folyamán eléggé egyenletes fejlődést mutat, erősebb ugrás csak 1923-ról 1924-re volt tapasztalható, amikor az értéken aluli biztosítás után a felértékelési akció megkezdődött. 1925-től kezdve már úgy a biztosított összegek, mint a díjbevételek bizonyos sta-

bilitást mutatnak. Aggasztó jelenség azonban a káraránynak az évek folyamán mutatkozó fokozatos emelkedése. 1923-ban 23·5, 1924-ben 22·6, 1925-ben 44·2, 1926-ban 58 és 1927-ben 63% volt a díjbevételhez viszonyított kárarány. A hazai intézetek az átlagnál rosszabb (68·4%), a külföldiek pedig jobb (55·7%) kárarányal zárták az 1927-es évet.

A tűzkárbiztosítás főbb adatait a 6. sz. táblában közöljük, a kár területi megoszlását pedig a II. számú kartogrammon szemléltetjük. Mindenekelőtt megállapítható, hogy a díjbevétel 42%-a külföldi intézetekhez folyik, s ha ebből levonásba hozzuk a hazai intézetek külföldről származó díjbevételeit, a külföldi intézetek részesedési aránya még mindig 30%-os marad. Ha a biztosított összeget a díjbevételhez hasonlítjuk, azt a meglepő tényt konstatálhatjuk, hogy a külföldi intézetek nagyobb biztosított összeg után, kisebb díjbevételt mutatnak ki, ami azt jelentené, hogy a hazaiaknál olcsóbban biztosítanak. A nagy különbség (hazai 1·8⁰/₀₀ külföldi 1·1⁰/₀₀) azonban tényleg nem áll fenn, hiszen tudvalévő, hogy a biztosításra kerülő nagy vagyontárgyakat a hazai és külföldi biztosítók együtt vállalják, s a kockázatban ugyanazon díjjal részesednek; viszont a bagatell üzlet az eltérést magában nem indokolhatja. Annak okát inkább abban kell látnunk, hogy a statisztikai kimutatások a biztosított összegeket illetően nem a kötvényekben megjelölt összegek pontos feldolgozása, hanem a díjbevételre támaszkodó bizonyos átlagkulcs segítségével végzett számítások eredményei alapján készülnek. A biztosított összegeknek a kötvények alapján leendő összeállítására viszont rendkívül nagy statisztikai munkát igényelne az intézetektől — miután a biztosított összegek számadási tételt nem képeznek — és így egyelőre kevés a remény, hogy biztosítási statisztikánk e hézagát eliminálni tudjuk.

Ami a kárarányok területi megoszlását illeti, azt mondhatjuk, hogy azok bizonyos szabályosságot mutatnak, s vannak törvényhatóságok (Szabolcs, Ung, Pest, Zemplén, Sopron, Somogy, Nógrád és Hont), ahol a tűzveszélyesség állandóan nagy, még néhány vármegye évről-évre alacsony arányszámmal szerepel (Komárom, Esztergom, Bács-Bodrog, Csongrád, Heves, Baranya), meg kell azonban jegyeznünk, hogy ebben a körülményben az állandó tényezők mellett (épületek minősége, tűzrendészeti be-

6. A tűzkár elleni biztosítás 1927-ben.

L'assurance contre l'incendie en 1927.

A közvetlen (direkt) üzletben kötött biztosítások a viszontbiztosított résszel együtt.

Assurances directes, y compris la partie réassurée.

Ország, vármegye <i>Pays, comitats</i>	Hazai intézetek <i>Etablissements d'assur. de Hongrie</i>				Külföldi intézetek <i>Etablissements d'assur. étrangers</i>				Hazai Etabliss. d'assur. de Hongrie	Külföldi Etabliss. d'assur. étrangers	Összes — Total
	Biztosítási összeg az üzleti év végén <i>Assurances à la fin de l'exercice</i>	Díjbevétel <i>Recettes de primes</i>	A számadási üzleti évet terhelő károk <i>Sinistres grevant l'exercice</i>		Biztosítási összeg az üzleti év végén <i>Assurances à la fin de l'exercice</i>	Díjbevétel <i>Recettes de primes</i>	A számadási üzleti évet terhelő károk <i>Sinistres grevant l'exercice</i>				
			száma <i>nombre</i>	összege 1.000 P total <i>en 1.000 de pengős</i>			száma <i>nombre</i>	összege 1.000 P total <i>en 1.000 de pengős</i>			
	1.000 pengőben <i>en 1.000 de pengős</i>				1.000 pengőben <i>en 1.000 de pengős</i>						
Magyarország — Hongrie <i>Comitats</i>											
Abauj-Torna	52.377	179	180	155	97.207	115	102	40	86.6	34.8	66.3
Bács-Bodrog	92.124	221	129	131	167.560	125	69	22	59.3	17.6	44.2
Baranya	205.073	327	274	133	161.966	166	159	33	40.7	19.9	33.7
Békés	137.884	340	208	155	181.389	228	212	74	45.6	32.5	40.3
Bihar	55.748	173	97	87	72.892	104	37	11	50.3	10.6	35.4
Borsod, Gömör és Kishont	158.198	365	383	212	199.356	272	268	91	58.1	33.5	47.6
Csanád, Arad és Torontál	136.119	237	185	161	130.761	146	82	77	67.9	52.7	62.2
Csongrád	178.748	362	304	134	205.573	190	230	58	37.0	30.5	34.8
Fejér	142.283	348	222	194	178.109	211	120	68	55.8	32.2	46.9
Győr, Moson és Pozsony	154.112	387	205	151	274.291	353	240	101	39.0	28.6	34.1
Hajdu	131.081	262	149	131	195.623	185	121	36	50.0	19.5	37.4
Heves	87.934	222	219	99	188.079	215	275	82	44.6	38.1	41.4
Jász-Nagykun-Szolnok ..	204.327	423	230	260	206.511	244	190	83	61.5	34.0	51.4
Komárom és Esztergom ..	81.184	204	129	156	118.365	152	88	40	76.5	26.3	55.0
Nógrád és Hont	153.008	321	260	197	164.629	188	193	223	61.4	118.6	82.5
Pest-Pilis-Solt-Kiskun ..	1.977.211	2.451	3.256	2.136	2.749.820	2.349	3.972	1.320	87.2	56.2	72.0
Somogy	224.173	453	801	402	285.421	306	434	260	88.8	85.0	87.2
Sopron	164.281	371	368	378	199.532	230	173	428	101.9	186.1	134.1
Szabolcs és Ung	144.633	299	260	318	141.009	174	270	217	106.4	124.9	113.1
Szatmár és Bereg	45.164	145	50	91	36.420	55	62	29	62.8	52.7	60.0
Tolna	101.270	265	313	176	117.342	111	151	54	66.4	48.7	61.2
Vas	326.696	501	459	268	236.326	269	209	161	53.5	59.8	55.7
Veszprém	90.424	227	261	235	227.627	228	190	60	103.5	26.3	64.8
Zala	160.790	342	569	271	125.066	216	301	136	79.2	63.0	72.9
Zemplén	63.316	172	120	110	125.383	179	199	162	64.0	90.5	77.5
Összesen — Total	5.268.158	9.597	9.631	6.741	6.786.257	7.011	8.347	3.866	70.2	55.1	63.9
Külföld — Etranger											
Ausztria — Autriche ..	570.303	2.118	2.397	1.285	2.870	3	1	4	.	.	.
Cseh-Szlovákia — Tcheco- Slovaquie	1.080	4	—	—	8	—5	—	—	.	.	.
Románia — Roumanie ..	98	—	—	—	3.692	1	9	5	.	.	.
Szerb-Horvát-Szlovén ál- lam — Royaume des Serbes-Croates-Slovenes	1.387	4	—	—	168	—2	1	4	.	.	.
Németország — Allemagne	—	—	—	—	2.997	6	5	28	.	.	.
Összesen — Total	572.868	2.126	2.397	1.285	9.735	3	16	41	.	.	.
Mindössze Total général	5.841.026	11.723	12.028	8.026	6.795.992	7.014	8.363	3.907	68.5	55.7	63.7

rendezések fejlettsége) sokszor a biztosítottak rosszhiszeműsége is közrejátszik, figyelembe kell továbbá vennünk, hogy a fenti kartogrammon illusztrált tűzveszélyesség csak a biztosított esetekre nézve reprezentatív, s nem biztosított tűzkárok figyelembe-

vételével a veszélyesség területi megoszlása módosulást szenved.

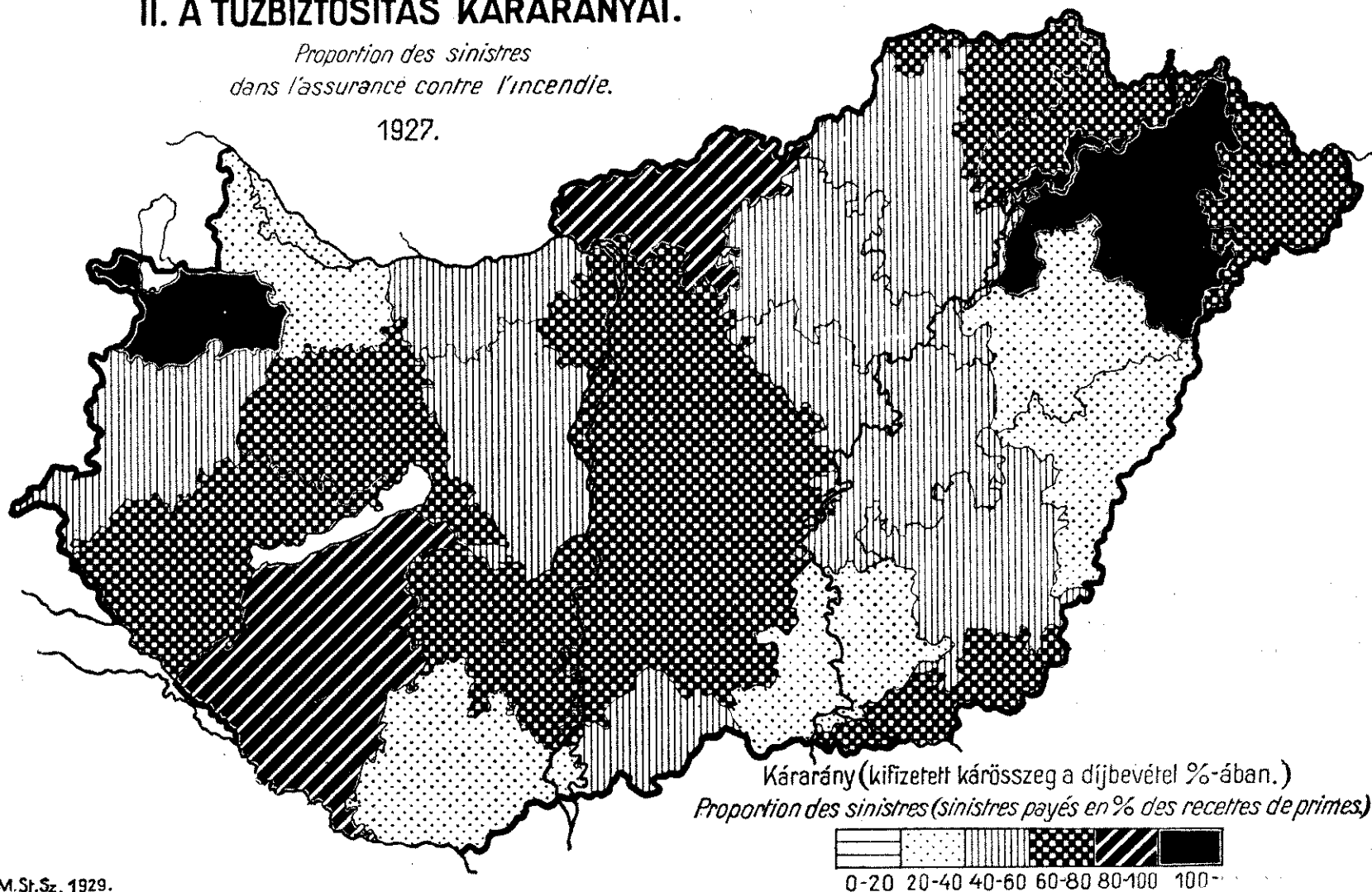
Jégbiztosítás.

Közgazdasági életünk igen súlyos adót fizet azokban a károkból, melyek a különféle elemi csapások révén évente csaknem

II. A TŰZBIZTOSÍTÁS KÁRARÁNYAI.

*Proportion des sinistres
dans l'assurance contre l'incendie.*

1927.

szabályszerűen érik. Az elemi csapások közül a jégverés az, amely ellen az ember a legkevésbé védekezhetik, s így káros hatásának elhárítására szinte kizárólagosan a biztosítás hivatott. A jégverés által a hazánkban teljesen elpusztított bevetett terület az utóbbi években a következő volt: 1924-ben 26.312 hektár, 1925-ben 19.951 hektár, 1926-ban 6.430 hektár, 1927-ben 10.320 hektár.

A jégbiztosítással gazdaközönségünk kezd mindinkább megbarátkozni, amit a kötött biztosításoknak évről-évre emelkedő száma és az egyre növekvő biztosított összegek igazolnak. A kétségtelen fejlődés ellenére is azonban azt kell mondanunk, hogy ma még ez a biztosítási ág nem örvend annak az elterjedtségnek, mint amelyet fontossága egy agrár államban megkívánna úgy, hogy a biztosítókra ezirányban még kiaknázatlan lehetőségek várnak. Biztosítva volt ugyanis az utóbbi években a termésérték következő százaléka: 1924-ben 7·4%, 1925-ben 9·0%, 1926-ban 11·4%, 1927-ben 12·5%. Látható tehát, hogy mezőgazdasági termésünknek még mindig igen kis hányada van jégkár ellen biztosítással fedezve.

Ha a biztosított összeget a kötvények számával elosztjuk, 6620 pengő átlagos biztosított összeget kapunk, ami azt mutatja, hogy a legkisebb gazdaságok még ma sem szívesen biztosítanak jégkár ellen. Nyilvánvaló ugyanis, hogy ezt a magas átlagot csak az uradalmi biztosítások nagy összegei teszik lehetővé.

A jégkárbiztosítás főbb adatait a 7. sz. táblázatban közöljük. A tárgyalt esztendőben 37.742 drb kötvény volt az állomány, 7%-kal több, mint az előző évben, a biztosított összeg pedig 250 millió pengőt tett, vagyis 23%-kal haladta meg az előző évit. A díjbevétel összege 5·3 millió pengő volt, ami 2·08‰ átlagdíjnak felel meg. A bejelentett károk száma 9564 volt, amelyekre 4·5 millió pengő kártérítés fizettetett ki. A táblázatból láthatóan a hazai társaságok szerepe ebben a biztosítási ágban is domináló. A kárarány a tárgyalt esztendőben még mindig elég kedvezőtlennek mondható. Különösen feltűnő a külföldi intézetek rossz káraránya (98·3%), míg a hazaiaké jóval kedvezőbben alakult (80·0%).

A kárarány az utóbbi esztendőben a következő volt: 1924-ben 109%, 1925-ben 105·5%, 1926-ban 44·4%, 1927-ben 85·5%.

7. A jégkár elleni biztosítás 1927-ben.

L'assurance contre la grêle en 1927.

A közvetlen (direkt) üzletben kötött biztosítások a viszontbiztosított résszel együtt.

Assurances directes, y compris la partie réassurée.

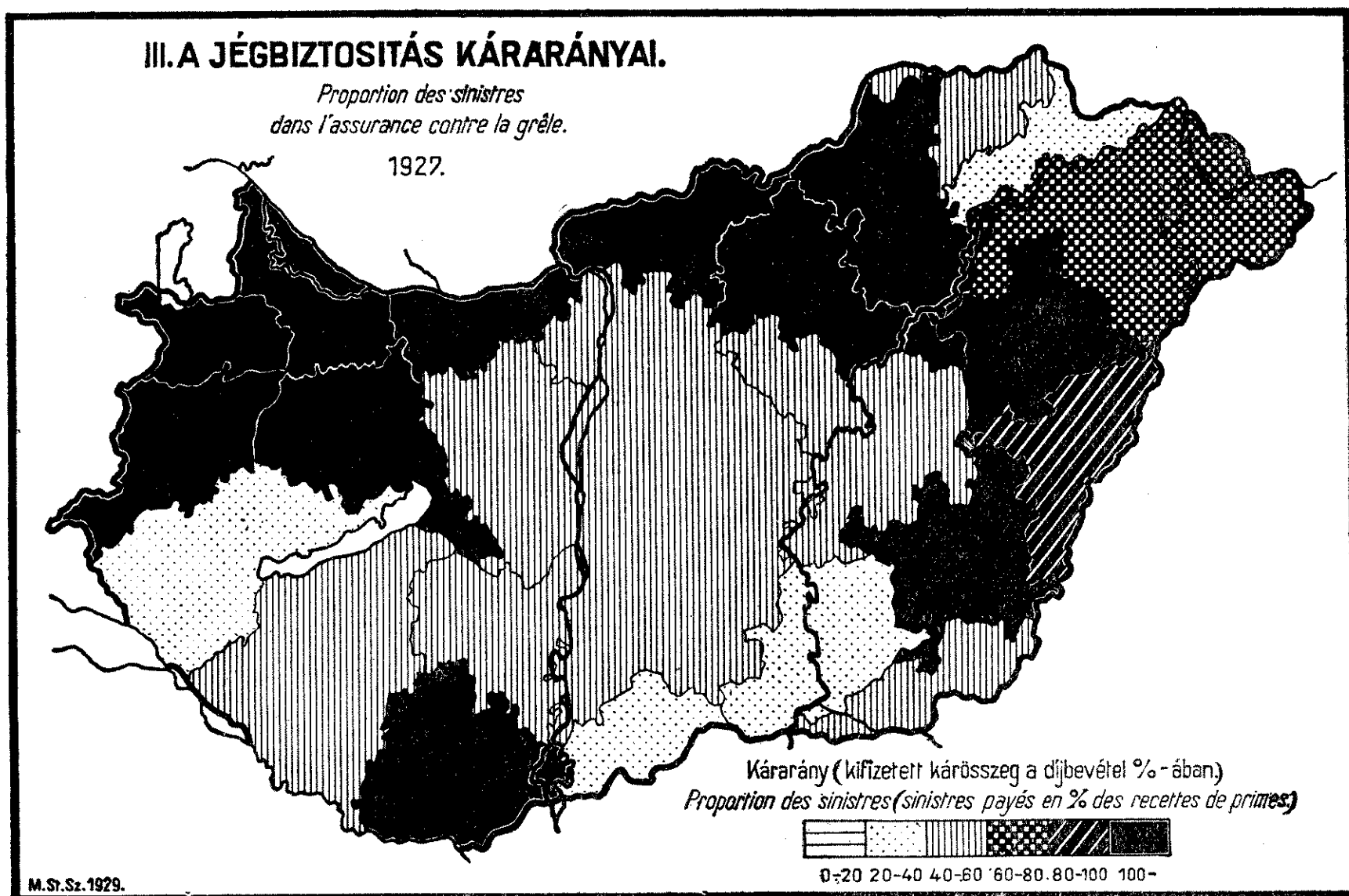
Ország, vármegye <i>Pays, comitat</i>	Hazai intézetek <i>Etablissements d'assur. de Hongrie</i>				Külföldi intézetek <i>Etablissements d'assur. étrangers</i>				Hazai Etabliss. de Hongrie	Külföldi Etabliss. étrangers	Összes — Total
	Biztosítási összeg az üzleti év végén <i>Assurances à la fin de l'exercice</i>	Díjbevétel <i>Recettes de primes</i>	A számadási üz- leti évet terhelő károk <i>Dommages grevant l'exercice</i>		Biztosítási összeg az üzleti év végén <i>Assurances à la fin de l'exercice</i>	Díjbevétel <i>Recettes de primes</i>	A számadási üz- leti évet terhelő károk <i>Dommages grevant l'exercice</i>				
			száma <i>nombre</i>	összege 1.000 P total <i>en 1.000 de pengős</i>			száma <i>nombre</i>	összege 1.000 P total <i>en 1.000 de pengős</i>			
1.000 pengőben <i>en 1.000 de pengős</i>				1.000 pengőben <i>en 1.000 de pengős</i>							
Magyarország — Hongrie <i>Comitats</i>											
Abaúj-Torna	2.537	66	141	37	1.048	24	27	11	56.1	45.8	53.3
Bács-Bodrog	4.842	82	49	33	1.615	25	45	4	40.3	16.0	34.6
Baranya	8.712	206	926	270	2.709	58	152	118	131.0	203.4	147.0
Békés	5.358	81	223	110	1.703	28	66	26	135.8	92.9	124.8
Bihar	6.027	140	304	121	1.898	30	71	28	86.4	93.3	87.6
Borsod, Gömör és Kishont	6.340	154	307	214	1.683	38	120	59	139.0	155.3	142.2
Csanád, Arad és Torontál	3.961	78	137	38	1.759	38	186	23	48.7	60.5	52.6
Csongrád	6.393	131	379	31	1.590	31	18	2	23.7	6.5	20.4
Fejér	15.305	235	165	132	6.943	103	76	53	56.2	51.5	54.7
Győr, Moson és Pozsony	5.237	72	196	148	1.717	23	33	155	205.3	673.9	319.0
Hajdu	7.324	133	316	142	2.374	38	89	66	106.8	173.7	121.7
Heves	3.519	70	80	127	3.810	79	54	50	181.4	63.3	118.8
Jász-Nagykun-Szolnok ..	17.316	302	550	163	4.769	66	57	32	54.0	48.5	53.0
Komárom és Esztergom ..	2.420	41	100	106	1.467	24	58	59	258.5	245.8	253.8
Nógrád és Hont	5.103	108	425	207	3.129	57	243	191	191.7	335.0	241.2
Pest-Pilis-Solt-Kiskun ..	13.780	260	257	119	6.153	138	53	49	45.8	35.5	42.2
Somogy	14.431	378	370	193	5.601	144	111	87	51.1	60.4	53.6
Sopron	6.469	100	352	88	1.552	22	17	48	88.0	218.2	111.5
Szabolcs és Ung	5.183	214	362	154	5.011	203	348	152	72.0	74.9	73.4
Szatmár és Bereg	1.765	55	165	29	2.373	76	134	72	52.7	94.7	77.0
Tolna	8.324	198	210	85	4.770	88	66	38	42.9	43.2	43.0
Vas	7.484	150	394	170	4.434	85	156	99	113.3	116.5	114.5
Veszprém	6.946	130	417	164	2.763	50	141	49	126.2	98.0	118.3
Zala	7.413	172	247	40	2.159	48	40	16	23.3	33.3	25.5
Zemplén	3.704	115	63	17	1.643	38	68	40	14.8	105.3	37.2
Összesen — Total	175.893	3.671	7.135	2.938	74.173	1.554	2.429	1.527	80.0	98.3	85.5
Külföld — Etranger											
Ausztria — Autriche	3.261	70	1.029	127	—	—	—	—	—	—	—
Mindössze <i>Total général</i>	179.154	3.741	8.164	3.065	74.173	1.554	2.429	1.527	81.9	98.3	86.7

A jégbiztosítás, mint látható, az intézetekre még mindig igen nagy kockázatot jelent, ami ellen — mivel a kis terület a kockázat kiegyenlítését nem teszi lehetővé — csak helyes viszontbiztosítási politika nyújt védelmet. III. sz. grafikonunkon a jégkárveszély területi megoszlását külön is szemléltetjük. Bár a jégkárveszély területi megoszlása nagyobb szabályosságot nem mutat, az évek során mégis tapasztalható volt, hogy a jégkár szempontjából legelől az északi és keleti vármegyék állanak (Nógrád, Hont, Heves, Győr, Komárom, Borsod, Gömör), míg az ország középső és délnyugati részein

a jégkár általában kisebb méretű. Az 1927. évi adatok is megerősítik ezt a tapasztalati tény, jöllehet a tárgyalt évben a Dunántúl déli részeit is (Baranya, Vas, Veszprém) erősebben sújtotta ez az elemi csapás.

Egyéb biztosítási ágak.

Az élet- és a két legfontosabb elemi biztosításon kívüli egyéb biztosítási ágazatokat csak összefoglalva röviden fogjuk tárgyalni, egyfelől mivel jelentőségben jóval amazok mögött maradnak, másfelől, mert nagy részük jóval rövidebb multra

tekinthet vissza, s így fejlődésüket illető összehasonlításra sem rendelkezünk elegendő fejlődéstörténeti alappal. A 8. sz. táblázatunkban 7 kisebb biztosítási ágazat legfontosabb adatait mutatjuk be; ezek közül a *szállítmány*-, a *betörés* elleni- és az *értékküldemény*-biztosítás mutatja a legnagyobb elterjedtséget. A *szállítmány*-*biztosítás* fejlődése elé a trianoni szerződés igen nagy akadályokat állított (tengeri kikötőink elvesztése, a Duna szakaszokra osztása, a szállítási eszközök egy részének elvesztése stb.). Azonban az élénkülő forgalom már itt is bizonyos fokú fejlődést indított meg. A *szavatossági* biztosításban a háború aránylag nem okozott nagyobb visszaesést s különösen az üzemi (főleg iparüzemi) szavatossági biztosításoknál tapasztalható fejlődés, míg az ú. n. *civilszavatossági* üzlet nehezebben tud lábrakapni. Az *állatbiztosítás* — sajnos — koránt sem mutatja azt a fejlettségi fokot, melyet fontossága indokoltta tenne. Hazánkban, mint a legtöbb külföldi államban, a háború előtt állatbiztosítással főleg kölcsönösségen alapuló szervezetek foglalkoztak. A háború után ezt az ágazatot több részvénytársas-

sági biztosító is tevékenységi körébe vonta. Az a körülmény azonban, hogy a kockázati valószínűség számtani eredménye — a biztosítottaknak a kár keletkezésére gyakorolható nagyobb ingerenciája folytán — nem teljesen megbízható s így a kockázat díja is aránylag magas, amit az amúgy is sok bajjal küzdő gazdaközönség nem szívesen vállal, e biztosítási ágazat erőteljesebb fellendülését megnehezíti. Az *autóbiztosítás* egyike a legújabb üzletágaknak, mely a motorikus járművek elterjedésével karöltve nyer mindegyre növekvő jelentőséget. Az évek folyamán az *autóbiztosítás* többféle fajtája fejlődött ki (baleset, tűz, cascó) újabban azonban e szétágazó biztosítások helyét mindinkább az ú. n. *autóvöll* (egyetemleges) biztosítás foglalja le, mely minden irányban fedezetet ad.

A kárárány a tárgyalt év folyamán valamennyi ágazatnál kielégítő módon alakult.

*

Ha biztosításügyünk helyzetét az 1927. év folyamán röviden jellemezni akarjuk, azt mondhatjuk, hogy a nagy megrázkód-

8. Különböző biztosítási ágakban kötött közvetlen biztosítások 1927-ben.

Assurances directes contractées en différentes branches d'assurance, en 1927.

Biztosítási ág <i>Branches d'assurance</i>	<i>E t a b l i s s e m e n t s d' a s s u r a n c e</i>								
	Hazai biztosítók <i>de Hongrie</i>			Külföldi biztosítók <i>étrangers</i>			Hazai és külföldi biztosítók <i>hongrois et étrangers</i>		
	A biztosított összeg <i>Sommes assu- rées</i>	Díjbevétel Recettes de <i>primes</i>	A kártérítés összege <i>Dédommage- ments</i>	A biztosított összeg <i>Sommes assu- rées</i>	Díjbevétel Recettes de <i>primes</i>	A kártérítés összege <i>Dédommage- ments</i>	A biztosított összeg <i>Sommes assu- rées</i>	Díjbevétel Recettes de <i>primes</i>	A kártérítés összege <i>Dédommage- ments</i>
	1.000 pengőben — <i>en milliers de pengős</i>								
Szállítmánybiztosítás — <i>Assu- rance-transport</i>	481.297	1.100	669	208.735	319	128	690.032	1.419	797
Értékküldemény-biztosítás — <i>As- surance-envois de valeurs</i>	745.371	123	1	98.645	44	2	844.016	167	3
Szavatossági biztosítás — <i>Assu- rance-responsabilité civile</i>	170.412	1.103	587	97.423	502	217	267.835	1.605	804
Betörés elleni biztosítás — <i>Assu- rance contre le cambriolage</i>	715.440	742	399	1.031.140	491	249	1.746.580	1.233	648
Üvegbiztosítás — <i>Assurance- vitres</i>	10.437	243	161	9.261	188	116	19.698	431	277
Automobilbiztosítás — <i>Assurance- automobiles</i>	48.227	798	643	59.483	680	391	107.710	1.478	1.034
Állatbiztosítás — <i>Assurance-bétail</i>	5.656	211	127	504	21	11	6.160	232	138

tatások elmúltával immár a békés fejlődés stádiumába jutott. A biztosítás legégetőbb kérdései (állami felügyelet, díjvédelem) megoldást nyertek s a volt monarchia és utódállamai között a régi biztosításokra vonatkozó függő kérdések egy része is rendeződött. (Az utóbbi téren különösen a Biztosító Intézetek Országos Szövetsége fejtett ki elismerésre méltó tevékenységet.) A háború utáni megváltozott viszonyok azonban új követelményeket is hoztak felszínre; az üzletvitel reorganizá-

ciója, a költségek csökkentése, a konkurrencia kinövésének megszüntetése azok a további feladatok, amelyek az egészséges fejlődés érdekében megoldásra várnak. Ha a biztosítási intézmény ezen belső kérdései kielégítő megoldáshoz jutnak, s ha a biztosítási eszme terjedésének az utóbbi évek során tapasztalható öröndetes üteme továbbra is megmarad, biztosításügyünk jövője elé megnyugvással tekinthetünk.

Hajdrik Sándor dr.

© KONZULI JELENTÉSEK ©

A Magyar Statisztikai Szemlében az egyes államokról megjelent utolsó konzuli jelentések:

Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap
Amerikai Egy. Áll.	1926	703	Cseh-Szlovákia...	1928	433	Kanada	1926	110	Románia	1928	626
Ausztria	1929	422	Esztország	1928	227	Mexikó	1928	787	Spanyolország	1928	793
Bajorország	1928	532	Finnország	1926	759	Nagy-Britannia	1928	1027	Svájc	1928	622
Brazília	1927	708	Franciaország	1926	709	Németbirodalom	1929	305	Sz. H. Sz. állam..	1928	524
Bulgária	1928	1105	Görögország	1927	982	Olaszország	1928	923	Törökország	1928	798
									Württemberg.....	1928	1113

Ausztria.

Autriche.

A bécsi m. kir. követség gazdasági jelentése az 1928. évről.

Pénzügy.

Hasonlóan, mint az 1928. évi államháztartási előirányzat, az 1929. évi is a beruházási kölcsön elnyerésére van beállítva. Ez a beállítás adja meg az egész előirányzatnak főjellegét. Ha azonban a kölcsön ismét nem létesülhetne, a beruházási terv fenntartása és annak fedezése a költségvetés keretén belül biztosított.

Az 1929. évi költségvetést az 1928. évvel összehasonlítva, a folyó kiadásoknak 7·3%-os, a folyó bevételeknek 7·1%-os, a beruházásoknak pedig 14·3%-os emelkedése észlelhető. A költségvetés egy 35 milliós többlettel zárul, ami azonban egy fél-millióval csekélyebb az 1928-ra kimutatott többletnél. 1929-ben a beruházásoknak egy tetemes része, — különösen a magas építkezésekre 15·9 millióval (1928-ban 8·9 millió) előirányzott összegek, — a folyó kiadásokba állítottak be. E miatt az általános közigazgatás beruházásai csekélyebb összegben szerepelnek az 1929. évi költségvetésben, mint az előző évben. A beruházásokra előirányzott összegekből 20·4 millió esik útéptésekre, 118·4 millió a szövetségi vasutakra (1928-ban 69·8 millió); ebből 25 millió a vasutak villamosítására és 89 millió egyéb beruházásokra, mint új kocsik beszerzésére és a felépítmény kicserélésére van előirányozva. A posta beruházásaira 65·8 millió (1928-ban 75·5 millió) van előirányozva, amely tétel ez évben az ezidén építendő távkábelvezeték kisebb hossza következtében csekélyebb. A felsorolt beruházási összegeken felül eső rész az egyedáruságnak, üzemeknek és vasutaknak engedélyezendő kamatozó előlegekül szolgálnak.

Az 1928. és 1929. években a költségvetés szerint az állami kiadások végösszegei a következőképen alakultak:

Kiadások főcsoportja	1928	1929
	millió sillingben	
Általános közigazgatás:		
folyó kiadások	1133·0	1235·7
beruházások	36·9	27·1
Állami jövedékek:		
folyó kiadások	202·2	205·6
beruházások	6·0	4·8
Állami üzemek:		
folyó kiadások	265·9	279·0
beruházások	78·5	68·2
Vasutak:		
folyó kiadások	22·3	22·3
beruházások	69·7	118·4
Összesen:		
folyó kiadások	1,623·4	1,742·6
beruházások	191·1	218·5

A bevételek alakulása a következő:

Bevételek főcsoportja	1928	1929
	millió sillingben	
Általános közigazgatás	986·2	1094·6
Állami jövedékek	409·9	424·2
Állami üzemek	262·8	282·9
Vasutak	—	—
Összesen:	1658·9	1801·7

Az általános közigazgatásnál elébb kimutatott bevételekből 1929-ben az egyenesadókra 29·5% (1928: 29·6%), vámokra 23·2% (23·0%) kiviteli illetékekre 0·2% (0·2%), fogyasztási adókra 9·0% (8·7%), illetékekre 32·0% (33·2%) és egyéb 6·1% (5·3%) esett.

Az általános közigazgatás folyó kiadásai 102·7 millióval, azaz 9%-kal magasabban vannak előirányozva, mint 1928-ban.

A költségvetésnek kiadási tételei között legnagyobbak a személyi és népjóléti kiadások, to-

vább az államadósságok után teljesítendő fizetések. A személyi kiadások 519·8 millióval (1928: 499·2 millióval) vannak előirányozva. A munkabérek, amelyek 1928-ban részben még a személyi kiadások alatt szerepeltek, ezúttal teljesen a dologi kiadások alá kerültek. A személyi kiadásokból 212·2 millió (1928: 207·6 millió), azaz 40·8% (1928: 41·6%) nyugdíjakra esik.

A kiadások között második helyen a népjóléti kiadások szerepelnek. Ezeknek dologi kiadásai 290·6 millió sillinget (1928: 263·0 millió) tesznek ki. Ebből 29·2 millió (1928: 23 millió) esik betegápolásra, 94·8 millió (1928: 88·3) munkanélküli segélyre, 22·8 millió (1928: 22·7) aggkori biztosításra, 4·7 millió (1928: 4·0) a mezőgazdasági munkások öreg-ségi biztosítására.

A kiadások között harmadik helyen a 189·6 millióval (1928: 164·3 millió) beállított államadósságok utáni fizetések szerepelnek. 1928 december 31-én az államadósságok összallománya 2.365·6 milliót tett ki, ami mindössze 178·1 millióval kevesebb az előző évinél.

Az *államadósságok* következőképp oszlanak meg: Népszövetségi kölcsön 978·8 millió (—29·4 millió törlesztések és kötvényvisszavásárlások következtében), egyéb valutáris kölcsönök 1.090·9 millió, korona- és sillingadósságok 158·3 millió (—6·5 millió a Nemzeti Banknak történt visszafizetés következtében), régi osztrák adósságok 137·6 millió (—3·1 millió Caisse-Commune útján történt törlesztések következtében).

Az *állami jövedékek* az előirányzat szerint tiszta 213·8 milliót (1928: 201·7) eredményeztek.

A *dohányjövedék* üzeme a lefolyt évben ismét kedvezően fejlődött. A gyártmányok minőségének javítása és a fokozott idegenforgalom előnyös hatással voltak a forgalomra. A lefolyt év 8 hónapjában az árudák bevétele 202 milliót tett ki, az előző év ugyanazon időszakára eső 189 millióval szemben — tehát 13 millióval emelkedett. A gazdasági helyzet javulása abban is kifejezésre jut, hogy különösen cigarettákban a közönség mindinkább a jobb minőségekre tér át.

A *sójjövedék* üzeme az előző évvel szemben nem mutat változást. A jódos ételsó az összes sófogyasztásnak 35%-át teszi ki.

Az *osztályosorsjáték* és *lottó* jövedelme a lefolyt évben ismét kedvező volt. A lottó jövedelme a gyűjtőhelyek csökkentése dacára kedvezőbb bevételeket mutat fel és az előirányzatnak megfelelően fejlődött.

A beruházási *kölcsön* elhalasztása következtében az önkormányzatok hitelszükséglete az 1928. évben nagyjából a belföldi piacra maradt utalva.

A fejenkinti *adózási teherre* vonatkozólag megállapítható, hogy az az utóbbi években aggasztó módon emelkedik és 1928-ban 431 sillingre rúgott. Az

1929. évi 3.000 millió sillinget kitevő *összbevételek*-nél (állam: 1.778, községek: 463, országok: 759 millió) a fejenkinti kvótaátlag már 461 silling. Az állami *összbevételek* 1926 óta közel 40%-kal emelkedtek. Kétségtelen azonban, hogy a gazdasági helyzet ebben az időben nem javult ugyanolyan arányban, vagyis ez a teljesítmény a közgazdaság terhére, tehát tulajdonképpen *tőkeveszteség* árán volt elérhető.

Az állami költségvetésnek egyensúlyban tartásán kívül az autonóm országok pénzügyi kezelése is nem csekély gondot okoz az állam pénzügyi kormányzatának. Az országok pénzügyi kezelésének bírálatára ezidőszerint csak 1928. évi költségvetéseik adatai állanak rendelkezésre. Ezek szerint Bécs, mint ország 443·4 millió bevételt és 479 millió kiadást mutat ki. A hiány tehát 35·6 millió. E hiánynak fedezésére szolgáló pénztári készletek bőven állnak rendelkezésre. Alsó-Ausztria 66·6 millió silling bevételével szemben 74 millió kiadás szerepel, a hiány tehát 7·4 millió. Felső-Ausztriánál 43·7 millió bevétellel, 46·6 millió kiadás áll szemben, vagyis a hiány 2·9 millió. Salzburgnál van 17·4 millió bevétel és 22·3 millió kiadás; a hiány 4·9 millió. Stájerország 66·9 millió bevétellel szemben, 72·3 millió kiadást mutat fel; a hiány tehát 5·4 millió. Karintiónál 20 millió bevétel, 24 millió kiadás; a hiány 4 millió. Tirolban 17·5 millió volt a bevétel, és 23·7 millió a kiadás; a hiány: 6·2 millió. Voralberg az egyedüli ország, amely 190.000 silling bevételi fölösleget mutat ki. Burgenland 11·1 millió bevételével, 12·5 millió kiadás áll szemben, úgyhogy a hiány 1·4 millió sillingre rúg.

A kilenc szövetségi ország hiánya tehát mintegy 58 millió sillinget tesz ki, mely összegből azonban Bécsnek, mint tartománynak kimutatott és tulajdonképpen fiktív 35·6 milliónyi hiánya levonásba hozandó. Az egyes országok ugyan mindannyian intézkedtek költségvetéseikben a hiányoknak valamely módon való fedezéséről, ezek az intézkedések azonban a bajon tényleg nem segítenek, ilyenformán pénzügyi gondjaik az állam pénzügyi kormányzatának gondjait is képezik.

Az országoknak az adókban való részesedése, amely az 1928. évi költségvetésben 236·4 millióval volt beállítva, az 1929. évi költségvetésben 265·8 millióval szerepel, tehát 29·4 millióval, azaz 12·5%-kal emelkedett. Ebből az összegből 77·8 millió esik a forgalmiadó-részesedésre és 67·8 millió a jövedelmi adóra. Az 1929. évre előirányzott részesedési összeg az összes adóbevételek bruttó összegének 23·5%-a (1928-ban 23%-a).

Hitelélet. A belső tőkepiacnak kifogástalan működéséről még mindig nem lehet szó. Az év első kilenc hónapjában új részvénytársaságok alapítása és tőkeemelések elérik a 101·6 millió sillinget (1927 ugyanazon időszakában 68·5 milliót) és a takarék-

betétek állandó emelkedést mutatnak. A pénzürték az év egész folyamán át állandó volt. A sillinget New-Yorkban átlag paritás felett jegyezték.

A Nemzeti Bank *bankjegy kibocsátásának* összege, amely 1927 december 31-én 1.005·3 millió silling volt, 1928 december 31-én már 1.067·4 milliót tett ki. Legmélyebb állása novemberben volt 862·9 millióval. Az összbankjegyforgalom fedezete 1928 folyamán 69·5% és 81·8% között váltakozott és az év december 31-én 72·8% volt. A váltótárca váltakozó irányzatot mutatott és az év utolsó negyedében 140 millió silling átlagot ért el (1928-ban 74 milliót). Az 1927. évben a váltótárca állománya szeptember végéről az év végéig 36 és 132 millió silling között 1928 ugyanazon időszakában pedig 94 és 208 millió között ingadozott.

A bank *aranykészlete* az Angol Banknál eszközölt aranyvételek következtében az év utolsó negyedében 134·5 millióról, 168·8 millióra, tehát 34·3 millió sillinggel, 25·5%-kal emelkedett.

Az állam *kölcsőtartozása*, amely 1927. december 31-én 173·2 milliót képviselt, az év végére 116·2 millióra csökkent.

A váltóleszámitolási *kamatláb* 1927 december 31-én 6·5% volt, 1928 január 28-án 6%-ra szállították le, július 18-án ismét 6·5%-ra emelkedett és az év végéig változatlanul maradt.

Az osztrák pénzüzetek most már a közelmult válságon teljesen túl vannak. A félévi mérlegek a hitelüzletnek növekvését mutatják. A nagybankoknak a külföldi tőkével való összeköttetése megerősödött, ami jelentékeny új alapításokon jut kifejezésre.

A bécsi piacnak korábbi években mutatkozó súlyos válsága 1928-ban úgy látszik végleg megszűnt. A postatakarékpénztárt, amelynek 1927. évi mérlege még 41·2 millió hiánnyal záródott, 1928-ban szanálták. Néhány nagyobb iparvállalatnak az év folyamán beállott pénzügyi nehézségeit a részvényeknek tőkeerősebb vállalatok által történt átvétele, vagy a részvényeknek lebélyegzése által rendezték. 52 részvénytársaság a célból, hogy az arany-

mérleg — törvény által igényelt 100.000 sillingnyi alaptőkét kimutathassa, részvénytőkét az év folyamán felemelte, 65 részvénytársaság pedig, amely a követelményeknek nem tudott megfelelni, feloszlott. E folyamat befejezte után Ausztrában kb. ezer részvénytársaság fog megmaradni.

Az *értékpapírtőzsde* az év folyamán meglehetősen üzletlen volt, s ezt sem az értékpapírforgalmi adónak júniusban, sem pedig a bizományos illetékeknek szeptemberben történt leszállítása nem tudta kedvezően befolyásolni. A forgalom átlag sokkal alacsonyabb volt, mint az előző évben és októberben érte el mélypontját. A bécsi tőzsde a szomszéd, nevezetesen a budapesti és prágai tőzsdék erős versenyétől szenved. A részvények árfolyamszínvonalja az év első négy hónapjában egy 1926 december óta nem észlelt mértékben esett. Májusban az árfolyamok valamivel emelkedtek, utóbb pedig ismét a korábbi árfolyamokra estek vissza. Ez azt bizonyítja, hogy a közönségnek érdeklődése a bécsi tőzsde iránt állandóan elenyésző csekély.

A *takarékbetétek* örvendetes emelkedést mutatnak. Az év végével a bécsi nagybankoknál szereplő betétek 163·6 milliót, a közép- és kisbankok betétei 21·5 milliót, a takarékpénztáraké 523·2 milliót, az egyéb pénzüzeteké pedig 132·2 milliót, összesen tehát 840·5 milliót tettek ki. Ez összegekhez hozzászámítva a vidéki pénzüzeteknek 236·5 milliót kitevő betéteit, a betétek mindössze 1.077 millió sillingre rúgnak. A csekk- és pénztárjegybetétekkel együtt az összállomány 1.424·6 millióra rúg. (1927-ben 1.084·8 millió). A takarékbetétek kamatozása a kartellben álló bécsi intézeteknél a 6%-os bankkamatláb idejében 4 és 5% között, a 6·5%-os bankkamatláb idejében pedig 4·3 és 5·5% között váltakozott.

1928-ban a bírói *egyezségek* és *csődök* száma az előző évvel szemben tetemesen csökkent. 1927-ben 2.616 bírói egyezséget és 616 csődöt, 1928-ban pedig 2.080 bírói egyezséget és 583 csődöt számoltak.

Cseh-Szlovákia.

Tchéco-Slovaquie.

A prágai m. kir. követség gazdasági jelentése az 1928. évről.

Az 1927. évben beköszöntött ipari konjunktúra az egész 1928. év folyamán tartott és a textilipar kivételével majdnem minden iparágban érezhető volt. A konjunktúra itt szilárdabbnak bizonyult, mint a szomszédos ipari országokban, mert míg például Németországban az elmúlt évben már a visszaesés jelei mutatkoztak, addig Cseh-Szlovákiában még 1929 elején is kedvező volt a helyzet. A munkanélküliség Cseh-Szlovákiában az elmúlt év

folyamán továbbra csökkent, a tőzsdei árfolyamok javuló irányzatot mutattak, a kőszéntermelés és fogyasztás növekedett. A kőszéntermelés a háború előtti termelés 111%-át (1927-ben 106%), a barnaszéntermelés pedig a háború előtti termelés 94%-át (89%) érte el.

A fentmondottak azonban elsősorban a történelmi országokra vonatkoznak. A szlovenszkói gazdasági élet 1928-ban sem tudott fellendülni. A

szlovenszkói ipari termelés cseh-szlovák adatok szerint átlagban alig érte el a békebeli termelés 75%-át s egyes iparágak, mint többek között a textil-, kohó-, vas- és üvegipar ma is válságban vannak és veszteséggel dolgoznak. Az általánosan ismert természetes okokon kívül a szlovenszkói és ruszinszkói gazdasági élet pangásának magyarázata az ottani súlyos pénzhiányban rejlik. A köztársaságnak a történelmi országokban összpontosított pénzforrásai Szlovenszkó és Ruszinszkó gazdaságától elzárkóznak

A külkereskedelmi forgalomban az elmúlt évben a kiviteli többlet 2 milliárd harminchárommillió cseh koronát tett ki. A mezőgazdaság helyzete az ipar és a kereskedelem helyzetéhez viszonyítva, nem volt kedvező. A termés eredménye mennyiségileg magasabb volt ugyan, mint 1927-ben, de a termés értéke 9.600 millió cseh koronáról 1928-ban 8.611 millió cseh koronára esett vissza. Az alacsony termésárak a változatlanul magas adók és az állattenyésztés csekély jövedelmezősége a mezőgazdaság állandó és jogosult panaszát képezik.

Kereskedelempolitikai téren a kormány kevés eredményt tudott elérni. Kanadával, Törökországgal és Perzsiával új kereskedelmi szerződést kötött. Lengyelországgal és Franciaországgal a régi kereskedelmi szerződés alapján pótl., illetve kiegészítő szerződést létesített, a Sz. H. Sz. állammal pedig, amelyre a cseh ipar, mint felvevő piacra nagyon számít, csak keretszerződést sikerült létesíteni.

Szociálpolitikai téren a társadalombiztosítási törvény revíziója és a magántisztviselők biztosításáról szóló törvény volt napirenden. Mindkettő törvényerőre emelkedett. A hazai munkapiac védelméről szóló törvény 1928 március havában került kihirdetésre. A külföldi munkások munkavállalásának e megszorítása a munkaadók körében heves

ellenkezést váltott ki. Márciusban új építkezési törvényt hirdettek ki, júliusban pedig a lakástörvényt módosították.

1928 január elején jött létre az új cseh-szlovák váltótörvény.

A magyar—cseh-szlovák gazdasági forgalomban a magyar behozatal Cseh-Szlovákiába az 1927. évi 962 millió cseh koronáról, 1928-ban 849 millió cseh koronára esett vissza, a cseh-szlovák kivitel Magyarországra pedig 1.622 millió cseh koronáról 1.468 millió cseh koronára. Magyarország passzívuma mintegy 40 millió cseh koronával csökkent és az 1928. évben 619 millió cseh koronát tett ki. Jelentékeny visszaesést mutat a Magyarországról való behozatalban az állatbehozatal, ami a cseh-szlovákiai takarmányhiánnyal magyarázható. A lisztbehozatal emelkedett, ezzel szemben visszaesett a gabonabehozatal.

Östermelés.

Mezőgazdaság. A köztársaság 14,035.600 hektár területéből termőföld 13,385.110 hektár, azaz 95·4%, terméketlen terület pedig 650.490 hektár 4·6%.

A termőföldmegoszlás az elmúlt évben a következő volt:

Szántó.. .. .	5,914.825 ha	(44·2%)
Kert	148.122 "	(1·1%)
Szőlő	16.940 "	(0·1%)
Legelő	1,194.430 "	(8·9%)
Rét.. .. .	1,381.045 "	(10·3%)
Erdő	4,652.257 "	(34·8%)
Nádas stb... ..	77.491 "	(0·6%)
Összesen 13,385.110 ha		(100·0%)

Az 1928. évi *terméseredmények* az 1927. éviékhöz viszonyítva a főbb terményeknél a következők:

Termény	1 9 2 7			1 9 2 8		
	Terület ha-ban	Átlag termés q-ában	Össztermés	Terület ha-ban	Átlag termés q-ában	Össztermés
Búza	639.018	17·2	10,991.028	651.000	17·3	11,277.000
Rozs	814.415	15·4	12,521.951	829.000	16·1	13,381.000
Árpa	710.198	18·1	12,848.531	725.000	17·9	12,977.000
Zab	853.014	17·1	14,576.373	858.000	15·3	13,122.000
Tengeri	158.240	18·9	2,985.776	159.000	12·8	2,029.000
Burgonya	650.300	140·1	91,092.628	674.000	101·9	68,712.000
Cukorrépa	293.940	276·4	81,238.069	270.000	208·6	56.312.000

Az 1928. évi adatok csupán ideiglenesek, a végleges terméseredmény valamivel magasabb lesz. Ha a cukorrépat és a burgonyát nem vesszük tekintetbe, az 1928-as termés mennyiségileg kedvezőnek mondható, de értéke az alacsonyabb terményárak folytán

az 1927. évi termésnél majdnem egy milliárd cseh koronával alacsonyabb volt.

Földreform. A köztársaság mezőgazdasági területéből 1,229.788 ha a földreformnak volt alávetve, E területből 1927 december 31-ig 734.683 hektár

új igénylők kezébe ment át, 303.197 hektár pedig mint szabad birtok, vagyis további lefoglalástól mentes birtok az eddigi birtokosok tulajdonába került vissza. A földhivatal 1928 január 1-én még 191.908 ha mezőgazdasági terület felett rendelkezett. A nem mezőgazdasági területekből (erdők, tavak) a földreform céljaira 2,733.376 ha-t zároltak, ebből új birtokosok kezébe került 415.342 ha, 385.201 ha pedig mint a zárolás alól mentesített szabadbirtok, a régi tulajdonosok kezébe került vissza. 1928 január 1-én a földhivatal még 1,932.833 ha nem mezőgazdasági terület felett rendelkezett.

A *mezőgazdaság* helyzete egyáltalában nem volt kedvező. Az 1926-ban életbeléptetett agrárvámok a mezőgazdaság helyzetén alig lendítettek. Legkedvezőtlenebb volt az állattenyésztés, különösen a sertésenyésztés helyzete, amelyet az évről-évre növekvő és igen jelentékeny lengyel sertésbehozatal érzékenyen sújtott. Valamivel kedvezőbb helyzetben van a marhatenyésztés és a lótenyésztés; a juh-tenyésztés a békebeli állapothoz viszonyítva erős, mintegy 35%-os visszaesést mutat, ezzel szemben — mint a mezőgazdaság elszegényedésének jele — a kecskék száma a háború előtti állapothoz viszonyítva 75%-kal megnövekedett.

Bányászat. 1928-ban Cseh-Szlovákia *feketeszéntermelése* 15,2 millió tonnára emelkedett az 1927. évi 14,7 millió tonnával szemben. Ezzel a feketeszéntermelés a háború előtti termelés 111%-át érte el. A *barnaszéntermelés* 1928-ban 20,7 millió tonna volt, az 1927. évi 20 millió tonnával szemben, azaz a békebeli termelés 94%-ára rúgott. 1927-hez viszonyítva 0,5 millió tonna fekete- és 0,7 millió tonna barnaszén a termelési többlet, ami 3,4%-os, illetve 3,5%-os emelkedést jelent.

Szlovákia barnaszéntermelése cseh adatok szerint a háború előtti termelés 424%-ára emelkedett. A brüxi szénbányák a háború előtti termelés 94%-át termelték, a falkenauai szénvidék pedig annak 106%-át érte el. A feketeszéntermelésben az egyes szénvidékek Kladno kivételével, — mely az októberi sztrájk következtében a háború előtti termelésnek az 1927. évi 95%-a helyett csak 89%-át produkálta, — mind többet termeltek, mint az előző évben, így Ostrau a békebeli termelés 112%-át az 1927. évi 105%-kal szemben és Pilzen 79%-át az 1927. évi 73%-kal szemben.

Kőszénkocszot 1928-ban 2,3 millió tonnát termeltek az 1927. évi 1,9 millió tonnával szemben, az emelkedéstehát 21%-ot tesz ki.

A *belföldi szénfogyasztás* 1928-ban 15,9 millió tonna feketeszénre és 17,7 millió tonna barnaszénre rúgott, az 1927. évi 14,6 millió tonna feketeszén és 17,1 millió tonna barnaszénnel szemben. A feketeszénfogyasztás tehát 8,9%-kal, a barnaszénfogyasztás pedig 3,5%-kal emelkedett.

A *belső fogyasztás* emelkedésével szemben a *szénkivitel*, — mely úgyszólván kizárólag Németországba, Magyarországra és Ausztriába irányul, — kevesbedett. Az átlagos havi szénkivitel 566 ezer vagonra csökkent az 1927. évi 578 ezer vagonnal szemben. A Németországba irányuló kivitel 313.000-ről 312.000 vagonra csökkent, a Magyarországra irányuló kivitel viszont 50.000 vagonról 57.000 vagonra emelkedett, végül az Ausztriába irányuló kivitel 182.000 vagonról 175.000 vagonra csökkent. Az Ausztriába irányuló kivitel nagyobb csökkenése az ottani villamosítás következménye volt.

Sótermelés. Cseh-Szlovákia a tótsóvári és eperjesi állami sópárolókban és a szlatinai állami sóbányákból termel só. 1928-ban kb. 100 ezer q asztali só és 397 ezer q kősót termeltek, míg 1927-ben kb. 83 ezer q asztali só és 363 ezer q kősót.

A *vasércbányászat és nyersvastermelés* helyzete az egész évben kedvező volt.

Nyersvas- és acéltermelés. A nyersvastermelés 1927-ben már elérte a háború előtti termelés mennyiségét és 1,3 millió tonnára rúgott, míg az 1928. év első 10 hónapjában a háború előtti termelésnek már 119%-át tette ki, mégis az ország 1928. év első 10 hónapjában 245.000 tonna nyers- és ócskavas-behozatalra szorult, a nagyméretű acélgyártás fedezése céljából.

Az *acéltermelés* 1927-ben 1,7 millió tonnát tett ki és így a háború előtti termelés 144%-át érte el, míg 1928 első 10 hónapjában 1,7 millió tonna volt az acéltermelés (166%). Az acéltermelés növekedését túlnyomólag a *belső fogyasztásnak*, különösen az építkezés folytán való nagyarányú emelkedése okozta, míg a kivitel kisebb javulást mutatott.

Ipar.

Cukoripar. Az 1927/28. évi cukorkampány az előző évi termeléshez viszonyítva, jelentékeny javulást mutat. A feldolgozott répa mennyisége 7,8 millió m-mázsát tett ki az 1926/27. évi kampányban feldolgozott 62,3 millió m-mázsával szemben, a feldolgozott répa mennyisége tehát 20,1%-kal növekedett. A cukortermelés 12,4 millió métermázsa nyerscukor értékének felelt meg, az előző évi 10,4 millió m-mázsával szemben; tehát 19,2%-kal emelkedett. A *belföldi fogyasztás* 3,9 millió m-mázsára rúgott, azaz 6,3%-kal volt magasabb, mint az előző évben, kivételre pedig 1927/28-ban 8,1 millió m-mázsa cukor került az 1926/27-ben kivitt 7,1 millió m-mázsával szemben; a kivitel emelkedése 14,1%. Az 1928 szeptember végén fennmaradt készlet 426 ezer m-mázsa.

A *cukorkivitel* az 1927/28-ban a következő országokba irányult:

káselbocsátások következtek be. A lenáruipar helyzete az egész évben válságos volt. A cseh lenipar nyersanyagszükséglete 287.000 orsójának foglalkoztatására körülbelül 345—350.000 q. Az ily mennyiségű nyersanyag beszerzése azonban nagy nehézségekbe ütközik, főleg az orosz termelés megsemmisülése következtében. Oroszország a háború előtt Európa lenszükségletének $\frac{2}{5}$ -ét szolgáltatta és ezt a többi államok megnövekedett lentermelése sem tudja pótolni.

A *gyapjúipar* helyzete a két előbbi iparággal szemben kedvező volt. Ezen iparág helyzete nagyrészt a kiviteli lehetőségektől függ, mert a belső fogyasztásra termeléséből csak 45% esik. Az 1928. évben a gyapjúfonalkivitel az 1927. évi 11.800 tonnáról kb. 11.100 tonnára esett vissza. Az 1928. év első nyolc hónapjában a gyapjúfonalak kivitele 654 vagonnal volt kevesebb, mint 1927 első nyolc hónapjában és ebből 515 vagon esik az utódállamokra (Magyarországra kb. 250 vagon). Ezzel szemben a gyapjúból előállított készárak kivitele sokkal kedvezőbb volt és átlagos havi 1.241 tonnára emelkedett, az előző év átlagos havi 1.216 tonnájával szemben. A gyapjúárak Magyarországra irányuló kivitele átlagos havi 15 millió cseh korona értéket képviselt, az előző évi 19 millióval szemben; a csökkenés tehát 21,1%-os; a Németországba irányuló kivitel 37 millióról 35-re csökkent, míg Ausztriába 1928-ban éppúgy, mint az előző évben havonta átlag 40 millió cseh korona értékű gyapjúárut exportáltak.

A gyapjúáruiipar egyes ágai közül a kamgarngyártásnál gyengülés volt érezhető, míg a kötött- és rövidáruipar foglalkoztatása kielégítő volt. A hűtorszövetgyártás helyzete is kedvező volt és nagyobb külföldi megrendelésekre tett szert. A gyári szőnyegek előállítása és kiviteli lehetőségei is kedvezőek voltak.

A *selyem-, műselyem-, konfekció- és kalapipar* foglalkoztatása az egész évben kedvező volt. Ezen iparágak leginkább a belső fogyasztás számára dolgoznak és a kivitel általában jelentéktelen. Mindazonáltal a konfekció- és kalapipar a külföldön is nagyobb megrendelésekre tudott szert tenni.

Az *üvegiparnak*, — mely termelésének 80%-ával a kivitelre van utalva, — foglalkoztatása 1928-ban a háború utáni évek közül a legjobb volt. Az átlagos havi üvegvitel értéke 106 millió cseh koronára emelkedett az előző évi 95 millió koronával szemben. Az üvegipar egyes ágai közül az öblösüveg-, asztalüveg- és üvegszerkivitel növekedett.

A különböző országok közül az üvegárak legnagyobb vásárlói: az Amerikai Egyesült Államok átlagos havi 17 millió cseh koronával (1927-ben 15 millió), Nagy-Britannia 18 millió cseh koronával (1927-ben 16 millió), Németország 11 millió cseh koronával (1927-ben 10 millió), Ausztria és Magyar-

ország havi 5—5 millió cseh koronával (1927 ugyan-csak 5 millió).

Az *üvegiparban*, — mely Cseh-Szlovákia egyik legjelentékenyebb iparága, és kb. 160.000 embert foglalkoztat, — a külföldi versenyképesség emelése céljából bizonyos központosító törekvések érvényesültek, így a tükörüvegipar, az ablak- és asztali üvegipar, valamint a palacküvegipar közös eladóhelyeket létesítettek és az öblösüvegipar koncentrációjáról is folytak tárgyalások.

A *gablonzzi gyárak* az egész évben igen jól dolgoztak. A kivitel különösen a tengerentúli államokba növekedett. A csiszolt-üvegipar és az ékszeripar kedvező helyzetben voltak.

A *porcellánipar* foglalkoztatása 1928-ban kedvező volt és az export ezen iparágnál 6%-kal növekedett, annak ellenére, hogy az angol védővámok teljes mértékben éreztették hatásukat és így Nagy-Britannia helyett más piacot kellett keresni. A kivitel növekedése mellett a belső fogyasztás is növekedett. A kedvező foglalkoztatással szemben a porcellániparnak sok gondot okozott az árak erős ingadozása. Az 1927-ben létrejött ármegegyezés az év folyamán megszűnt, úgyszintén a német porcellániparral létesített ármegegyezés is és ennek folytán az egyes vállalatok versenye teljes kíméletlenséggel érvényesült.

A *Söripar*. A sörfőzők foglalkoztatása az egész évben kedvező volt. Egyes sörfőzők, így a Pilzeni Polgári Sörfőzde majdnem elérte a háború előtti teljesítményt. A jó foglalkoztatás úgy a belföldi fogyasztás, mint a kivitel emelkedésének volt a következménye. A Polgári Sörfőzde 1928-tól kezdve kizárólag a 12%-os pilzeni sör előállításával foglalkozik, míg az egyéb sörfajták előállítását a többi pilzeni sörfőzőnek engedte át. A pilzeni sörfőzők 1928-ban 1,136,296 hektoliter sört termeltek, melyből kivitelre 229,709 hektoliter került a tavalyi 202,763 hektoliterrel szemben. Ebből 192,263 hektoliter a Pilzeni Polgári Sörfőzde-re esett. A sörkivitel majdnem kizárólag Németországba irányult.

A *szeszipar* helyzete 1928-ban éppúgy, mint az előző években, kedvezőtlen volt. A szeszipar úgyszólván teljesen a belső fogyasztásra van utalva, a kivitel egészen jelentéktelen. A belső fogyasztásra is a magas szeszfogyasztási adó kedvezőtlenül hat vissza.

Az 1928/29. évi össztermelés kontingense, — mint az előző évben — 600.000 hl-ben állapított meg, amely az egyes gyártási ágakra a következőképp oszlik meg: mezőgazdasági szeszfőzőkre esik 72%, az eladásra szánt élesztőgyártással kapcsolatos ipari szeszfőzőkre 5%, egyéb ipari szeszfőzőkre 23%. A magas szeszadók miatt különösen a Magyarországtól elcsatolt területeken igen nagy árnyokat öltött a titkos szeszgyártás. Újabban a pénzügyőrség a feljelentőknek magas jutalékot ad és

ennek folytán igen nagyszámú házi szeszfőzőt lepleztek le. A Felvidéken vannak falvak, hol egyetlen család sincs, amelyik még ne lett volna szeszadó-kihágás miatt megbüntette.

A fűrész- és faipar helyzete 1928-ban a nagyarányú építkezési tevékenység folytán fellendült belső fogyasztás következtében kedvező volt. A belső fogyasztás nagyarányú emelkedésével szemben a kivitel kisebb volt, amennyiben átlagos havi 227.000 tonnára esett vissza (1927-ben 266.000 tonna volt). Legnagyobb mértékben a Németországba irányuló faexport esett vissza, átlagos havi 109.000 tonnára, a tavalyi 139.000 tonnával szemben. Magyarországra havonta átlag 105.000 tonna fát exportáltak az 1927. évi 108.000 tonnával szemben, Nyugat-Európába pedig 13.000 tonnát, míg 1927-ben 19.000 tonnát.

A fűrészelt fa ára a háború utáni évek közül 1928-ban volt a legmagasabb. A faipari érdekeltség szerint azonban az még most sincs arányban a gömbfa rendkívül magas árával. A cseh-szlovákiai magas faárak következtében a kivitel a legtöbb viszonylatban nem volt versenyképes, sőt a nagy belső fogyasztás ellátására még nagyobb lengyel és osztrák fabehozatalra volt szükség. A gömbfa utáni kereslet az egész évben igen élénk volt.

Az erős építkezési tevékenység folytán a faiparnak az építőiparral összefüggő ágai kedvező foglalkoztatásnak örvendtek, így a parkettgyárak stb. A bútorgyárak foglalkoztatása is kedvező volt és ezek nagyobb külföldi megrendelésekhez is jutottak.

A cseh-szlovákiai papírgyárak 1928 folyamán jól voltak foglalkoztatva. A papíripar a múlt évben majdnem elérte a háború előtti teljesítőképességét. A kedvező gazdasági viszonyok folytán a belső fogyasztás erősen növekedett és ez lehetővé tette, hogy a papíripar a Nagy-Britanniába és az Amerikai Egyesült Államokba irányuló árbelileg kedvezőtlen kivitelt csökkentse. A kivitel így is valamivel nagyobb volt az előző évinél, amennyiben átlag havonta 38 millió cseh korona értékű papír-árut exportáltak (1927-ben 37 millió). A Nagy-Britanniába, Németországba és különösen az Amerikai Egyesült Államokba irányuló papírexport csökkent, az Ausztriába és Magyarországra irányuló export némileg emelkedett, míg az olaszországi több mint kétszeresére nőtt.

A bőriparban 1928 elején erősen érezhető volt a nyersbőrárak 1927. évi nagyarányú emelkedése, melynek folytán a készbőrárak is kb. 40—50%-kal emelkedtek. A bőripar foglalkoztatása az év folyamán kedvező volt. A bőrkivitel ugyan az 1927. évi átlagos havonkinti 394 tonnáról 379 tonnára esett vissza, viszont a bőrárak kivitele átlagos havi 60 tonnáról 69 tonnára emelkedett.

A cipőipar kedvező foglalkoztatásnak örvendett. Az átlagos havi cipőkivitel 769 tonnára növekedett az 1927. évi 587 tonnával szemben.

A cseh-szlovák malomipar, mely a köztársaság megalakulása utáni időben a lisztvámok eltörlése folytán a legváltóságosabb helyzetben volt, csak 1926 óta került némileg jobb helyzetbe, midőn vámintézkedések folytán a lisztbehozatal erősen csökkent, a búzabehozatal pedig emelkedett. A magyar-cseh-szlovák kereskedelmi szerződés 1927 augusztus 8-án való életbeléptetése után a lisztbehozatal a Magyarországnak adott engedmények folytán némileg újból emelkedett.

Míg az 1925 augusztus 1-től 1926 július 31-ig terjedő gazdasági évben 1·8 millió q búzát, 1·7 millió q rozst és 3·3 millió q lisztet és más őrleményt hoztak be, addig az 1926/27. évben 3·3 millió q búzát, 1·1 millió q rozst és csak 1·6 millió q lisztet és más őrleményt hoztak be. Az 1927/28. évben a búzabehozatal 3·2 millió q-ára csökkent, a rozsbéhozatal 1·8 millió q-ára emelkedett, végül a liszt- és egyéb őrlemények behozatala elérte a 2·0 millió q-át.

A cseh-szlovákiai malomipar foglalkoztatása jelenleg sem mondható kedvezőnek. Cseh-Szlovákia területén 10.221 malom van, ebből 3.119 a volt magyar területen. A malmok teljes termelési képessége a belső szükséglet kétszeresét tenné ki, de termelési képességüknek csak kb. 28—30%-ig vannak foglalkoztatva és Cseh-Szlovákia nem őstermelő lakosságának lisztszükségletét egyharmadrészben jelenleg is külföldi liszt fedezi.

A vas- és gépipar foglalkoztatása 1928-ban kedvező volt. Úgy a belső fogyasztás, mint a kivitel fokozódott. A kivitel javulását részben az Elbán való szállítás fellendülésének tulajdonítják. A mezőgazdasági gépek előállításával foglalkozó gyárak is jó foglalkoztatásnak örvendtek és sok külföldi megrendelést kaptak. Az automobilipar helyzete is kedvező volt, a külföldi államok közül leginkább Ausztriába, Lengyelországba, Magyarországra és a Sz. H. Sz. államba szállítottak gépkocsikat.

Kereskedelem és közlekedés.

Az 1928. évi külkereskedelmi forgalom 2.033·2 millió cseh-szlovák korona aktívummal zárult, a múlt évi 2.193·2 millió korona kiviteli többlettel szemben. A kiviteli többlet az elmúlt évben tehát dacára annak, hogy 1928-ban a köztársaság gazdasági helyzete kedvezőbb volt, mint az előbbi években, 7·5%-kal csekélyebb volt, ami igazolja, hogy a kereskedelmi mérleg aktívuma és a konjunktúra nem haladnak mindig párhuzamosan. A külkereskedelmi forgalomban 1.315·6 millió cseh-szlovák koronával fokozódott a készárú-kivitel, amely összesen 14.563·7 millióra rúgott. Az ipar kedvező helyzetére vall a

nyersanyagbehozatal megnövekedése, amelynek értéke az 1927. évi 8.497·1 millió koronáról, 1928-ban 9.141·9 millió koronára emelkedett.

Az 1927/28. évi külkereskedelmi forgalom árucsoportok szerint a következő képet mutatja:

Árucsoportok	1928		1927	
	Behozatal	Kivitel	Behozatal	Kivitel
	millió cseh-szlovák koronában			
Élőállatok	718·3	62·4	724·6	48·1
Élelmiszerek, italok	3.490·3	2.901·2	3.790·8	2.871·2
Nyersanyagok ..	9.141·9	3.663·5	8.497·1	3.947·2
Készárúk	5.818·5	14.563·7	4.903·1	13.249·1
Nemesfémek, érmek	27·0	38·4	14·1	12·3
Összesen ..	19.196·0	21.229·2	17.929·7	20.127·9

Cseh-Szlovákia külkereskedelmi forgalma Magyarországgal az utolsó két évben a következőképpen alakult:

É v	Kivitel Ma-	Behozatal Ma-	Kiviteli többlet
	gyarországba	gyarországból	
	1000 cseh-szlovák koronában		
1927 ..	1.621.910	962.430	659.480
1928 ..	1.468.276	848.985	619.291

A cseh-szlovákiai ideiglenes mennyiségi adatok szerint Magyarország bevitele Cseh-Szlovákiába, az áruk súlyát tekintve, az 1927. évhez viszonyítva nagyjából változatlan. Ezzel szemben csökkent a darabárú (főképp állatok) behozatala. Magyarország behozatalának értéke az előző évhez viszonyítva 11·8%-kal visszaesett.

Cseh-Szlovákiának Magyarországra irányuló kivitelében is változatlan a súlyárú mennyisége, növekedett a Magyarországra szállított darabárú (főleg kalapok) száma; a Magyarországra exportált áruk értéke pedig 1927-hez viszonyítva 9·5%-kal csökkent.

A Magyarországból behozott legfontosabb áruk a következők: gabona, maláta, hüvelyesek, liszt és őrlmények, gyümölcs, főzelék, növények, vágó- és ígás állatok, állati termékek, zsiradékok, italok, ásványok, len, kender és más növényi szövőanyagok, gyapjú, gyapjúfonalak és hulladékok.

A Magyarországra kivitt legfontosabb áruk a következők: élelmiszerek, fa, szén, ásványok, pamut-áru, lenárúk, gyapjúárúk, papiros és papirosárúk, bőr és bőrárúk, üveg és üvegárúk, vas és vasárúk.

1928-ban Magyarországnak Cseh-Szlovákiába irányuló kivitelében eltolódás mutatkozott a búzá-nál és búzalisztnél; míg ugyanis 1927-ben 302·5 millió cseh korona értékű búzát vittek ki, addig 1928-ban csak 169·4 millió cseh koronát ért el a Cseh-Szlovákiába kivitt búza értéke. A csökkenés

44%-os. Ezzel szemben a búzalisztkivitel az 1927. évi 154·7 millió csk-ról 1928-ban 179·8 millió csk-ra, azaz 16·2%-kal emelkedett. Kedvező jelnek tekinthető, hogy míg a magyar lisztbehozatal emelkedett, addig a tengerentúli (Hamburg) és romániai liszt importja csökkent.

Ugyancsak eléggé kedvező, — bár 1927 óta 7·3%-kal csökkent, — a magyarországi zsírsertés-kivitel helyzete, mert itt Románia és a Sz. H. Sz. állam kevésbé tudott érvényesülni, mint Magyarország. 1927-ben 53.962, 1928-ban 50.041 darab zsírsertést exportáltunk Cseh-Szlovákiába.

Szomorú képet nyújt a Magyarországból származó vágómarhák behozatala. Itt csak Romániának sikerült megállani a helyét. 1927-ben 605, 1928-ban pedig csak 251 db. vágómarhát tudunk eladni Cseh-Szlovákiába.

Cseh-Szlovákia a következő államokkal kötött kereskedelmi szerződéseket: Ausztriával, az Amerikai Egyesült Államokkal, Belgiummal, Bulgáriával, Dániával, Franciaországgal, Görögországgal, Japánnal, Kanadával, Lettországgal, Litvániával, Lengyelországgal, Magyarországgal, Nagy-Britanniával, Németalfölddel, Németországgal, Olaszországgal, Portugáliával, Romániával, Perzsiával, Spanyolországgal, Svájccal, a Sz. H. Sz. állammal és Törökországgal.

Közlekedés. A vasúti teheráruforgalom 1928-ban a kedvező gazdasági helyzet folytán újabb 3·9%-os növekedést ért el. Az emelkedés azonban nagyobb a belső forgalomban: 4%, míg a külföldi forgalom csak 1·6%-kal növekedett.

1928-ban a cseh-szlovák vasutak 6·3 millió (1927-ben 6·1 millió) vasúti teherkocsit raktak meg, melyből 1·7 millió (1·6 millió) szolgált a szénszállítványok részére. Az összes megrakott teherkocsik közül 5·6 millió a belföldi forgalmat szolgált, 0·7 millió pedig a külföldi forgalmat.

A személyforgalmat illetően az 1928 decemberi adatok hiányában novemberig bezárólag 242·4 millió személyt szállítottak a cseh-szlovák államvasutak kezelésében levő vasutakon (1927. évben 11 hónap alatt 237·6 millió személyt). Az 1927. év 12 hónapjában szállított személyek száma viszont 251·1 millió volt. A személyforgalom az előző évhez viszonyítva némi emelkedést mutat.

Az év folyamán az osztrák vasutakkal tárgyalások folytak, hogy Cseh-Szlovákiát a fuvardíjak szempontjából két zónára osszák, keletre és egy nyugatira, melyek közül a keleti zóna állomásaira a pozsonyi kikötőből szállított áruk számára biztosítatnék kedvezmény, míg a nyugati zóna állomásaira viszont a bécsi kikötőből volna a szállítás kedvezőbb. A júliusban megindult tárgyalások azonban később megszakadtak és az év végéig már nem is indultak meg. E tárgyalások felvételére az vezetett, hogy a cseh-szlovák vasutak a kül-

földről jövő és Pozsonyban átrakásra kerülő liszt- és gabonaszállítmányok fuvartételeit legutóbb már 130 cseh-szlovák állomásra nézve kedvezményesen állapították meg, aminek folytán az átrakodási forgalom egy része Bécsből Pozsonyba terelődött.

Hajózás. Cseh-Szlovákiának két jelentékeny nemzetközi víziútja van az Elba, amely Hamburggal köti össze és a Duna. 1928-ban a Moldván és Elbán összesen 2,868.000 tonna szállított szemben az 1927. évi 2,886.000 tonnával. Az össz-forgalom tehát valamivel csökkent. A belföldi forgalomra esett ebből 812.000 tonna, a külföldre irányuló szállításra 942.000 tonna, a külföldről történő behozatalra 844.000 tonna és a bel- és külföldi tutajforgalomra 270.000 tonna. A belföldi hajóforgalom 1927-tel szemben 9%-kal és a behozatali forgalom 4%-kal emelkedett, viszont a kiviteli forgalom 14%-kal és a tutajforgalom 10%-kal csökkent.

A Dunán 1928-ban Pozsonyon és Komáromon át összesen 1,184.000 tonna szállított, az 1927. évi 1,117.000 tonna össz-forgalommal szemben. Ebből a pozsonyi kikötő össz-forgalma 454.000 tonna volt az előző évi 524.000 tonnával szemben (13,3%-os visszaesés), viszont a komáromi kikötő össz-forgalma 730.000 tonnára rúgott az 1927. évi 593.000 tonnával szemben (23,1%-os emelkedés). A két kikötő össz-forgalma 6%-kal emelkedett az 1927. évhez viszonyítva. A kiviteli forgalom az előző évhez viszonyítva 22%-kal emelkedett, míg a behozatali forgalom 22%-kal csökkent. A Duna cseh-szlovákiai szakaszán az átszállítási forgalom 1,211.000 tonna volt, 6%-kal kevesebb, mint az előző évben.

Pénzügy.

Az 1928. évi költségvetésben az állami kiadások 9.536 millió cseh koronára, a bevételek pedig 9.562,2 millió cseh koronára voltak előirányozva. A bevételi többlet tehát 26,2 millió cseh korona. A tényleges kiadások és bevételek a költségvetés keretében maradtak.

Az 1928. évi állami kiadások tehát az 1927. évi 9.703,5 millió cseh koronával szemben 167,5 millió cseh koronával, az 1928. évi állami bevételek pedig az 1927. évi 9.723,9 millió cseh koronával szemben 161,7 millió cseh koronával alacsonyabb összegben állapították meg. A kisebb kiadási végösszeg a magasabb igazgatási költségek mellett az államadóssági terhek csökkenésének köszönhető, mert a pénzpiac kedvező alakulása lehetővé tette az államadóssági kötvények részbeni visszavásárlását.

Az állami üzemek, egyedáruságok és regálék kiadásai összesen 8,1 millió cseh koronában, bevételei pedig 9,6 millió cseh koronában voltak előirányozva. A kiadások fenti összegébe azonban a beruházási költségek nincsenek beleszámítva.

Az 1928. év végén az *államadósság* összege 34.385 millió cseh korona volt. Az államadóssági teher kamatszolgáltatással és törlesztéssel együtt 2.354,3 millió cseh korona, ami 218,6 millió cseh koronával kevesebb, mint 1927-ben.

Az államadósságra a két utolsó évben fordított összegnél nagyobb összeget csak 1923-ban fordítottak, de akkor a költségvetés a mostaninak kétszerese volt.

Az államadósság 34.385 milliót kitevő összegéből 23.592 millió a belső adósság, 6.393 millió a külső adósság és 4.400 millió a volt osztrák-magyar monarchia háború előtti adósságának Cseh-Szlovákiára eső része.

Külföldi kölcsönt 1928-ban sem az állam, sem a községek nem vettek igénybe.

Hitelélet. A cseh-szlovák nemzeti bank által kibocsátott *bankjegyek* összege 1928 január 1-én 8.417,3 millió cseh koronára rúgott. A kibocsátott bankjegyek forgalma az év elején 7.400 millió körül mozgott, júniustól fogva emelkedő irányzatot mutat és októberben már 7.814 millió, december 31-én pedig 8.466 millió cseh korona volt; a *váltópénz* forgalma pedig 258 és 286 millió korona körül mozgott. A köztársaság minden egyes lakosára 1928 december 31-én 586,28 korona bankjegy és 19,82 korona váltópénz, tehát összesen 606,10 cseh korona jut.

A jegybanktörvény által előírt *érfedezet* az elmúlt év folyamán 73,2 és 85,6% között mozog, december 31-én azonban csak 69,3%-ot tesz ki. Megjegyzendő azonban, hogy az érfedezet kiszámítása a bankjegy-összforgalom alapján történik, melyhez hozzászámítanak a bemutatásra szóló kötelezettségek, de levonatik az államjegytartozás. Az államnak a nemzeti bankkal szemben fennálló államjegytartozása eredetileg 10.190 millió cseh koronát, 1928 december 31-én pedig 4.097 millió cseh koronát tett ki. Az érc-, valuta- és devizafedezet a nemzeti bank által forgalomba hozott bankjegyekhez viszonyítva, minden levonás nélkül 1928 december végén 43,8%-ot tett ki, melyből 14,2% esett az ércfedezetre 29,6% pedig a devizafedezetre.

Az 1927-es évvégi állapottal összehasonlítva a bankjegy- és váltópénzforgalom alig változott, de 91 millió cseh koronával megnövekedett az érckészlet, 86 millió koronával pedig a devizakészlet értéke. Az előbbi december 31-én 1.199,5 millió, az utóbbi pedig 2.509,9 millió cseh korona volt. Az aranyvalutára való áttérésre hír szerint rövidesen sor kerül, de az eddigi cseh korona, mint pénzegység változatlanul megmarad.

A *pénzpiac* helyzete az elmúlt év folyamán kedvező volt. Az év elején nagy pénzbőség uralkodott, ez azonban a gazdasági élet állandó nagyfokú aktivitása, az igen nagyszámú építkezések, a 7,5%-os amerikai kölcsönnek 1928 március hó 31-én történt

visszafizetése és a cseh-szlovák tőkének a külföldi tőzsdéken való tevékenysége folytán őszig erősen lepadt. Az év vége felé a nemzeti bankkal szemben támasztott hiteligenyek is megnövekedtek. A pénzpiac kedvező helyzetét bizonyítja, hogy számottevő külföldi kölcsönök felvétele nélkül a cseh-szlovák pénzügyintézetek képesek voltak a gazdasági élet fokozott tevékenységének és különösen a nagyarányú építkezéseknek pénzügyi szükségletét fedezni.

Az állampapírok jövedelmezősége 1927 vége óta lényegesen nem változott és az 1928 év egész folyamán 5·7% körül volt.

A cseh-szlovák nemzeti bank váltóleszámitolási kamatlába 1927 március 8-tól változatlanul 5%.

A magánváltó leszámitolási kamatláb 3 hónapig terjedő váltóknál 1926. október 27-től 1927 március 7-ig 5·25%, 1927 március 8-tól 1928 május 17-ig 4·75%, 1928 május 18-tól 1928 május 21-ig 4·86% és 1928 május 22-től 4·94%; 3—6 hónapos váltóknál pedig 1926 október 27-től 1927 március 7-ig 5·75% és 1927 március 8-tól 5·25% volt.

A tőzsdén jegyzett értékpapírok árfolyamai 1928 január 15-től fogva erősen estek és az árfolyamok csökkenése egészen június végéig tartott, amikor az irányzat megváltozott és az értékpapírok ismét emelkedni kezdtek. Az árfolyamok emelkedése augusztus hónapban már meglehetősen erős volt és 1928 november 30-án az egytetemes tőzsdeindex újabb maximumot ért el, mely felülmulta az 1928 január 13-i maximumot.

1928 január 13-án (első maximum) az általános tőzsdeindex 142 volt (1927 január 1 = 100), a nyári depresszió alkalmával, június 28-ig 126·0-ra süllyedt, míg november 30-án ismét 144·2-re emelkedett. December hó folyamán újra visszaesett és december 28-án 143·0 volt.

Az általános tőzsdeindexnek megfelelően alakult az ipari és közlekedési értékek indexe is, mely 1928 január 13-án 149, illetve 349 volt, június 28-ra jelentékenyen süllyedt és 1928 nov. 30-án 153-ra, illetve 249-re emelkedett fel, az év végén pedig 151, azaz 478 volt.

A bankértékek indexe bizonyos fokig eltérő képet mutat, mivel itt az emelkedés nem január elején, hanem csak március 30-án állott be; a csökkenő irányzat pedig csak május 4-éig tartott. Ezután igen tartós irányzat mutatkozott és a bankértékek indexe 1929 december 7-én elérte az utóbbi évek maximumát. A bankértékek nagyarányú értékelkedése nagyrészt arra vezethető vissza, hogy több pénzügyintézet a legközelebbi időben tőkeemelést tervez. A fix kamatozású papírok 1928-ban igen kis forgalmat mutatnak fel. Ezen értékek árfolyamai is estek júniusig, majd némi javulás volt észlelhető, az árfolyamok azonban nem érték el a januári színvonalukat.

A cseh-szlovákiai takarékpénztáraknál elhelyezett tőkék összege 1928 januárjában 15.747 millió cseh koronát tett ki, amely összeg, hónapról-hónapra emelkedve, november 30-án 16.615 millió cseh koronát ért el. Az összes pénzügyintézetek betétállományáról nem készül statisztika, mert tekintve, hogy a kisebb pénzügyintézetek betéteiket gyakran a nagyobbaknál újra elhelyezik, ugyanazon tőke többször szerepelne ugyanabban a kimutatásban.

A csődök száma 1927-ben 502 és 1928-ban 518, a kényszeregyezségek száma pedig 1927-ben 2.424 és 1928-ban 2.145 volt. A csődök száma tehát 3·2%-kal emelkedett, a kényszeregyezségeké 11·5%-kal csökkent.

Munkapiac.

Szociálpolitikai téren a társadalmi biztosítási törvény revíziója az egész év folyamán az érdeklődés középpontjában állt és a szocialista pártok ennek a munkavállalókra kedvezőtlen intézkedései ellen éles harcot folytattak és a múlt év tavaszán nagyarányú tüntetésekkel is kifejezésre juttatták tiltakozásukat. A kormánytámogató polgári pártok azonban az 1924. évi október 9-én kelt biztosítási törvény megváltoztatását hosszú parlamenti harcok után 1928-ban mégis törvényerőre emelték.

Az új törvény a munkaadóknak a biztosítás terén bizonyos könnyítéseket biztosít egyrészt a biztosítási járulékok leszállítására, másrészt a munkavállalók bizonyos csoportjainak a biztosításból való kizárása által. A biztosításból kizárja az új törvény a 16 éven aluli tanoncokat, az otthoni munkásokat és az idénymunkásokat (oly munkásokat, kik az évben 90 napnál rövidebb ideig dolgoznak).

A magánalkalmazottak betegség- és nyugdíjbiztosítására vonatkozó törvény az 1928. év folyamán tárgyalás alatt állott, de csak 1929. elején emelkedett törvényerőre.

Az idegenek munkavállalási tilalmára vonatkozó törvényt 1928 március havában fogadták el, amely különösen a nagyszámú német szakmunkásra nézve volt kedvezőtlen.

A kedvező ipari konjunktúra következtében a munkanélküliek száma 1928-ban az előző évhez viszonyítva, további visszaesést mutat. A munkanélküliek száma 1926-ban 67.851, 1927-ben 52.832 és 1928-ban 38.636 volt.

Ezek a számok azonban csak a munkaközvetítő hivataloknál jelentkező munkakeresőket foglalják magukban, tehát a munkanélküliek tényleges számát nem tüntetik fel.

A munkanélküliek 1928-ban is segélyben részesültek. A munkanélküliség esetére való biztosítás bevezetésére vonatkozó törvényjavaslat még nem került a törvényhozás elé.

A munkabérek 1928 folyamán egyes lényegtelen kivételektől eltekintve, az 1927. évi nívón maradtak.

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Magyarország 1925. és 1926. évi külkereskedelmi forgalma.

Le commerce extérieur de la Hongrie en 1925 et 1926.

Magyar Statisztikai Közlemények. 75. kötet. Szerkeszti és kiadja: a Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1929. 114*+1195 l.

Publications statistiques hongroises. Tome 75. Rédigé et publié par l'Office central royal hongrois de statistique. Budapest, 1929. 114+1195 pages.*

Résumé. *Cet imposant volume, récemment paru, comprend un exposé de M. Charles Kádas, secrétaire ministériel, sur le commerce extérieur de la Hongrie en 1925 et 1926, accompagné de tableaux détaillant largement les données définitives et récapitulant les chiffres des années précédentes.*

Les tomes concernant le commerce extérieur des Publications Statistiques Hongroises n'ayant pu être publiés depuis 1917 en raison de la guerre, des événements révolutionnaires et de la grave situation d'après-guerre, les chiffres provisoires du commerce extérieur paraissent jusqu'ici dans le Bulletin statistique mensuel hongrois. Le gouvernement n'a pu assurer que dans le budget de 1927—28 les sommes nécessaires à la reprise de l'oeuvre et la parution du présent volume qui contient, comme nous l'avons dit plus haut, les données de deux années, a été considérablement retardée par l'énorme travail exigé par l'application des chiffres à la division du nouveau tarif douanier et par le fait que, cette fois, l'introduction, ainsi que le texte des tableaux, ont été traduits en français.

Les chiffres relatifs au mouvement commercial de 1917 à 1924 présentant des lacunes et la valeur du mouvement n'ayant pu être établie en détail pour cette période en raison de la dépréciation de la couronne, l'Office Hongrois de Statistique a consacré ce volume aux données des années qui ont immédiatement suivi la stabilisation de la monnaie, n'y offrant que les principaux chiffres des années précédentes.

Les volumes ultérieurs se succéderont rapidement. Les travaux sont tellement avancés que celui relatif à l'année 1927 sera terminé en septembre et le volume de 1928 probablement en décembre prochain. Les autres paraîtront aussi régulièrement qu'avant la guerre.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal szerkesztésében megjelenő Magyar Statisztikai Közlemények 75. kötete a napokban hagyta el a sajtót. A testes kötet Magyarország külkereskedelmi forgalmának 1925. és 1926. évi legrészletesebb végleges adatait tartalmazza.

A Magyar Statisztikai Közlemények külkereskedelmi tárgyú kötetei 1917 óta nem jelentek meg, mert a háborús viszonyok, a forradalmi események, majd pedig az azt követő idők sivár pénzügyi viszonyai a megjelenést késleltették. Azóta a külkereskedelmi forgalom ideiglenes adatai a Statisztikai Havi Közleményekben jelentek meg s a végleges adatok közzétételére csak az 1927/28. évi költségvetésben sikerült akkora összeget biztosítani, hogy legalább két esztendő forgalmának végleges adatai nyilvánosságra hozassanak. Hogy a kötet csak most készült el, annak oka az a nagy munka, amelyet a külkereskedelmi adatoknak az új vám-tarifa csoportosításához való alkalmazása idézett elő, másrészt az a körülmény, hogy a kötet a régi rendszertől eltérően magyar és francia szöveggel került kiadásra, s nemcsak a szöveges ismertetés, melynek Kádas Károly min. titkár a szerzője, hanem a táblázatok szövege is magyar és francia nyelvű.

Az 1917—1924. évi forgalmi adatok hiányossága folytán, továbbá azért, mert ezeknek az éveknek külkereskedelmi forgalma érték szerint — a magyar pénz folytonos romlása következtében — részletesen nem volt megállapítható, arra indította a Központi Statisztikai Hivatalt, hogy a folytatólagos köteteket a magyar pénzérték állandosulását követő esztendőktől, vagyis az 1925. és 1926. évek vonatkozó forgalmi adatoknak közzétételével kezdje meg s ez újabb kötetben a korábbi évek forgalmának fontosabb adatait csak a visszatekintő táblázatokban közölje.

A következő évek kötetei most már gyors egymásutánban külön-külön fognak megjelenni. A munkálatok máris annyira előrehaladtak, hogy az 1927. évi kötet folyó évi szeptember havában, az 1928. évi kötet pedig előreláthatólag még ez évi december hó folyamán elkészül. Ettől kezdve pedig a kötetek a háború előtti időknek megfelelő szokásos időközökben fognak ismét megjelenni.

A kötet első része Magyarország 1925. és 1926. évi külkereskedelmi forgalmát ismerteti visszapillantással a korábbi évekre is, külön tárgyalva az

1917. és 1918. évi forgalmat, úgyhogy az 1916. évben utoljára megjelent és a most kibocsátott kötet közt kapcsolatot létesít és a közbeeső hiányt ezzel iparkodik pótolni. Ez a rész foglalkozik továbbá az újjászervezett külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés főbb vonásainak, valamint az értékmegállapítás mai rendszerének ismertetésével is.

A kötet ezután közli a főbb táblázatokat. A külkereskedelmi forgalom főeredményei részint az 1920., részint pedig az 1922. évig visszamenőleg foglalnak itt helyett a következő összeállításokban: a külkereskedelmi forgalom alakulása a származási és rendeltetési országok feltüntetésével; a forgalom megoszlása a nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok elkülönítésével; a forgalom részletezése gazdasági ágak és rendeltetés szerint; a legfontosabb behozatali és kiviteli áruk csoportosítása a fontosabb származási és rendeltetési országok figyelembevételével; a külkereskedelmi forgalom adatai a brüsszeli nemzetközi árulajstrom csoportosításában; végül a nemesfémek, ércpénzek és más értékek forgalmának kimutatása.

A második rész a részletes kimutatásokat foglalja magában. Itt találjuk a külkereskedelmi forgalom kimerítő adatait a 37 tarifaosztály csoportosításában vámtarifaszámok szerint, a származási és rendeltetési országok, továbbá a szállítási intézmények feltüntetésével. Ezután következnek a nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok, továbbá gazdasági ágak és rendeltetés szerint összeállított teljesen részletes adatok. A második rész végül a kikészítési, javítási és átviteli forgalom adatait, ezenkívül az előjegyzési raktárak forgalmára vonatkozó kimutatásokat közli.

A harmadik rész a betűsoros tárgymutatót tartalmazza, amely rendkívül megkönnyíti a kötet használatát.

Laky Dezső: Budapest székesfőváros népességének fejlődése 1900-tól 1920-ig különös tekintettel a fejlődés gazdasági rúgóira. Második rész.

Désiré Laky: Développement de la population de Budapest de 1900 à 1920, eu égard particulièrement aux causes économiques. IIe partie.

Statisztikai Közlemények (szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.) 57. kötet (1929) 1. szám. Budapest 1929, 487 l. Kiadja Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées par le Dr J. Louis Illyefalvi). Vol. 57 (1929) No 1, 487 p. Edition du Bureau de statistique de la ville de Budapest.

L. résumé. Après avoir traité, dans le 1er tome de son ouvrage dont nous avons parlé à la page 1185 du No 12 de 1927 de cette Revue, la population de Budapest de 1900 à 1910, M. Laky expose, dans le présent tome, le développement de la population de cette ville entre 1910 et 1920, s'étendant surtout aux facteurs économiques. La mé-

thode de l'auteur, consistant à examiner quelle a été l'influence des facteurs économiques du pays, agriculture, industrie, commerce, communications, etc. sur la formation de la population de la capitale, mérite une attention particulière. Dans ce but, naturellement, il a dû analyser les conditions économiques non seulement pour Budapest, mais aussi pour l'ensemble de la Hongrie. La population de Budapest a augmenté plutôt par l'immigration de provinciaux que par un accroissement naturel; celui-ci a toujours été influencé par la situation économique du pays. Si la Hongrie n'avait pas eu 21 millions d'habitants avant la guerre, mais seulement 8, comme maintenant, Budapest ne serait une des plus grandes villes de l'Europe et n'aurait pas 1 million d'habitants, mais à peine un demi-million, comme Bruxelles et La Haye, capitales de pays d'une population égale, en nombre, à celle de la Hongrie d'aujourd'hui.

Dans le 1er tome de son étude, M. Laky exposait que si le développement de la population budapestoise a été sensiblement plus lente depuis 1900 qu'à la fin du siècle dernier, c'est que le reste du pays était devenu plus fort économiquement. L'immigration décroissait bien depuis 1900 à Budapest par suite de l'augmentation des offres de travail en province, de l'amélioration de la situation de l'agriculture, de la décentralisation de la production industrielle et de l'extension du réseau ferroviaire; en même temps, l'accroissement naturel de la population de la capitale tendait également à diminuer, les éléments y immigrés ayant de plus en plus pris l'habitude de la population des grandes villes de limiter le nombre de leurs enfants. Dans ces conditions, entre 1900 et 1910, la natalité baissait continuellement dans la capitale et la population s'y accroissait bien moins rapidement que de 1890 à 1900.

D'après le tome II de l'ouvrage de M. Laky, la natalité diminue tellement à Budapest entre 1910 et 1920 que, malgré l'immigration, la proportion de l'accroissement de la population a baissé de 75% par rapport à 1900—1910 et des neuf huitièmes par rapport à 1890—1900. Cette régression a été due à la guerre et à la mutilation du pays, par suite de laquelle la ville a perdu une grande partie de sa base économique, la Hongrie ayant été privée d'un territoire comptant 13 millions d'habitants. En analysant la situation économique de 1910 à 1920, on voit que dans la plupart des cas, la formation en a été plus défavorable pour la population de Budapest que pour le reste du pays; aussi, le développement de celui-ci se ralentissait-il moins. De 1910 à 1914, la marche du développement de Budapest avait le caractère des dix premières années du siècle et ne se ralentissait que pour les raisons dites plus haut. L'industrie, après avoir fait de bonnes affaires pendant la guerre, y a été

subitement frappée du communisme, de l'occupation roumaine et du démembrement du pays. Quant au reste du pays, il a eu relativement plus de morts à la guerre que Budapest, les provinciaux ayant été appelés dans une plus grande proportion sous les drapeaux; par contre, il a bénéficié, après la guerre, de la hausse des produits agricoles. Cette dernière circonstance amena beaucoup de Budapestois à aller se fixer en province et le nombre en a été accru par ceux ayant eu de la terre lors de la réforme agraire, tandis que le marasme de l'industrie, ainsi que les difficultés de l'alimentation, aggravées par la carence d'alimentation, étaient de plus en plus aux provinciaux l'envie d'immigrer à Budapest. Pour toutes ces raisons, le développement de la province a été après la guerre moins enrayé que celui de Budapest; l'allègement de la charge d'impôts, la dépréciation de la monnaie, rendant possible à se libérer facilement de ses dettes, favorisèrent également surtout les populations rurales.

En terminant son ouvrage très richement documenté, M. Laky arrive à cette conclusion que si douloureux que cela soit, il faut renoncer à l'idée de voir, dans le proche avenir, grandir Budapest autant qu'on l'espérait avant la guerre.

*

Laky példátlan alapos gazdasági statisztikai tanulmányokban bővelkedő, hatalmas (487 lapos) új kötete a főváros népességének fejlődését 1910-től 1920-ig tárgyalja különös tekintettel a fejlődés gazdasági rúgóira. Az első kötet, melyet Szemlénk (az 1927. évi 12. sz. 1185. lapján) már méltatott, az 1900-tól 1910-ig mutatkozó fejlődést elemzte ugyanezen szempontból. Röviden erről az elsőről is meg kell emlékeznünk, mert hiszen az ebben tárgyalt fejlődés időbeli folytatása van a másodikban.

Laky nagy tanulmánya első felében a főváros népességének fejlődését 1900-tól 1910-ig tulajdonképpen csak egyetlen szempontból kutatta: azt kereste, hogy mi volt az oka annak, hogy Budapest népessége 1900 után szembeötlően lassúbb tempóban szaporodott, mintsem a múlt század utolsó évtizedében. Az okot pedig abban találta meg, hogy a gazdasági fejlődés immár megosztottabb lett. Jobban megoszlott a vidék s a főváros között, semmint a múlt század végén. A vidék gazdasági ereje a fővárossal szemben viszonylag tért nyert. A vidéki munkaalkalmak megszorodtak, mert a mezőgazdaság helyzete megjavult s mert az ipari termelés mindjobban decentralizálódott, a közlekedési hálózat kiszélesült, stb. Mindezek révén a fővárosnak nem volt többé oly felszívó ereje a vidék munkerejére, mint a múlt század végén. A századforduló után Budapestnek a bevándorlások útján is

növelt népessége megközelítő módon sem volt többé olyan szapora, mint a megelőző évtizedben. A születési arányszám, — mely mindig alacsonyabb volt mint a vidéki —, meg nem szűnő következetességgel lejjebb és lejjebb süllyedt s rohamosabban is esett mint az országos születési arány. A múlt század végén Budapestre vándorolt vidéki tömeg átmenetileg megőrizte még vidékről hozott nagyobb natalitását. Laky azt állítja, hogy közöttük nem is voltak — mint általánosságban hiszik — a nőtlen és hajadon elemek túlsúlyban, vagy ha voltak is, akkor még bizonyára egyre fokozódó mérvben állottak a házassulók soraiba, minek bizonyítéka, hogy a 90-es években Budapest házasságkötési nyers arányszáma nagyobb volt a nyolcvanas évbelineknél. A XX. század elején azonban a már korábban Budapestre vándorolt elemek „városi” lakossággá alakultak már át s egyre inkább magukra öltötték a nagyvárosi lakosságnak azt a jellemző tulajdonságát, hogy e népréteg születési aránya elég alacsony. A népesség bevándorlása pedig eldugult, minek főleg az említett gazdasági rúgói voltak, a gazdasági fejlődés megosztottabbá válása: innen Budapest népesedése fejlődésének meglassúbbodása már a század első felében. Természetes, hogy ily körülmények között az ország gazdasági erejének fejlődését kell a főváros népesedése alakulásának háttéréképpen megrajzolni. Természetes, mert az urbanizálódás révén a főváros népessége mindig inkább nőtt a vidékből, semmint saját természetes szaporodása révén, ennek meg az egész ország s a főváros gazdasági fejlődésének viszonylatában van a rúgója. Azonban a főváros természetes szaporodásának alakulására is visszahat az egész ország gazdasági helyzete. Ilyképpen *mindenkép az egész ország az a háttér, amelyre a főváros fejlődése támaszkodik.* A régi, 21 milliós birodalom volt az a gazdasági és népességi háttér, amely az 1 milliós főváros létrejöttét lehetővé tette. Ebből fejlődött az s erre az alapra épült. Ha mindig nyolcmilliós lakossággal bíró ország lettünk volna, mint ma, úgy aligha jött volna létre az egymilliós Budapest. Akkor valószínűleg csak félakkora fővárosunk lenne, vagy még kisebb, mint a hasonló kis államoknak, mint Belgiumnak vagy Németalföldnek. Ezt a háttért kellett tehát Lakynak megfesteni, ennek gazdasági statisztikájában van a főváros népesedésének gazdasági rúgója. Éppen nem állítható, hogy ezzel háttérbe szorult volna akár az első, akár a második kötetben a dolgozat tulajdonképeni témája az országos állapotok festésének előnyére. Hiszen éppen ez a feladat, éppen ez Laky módszere, keresni az ország gazdasági fejlődésének irányát, mérlegét abból a szempontból, hogy az a főváros népesedésére minő előnyös és minő káros hatással volt. Végig kíséri a mezőgazdaság, az ipar, a kereskedelem, a hitelélet, a közlekedés, stb., szóval a köz-

gazdasági élet minden fajtát, de még az államháztartás alakulását is, abból a célból, hogy azok hol, miben kedveznek a vidék népessége szaporodásának s mikor mennyibe voltak ezzel szemben károsak a fővárosra. Ez *Laky módszere, a gazdasági rúgóknak népesedéstani következtetések céljából való oly beható tárgyalása, mely ritka példa egyre izmosodó statisztikai irodalmunkban.*

A széleskörű, beható gazdasági statisztikai elemzésnek népesedési következtetések szempontjából a második kötetben több akadálya támadt, mint az elsőben. A mai Magyarország területe más, mint Nagy-Magyarországé; a két népszámlálás (1910 és 1920) két különböző területre vonatkozik. Laky mégis rendszerint a két népszámlálás eredeti adatait veti egybe, területi korrekció nélkül, tudatosan, szándékosan. Látszólag talán helyesebb lett volna — mondja Laky — hogy az 1910. évi régi Magyarország területében állapítsuk meg a mai Magyarország területére vonatkozó számokat s azok segítségével vezessük szemlénket egészen 1920-ig. Ezt azonban nem azért nem tesszük meg, mert ennek több akadálya van. Nevezetesen akadálya pl. az, hogy az 1910. évi népszámlálás adatainak községenként való feldolgozása nem terjedt ki a gazdasági élet minden vonatkozására. Azonban ezt nem ilyen nehézségek miatt nem teszi meg, hanem azért, mert 1910-ben Budapest sorsa nem ehhez a csonka területhez fűződött. A főváros akkor a történeti Magyarország egész területével, Szent István koronájának minden részével szerves összefüggésben volt. Ilyképen 1918-ig Budapest szempontjából éppen az a helyes eljárás, ha Budapest fejlődésének hátterét éppen a történeti területben látjuk. Egészen más szempontból azonban, ahol módját ejti, persze Laky is visszaviszi azért a fejtegetés fonalát a régebbi éveknek a mai területre redukált adataira is.

A jelen század második évtizedében, — amit *Laky* alapos gazdasági statisztikai tanulmányokban bővelkedő vaskos második kötete mond el —, Budapest népesedése (a természetes és nem természetes tényezőket egybevéve) még gyengébb ütemű lett, mint volt 1900-tól 1910-ig. A fővárosi szaporodás aránya az előző évtizedének $\frac{1}{4}$, a kilencvenes évbelinek pedig $\frac{1}{8}$ részére apadt le. Míg a XX. évszázad első évtizedében Budapest szaporodásának aránya körülbelül kétszerese volt a vidékének, 1910 után alig multa felül azt. A főváros és vidék szaporodásának ereje egyforma színvonalra ereszkedett. A szaporodás ereje mindkét helyen meglankadt. Am Budapesten sokkal inkább.

A rúgók ekkor már egészen mások, többé már nemcsak a békés gazdasági fejlődés megtorpanása, megosztottabbá válása, hanem a vérés nagy háború s a nagy kataklizma után az ország megcsonkulása. A háború a népesség nyugvó állapotát fenekestől

felforgatta, haladását megakasztotta. *A háború után pedig összeroppant az a gazdasági háttér, amelyben azelőtt Budapest fejlődése gyökerezett!*

Az 1910-től 1920-ig mutakozó fejlődés három részre oszlik: — úgy a népesedés, mint a gazdasági élet alakulásában s a két tényező kölcsönhatásiban. Ezek a világháborút megelőző három és fél régi, békés esztendő, aztán a világháború időszaka s végül a fegyverletételtől az 1920. évi népszámlálásig eltelt új, félig békés időszak. 1914-ig, a világháború kitöréséig a főváros népesedése fejlődésének menete századunk első évtizedének jellemvonásait mutatja. Ha már ekkor lassúbbodott, az ok még ugyanaz, a gazdasági élet fejlődésének megosztottabbá válása. A háború alatt fordulnak még leginkább elő ellentétes irányú gazdasági hatások is. A fegyverletétel után azonban már minden téren a fővárosra kedvezőtlen hatások jelentkeznek. Végeredményben 1910-től 1920-ig elemezve a gazdasági élet vonatkozásait, azt látjuk, hogy azok fejlődése a főváros népesedésére kedvezőtlen irányú volt, hogy többnyire kedvezőbb volt a vidékére, melynek fejlődése sokkal kevésbé lankadt, mint a fővárosé.

A fővárosi népmozgalom mérlege: a születések kedvezőtlen alakulása révén az igen csekély természetes szaporulat és az urbanizálódás megtorpanása is a kedvezőtlen gazdasági hatásokkal állanak összefüggésben. *A nemek szerepe* a foglalkozásokban is olyan háborús változást hozott a női munkaerőnek főleg a városi iparban, közlekedésben, de a tisztviselők között is mutatkozó térfoglalásával, mely a fővárosban sokkal intenzívebb volt, mint a vidéken. A mezőgazdaságban sokkal kevésbé töltött előtérbe a nő, mint alkalmazott munkaerő. Így a házi tűzhely mellől terméketlen keresővé inkább lett a fővárosi lakos nő, mint a vidéki. A gazdasági hatásoktól elég független népesedési mozgalom volt azonban a menekültek vándormozgalma. A fegyverletétel után kb. 350 ezren kerültek önként vagy kényszer következtében a megszállott területekről mai szűkebb határaink közé. A fővárosnak 1920-ban 1910-zel szemben jelentkező szaporulata majdnem teljesen e révén jött létre.

A gazdasági élet ágai közül Budapesten legjelentékenyebb, legnagyobb számú embert foglalkoztat az ipar. A háború alatt a budapesti iparnak ugyan nagy konjunktúrája támadt s a háború alatt a vidéki népesség nagyobb arányban volt bevonulva és inkább vérzett, mint a városi vagy éppen a fővárosi. *A háború megszűntével azonban a budapesti ipar egyszerre elvesztette fejlődésének rendkívüli rúgóit.* További katasztrófát hozott a kommunizmus s a román megszállás, mely utóbbi kárainak megtérítéséről is lemondottunk a népszövetségi kölcsön engedélyezésének egyik feltételeként. *Mindez mun-*

kások elbocsátását, gazdasági pangást, a fővárosi népesség fejlődésének visszavetését jelentette.

A mai Magyarország gyáripari telepeinek száma 1921-ben valamivel több volt, mint 1913-ban, de Budapest és a vidék között e tekintetben is nagyon éles különbség mutatkozik. A budapesti gyári telepek száma közel tizedrésznyivel csökkent, a vidéké ugyanennyivel emelkedett. 1921-ben a gyáraknak már csaknem $\frac{2}{3}$ -ad része vidéki volt. E révén a budapesti gyáripar munkásságának vesztesége az 1913. évi törzs egynegyedét meghaladta. Budapest gyáriparának termelése szenvedte a legnagyobb hanyatlást, a két évszám között háromszor akkora mértékben csökkent, mint a vidéké.

Az 1910—1920. évekről rendelkezésünkre álló statisztikai források az ipari helyzet részletes megítélése szempontjából nem annyira kimerítőek, mint a megelőző évtized anyaga. Budapesten a háborús ipari konjunktúra munkásszükségletének kielégítése részben bizonyára a vidék népfeltelegeiből rekrutálódott. E vállalatok életbiztosítási intézményekké váltak a felmentések révén az abban dolgozók számára. A háború végén ez a konjunktúra azonban egyszerre megszűnt. A Károlyi-féle forradalom s aztán az ú. n. tanácsköztársaság idején a budapesti ipar helyzete mind nehezebbé vált. A vidékié megerősödött.

Egyes ipari főcsoportokban, különösen a kő-, agyag-, föld-, stb. iparban a keresők száma csak feleannyi 1920-ban, mint volt 1910-ben. Határozottan visszaestek mindazok, amelyek az építkezéssel voltak összefüggésben. Budapest ipari élete fölé feltornyosult sötét felhőkkel szemben valamivel derültebb volt az égbolt a vidék iparosnépessége felé. Sűrűbben fordulnak elő oly iparcsoportok, melyek kereső népessége a háború után 1920-ban nagyobb volt, mint 1910-ben.

A vállalatok közül Budapesten éppen a több segéddel dolgozó vállalatok száma fogyott meg, amelyek pedig leginkább voltak alkalmasak arra, hogy a vidéki munkásleletet felszívják. Az is lehet, hogy segédelbocsátás révén a budapesti vállalatok egy nagy része, mely régebben több segéddel dolgozott, a kevesebb segédet foglalkoztatók közé esett vissza. Mindez a főváros népesedésének fejlődését gátló káros hatás volt.

Egy másik körülmény is apasztólag hatott Budapest népesedésére s a háború után a főváros rovására a vidéket erősítette. Ez az, hogy *a fegyverek elpihentével a mezőgazdasági kultúrának Európa-szerte roppant konjunktúrája támadt.* A mezőgazdaság nálunk a gabonaáraknak már a háború alatt is elég magas színvonalon történt maximálása révén is aránylag jó helyzetben volt s a háborút követő devalvációban az ingatlanon fekvő terheket is könnyebben viselte s később meg is szabadult tőle. Éppen 1919-ben nagyon jó termés is volt a

csonka területen. A földreform vagy népiesen *földosztás pedig varázslatos fogalomként gyökeredzett a nép lelkébe.* A mezőgazdaságban viszonylagos munkaerőhiány volt azért is, mert a vidék a városnál jobban vérzett. Így sokan költöztek a fővárosból vidékre s sem a főváros ipara, sem az ekkori jegyrendszeres nehéz fővárosi élelmezés, nem csábított a városba vidéki elemeket, mint azelőtt.

A népesség fejlődését az államháztartás viszonyaival is kapcsolatba hozni elég nehéz; *Laky* ezt is megkísérli. Az egyes társadalmi osztályok közül — *Laky* szerint — *abból a nagy adóelengedésből, amit a háború után következett idők pénzügyi politikája a lakosság adózó rétegei szempontjából tulajdonképpen jelentett, az őstermelő népesség valószínűleg jobban vette ki részét, mint a népesség bármely más csoportja.* A köztisztviselőelem azonban — bár látszólag olcsón szabadult az adóztatás terén, a valóságban mégis roppant nagy adóterhet viselt. Fizetése ugyanis az egykori törvényes mérték alá egyre rohamosabban süllyedt és így — burkolt adóztatás révén — fizetésének harmadát, felét, sőt háromnegyed részét is fizette adó címén. Az iparoson sem segíthetett különösebben az adóztatás lomha fejlődése s az ipari népesség nem élvezte azokat az előnyöket, melyek a mezőgazdaságot az alacsonyabb mérvű adóztatás folytán is erősítették. A megszállást követő időben az ipar, főképp a gyáripar, nehéz válságba sodródott. A budapesti adózás 1910-től 1913-ig hatalmasan megnövekedett, egyik nyilvánvaló jele volt annak a gazdagodásnak, mely Budapesten a világháborút megelőző esztendőekben minden kétséget kizáróan megvolt. A háborús évek folyamán az adóteher mérséklődő nyomása is olyan tényező lehetett, amely a vidéki és elsősorban a mezőgazdasági népesség fejlődésének kedvezett s nem a fővárosinak. A hatósági ellátásnak a főváros falai között a háború alatt s egyideig azután is fennállott rendszere, bizonyára szintén olyan körülmény volt, mely jó időre elvette a vidéki népesség kedvét attól, hogy állandó lakosnak vonuljon be a főváros falai közé.

A hitelviszonyok alakulása s ennek a népesedésre való visszahatása is Budapesten volt kedvezőtlenebb, mint a vidéken. A háború a fővárosban a bankok és takarékpénztárak, valamint az egyéb hitelintézmények élete szempontjából is nagy veszélyeket rejtő félelmes ellenség volt, mely — úgy látszik — számos vállalatnak szegte a nyakát. Vidéken ugyanekkor az önsegély elve lett ismét uralkodóvá s a vidéki hitelszövetkezeti mozgalom élénkült meg, ami közgazdaságilag előnyösebb, a népesedés fejlődésére jótékonyabb volt. *A háború alatt a vidéki pénzügyintézetek jobban függetlenedtek a budapesti piactól s nem inogtak meg a háború alatt sem s ha szerényebb keretek között is — mint a budapesti intézetek — de fenn tudták tar-*

tani és bővítették részvénytőkéjüket. A vidék még a háború alatt is létesített közhasznú műveket.

A vidéki kereskedelem a háború folyamán megszorodott segédszemélyzetének nagyobb részét tudta átmenteni a háború után következő esztendőkre, mint a budapesti. A külkereskedelem pedig, melynek mérlege a háború alatt egészen más erők hatása alá került, mint volt 1913-ban, fokozódó passzivitást mutatott s szintén a fővárosra gyakorolt kedvezőtlen visszahatást.

A közlekedési viszonyokban nevezetesen a Máv. további terjeszkedésének a háború kitörésével történt megszűnése. A vidéki helyi érdekű vasutak fejlődése ekkor sem szűnt meg teljesen. A magyar vidék közgazdaságának megerősítése fontos kormányzati célok központjába került s a magyar törvényhozás a háború alatt továbbra is szívesen adta azokat a felhatalmazásokat, amelyek a helyi érdekű vasutak létesítését célozzák.

A vaskos nagy kötet azzal a megnyugvással végződik, hogy „valóban csodálatos szerencséje szinte a nagy szerencsétlenségnek, amely a háborúban és a háború végével ránk szakadt, hogy legalább a magyar mezőgazdasági termelés számára teremtett olyan pünkösdi királyságot, amely ugyan nem sokáig tartott, de eddig mégis meg tudta Magyarországot népét attól a szomorú katasztrófától óvni, amely beállott volna akkor, ha a világháborúból visszaözlő népesség legalább a mezőgazdasági termelés mellett nem találja meg ismét a maga helyét“. Ez azonban Budapesttel szemben a vidék népesedését erősítette s nem kedvezett a főváros fejlődésének; mint ahogy nem kedvezett annak a gazdasági élet legtöbb vonatkozásának alakulása. Úgyhogy szomorú tanulsága a 2. kötetnek, hogy „bármennyire is fáj a magyar szívnek, le kell mondani arról a gondolatról, hogy szép székesfővárosunk belátható időn belül olyan hatalmas, a milliós népességen felül még messze magasabb határok felé törekvő szellemi és gazdasági gócpont legyen, mint aminőre gondolhattunk akkor, amidőn még Nagy-Magyarország történetének lapjait írtuk“.

Szél Tivadar dr.

Tanulmányok a konjunktúrakutatásról.

Études sur la recherche de conjonctures.

Közgazdasági könyvtár VI. kötet. Budapest, 1928. 168 l.
Bibliothèque d'Économie politique. Vol. VI. Budapest, 1928. 168 pages.

Résumé. Ce livre a pour but de renseigner, par des études dues à d'éminents spécialistes, le lecteur sur les recherches de conjonctures ayant pris un vif développement depuis la guerre.

M. Jules Konkoly Thege y expose que celles-ci constituent d'une part une tâche statistique

et d'autre part une tâche à résoudre par l'Etat. Les services de statistique d'Etat sont le plus à même d'obtenir les documents statistiques nécessaires et ils assurent l'impartialité des recherches. Cela n'empêche point que les Universités et les organisations représentant les intérêts particuliers ne se livrent également à de pareilles recherches. D'après l'article de M. Joseph Vágó, seules les organisations représentant les intérêts privés devraient s'occuper de telles recherches, l'Etat ne pouvant pas prendre la responsabilité des diagnostics et prévisions sur les conjonctures. M. Farkas Heller, professeur d'Université, expose comment les recherches en question, qui doivent être conduites impartialement et avoir une base purement scientifique, peuvent, par leurs prévisions, mettre en garde la vie économique contre de secousses imprévues. M. Eugène Andreich analyse les méthodes mathématiques employées dans la recherche de conjonctures; M. Ivan Serbán montre l'importance de celle-ci pour l'agriculture; M. Thomas Balogh fait connaître la réorganisation et les travaux des services officiels de la recherche de conjonctures en Allemagne.

*

A Magyar Közgazdasági Társaság egyik főfeladatát mindig abban látta, hogy az újonnan felmerülő közgazdasági problémákat a magyar közönség előtt feltárja és így azok továbbfejlesztésének útját egyengesse. Ennek a célnak az érdekében 1927 tavaszán előadásciklust rendezett, amelyen több jeles szakember a konjunktúrakutatás újabb kialakult problémakörét, módszereit, jelentőségét és előbbrevitelének legmegfelelőbb szervezetét világította meg; előadásaik a jelen ismertetés tárgyát alkotó kötetben publikáltattak.

Konkoly Thege Gyulának „A konjunktúrakutatás külföldi szervezetei“ című tanulmánya a külföldi konjunktúrakutató intézeteknek alapos áttekintését nyújtja és mindegyik munkásságának jellemzésére talál néhány találó szót. Felfogása szerint a konjunktúrakutatás egyrészt statisztikai, másrészt pedig állami feladat. Ezt azzal indokolja, hogy a konjunktúrakutatáshoz szükséges adatokat az állam első kézből, saját statisztikai hivatalából szerezheti be s azt bízhatja meg a még hiányzó adatok beszerzésével. A statisztikai hivatal alkalmas szerv arra is, hogy a kutatás folyamán felmerülő sok esetben nagyon bőséges számítások gépies műveletét elvégezze. De — nézete szerint — azért is indokolt a konjunktúrakutatást az állami statisztikai hivatalokra bízni, mert ezekről tételezhető

fel legelsősorban az, hogy működésüket pártatlanul fogják kifejteni, amellet, hogy kutatásaik eredményeit általában hiteleseknek szokták elfogadni. A statisztikai hivatal a konjunktúrakutatás terén a gazdasági érdekeltségekkel akkor tudna megfelelően együttműködni, ha ezen kapcsolat lehetővé válása érdekében megfelelő tanácsadóbizottság szerveztetné meg. Ugyanakkor azonban *Konkoly Thege* szükségesnek tartja azt, hogy az egyetemek is foglalkozzanak a konjunktúrakutatás körébe vágó vizsgálatokkal, sőt annak a jogosultságát is elismeri, hogy magánérdekeltségek is létesítsenek konjunktúrakutató-intézeteket. Ezek azonban a Statisztikai Hivatal mellett szervezendő konjunktúrakutatóbizottság, valamint magának a Statisztikai Hivatalnak támogatására csak abban az esetben számíthatnának, ha a bizottság által előírt követelményeknek meg is felelnek.

Vágó József „*A konjunktúrakutatás feladatai és nehézségei Magyarországon*“ című értekezésében *Konkoly Thege* tételeivel élesen szembehelyezkedett. Szerinte a konjunktúrakutatásnak három feladata van, még pedig a) a mindenkori gazdasági helyzet hű képét szolgáltatni (konjunktúra-diagnózis), b) az elkövetkezendő gazdasági helyzet várható alakulását kipuhatolni (konjunktúra-prognózis) és c) a külföld gazdasági viszonyait, főképen a hazai konjunktúrára való lehető kihatásaiban, figyelemmel kíséreni. Nézete szerint ezen feladatok egyike sem állami feladat. Az állam nem veheti magára a konjunktúradiagnózissal s még kevésbé a prognózissal járó súlyos felelősséget.

Ma, amikor a konjunktúrakutatás megfelelő szervei Magyarországon megalakultak és már hosszabb ideje működnek, érdekes *Konkoly Thege* Gyulának és Vágó Józsefnek szembenálló véleményeit ismét megfontolni. Az idő segített a véleménykülönbséget áthidalni. Az állami jellegű, a Központi Statisztikai Hivatal mellett szervezett Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottságnak *Konkoly Thege* Gyula ügyvezető elnöke, Vágó József pedig tagja, míg a magánérdekeltségek által fenntartott Magyar Gazdaságkutató Intézetnek *Konkoly Thege* Gyula ügyvezető alelnöke és Vágó József ügyvezető igazgatója. Már ez is bizonyítja, hogy a nézetellentét harmóniának adott helyt.

A kötet bevezető tanulmányát *Heller Farkas* írta a „*Konjunktúraelmélet és konjunktúrakutatás*“ összefüggéseiről. *Heller* a konjunktúrakutatással szemben két feltételt támaszt, azt, hogy pártatlan legyen és azt, hogy tudományos alapra helyeztesék. Óv attól, hogy a konjunktúrakutatást tisztára statisztikai feladatként fogjuk fel. Mert igaz ugyan, hogy jó statisztika és kifinomított statisztikai módszerek nélkül nincs konjunktúrakutatás, de az alapkérdés mégis csak közgazdasági természetű. Azt, hogy mi igazán szimptomatikus jellegű, hogy mi

döntő a gazdasági élet folyására és miből mily súlyú következtetést lehet levonni, a konjunktúraelmélet mondja meg. A konjunktúratüneménynek két fő jellemvonása van: az egyik a piaci általánosulása, a másik a piaci helyzetek ismétlődő körforgása, a fázisok egymásutánja. A konjunktúrakutatástól csak bizonyos irányban szabad jelentősebb eredményeket várni. Nem szabad azt hinni, hogy addig, amíg gazdasági szerkezetünk mai formájában fennáll, a konjunktúrafluktuációk ténye akárminő szorgos kutatás segítségével kiküszöbölhető volna. A konjunktúraváltozások ugyanis gazdasági életünk belső szerkezetéből, a piacra orientáltságából, az ebből folyó egybefűzőttségéből és alkalmazkodási folyamatokból adódnak. Változások nélkül nincsen élet, változások tehát mindig lesznek. A változások piaci kihatása is elháríthatatlan és épp ily elháríthatatlannak a piac szerkezetéből folyó alkalmazkodási jelenségek. De ebből távolról sem következhetik az, hogy nem lehet a konjunktúraváltozások éleit a körforgás kellő figyelemmel kísérésével letompítani. Minél váratlanabban érik a konjunktúraváltozások a gazdasági életet, annál nagyobb a kényelmetlenség s annál nagyobb károkat okozhatnak a változások. A konjunktúrakutatás megkönnyíti tehát a gazdasági változásokhoz való alkalmazkodást azáltal, hogy a konjunktúrakörforgást figyelemmel kíséri és figyelmezteti a gazdasági életet a változások küszöbön állására.

Andreich Jenő a kötet leghosszabb értekezésének a szerzője. „*A konjunktúrastatisztika módszereinek bírálata*“ című tanulmányában részletesen és behatóan ismerteti a konjunktúrakutatásban használatos matematika-statisztikai módszerek legfontosabbjait. Különös érdeme e tanulmánynak, hogy kitér annak a kérdésnek a megvizsgálására is, hogy tulajdonképen mi a konjunktúra-statisztika finom matematikai módszereinek valóságos értelme. Ennek a kérdésnek a megvilágítása a konjunktúrakutatás módszereit tárgyaló munkában komoly érték, egyrészt azért, mert enélkül ezeket a matematikai módszereket nem lehet megfelelően alkalmazni és azt sem lehet megállapítani, hogy a segítségükkel nyert eredményeket tulajdonképen miként kell helyesen magyarázni, de azért is, mert ezt a fontos szempontot a hasonló munkák igen gyakran elhanyagolják.

Serbán Iván elmondja azt, hogy — nézete szerint — mi „*A konjunktúrakutatás gyakorlati jelentősége a mezőgazdaság szempontjából*“. A konjunktúrakutatásnak a gazdasági viszonyokra befolyással bíró szubjektív és objektív tényezőket egyaránt figyelemre kell méltatni. A gazdákat elsősorban a konjunktúra szubjektív oldala és hatása érdekli. A gazdaközönség számára gyakorlatilag mindazon tényezők megvizsgálása jelentőséggel bír, amelyek „fatumként“ tőlük függetlenül, rajtuk kívül álló ténye-

zökként jelentkeznek és a mezőgazdaság eredményességét determinálják. A kutatásnak természetesen a politikai és egyéb anorganikus hatásokra is figyelemmel kell lennie, főfeladata azonban mégis a szorosán vett gazdasági hatások alapos megvizsgálása. Ezek két csoportra oszthatók. Az első csoportba tartoznak azok a tényezők, amelyek 1. a termelési költségek oldalán, vagy 2. az áralakulás oldalán jelentkeznek, míg a második csoportba azok a tényezők tartoznak, amelyek 1. a mezőgazdasági termelés mennyiségének oldalán és 2. a fogyasztás alakulásának az oldalán jelentkeznek. Az első cso-

portba tartozó kérdések megvizsgálása a konjunkturális eshetőségeknek arról a részéről tájékoztathat, amelyek a termelési költségek és az áralakulás kölcsönhatásaiból keletkeznek, míg a második csoportba tartozó tényezők kombinációjából a termelés és fogyasztás kölcsönhatásainak eshetőségei állapíthatók meg.

A gazdag tartalmú kötet utolsó tanulmánya *Balogh Tamás* tollából „*A német hivatalos gazdaságstatisztika ujjaszervezése és tevékenysége*“ kérdését ismerteti.

Varga István dr.

A M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. *Publications d'intérêt international et de théorie générale.* — *Annuaire statistique international*, 1928. Société des Nations. Genève.

Annuaire militaire. Renseignements généraux et statistiques sur les armements terrestres, navals et aériens. Ve Année. 1928/1929. Société des Nations. Genève.

Mémoire sur la production et le commerce, 1913 et 1923/1927. Société des Nations. Genève.

Le problème du charbon. Les aspects internationaux. Rapport préliminaire du Comité économique de la Société des Nations. Société des Nations. Genève.

Sucre. Mémoires préparés pour le Comité économique par Dr. H. C. Prinsen Geerligs, F. O. Licht et Dr. Gustave Mikusch. Société des Nations. Genève.

Hickmann's Geographisch-statistischer Universal-Atlas. 1929. Vollständig neugearbeitet von Dr. Alois Fischer. Wien.

The statesman's year-book, 1929. London.

Weitmontanstatistik. I. 1860—1922. 1. Teil: *Kohlen, Erdöl und Salze.* Bearbeitet von M. Meisner. Stuttgart. 1925.

Karsten, Karl G.: Charts und graphs. An introduction to graphic methods in the control and analysis of statistics. New York. 1925.

Statistiska metode un grafika. Riga, 1927. (Sahiedriskā darbinieka enciklopedija. III.)

Handwörterbuch der Arbeitswissenschaft. Herausg. von Dr. Fritz Giese. 11. Lief.: Lohnpolitik-Physiologie der Arbeit. Halle.

Schaeffer-Brode: Volkswirtschaftspolitik. 15—20. Auflage. Leipzig. 1929. (Grundriss des privaten und öffentlichen Rechts, sowie der Volkswirtschaftslehre. 17.)

Bradshaw, Frederick: A social history of England. 3. Edition. London. 1927.

Magyarország. (Hongrie.) — *Magyar Statisztikai Évkönyv.* XXXV. évf. 1927. Központi Stat. Hiv. Budapest.

Magyarország 1925. és 1926. évi külkereskedelmi forgalma. Központi Stat. Hiv. Budapest. (Magyar stat. közlemények. 75.)

Cseh-Szlovákia. (Tchéco-Slovaquie.) — *Aussenhandel der czechoslovakischen Republik*, 1927. I. Teil: *Spezialhandel.* Statistisches Staatsamt. Prag. (Czechoslovakische Statistik. 51.)

Superficies ensemencées et récoltées des produits agricoles en 1923 et industrie agricole avec un supplément relatif à l'apiculture en 1923 dans la République Tchécoslovaque. Office de statistique. Prague.

Németbirodalom. (Allemagne.) — *Berlin und die ostdeutschen Gross-Städte. Die berufliche und soziale Gliederung der Bevölkerung in den Gross-Städten.* I. *Volks-, Berufs- und Betriebszählung*, 1925. Stat. Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 460/I.)

Gewerbliche Betriebszählung. Volks-, Berufs- u. Betriebszählung, 1925. 2/a: Berlin und Provinz Brandenburg. 3/a: Nieder- und Oberschlesien. 5/a., 5/b: Mitteldeutschland. 7/a: Niedersachsen. 10/a: Hessische Gebiete. Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 417—2/a., 3/a., 5/a., b., 7/a., 10/a.)

Breslau nach dem Kriege. Magistrat der Hauptstadt. Breslau.

Svájc. (Suisse.) — *Statistisches Jahrbuch der Schweiz*, 1927. Eidg. statist. Bureau. Bern.

Olaszország. (Italie.) — *Mortara, Giorgio; Prospettive economiche.* IX. évfolyam. 1929. Università Bocconi di Milano.

Hours and earnings in bituminous coal mining, 1922, 1924, 1926. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 454.)

Mexico. (Mexico.) — *Resúmen del censo general de habitantes, 1921.* Departamento de la estadística nacional. Mexico.

Brazilia. (Brésil.) — *Recenseamento do Brazil, 1920.* Vol. V.: Salarios. Directoria geral de estatística. Rio de Janeiro.

Estatísticas de morbidade e mortandade. VIII. Conferencia sanitaria Pan-Americana. Departamento nacional de saúde publica. Rio de Janeiro.

Relatorio annual apresentado pelo inspector de demographia sanitaria, 1924. Departamentó nacional de saúde publica. Rio de Janeiro.

A industria da criaçao em Minas Geraes. Serviço de estatística geral. Bello Horizonte.

Alguns dados sobre a lavoura cafeira de Minas Geraes, 1927. Serviço de estatística geral. Bello Horizonte.

Noticia estatístico-chorographica do municipio de Bello Horizonte. Serviço de estatística geral. Bello Horizonte.

Divisao administrativa e judiciale do estado de Minas Geraes. Serviço de estatística geral. Bello Horizonte.

Minas Geraes atravez dos numeros. Serviço de estatística geral. Bello Horizonte.

Argentina. (Argentine.) — *Estadística.* (Anexo a la memoria del ministerio) 1926. Ministerio de justicia e instruccion publica. Buenos Aires.

El comercio exterior argentino en los primeros nueve meses de 1928 y 1927. Direccion general de estad. Buenos Aires.

Chile. (Chili.) — *Anuario estadístico de la Republica de Chile.* I.: Demografia, 1926.; II.: Beneficencia medicina e higiene, 1926.; III.: Politica y administracion, 1926.; IV.: Justicia, politica y criminalidad, 1926.; V.: Instruccion, 1926.; VI.: Hacienda, 1926.; Agricultura, 1925/1926.; IX.: Industria manufacturera, 1926.; X.: Comercio interior, 1926.; XI.: Comercio exterior, 1926.; XII.: Comunicaciones, 1926. Oficina central de estadística. Santiago.

Peru- (Pérou.) — *Estadística del comercio especial del Peru, 1927.* Estadística general de aduanas. Callao.

Ausztrália. (Australie.) — *Official year book of the Commonwealth of Australia, 1928.* Bureau of census and statistics. Melbourne.

Statistical register, 1927/8. I.: Population and vital statistics. II/III.: Public finance and accumulation. VIII.: Law, Crime, etc., Government statistical office. Perth.

Statistical view of ninety-nine years' progress in Western Australia, 1829/1927-8. Government statistical office. Perth.

Folyóiratszemle.

Revue.

Allgemeines Statistisches Archiv (18. köt. 4. f., Jéna 1929, ném.). — *Wagner K.:* A mai háztartás és a legközelebbi népszámlálás. — *Morgenroth W.:* A nagyvárosi gazdálkodás a nemzetgazdaságban. — *Tönnies F.:* Statisztika és szociográfia. — *Isaac A.:* Az üzemgazdasági statisztika a konjunktúrákutató szolgálatában. — A Német Statisztikai Társaság ülésezése Hamburgban 1928 szeptember 6-án. — *Pribram K.:* A Nemzetközi Statisztikai Intézet jövője. — *Zahn F.:* A Nemzetközi Statisztikai Intézet és a Népszövetség. — *Grävell W.:* A statisztika újjászervezése Chilében.

Archiv für Soziale Hygiene und Demographie (4. köt. 1. f., Berlin-Charlottenburg 1929, ném.). — *Wolff G.:* A német népesség foglalkozási és társadalmi átrétegződése. — *Pelc H.:* A lupuszbetegek számlálásának adatai a Cseh-Szlovák Köztársaságban 1926-ban. — *Philipsborn A.:* A társadalmi gondolat a kórházügyben. — *Russell W. F.:* Ellátottság, árvaság és termékenység Angliában és Walesban 1921-ben.

Archiv für Sozialwissenschaft u. Sozialpolitik (61. köt. 2. f., Tübingen 1929, ném.). — *Schulze-Gaevernitz G.:* Az angol-amerikai világalom szellemtörténeti alapjai. — *Brutzkus B.:* A zsidóság gazdasági és szociális helyzete Oroszországban a forradalom előtt és után. — *Tönnies F.:* Schleswig-Holstein kriminalitása. — *Speier H.:* Lassalle történetfilozófiája. — *Elsas F.:* A községségi pénzügyek fejlődése a háború vége óta.

Commerce Reports (1929, 14. sz., Washington, ang.). — Mexikó ipari fejlődése. — A német kereskedelmi mérleg megcsökkent passzivitása 1928-ban. — Az Egyesült Államok frissgyümölcs-behozatala 1928-ban. — A finn fakivitel. — A német külkereskedelem vegyipari termékekben. — A francia elektromos energiatermelés fejlődése. — Gyapottermékek előállításának és kivitele Japánban. — (15. sz.) — Lengyelország gazdasági helyzete 1928-ban. — A vallási ünnepek és a monszun hatása az indiai üzleti életre. — A német kikötők forgalma 1928-ban. — A lengyel nyersolajtermelés 1928-ban. — Az amerikai traktorok kivitele. — A német gu-

miipar és kereskedelem. — Az Egyesült Államok-főzelékkivitele. — (16. sz.). — A német exportfejlesztés állami támogatása. — Kalkutta, a Brit-birodalom második legnagyobb városa. — A magyar kereskedelmi mérleg növekvő passzivitása. — A belga gumiiipar sikeres fejlődése. — Az Egyesült Államok élelmiszerbehozatala 1928-ban. — A cseh-szlovák és német filmcenzura. — Kombinált vasúti és léghajózási szolgálat Németországban. — Takarékpénztárak kötelező fuziója Olaszországban.

Deutsches Statistisches Zentralblatt (21. évf. 3-4. sz., Lipcse 1929, ném.). — *Hage F.*: Alapvető észrevételek új halandósági táblák szerkesztéséhez. — *Guckuck W.*: A megbízási álladék statisztikája.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (75. köt. 2. f., Jéna 1929, ném.). — *Josephy B.*: A törvényfogalom a társadalomtudományokban. — *Wagenführ R.*: A „sématiszus analízis“ a konjunktúrakutatásban. — *Kornfeld I.*: A hitelszervezet egy kérdése. — *Guradze H.*: A kenyérárak és a megélhetési költség Berlinben 1928-ban. — *Fehlinger H.*: Az újságírók munkaviszonyai. — *Wernecke*: Afrika vasutai. — (3. f.). — *Spann O.*: Az összeségérték- és árkérdésének megoldása. — *Müller J.*: A Németbirodalom gazdasági törvényhozása. — *Albrecht G.*: Az 1928-i munkaviszály Németország északnyugati részének vasnagyiparában. — *Lechtape H.*: Szezoningadozások és munkaidő az építőiparban.

Közgazdasági Értesítő (24. évf. 12. sz., Budapest 1929, m.). — Bulgária textilbehozatala és ipara. — (13. sz.). — Az 1928. év gazdasági mérlege Romániában. — (14. sz.). — Az ipar és kereskedelem az állami költségvetésben. — Az egyiptomi hűtorpiac. — (15. sz.). — Magyar-olasz kereskedelmi kapcsolatok. — *Guth Zs.*: A kiviteli áruk vámkezelése. — (16. sz.). — A világgazdaság helyzete 1928-ban. — Olaszország gazdasági helyzete. — (17. sz.). — Cseh-Szlovákia közigazdasága az 1928. évben. — (18. sz.). — A kézműipar racionalizálása.

Közgazdasági Szemle (53. évf. 74. köt. 1. sz., Budapest 1929, m.). — *Mezey L.*: Böhm-Bawerk értékelméletének bírálata. — *Dalmady Ö.*: A vasúti beruházásokról. — *Éber E.*: A mezőgazdaság helyzetének tárgyalása a német bankárnapon. — *Bruchsteiner I.*: A közpénzből való lakásépítés finanszírozása. — (2. sz.). — *Zelovich L.*: A szénválság. — *Óvári Papp Z.*: Franciaország áttérése az aranyvalutára.

Külügyi Szemle (6. évf. 1. sz., Budapest 1929, m.). — *Hantos E.*: A középeurópai államok gazdasági egymásrautaltsága. — *Weninger L. V.*: Népszövetség. — *Pap D.*: A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet tíz évi működése. — (2. sz.). — *Hantos E.*: A világgazdaság racionalizálása. — *Szász Zs.*: A ki-

sebbségi kérdés az európai politikában. — *Pap D.*: Nemzetközi szociálpolitika. — *Várady E.*: Kisebbségi védelem a Népszövetségben.

Kwartalnik Statystyczny (6. köt. 1. f., Varsó 1929, lengy.). — *Seidler R.*: Lengyelország 1927. évi fizetési mérlege. — *Moszczyński H.*: A legfontosabb városok kiadásai és bevételei. — *Piekalkiewicz J.*: A nyilvános jogú közösségek bevételei és kiadásai. — *Szturm de Sztrem E.*: A nemzetközi gazdaságstatisztikai konferencia. — A természetes népmozgalom 1919-1926.

L'Égypte Contemporaine (20. évf., 111. sz., Kairo 1929, fr.). — *Andreae M. C.*: A folyóvíz kihasználása és a vasutak villamosítása Svájcban. — *Pilavachi A.*: A protekcionizmus a háború után és az ezzel szembenálló törekvések.

Le Musée Social (36. évf. 2. sz., Párizs 1929, fr.). — A földosztás a vármegyékben és községekben. — A lakások és az építőipar tevékenysége Németországban. — A Németbirodalom szociális kiadásai (birodalom, országok és községek szerint).

Magyar Gazdák Szemléje (34. évf. 3. sz., Budapest 1929, m.). — A külkereskedelmi mérleg. — *Winkler F.*: Németország, mint mezőgazdaságunk természetes piaca. — *Kerek M.*: A falu agráréletének problémái. — *Vajna V.*: A konjunktúrakutatás a mezőgazdaságban. — (4. sz.). — A válság. — *Winkler F.*: Mezőgazdaságunk tengerentúli versenytársai a német piacon.

Magyar kisebbség (8. évf. 6. sz., Lugos 1929, m.). — *Nagy I.*: Az európai kisebbségi intézetek. — (7. sz.). — A romániai magyarnyelvű oktatásügy első tíz éve 1918-1928-ig. — *Cogitator*: „A szatmári sváb asszimiláció kérdése a magyar statisztika nyelvismereti adatainak megvilágításában.“ — *Fritz L.*: Erdély, Bánság és a kapcsolt részek felekezeti statisztikája. — (8. sz.). — A romániai magyarnyelvű oktatásügy első tíz éve 1918-1928-ig. — (9. sz.). — *Nagy I.*: Az európai kisebbségi intézetek.

Mezőgazdasági Közlöny. (2. évf. 1. sz., Budapest 1929, m.). — *Serbán I.*: Küzdelem a mezőgazdasági válsággal Németországban. — A moszkvai Nemzetközi Agrár Intézet. — (2. sz.). — *Juhos L.*: A mezőgazdasági válság alapkérdései. — *Székács E.*: A magyar búza sorsa. — *Jacobsen A. P.*: A dán mezőgazdaság helyzete. — (3. sz.). — *Marschall F.*: Kereskedelempolitika és mezőgazdaság. — *Eszenyi J.*: A Dohányjövedék. — *Neubauer O.*: Anglia mezőgazdasága. — (4. sz.). — *Sybel H.*: Mezőgazdasági szempontok az adópolitikánál. — *Prack L.*: Esőztető öntözőberendezések üzemi eredményei. — *Juhos L.*: A mezőgazdaság küzdelme a jövedelemért. — *Németh J.*: A mezőgazdasági piac figyelése. — *Juhos L.*: Gabonaár és tökebbség. — *Ebner J.*: A telgazdaság válságához. — Mezőgazdasági munkáshiány Németországban.

Munkaügyi Szemle (3. évf. 2. sz., Budapest 1929, m.). — A törvényhozások tevékenysége az egyes országokban a társadalombiztosítás terén az 1927. évben. — (3. sz.). — *Farkas E.*: Biztosítás sztrájk esetére.

Nation und Staat (2. évf. 7. f., Bécs 1929, ném.). — A kisebbségi kérdés a Népszövetség Tanácsa előtt. — *Rappaport T.*: Az ukrán kérdés történeti és szociológiai alapjai Lengyelországban. — A nagy kisebbségi vita a Népszövetség Tanácsában (1929 márc. 6.)

Népegészségügy (10. évf. 4. sz., Budapest 1929, m.). — *Szeibert J.*: Propaganda a szociálpolitika szolgálatában. — (5. sz.). — *Szeibert J.*: Propaganda a szociálpolitika szolgálatában. — (6. sz.). — *Czakó I.*: Amerika közegészségügyi közigazgatása. — *Sárközy R.*: Rendelet az antialkoholizmus szolgálatában. — (7. sz.). — *Kamocsay J.*: A szociális eszme. — *Johan B.*: Jelentés a m. kir. Országos Közegészségügyi Intézet 1928. évben végzett munkájáról. — *Csilléry A.*: A fogorvoslás teendői a szociálhygiene terén. — (8. sz.). — *Székelyhidi Hammer D.*: A fertőző betegségek elleni védekezés Budapesten. — *Czakó I.*: Az amerikai néger lakosság szociális viszonyai. — *Johan B.*: Jelentés a m. kir. Országos Közegészségügyi Intézet 1928. évben végzett munkájáról. — (9. sz.). — *Székelyhidi Hammer D.*: A fertőző betegségek elleni védekezés Budapesten.

Recueil mensuel de l'Institut International du Commerce (8. évf. 16. k. 2. sz., Brüsszel 1928, fr.). — *Keynes J. M.*: A világ óntermelése és fogyasztása. — (16. köt. 4. sz.). — *Zahn F.*: A világ gazdasági élete és a statisztika. — (16. köt. 5. sz., 1929). — *Einaudi L.*: A nemzetközi fizetések amerikai mérlege. — (16. köt. 6. sz.). — *Varlez M. L.*: A nemzetközi vándorlások statisztikája és a népesség kicserélődése. — (17. köt. 1. sz.). — *Michelis G.*: A mezőgazdasági statisztika nemzetközi szempontból. — A világ nyerspetróleumtermelése 1928-ban. — (17. köt. 2. sz.). — *Thomas A.*: A munkanélküliek statisztikája.

Reichsarbeitsblatt (9. évf. 2. sz., Berlin 1929, ném.). — *Flaig J.*: Alkohol és baleset. — (3. sz.). — A munkaviszályok a Németbirodalomban 1927-ben. — *Lederer M.*: Az osztrák mezőgazdasági munkásbiztosítás. — (4. sz.). — *Ebel*: A kötött lakásforgalom 1928-ban. — (5. sz.). — *Feig J.*: Az állam és a balesetvédelem. — *Bertheau*: Az ipari balesetvédelem sikere. — (6. sz.). — *Lippmann*: Az angol és ír társadalombiztosítás jelen állása és gyakorlati megvalósítása. — *Syrup*: A birodalmi munkaközvetítő és munkanélküliség elleni biztosító intézet első jelentése 1927 október 1-től 1928 december 31-ig. — (9. sz.). — A kémiai iparban végrehajtott hivatalos munkabérfelvétel adatai. — Jelentés a Birodalmi Biztosító Intézet 1928. évi mű-

ködéséről. — *Teleky L.*: A rajnai betegpénztárak betegségi statisztikája, tanulmány a betegségstatisztikai vizsgálatok methodikájához. — (12. sz.). — A munkanélküliség külföldön 1928-ban. — *Lippmann*: Az angol és ír társadalombiztosítás jelen állása és gyakorlati megvalósítása. — *Schönberg A.*: Kötelező rokkantsági biztosítás Magyarországon.

Revue de l'Institut de Sociologie (9. évf. 1. sz., Brüsszel 1929, fr.). — *Maunier R.*: A szociális tevékenység fogalma. — *Delavaud L.*: A bor- és sókereskedelem Norvégiában a közép-korban.

Revue Internationale contre l'alcoolisme (37. évf. 1. sz., Lausanne 1929, ang.-fr.-ném.). — *Kull E.*: Mit tart a prohibícióról Amerika népe? — *Gläss T.*: A német ifjúság és az alkoholkérdés.

Revue internationale du Travail (19. köt. 3. sz., Genf 1929, fr.). — *Varlez L.*: A külföldi munkások elhelyezkedésére és szerződésére vonatkozó nemzetközi egyezmény általános elvei. — *Timascheff N. S.*: Az állami ipar szervezete Szovjet-Oroszországban. — *Hersch L.*: A munkanélküliség szezonális ingadozásai néhány európai ország építőiparában. — *Ayusawa F. I.*: A nők foglalkoztatása Japán iparában. — A munkabérek ingadozásai különböző országokban. — A munkabérek új indexszáma Nagy-Britanniában.

Statistische Nachrichten (7. évf. 2-3. sz., Bécs 1929, ném.). — Az 1928. gazdasági év. — A jövedelmi adók 1926-ban. — A korlátolt felelősségű társaságok 1927-ben. — A házasságkötések Ausztriában 1927-ben. — Az osztrák főiskolák hallgatóinak száma az 1928/29. téli félévben. — (4. sz.). — A kollektív szerződések állása és az általuk elhelyezett munkások az 1927 december 31-i számlálás szerint. — Az országok és községek részese-
dése a közterhekben az 1927. évi zárszámadás alapján. — A mezőgazdasági termékek nagykereskedelmi ára 1928-ban. — A munkaviszályok 1928-ban.

Társadalomtudomány (9. évf. 1-2. sz., Budapest 1929, m.). — *Némethy I.*: Munkamegosztás az államban. — *Szücs K.*: Nemzeti életvédelem és a vagyonátruházás jogának korlátozása. — *Horváth L.*: Angol társadalmi problémák.

The Economist (108. köt. 4.469. sz., London 1929, ang.). — A brit budget és az amortizációs kölcsönök. — A brit konzervatív párt gazdasági programja. — A brit ipari társaságok nyeresége. — A brit filmvállalatok pénzügyi helyzete. — (4.470. sz.). — A lancashirei gyapotkereskedelem. — Algir fejlődése. — Adócsalások Franciaországban. — (4.471. sz.). — Főbb államok fizetési mérlegei. — (Függelék.). — Bulgária gazdasági helyzete.

Vierteljahrsberichte des Thüringischen Statistischen Landesamts (7.

év. 4. sz., Weimar 1928, ném.). — Müller J.: A születések csökkenésének vizsgálata 1924-től 1927-ig. — Mommer P.: Mezőgazdasági termékek ki- és bevitel.

Weltwirtschaftliches Archiv (29. köt. 1. f., Kiel 1929, ném.). — Eckert Ch.: A kapitalizmus kilátásai. — Mahr A.: A dollár vásárlóerejének stabilizálása. — Mackenroth G.: Vámpolitika és termelési eszközökkel való ellátás. — Predöhl A.: Az amerikai pamutipar délre vándorlása. — Liefmann R.: A kiegyenlítés gondolata, mint a csereforgalom szervezésének princípiuma. — Ricci U.: A gabonakészlet nemzetközi statisztikájának módszere. — Colm G.: A költségvetési mérleg tartalma és kritikája. — Mata G. C.: Külföldi tőkeberuházások Délamerikában. — Lange K.: Ipar és mezőgazdaság. — Heilberg F.: A hajók tényleges kihasználása és kihasználásuk lehetőségei a német kikötők tengerentúli forgalmában. — Tschierschky S.: A nemzetközi kartellek és trösztök krónikája. — Gangemi L.: Az olasz pénzügyi politika fejlődése 1922-től-1928-ig. — Hela J. H.: A kereskedelmi szerződések krónikája 1925-1928. — Wyler J.: Népeségstatisztika és népességtan (Kritikai irodalomszemle). — (2. f.). — Michels R.: Gian-Rinaldo Carli (1769) kereskedelmi mérlegteóriájának kritikája. — Sternberg F.: Krízis és külkereskedelem. — Haniel F.: Külföldi kölcsönök és pénzügyi mérleg. — Predöhl A.: Az amerikai-kanadai papíripar vándorlásai. — Luft H. A. L.: A munkásmozgalom karaktere az Egyesült Államokban, Németországban és Nagy-Britanniában. — Neisser H.: A nemzetközi pénzpiac a háború előtt és után. — Sternberg F.: Négy világkereskedelmi nép, Japán és Brit-India külkereskedelme a háború előtti és utáni időben. — Järvinen K.: A közvállalatok az északi országok államgazdaságában. — Mortara G.: Olaszország világgazdasági kapcsolatai. — Dechesne L.: A belga külkereskedelem a háború óta. — Berliner C.: A német külkereskedelmi statisztika reformja. — Herner H.: A hajók rakterületének fölmérése a Népszövetség előtt. — Balogh T.: Jegybankpolitika és hitelpiac az Egyesült Államokban. — Prerauer F.: Tanulmány a képezett és tanulatlan munkások munkabére közötti különbségről különös tekintettel a háború előtti időkre. — Held J. H.: A kereskedelmi szerződések krónikája 1925-1928.

Wirtschaftsdienst (14. évf. 11. f., Hamburg 1929, ném.). — Wesemann H. O.: A német külkereskedelem az 1928. évben. — Plum G.: A német lenipar. — Richter O.: Japán külkereskedelme és gyarmatai. — A kakaópiac helyzete. — (12. f.). — Cassau T.: Összehasonlító statisztika a nyilvános közigazgatásban. — Brech J.: A német külkereskedelem nyersanyagokban. — Kupczyk E.: A Mannesman-konzern. — (13. f.). — Krämer C.: A nagybankok 1928-ban. — Bandmann E.: Az an-

gol gazdasági ankét zárójelentese. — Oberascher L.: Az Egyesült Államok konjunktúrája 1928-ban. — Ernst K.: Kompresszió-álló üzemanyagok a világpiacra. — (14. f.). — Wesemann H. O.: A német készáru-külkereskedelem. — (15. f.). — Mautner W.: A világ petróleumtermelésének szabályozása. — Oberascher L.: Az Egyesült Államok külkereskedelme 1928-ban. — Czechowicz P.: A Szovjetunió érték- és árrendszere. — (16. f.). — Singer K.: Aranymozgalmak és aranyprobléma. — Jasny N.: A gabonavilágpiac. — Wiener E.: A német cipőipar problémája. — (17. f.). — Krämer L.: A német élvezetecikk-behozatal. — Jasny N.: A gabonavilágpiac. — A világ hajóépítkezései 1929 első negyedében.

Wirtschaft und Statistik (9. évf. 7. sz., Berlin 1929, ném.). — A tengeri hajóépítés 1928-ban. — A német olaj- és zsíradékipari nyersanyag- és termék-külkereskedelem. — A birodalmi vasút 1928. évi személyforgalma. — A birodalmi vasút áruforgalma és üzemi teljesítménye. — Az élelmezési és megélhetési költség aranyínóvójának hullámozása a fontosabb országokban 1928-ban. — Forgalmi adóstatisztika 1925. — A záloglevélkibocsátás 1928 második felében. — A települési mozgalom 1927-ig. — Házasságkötések, születések és halálozások a Németbirodalomban 1927-ben (1928. előzetes eredményeivel). — A német tengerentúlra kivándorlók foglalkozás szerint 1928-ban. — (8. sz.). — A német szövetgyártás. — A belvízi és tengeri halászati üzemek a Németbirodalomban. — A világkereskedelem 1928-ban. — Az 1927-i birodalmi örökségi adóstatisztika főeredményei. — A válások a Németbirodalomban 1927-ben. — Az 1928-ban Brémán és Hamburgon keresztülutazó német tengerentúlra kivándorlók vándorlási célja és a beutazók származási országa. — Népmozgalom Lengyelországban. — A munkanélküliség elleni biztosítás 1928-ban. — A kriminalitás a Németbirodalomban 1927-ben.

*

A Népegészségügy május 1-i száma az alábbi közleményeket tartalmazza:

Soós Aladár dr.: „A modern kórház problémái“, Czakó István dr.: „A Yale egyetem szociális intézete“, ifj. Fock Béla: „A műszaki balesetelhárítás fejlődése“, Székelyhidi Hammer Dezső dr.: „A fertőző betegségek elleni védekezés Budapesten“ (folytatás és vége); Leitner Sándor dr.: „Göcsejiek az orvosnál“ (folytatás és vége). A május 15-iki szám közli Barabás Zoltán dr.-nak „A tejtěstvérség és dajkaság kérdése“ című tanulmányát, továbbá Biró Béla dr.-nak a reglementáció lényegéről, Vajda Károly dr.-nak az amerikai életmehozsabbító intézeteiről, Kovacsics Sándor dr.-nak a csecsemőhalálzásról, Herczegh Árpád dr.-nak az

angol iskolai egészségügyről szóló értekezéseit. Mindkét lapban megtaláljuk továbbá az első törvényhatósági tiszti főorvosi értekezlet referátumait és tárgyalásait, úgyszintén a szokásos irodalomszemlét és hivatalos részt.

A **Munkaügyi Szemle** folyó évi május havi számában *Huszár Károly*: Az Országos Társadalombiztosító Intézet önkormányzatának megválasztásáról, *Pfisterer Lajos*: A foglalkozási megbetegedések balesetként való kártalanításának első évéről ír beszámolót. *Godányi Zoltán*: Az Országos

Társadalombiztosító Intézet önkormányzatának szervezetéről, *Práger Márton dr.*: A lyoni ipar-egészségügyi kongresszusról, *Nádujfalvy József dr.*: Az új francia szociális biztosítás és *Farkas István* pedig: A tisztviselők szerepéről a társadalombiztosításban közöl érdekes cikkeket. A Társadalombiztosítási Orvos-részben *Csépay Károly dr.*: A Társadalombiztosítás küzdelmének megszervezése a gyomorfekély ellen címen értekezik. A lap Szemle részében a társadalombiztosítást érintő tárgykörből közöl gyakorlati ismertetéseket.

◎ E G Y É B ◎

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission hongroise pour la fixation des valeurs de statistique commerciale.

Szakosztályülések. — *Séances de sections.*

A Magyar Kereskedelmi Értékmegállapító Bizottság az elmúlt hónapban is folytatta az 1928. évi egységértékek felülvizsgálását.

A **XIV. szakosztály** május hó 2-án tartott ülést, melyen *Mössmer Pál dr.*, m. kir. keresk. főtanácsos elnökölt. Jelen voltak: *Fischl Simon*, *Konta J. Ferenc*, *Morvay Izsó* keresk. tanácsosok s *Kirschner János* és *Steiner Ödön* szakértők. Napirend előtt a szakma körébe tartozó áruk forgalmi és árviszonyairól *Morvay Izsó dr.* számolt be.

A kendertermelés az 1928-as esztendőben összehasonlítva az előző évvel, sajnos, visszafejlődött, holott mezőgazdasági termékről lévén szó, ezen ipari növénynek termelését fokozni kellene. A kenderkikészítő telepeink üzemeiket redukálták. Minthogy nálunk kendert csak szerződés ellenében termelnek, természetes, hogy visszaesésnek kellett bekövetkezni. Ajánlatos volna a kendertermelést valamilyen módon elősegíteni. Kenderkóróban a kivitelünk egész jelentéktelen, ellenben kócban a 163 vagon kivitelünk szép mennyiség. Igaz ugyan, hogy ezzel szemben $76\frac{1}{2}$ vagon behozatalunk is van. Sokkal érdekesebb képet nyújt a kenderben elért forgalmunk. Majdnem 207 vagon kivitelünk van, aminek az a magyarázata, hogy régi raktártételek kerültek elszállításra. Sajnos, kenderbehozatalunk 199 vagon és ily módon kenderrostban 275 vagon tesz ki a behozatalunk, amelynek feltétlen csökkentésére kell törekedni.

1928-ban a lenfonóiparban változás nem állott be. A hazánkban működő két lenfonó egyike az 1928. esztendőben mintegy 7500, a másik 3000 fonóorsót tartott üzemben, amelyeknek termelőképessé-

gét az elmúlt esztendőben némileg fokozták. A gyártott fonalak mennyisége mintegy 20.000 sokkra tehető, ami a hazai szükségletnek $\frac{2}{3}$ részét fedezte olyképen, hogy a nyers fonalban való szükségletnek 80%-át, a fehérített fonalakban való szükségletnek mintegy 50%-át tudta fedezni. Az elmúlt esztendőben ugyanis egyik lenfonógyárunk fehérítőjét modernizálta és így a fehérített fonalakban a külföldről való behozatal mind kevésbé lesz szükséges. A magyar szövögyárak, amelyek ezeket a fonalakat feldolgozzák, maguk is arra törekednek, hogy lehetőleg belföldi fonalakat dolgozzanak fel és egyébként is az állami és egyéb közszállítósokat kiíró hatóságok és intézmények ma már a magyar fonaloknak használatát írják elő, ami szintén hozzájárul a behozatal csökkentéséhez és kereskedelmi mérlegünk megjavításához.

Sajnálattal kell megállapítani, hogy lenfonalakban a behozatal a jelentés évében ismét emelkedett. Az 1927. esztendőben nyers fonalakban 2.008 q-t, fehérített fonalakban 2.140 q-t hoztunk be, míg a jelentés évében nyers fonalakban 2.237 q-t, fehérített fonalakban 2.338 q-t, tehát az előző évben összesen 4.148 q-t, az 1928. évben ellenben 4.575 q-t hoztunk be, ami ismét 10%-os emelkedésnek felel meg.

Az egyes fonalszámokat vizsgálva, azt látjuk, hogy emelkedés a 14—20. és 20—35. számokban mutatkozik, tehát finomabb fonalakat hoztunk be. A fehérítetteknél az emelkedés szintén ugyanazon számoknál látható. Ha tekintetbe vesszük, hogy a behozott 4.575 q fonalhoz mintegy 6.700 q rost, tehát 33.000 q lenkóró kell, vilá-

gosan áll előttünk az, hogy a behozatalt minden erővel csökkenteni kell.

A lenfonóipar egész Európában nagy nehézségekkel küzd. A nyersanyagot legnagyobb mennyiségben a világpiacra exportáló Oroszországnak kiszámíthatatlan árpolitikája, a piacon megjelenő egy-egy tétel nyersáru után való hirtelen kapkodás maga után vonta a lennek és lenkócók árának felhajtását. Ezzel szemben a lenfonalaknak világpiaci árai nem állanak arányban a nyersanyag árával, olyképen, hogy a fonalaknak, főképen a mi piacunkat illetőleg Cseh-Szlovákia által diktált árai rendkívül olcsóak és a nyersanyag árával összehasonlítva veszteségesek. Az elmúlt esztendőben főleg a belga és francia fonóknak nagy versenyével kellett a cseh és ennek következtében a magyar fonóiparnak megküzdenie. Amíg az előző években ezen országok iparának versenyét lenfonalban nem éreztük, addig az idén dumpingáraikkal belföldi iparunknak tetemes károkat okoztak. A magyar lenfonóipart a jelenleg fennálló 5—6%-os vám természetesen nem védi a külföldi dumpingáraival szemben és hogy egyáltalában még megvan, annak egyrészt az az oka, hogy a lenfonóipar a hazai lentermeléssel kapcsolatos, másrészt, hogy a közszállításokhoz magyar fonalak használata szükséges. Az európai lenfonóipar helyzetéhez elég megemlítenem, hogy Németországban és Cseh-Szlovákiában az elmúlt esztendőben ismételten több fonógyár szüntette be üzemét és az ipar éppen azokban az országokban, amelyeknek Európában legnagyobb lenfonóiparuk volt (Németország, Cseh-Szlovákia), ezidőszert valóban válságos éveket él.

Összehasonlítva a lenfonalaknak egész évi áraiból számított középárat, azt látjuk, hogy az elmúlt esztendőkhöz képest az mintegy 7%-os áresést mutat, ami az értékmegállapításnál kifejezésre is jutott. Tekintettel arra, hogy a lenfonalakat hazánkban főképen a meglévő néhány nagy lenszövőgyár vásárolja (a házi ipar szükséglete elenyészően csekély), azt a gazdasági krízist, amely az 1928. esztendőnek szeptember-október havában indult meg, ez az ipar foglalkoztatás tekintetében nem érezte meg.

Lencérnáknak, és pedig nyerseknak, fehérítettekben és festettekben még elég nagy behozatal van. Igaz ugyan, hogy az újabb időben egyik hazai lenfonógyárunk a cérnának jobb minőségben és főképen adjusztálásban való gyártására vetette rá magát, amivel talán a külföldi behozatalt némileg ellensúlyozni lehet. A fonógyárra nézve is rendkívül fontos ezekben a cikkekben való térhódítás, mert a cérnánál a fonalat megfelelőbb áron tudja értékesíteni, mintha azt tisztán szövés céljaira adja el.

Lenzövőgyáraink foglalkoztatottsága az 1928. esztendőben kielégítő volt és azok az egész év folyamán majdnem teljes üzemmel dolgoztak. A hazai

lenzövőszékeknek mintegy 1.300—1.400 száma s a jelentés évében lényegesen nem változott meg.

A behozatal len- és kendersizővetekben valóban nem volt nagyon magas. A nyers, könnyű árukban elenyészően csekély mennyiség, ellenben a különböző színes zsávolyokból, valamint a finomabb lenszövetekből már négyszer oly nagy mennyiség, míg az egészen finom szöveteiből ismét egy csekélyebb mennyiség jut a behozatalra, azonban ezeknek a mennyiségeknek behozatala idővel talán még csökkenthető lesz. Kivételünk jelentéktelen, amint hogy máshova, mint Romániába nem is igen törekedhetünk, mert a Sz. H. Sz. államnak meglehetősen lenszövőipara van, viszont Románia a hitelezés szempontjából kellő biztosítékot nem nyújt. A magyar lenszövőiparnak kelet, Törökország, Görögország és Egyiptom felé kellene utat törni s talán még meszebb is lehetne megfelelő piacot teremteni a magyar szövőipar részére. Minthogy ily módon a hazai szövőgyárak tisztán arra vannak utalva, hogy termékeiket az országban helyezték el, természetesen az elhelyezés lehetősége az ország szükségletétől és a fogyasztóközönség vevőerejétől függ. Az esztendőnek első 6—7 hónapjában e tekintetben nem is volt baj, a krízis azonban, amely már az év elején előrevetette árnyékát, sajnos, az év második felében bekövetkezett. A vevőerő mindinkább csökkent és szeptember havától kezdve valósággal pangás lett érezhető, aminek oka abban is rejlett, hogy a tél későn állott be és a kereskedők a beszerzett téli árukra kellő időben túladni nem tudtak. A mezőgazdasági termékek értékesítésének akadályai hozzájárultak ahhoz, hogy a hazánkban túlnyomórészt mezőgazdasággal foglalkozó lakosok pénzhez nem jutván, szükségleteiket készpénzzel fedezni nem tudták, ami a kereskedelemben rendkívül károsan éreztette hatását. A fizetésektelen-ségek száma fokozatosan emelkedett; a kereskedők fizetési feltételek tekintetében mind nagyobb és nagyobb követelésekkel léptek fel; a 90 napos fizetési feltételek 6 és 8 hónapra tolódtak ki, amiáltal a gyáriparnak még nagyobb tőkére volt szüksége, hogy a megfelelő árukat kihitelezhesse. A gazdasági válság az 1928. esztendőben nem jutott tetőpontjára és felő, hogy az 1929. esztendőben olyan krízis támadhat, amely a kereskedővilágot alapjában rendíti meg.

A lenszövőiparnak némileg segítségére jöttek a közszállítások, minthogy ily módon ú. n. komerc célokra és el nem adhatás esetén raktárra kevesebbet kellett termelniök. A közszállítások kezelése mai módjának két nagy hibája van, az egyik, hogy a szükségleteket nem írják ki oly időpontban, mikor még a rendelés megadásától a szállítás teljesítéséig elegendő idő áll rendelkezésre. Előfordul az is,

hogy úgyszólván valamennyi hatóság egyidőben, decembertől-februárig, írja ki szükségleteit április hó végéig való szállításra, úgyhogy a közszállítások egy bizonyos időre csoportosulnak, a helyett, hogy azok az egész esztendőre eloszlanának. Közismert az, hogy a nyári ruhaszöveteknek legkésőbb március végén kell beszállítva lenniök, hogy kellő időre megvarrhatók legyenek. Ezt a szükségletet, valamint mindazokat, melyek évente visszatérnek, már júniusban, vagy legkésőbb augusztusban lehetne kiírni és nem kellene azoknak december havára maradniok. Másik nagy hátrány, hogy a különböző hatóságok egy és ugyanazon cikket különböző minőségekben szerzik be. Pl. más lepedőt kap a hadsereg, mást a csendőrség, mást a kórházak, stb. és így van ez majdnem minden cikknél, még a bélés-vászonnál is, melyet az egyenruhák készítéséhez használnak, más minőséget kíván a hadsereg, mást pl. a Máv. Egyöntetű minőségeknél a gyáripár előre tudná, hogy kb. mily mennyiségekkel számolhat és a termelést ennek következtében nagyobb mennyiségben eszközölhetné, amiáltal esetleg olcsóbbá is válna.

Az 1928. esztendőben a jutaüzlet nagyjában és egészében az országban lényegesen nem változott. Két nagy jutagyár dolgozott intenzíven, míg a harmadiknak a termelése nem volt a piaci ár alakulására hatással. Tekintettel a váratlan és rendkívül jó termésre, zsákokban a gyárakkal szemben nagy igények jelentkeztek. Minthogy a zsák idénycikk, a szükséglet növekedése meglátszik a behozatal számaiban is. Kivitelünk e cikkben szintén jelentékenynek mondható.

Az a körülmény, hogy jutafonalakban még mindig nagy behozatalunk van, bizonyítja azt, hogy a hazai jutagyárak az általuk termelt fonalat maguk használják fel és így az egyéb szükségletekhez (mint szövőgyári, házi-ipari, stb.), külföldi behozatalra van szükség, úgyhogy mintegy 97 vagon jutafonalat hoztunk be, ami talán mégis elkerülhető lenne.

A nyersjutában az elmúlt esztendőben, a világpiacra meglehetősen árhullámzás mutatkozik, mint-hogy januártól július haváig a nyers jutaárak különböző változatokkal $30\frac{1}{4}$ fontról $37\frac{1}{8}$ fontra ment fel, míg aztán az ár az év végéig $31\frac{3}{4}$ -re esett vissza.

A bizottság ezekután a len, kender, juta és egyéb növényi rostanyagok, ezekből készült fonalak és szövetek, zsák és ponyva, zsinegek és kötélverőárak, növényi anyagokból való más textilipari cikkek 1928. évi egységértékeinek megállapításával foglalkozott.

A XVI. szakosztály május hó 3-án tartott ülést, Fischer Ödön m. kir. keresk. főtanácsos elnöklété alatt. Az ülésen jelen voltak: *Bárczai*

András, *Hajdu* Dezső kereskedelmi tanácsosok, *Borbás* Andor, *Kovács* Viktor és *Perl* László szakértők. A selyemipar 1928. évi helyzetét *Hajdu* Dezső ismertette a következőkben:

Mint az előző években, úgy az 1928. év folyamán is két különböző hatás alatt állott a selyemszövőipar. A gazdasági élet pangása kedvezőtlenül befolyásolta a további fejlődését. Ezt a rosszabbodást csak részben ellensúlyozta az a körülmény, hogy a selyemszövet viselete mindinkább szélesebb körökre terjed. Végeredményben a selyemszövőipar 1928-ban is elég jól bírta a kedvezőtlen gazdasági viszonyokat, a szükséglet teljesen foglalkoztatta az érdekelt üzemeket, ezek termelési kapacitásukat majdnem 100%-ig kihasználták és a termelt szöveteket a belföldön nagyobb nehézség nélkül helyezték el. Az aránylag nagy behozatal ebben az iparágban sohasem lesz teljesen kiküszöbölhető, mert egyes rövidéletű divatcikkekre csakis az egészen nagy francia és svájci gyárak rendezkedhetnek be, amelyek az egész világot látják el az enmű cikkekkel. Ezeket a cikkek az érdekelt kereskedők szívesen importálják, mert nagyobb százalék-szerű keresetre nyújtanak alkalmat. Megérzi a belföldi piac az esetleges külföldi túltermelés, vagy átmeneti ipari pangás által okozott dumpingot, mely akkor is fellép, ha egyes cikkek divatja múltban van és az ily készleteket az erősebb külföldi ipar veszteséggel piacra dobja.

1928-ban a belföldi szövőszékek száma a multévi 1.100-ról mintegy 1.200-ra, a termelés értéke a multévi 23 millió pengőről mintegy 27 millió pengőre emelkedett, bár az áralakulás inkább lefelé irányult, a nélkül, hogy a nyersanyagok hasonló ármozgalmat mutattak volna. Fenti összegben nem foglaltatik benne és így tehát külön számításba veendő a selyemszalag, hímző-, varrófonalak és cérnák értéke. 1928-ban is elsősorban a Crépe cikkek iránt volt legerősebb a kereslet, ezek közül a Crépe de Chine most már állandó szükségleti standardáru, a többi cikkek, mint Crépe Satin, Crépe Georgette, Crépe Tiflis stb., inkább idényhez és divathoz vannak kötve. Mindezeknek a selyemszöveteknek gyártására az összes belföldi ipartételepek berendezkedtek, a mustrás ily szövetek szükségletét inkább import útján fedezte a piac. Ezeknek a Crépe-cikkeknek termelésén kívül tovább folytatta a hazai ipar a sima tiszta selyem és a sima és mustrás felselyemszövetek előállítását is és kétségtelen tény, hogy a belföldi ipar által termelt összes szövetek minőség tekintetében további haladást mutatnak.

Meg kell itt említenünk az év folyamán életbelépett és többször módosított kiviteli kikészítési tilalmat, mely szerint az ebben az iparágban évek óta engedélyezett kiviteli kikészítési eljárásban pa-

mutból és Viscose műselyemből, illetve tisztán Viscose műselyemből szőtt cikkek egyáltalában nem, vagy csak részvám fizetése ellenében kezelhetők. Sajnos, az ezzel nyert tapasztalatok nem nagyon kielégítőek, mert a belföldi selyemkikészítőtelepek egy-két cikk kivételével messze elmaradnak a külföldi hasonló üzemek teljesítőképességétől, ami természetesen erősen rontja a belföldi ipar versenyképességét.

A kész selyemszövetek kivitele még mindig lényegtelen. Egyrészt, mert a belföldi piac a termelést fel tudja használni, másrészt mert a szóba-jöhető közeli keleti államok vámtételei és hitelviszonyai majdnem lehetetlenné teszik a legális kivitelt. A múlt évben már jelentkező érdeklődés a távoli keletről még erősbbödött főleg németbirodalmi és angliai exportőrök útján, de a valóságos kivitel még csekély.

A belföldi gubótermelés az 1927. évi 372.000 kg-al szemben 1928-ban 435.600 kg-t és az országban előállított selyemfonal (Grége) az 1927. évi 28.000 kg-al szemben 1928-ban 29.600 kg-t tett ki.

Fischer Géza a selyemárak forgalmi viszonyait ismertette:

A selyemszövetek az 1928. évben — úgy, mint az előző években is — keresett cikkei voltak a vásárló közönségnek, habár a nyomasztó gazdasági viszonyok itt is éreztették hatásukat. Az a hathatós vámvédelem, amelyben a hazai selyemgyárak részesülnek, a hazai gyártást fellendítették ugyan, de a belföldi termeléssel a vásárlók minden igénye még korántsem volt kielégíthető. A kényes igényű fogyasztó a finomabb, jobb árut keresi; ezen igények pedig a jóval drágább, de nagy ízléssel és garantáltan jobb minőségben gyártott árukkal elégíthetők ki. Ezekből a selyemárubehozatal idővel talán csökkenthető lesz, de nézetem szerint a teljes szükséglet a hazai ipar révén aligha lesz fedezhető. Selyemszövőgyáraink versenyhelyezete a fejlett és tradicionális multtal rendelkező francia, olasz, stb. gyárakkal szemben súlyosabb, a tőkeszegénység, valamint a megfelelően képesített szakmunkások hiánya oly feladatok elé állítják gyárosainkat, melyeknek leküzdése még nagyon sok pénzáldozatot és hosszú időt igényel.

A hazai gyárak tudvalévően a gyártási műveleteknek csak szövődei részét intézik el belföldön; a félgyártmányok festése, kikészítése, csomózása, esetleg színnyomása részben svájci, vagy német és cseh gyárakban történik, amely körülmény az árak alakulására is kihat.

Az 1928. évben is a crépeszerűen szövött selyemszövetek voltak a legkeresettebbek. Ezek közül a Crépe de Chine és Crépe Georgetten kívül nagy divat volt a színes Crépe Satin, Crépe Mongol, Crépe Faille, Crépe Tiflis, Crépe Romain, úgyszintén a színnyomatos Crépe de Chine, mousseline és georgette.

A nyári évadban a nyomott japonok (foulardok) örvendtek nagy keresletnek, mely utóbbi cikkek kizárólag külföldi származásúak voltak, mert a hazai gyárak versenyképes minőségben ezeket nem gyártják.

A farsangi idényben a lamék, taffetas, velour brochék és fémszálas selyemszövetek, velour chiffonok, velour mousselinok képezték a főbb keresleti cikkeket, úgyszintén a különféle köpenyselymek.

A vámkülföldről származó selyemcikkeket a magas védővám és a fényűzési adó túlságosan megdrágítja s így a cikkek eladási ára a külföldi piaci áraknál lényegesen drágább. A selyemárak árvizonyaira vonatkozólag megállapítjuk, hogy a világpiacon ezek az árak szilárd irányzatúak és a beszerzési árakban alig volt lényegesebb változás. Végül még megemlítjük, hogy a selyemcikkeket transzítókereskedelmét a lehetetlen vámkezelés teljesen megbénította és az utódállamokba irányuló kivitelünk — a kereskedelmi szerződések rendezetlensége miatt — úgyszólván teljesen megszűnt.

A bizottság ezekután a selyemgubó, selyemhulladék, selyem és selyemfonalak, selyemszövetek kötszövött és kötöttárak, hímzések, csipkék, tüllök és keskenyárak 1928. évi egységértékeinek megállapításával foglalkozott.

A X. szakosztály 1929 május hó 7-én tartott ülést. Wolfner József m. kir. kereskedelmi főtanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak: Augenföld Lajos keresk. főtanácsos, Dán Leó, Dán Viktor, Lajta Pál, Riesz Tivadar, Schön Géza, Strasser Gyula és Weisz Miksa kereskedelmi tanácsosok, Gémes Elemér, Kelemen Lajos és Robitsek Géza szakértők. Napirend előtt Lajta Pál olvasta fel jelentését a nyersbőrszakmáról:

Az 1928. évi termelési viszonyok nem voltak kielégítőek, bár az országban minden előfeltétel megvan arra, hogy termelés tekintetében javulás álljon be.

Az elmúlt évek mezőgazdasági kiállításai főleg pedig az azokkal együtt rendezett állatvásárok a világ színe előtt bemutatták a magyar állattenyésztés kiváló eredményeit, de sajnos, a borszakmára nézve csak addig marad kiváló a szarvasmarha, a ló, amíg az állat él, mihelyt feldolgozásra kerül, értékét nagyrészt elveszti. Ezt mutatja legjobban a hivatalosan megállapított behozatal és kivitel eredménye.

Bőriparunk nem volt abban a helyzetben, hogy a termékeket eredményesen feldolgozhassa és ezért kénytelen volt külföldi államok termékeit behozni.

A gyakorlat bebizonyította, hogy a termelési viszonyok olyan sok kívánni valót hagynak hátra, hogy iparosaink a közönség igényeinek nem felelhetnek meg.

A fővárosban, ahol a hatósági felügyelet szorosabb, a nyúzás és kezelés kevesebb kívánni valót

hagy hátra, de a vidék olyan rossz bőrfejtést, nyúzást végez, hogy a termelt bőrök értékének nagy része teljesen kárba vész.

Bár az 1928. évi július hó 2-án megtartott genfi nyersbőr-konferencia határozata folytán a Népszövetség gazdasági bizottsága megerősített egy konvenciót, amely állítólag folyó évi október hó 1-i hatállyal lép életbe és amely konvencióhoz 18 európai állam hozzájárult, alig hihető, hogy a mi termelési viszonyaink ebből hasznot húzhatnak, mert a magyar bőrök a fentemlített minőség-hiányok folytán a nemzetközi forgalomban nem igen fogják megtalálni a megillető helyet. A magyar bőr-
ipar kénytelen volt az elmúlt évben Délamerikából és Németországból igen jelentős tételekben nyersanyagot behozni. A németországi kitűnő termékek az ipar amúgy is nagyon nehéz boldogulását elősegítették, míg a magyar nyersanyag alig dolgozható fel és annak külföldre való kivitele is nehézségekbe ütközik.

Az elmúlt év folyamán történtek kísérletek a nyers marhabőr kivitelére is. Egy-egy nagyobb tétel eljutott Franciaországba, Németországba, az Amerikai Egyesült Államokba és még néhány más országba, de rendszeres kivitel nem fejlődhetett ki.

Ha a magyar marha- és lóborók fejtésére több gondot fordítanak, úgy nem állhatna be az a visszás állapot, hogy a termelt nyersanyag nagy része, kitűnő minősége dacára, a rossz kezelés folytán nagyrészt sem a belföldön, sem a külföldön nem helyezhető el.

Meg kell állapítani, hogy a kormány azon rendeletei, melyek az állatok vágását irányító közegek figyelmét és gondos felügyeletét felhívják a bőrök helyes kezelésére, nagyrészt nyomtalanok maradnak. A magyarországi nyersbőrök a rossz nyúzása és helytelen kezelés miatt csak másod- és harmadrendű minőségek előállítására használható fel, holott a magyar élő állatoknak nyugaton vágott darabjai mind elsőrangú nyersanyagként jönnek vissza az országba. Sok tengerentúli országból, mint Jáva, India, Kína stb. a legfinomabb nyersbőrt hozhatjuk be és ez csakis a hatóságok állandó felügyeletének és figyelmének eredménye.

A nyersbőrtermelés Magyarországon tekintettel a feldolgozótelepek szükségletére — elégtelen és bár a hivatalos adatok a folytonos nagy és ki nem kerülhető behozatalt megvilágítják, semmiféle intézkedést nem látni a termelés fokozására. Ha a kormány a disznóbőrök fejtését kötelezővé teszi, úgy legalább egymillió darab disznóbőrt lehetne termelni, hiszen csak Budapesten az elmúlt évben 470.183 darabot vágtak.

A hivatalos statisztika szerint behozatott összesen 60.000 kg, vagyis 5.000 drb disznóbőr. Így tehát az itt termelhető egymillió bőrből a behozatal teljesen előállítható, azonkívül az ipar óriási fejlődési

lehetőséget talál és még egy-kétmillió pengőre rúgó kivitel is maradna.

A termelési viszonyokra nagy befolyással van a világszerte felkapott ruházati szőrmedivat. Ennek gyártását a főváros környékén alakult elsőrangú és nagyszabású szőrmefestők és finomítók végzik, melyek hazánk külkereskedelmében mind nagyobb kiviteli tényezőkké válnak. Ezek a gyárak nyersanyagszükségletüket nagyrészt Olaszországból és Spanyolországból, kisebb részt pedig a jelenleg megszállott területekről fedezik. Magyarországon a felvidéki göndörszörű, az erdélyi fehér és fekete, a bánáti ugyanilyen bárányt nem tenyészítik, a nyersanyag, amely bundákra, gallérokra s hosszúszörű prémezésekre szükséges, csak külföldről hozható be. Világos, hogy a kormány feladata a magyar állattenyésztés ezen ágának felsegítése. Sajnos, hogy amíg a hivatalos adatok szerint Budapesten csak 32 ezer, az egész országban tehát körülbelül 390.000 drb. juh és bárány vágatott, addig a behozatal az egyes országokból juh- és báránybőrben 7.570 q-ra, 4,822.000 pengőre rúg. A kivitt 11.974 q, amint azt a 3,312.000 pengő érték is mutatja, közönséges merinógyapjas juhbőr volt.

Szükséges volna gondos válogatás alapján néhány száz párt — finom spanyol és olasz merinókból, fekete fajokból, részben Erdélyből és Jugoszláviából, — az állami telepekre és az Alföld alkalmas helyeire telepíteni.

Így felnevelhetők volnának nyájuk, amelyeknek bárániai az ország egyes vidékeire eladva, szétszétva, pótolnák a Trianon által elvesztett állatfajokat. A hosszúszörű selymes báránypók tenyésztése évről-évre szükségesebb lesz, mert a kikészített és festett szőrmék állandó kiviteli cikket képeznek. Örvendetesen megállapíthatjuk, hogy a magyar báránybőr-festődék és finomítók gyártmányai az egész művelt nyugaton és az északi államokban kedvező, állandó elhelyezést találnak.

Juhnyájuk telepítése, báránypók nevelése a nagybirtokosra és kiscgazdára nézve egyformán hasznot hozó, a hús, gyapjú és szőrme mindenkor könnyen értékesíthető és egyúttal több iparágnak munkaalkalmat nyújt. Egyes nagy uradalmak már ilyen irányban kísérleteznek, de kiscgazdák is megpróbálhatnák.

A forgalmi viszonyokról szólva, elsősorban szükséges megemlíteni, hogy valamikor a világforgalomban kiváló helyet foglalt el a magyar nyersbőrkereskedelem, míg ma a forgalmi adó célszerűtlen kezelése folytán majdnem teljesen megszűnt. A Cseh-Szlovák tímárok és kereskedők beutazzák az országot és közvetlenül, kivitelre vásárolják fel a nyersanyagot, miután így mentesítve vannak a forgalmi adótól, míg a magyar kereskedelem, tekintettel arra, hogy míg a bőrök összegyűjtése egy központba befejeződik, azok legalább is két-három

kézen mennek keresztül, legalább 6%-kal drágábban vásárolja ugyanezt a nyersanyagot.

A forgalmi viszonyok megváltozása csakis a genfi határozat október 1-én történő életbeléptetése után remélhető. A jelenlegi igen nehézkes eljárások úgy a behozatalnál, mint a kivitelnél, az engedélyek megszerzése és a behozatalnál szükséges különböző állategészségügyi drága költséget és a sok utánjárást igénylő eljárások a forgalmat, amely amúgy is csekély, megnehezítik, sőt lehetetlenné teszik.

Az árviszonyokról szólva, meg kell említeni, hogy tudvalegyőleg az 1927. év vége felé az egész világon általános emelkedés volt tapasztalható, amely világszerte úgy magyarázható, hogy az Orosz Szovjet-Köztársaság és utánuk az Amerikai Egyesült Államok, később pedig az angol tőkeerős cégek nagy része a bevásárlásokat követőleg emelkedő árakat fizettek és országukban a nyersbőröket hadicélokra dolgozták fel. Az árak 1928. év kezdetén kulmináltak és az év folyamán Magyarországon és a többi államokban is a normális szín felé igyekeztek.

Lefelé irányulnak a nyersbőrfaajták árai. A magyar állati termékek árviszonyainak javulását a nyersbőrök helyes kezelésével és fejtésével nagy mértékben elő lehetne segíteni. A nyersbőrök már az állati termékek értékesítésénél nagy szerepet játszanak és ennek folytán az egyes állatfajták termelésének helyes megválasztását az illetékes tényezőknek nagyobb figyelemben kellene részesíteni. Így többek között a juhtenyésztés is igen sok kívánni valót hagy hátra.

Azután *Augenfeld* Lajos ismertette a bőripar helyzetét.

Az 1928. év második fele a bessz jegyében állott.

Az 1927. évben és 1928. elején a nyersbőrárak a világpiacon rendkívül magas nívót értek el, elsősorban az Amerikai Egyesült Államok és Oroszország vásárlásai következtében. A lábrakapott spekuláció az árakat még tovább hajtotta. Az európai országok legyengült fogyasztóképességük miatt nem bírták ezt az iramot és a bevásárlást kénytelenek voltak a legszükségesebbre redukálni. Világosan mutatja ezt a délamerikai nyersbőrexport statisztikája.

Az európai országok tartózkodása folytán az árak hirtelen estek. Kedvezőtlenebbé tette még a helyzetet, hogy a hossz-periódus alatt a gyárakban és a nyugati országok nagykereskedőinél nagy készletek gyűltek össze és hogy a közönség a szégyenebb országokban olcsóbb típusú cipők használatára tért át. A hazai bőripar ily körülmények közt kénytelen volt üzemét redukálni annál is inkább, mert 1928. év második felében az exportlehetőségek is erősen megcsappantak. A gyártott áruk minősége és a gyárak teljesítőképessége szempontjából talpbőrben és boxbőrben exportképes az

iparág. Természetes exportpiacai azonban, mint Lengyelország, a Sz. H. Sz. állam, Románia és Bulgária, prohibítív beviteli vámjaik miatt a magyar kikészített bőr exportjára nézve már régebben elvesztek. Egyéb piacokon az exportlehetőség túlságosan függ a mindenkori konjunktúrától és inkább alkalmi kivitel. A második félévben a kedvezőtlen világpiacon viszonyok miatt az export csak nagyobb áldozatok árán volt lehetséges.

Majd *Kelemen* Lajos terjesztett elő jelentést a gumiipar forgalmi viszonyairól.

Ennek az iparágaknak a helyzetét 1928. évben kedvezőtlenül befolyásolta az a körülmény, hogy a nyersgummi világpiacon áralakulása nagy ingadozásoknak volt kitéve.

A készáru behozatala az előző évhez képest 15%-kal emelkedett. Ez az emelkedés, amely 2000 q-t tesz ki összesen, elsősorban a hazánkban nem készülő sár- és hócipők tételében mutatkozik kb. 1.000 q erejéig. Az autópneumatikok behozatala az előző évhez képest csupán 600 q-val, vagyis 10%-kal emelkedett, míg az 1927. év behozatali mennyisége az akkor életben volt francia kereskedelmi szerződés következtében az 1926. évhez képest 40%-kal emelkedett. Ebből azt látjuk, hogy a hazai iparban az árucikkben, amely az ország összes gummifogyasztásának kb. felét teszi ki, sikerrel veszi fel a külfölddel a versenyt, s ha a közforgalmi vállalatok az előírásokat teljes mértékben betartják, akkor remélhető, hogy a behozatali tétel, amely az ország külkereskedelmi mérlege szempontjából fontos szerepet játszik, csökkenni fog.

Jelentékeny emelkedést látunk az ú. n. vulkanizálatlan lemeznél és kaucsukpépnél, ide tartoznak a kis pneumatikjavítóműhelyek által felhasznált javítólemezek, ahol a teret, a hitelviszonyok miatt, az előző évhez képest nagyobb mértékben engedték át a külföldi versenytársaknak.

A radirgummi behozatala ugyan 1928. évben alig emelkedett, ebben a cikkben azonban felvettük ismét a gyártást és reméljük, hogy ez a behozatali tétel is csökkenni fog. Csökkenés mutatkozik a gummizott szövetek behozatalánál, valamint az ebből konfekcionált cikkeknél. A behozatal csökkenése a hazai ipar fejlődésének következménye. A készárukivitelnél fejlődés mutatkozik. Különösen nagy az emelkedés az asbestkaucsuk Németalföld és Olaszország felé irányuló kivitelében.

A lágy kaucsukból készülő műszaki cikkek kivitele ugyan nem emelkedett, ez azonban csak annak tudható be, hogy Romániába 1928. évben 1.000 q-ával kevesebbet vittünk ki, mint az előző évben. Ennek a mennyiségnek elhelyezésére új piacokat kellett teremtenünk, melyek közül Egyiptom, Görögország, Bulgária, Németalföld, a Sz. H. Sz. állam mutatják az előző évhez képest a legnagyobb emelkedést.

Jelentékeny emelkedést mutatnak a hidegen vulkanizált lágy kaucsukárak, melyekből a kivétel az előző évnek háromszorosára emelkedett.

A bizottság ezek után áttért a nyersbőrök, cserzőanyagok és kivonatok, a bőripar termékei, nyers kaucsuk, a kaucsukipar termékei, szőrme- és szücsárak, viaszosvászon és ezekből készült áruk és gummijátékszerek 1928. évi egységértékeinek tárgyalására.

A XII. szakosztály ülése 1929. május hó 8-án volt. Az ülésen megjelentek: *Brachfeld Géza, Fehér Károly, Horváth Miksa, Müller Antal, Neumayer Fülöp, Oswald Róbert és Vágó Gyula* keresk. tanácsosok, *Reich Aladár, Szántó Mór* szakértők.

A szakosztály meghallgatta *Vágó József* jelentését a kalapszakma forgalmáról:

Az 1928. évet a szükséglet és forgalom nagy visszaesése jellemzi az előző évhez képest. Ez tisztán visszatükröződik a kész kalapok behozatalában, amely úgy nyúlszörben, mint gyapjúban erős visszaesést mutat. Ennek kiegészítésképpen a hazai gyárak termelése is igen erősen megcsökkent. Amíg kész kalapokban a behozatal ilyen csökkenést mutat fel, addig a gyapjúkalapkúpok behozatali mennyisége igen lényegesen emelkedett. Ennek oka főképpen a női kalapkúpok után való kereslet megnövekedésével magyarázható. Hazai gyapjúkalapkúpgyáraink ugyan szintén foglalkoztak e cikk készítésével, azonban nem tudtak lépést tartani a külföldi verseny mindinkább reánk nehezülő nyomásával, mely nemcsak árak, hanem fizetési feltételek szempontjából is, nagy előnyöket nyújtott a vásárlóknak. Ehhez járul, hogy hazai gyáraink a kereskedelem hitelszükségletét a rendelkezésükre álló eszközökkel nem tudták kielégíteni. Egyelőre nincs kilátás, hogy e cikkben a folyó év folyamán lényegesen csökkenjen a behozatal és ezt a csökkenést hazai gyáraink tudják pótolni. A kivétel a kalapcikkben majdnem semmi, aminek oka a belföldi gyárak igen kedvezőtlen termelési viszonyaiban keresendő (megcsappant forgalom, drága kamat, rendkívül magas közterhek, stb.).

A tollkereskedelemről *Stadler Benedek* nyújtott be jelentést.

Az 1928. év kezdete az előző év utolsó hónapjai élénk üzletmenetének befolyása alatt állott és ezért a kivitt úgy mennyiség, mint árak tekintetében átmenetileg az előző év szintjén lehetett tartani. Később a szakmában is érezhetővé vált a főelhelyezési piacon, Németországban beállott gazdasági depresszió, amelyet csak rövid időre a rendesen gyengébb őszi üzlet szakított meg, amely az év végéig tartott. A kedvezőtlen konjunktúra folytán az árak — a pehely- és fosztott-toll kivételével — kissé visszamentek, azonban nem olyan mértékben, amint azt a világparitás megkövetelte volna. Ennek természetes következménye az volt, hogy egynéhány németországi vevő a magyar áru iránt kevesebb

érdeklődést mutatott, mint azelőtt és annak elhelyezési lehetősége Németországban csökkent. Ellenben az elmúlt évben fellépett nagyobb vevőként egy dánországi cég, míg Amerika 1928. évben is főleg pehely iránt mutatott érdeklődést, amely cikk Németországban a csökkent felvevőképesség folytán csak csekély mértékben tudott elhelyezést találni. Dísztollak az elmúlt évben is jelentéktelen szerepet játszottak a forgalomban, míg a nagy és kis tollszárak élénk keresletnek örvendtek.

A bizottság ezek után a növényi párnázó-, fonó- és seprőanyag, széknád, a fonás-, kefekötőipar termékei, szőr, toll, szivacs, művirágok, megmunkált tollak, parókásmunkák, szőnyegek, terítők, függönyök, borításárak, textilanyagokból konfekcionált cikkek, nap- és esőernyők 1928. évi egységértékeit tárgyalta.

A XVII. szakosztály 1929 május hó 10-én tartott ülést *Hüttl Frigyes* m. kir. keresk. főtanácsos, szakosztályelnök elnöklete alatt. Az ülésen megjelentek: *Müller Pál és Székács Imre* keresk. tanácsosok, *Aschner Dávid és Chmura László* szakértők.

Napirend előtt a szakosztály elnöke olvasott fel jelentést.

1928. évben az árak majdnem azonosak az 1927. évi árakkal és csak egyes tételeknél emelkedtek körülbelül 5%-kal.

1928-ban a „Salgótarjáni palackgyár r.-t.” az olcsóbb öblösüveg gyártását is felvette, melynek eredménye azonban statisztikai szempontból csak 1929-ben fog érvényre jutni.

Hazai gyáraink foglalkoztatottsága teljesen kielégítő és eredményesen törekszenek arra, hogy minőség tekintetében is felvegyék a külfölddel való versenyt.

A táblaüveg behozatala és fogyasztása szoros összefüggésben van az építkezésekkel, melyek 1928-ban, viszonyítva az 1927. évhez, már nem igen szaporodtak. A behozatal, majdnem teljesen Cseh-Szlovákiából történik.

A szükséges tűzállóanyag hiányában, nehéz a hazai tűzálló téglák gyártásának felvétele.

Fal- és padozatburkolólapokban 1927. évhez viszonyítva, némi csökkenés mutatkozik, mely nyilván összefüggésben van azzal, hogy a drágább építkezések száma csökkent, melyeknél e lapokat használják.

Csempék- és kályharészekben a szükséglet nagy volt, de a hazai ipar versenyképes; ezenkívül 1928-ban kisebb volt az építkezés, részben pedig a nagyobb épületek központi fűtéssel láttattak el.

Ezek után a szakosztály áttért az üveghulladék, az üveg- és agyagipar termékei, optikai üvegek és műfogak 1928. évi egységértékeinek megállapítására.

Az üléseken a Bizottság elnöksége részéről *Konkoly-Thege Gyula* dr. min. tan., alelnök jelent meg. Az előadó *Sibelka-Perleberg Artur* dr. min. s. fogalmazó volt.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Előadóülések. — Séances d'étude.

Alexandre Mozolovszky: La construction d'habitations.

Dans la séance d'étude du 30 avril 1929 de la Société Hongroise de Statistique, présidée par M. Gustave Thiring, M. Alexandre Mozolovszky prononça son discours de réception ayant pour titre „La construction d'habitations“, que nous publions d'autre part.

Ensuite MM. Aloÿse Kovács, Norbert Kovács et Jules Darvas ont présenté leurs observations.

M. Aloÿse Kovács exposa que dans les deux dernières années, la construction d'habitations marchait parallèlement à l'accroissement de la population. D'après M. Darvas, au fond il n'y a pas de pénurie de logement en Hongrie; on peut s'en rendre compte par le rapport des chambres et non pas par celui des logements au nombre de la population. M. N. Kovács a souligné et groupé méthodiquement, les questions se rattachant au problème de la construction d'habitations.

Mozolovszky Sándor: A lakóházépítkezések.

A Magyar Statisztikai Társaság folyó évi április 30-án Thiring Gusztáv elnöklete alatt előadóülést tartott, amelyen Mozolovszky Sándor r. tag mondotta el székfoglalóját. „A lakóházépítkezések“ címen. Az előadást Szemlénk jelen számában közöljük.

Az előadáshoz Kovács Alajos és Kovács Norbert r. tagok és Darvas Gyula szólt hozzá.

Kovács Alajos rámutatott arra, hogy a lakóházépítkezések az utolsó két évben lépést tartottak a népszaporodással. Darvas Gyula véleménye szerint lakásínségről tulajdonképp nem lehet beszélni, mert ezt nem a lakásoknak, hanem a szobáknak a lélekszámhoz való viszonya dönti el. Kovács Norbert a tárgyalt problémával összefüggésben levő kérdésekről emlékezik meg, azokat rendszerbe foglalja.

Vargha Gyula 1853—1929.

Jules Vargha 1853—1929.

La science statistique hongroise est de nouveau en deuil: le Dr Jules Vargha, le grand poète et éminent statisticien, est mort le 2 mai courant.

Poète avant tout, M. Jules Vargha s'est élevé, comme tel, parmi nos plus grands. La poésie était son vrai terrain, c'est là qu'il a fait ses oeuvres les plus connues et les plus durables.

Bien que, voulant rester seulement poète et n'aspirant pas à des lauriers ailleurs, il déclina les éloges sur ses travaux scientifiques, il était un des plus éminents statisticiens et économistes et l'âme poétique qu'il porta dans ses travaux savants aussi, embellissait et rendrait vraiment précieux, non seulement dans la forme, mais aussi dans la teneur, ses ouvrages scientifiques.

C'est au service de l'Office hongrois de statistique dont il fut directeur pendant 13 ans, de 1901 à 1914, que M. Jules Vargha passa la plus grande et la plus belle partie de sa vie. Quoique, d'après son propre aveu,

Ismét nagy gyásza van a magyar statisztikai tudománynak: Vargha Gyula dr., a nagy költő és kiváló statisztikus május hó 2-án elköltözött az élők sorából.

Vargha Gyula elsősorban költő volt s mint ilyen legnagyobbjaink sorába emelkedett. A költészet volt az ő igazi terrénuma, legismertebb és legmaradandóbb alkotásai is ezen a téren voltak. Ő a maga szokott szerénységével mindig elhárította azokat a dicséreteket, amelyekkel tudományos működését illették s csak egyedül költő akart maradni s mint ilyen babérokat aratni. Ő azonban, bár maga nem ismerte el, mint statisztikus és közgazdasági író is a legkiválóbbak közé tartozott s éppen költői lelkülete, amelyet tudós munkásságába is bevitt, tette igazán széppé és értékessé, nemcsak külső formában, hanem belső tartalomban is tudományos műveit.

Vargha Gyula életének legszebb és legtöbb ideje a statisztikai hivatal szolgálatában telt el, amelynek 1901-től 1914-ig, tehát

il regardât ses fonctions comme un fardeau à lui imposé par la vie et l'empêchant à se consacrer à sa vocation poétique, son sentiment du devoir et sa faculté créatrice le poussèrent, même dans ce domaine qu'il considérait comme étranger, à déployer une excellente activité, laquelle lui valut l'admiration et la reconnaissance de tous.

La période pleine d'élan tant au point de vue du développement de la population qu'à celui de la vie économique qui a précédé la guerre et où il fut directeur de l'Office de statistique, lui infligea une multitude de tâches. C'était l'époque la plus féconde de l'histoire de l'Office, qu'animèrent le grand zèle, le sentiment du devoir et le patriotisme ardent de M. Jules V a r g h a. Ses plus belles oeuvres scientifiques sont également celles où il met en lumière le développement de sa nation adorée, où se manifestent ses soucis et ses appréhensions pour sa race. Tant comme poète que comme savant, il était un vrai v a t e s de sa nation.

Appelé à d'autres fonctions, M. Jules V a r g h a se retira dès avant la guerre du service de la statistique de la Hongrie et ayant pris sa retraite à la suite, il revint tout à fait à son premier amour, la poésie, pensant avec une certaine mélancolie au temps qui le détournait de sa vraie vocation.

Toutefois, en son âme, il ne se sépara pas de ceux avec qui il avait travaillé dans la science statistique, et suivait avec affection le sort de l'institution développée par lui, partageant de tout coeur la joie et les peines de ses anciens collaborateurs et amis.

La littérature nationale hongroise a fait une grande perte en perdant M. Jules V a r g h a, le continuateur des nobles traditions de Jean A r a n y, et sa disparition est également vivement ressentie par la science statistique hongroise dont il était un des premiers représentants.

*

Nous esquissons ci-dessous la vie de M. Jules V a r g h a. On trouvera plus bas la liste de ses travaux scientifiques.

Né le 4 novembre 1853 dans la commune de Káva du comitat Pest, M. Jules V a r g h a, ayant terminé ses études au gymnase calviniste de Budapest, fit son droit à Budapest et a été promu en 1878 docteur en droit et en sciences politiques. Entré dès 1872, au début de ses études

13 éven át igazgatója volt. Saját bevallása szerint az élet parancsából rákényszerített nyügnék tekintette hivatali állását, amely csak visszatartotta attól, hogy költői hivatásának élhessen, mégis veleszületett kötelességtudása, nagy alkotásokra való képessége, az idegennek tekintett működési területen is olyan kiváló munkásságra készítette, amely mindenkinek bámulatát és elismerését kivívta.

A háború előtti nagy népességi és gazdasági fellendülés idejében vezette ő a statisztikai hivatalt, mikor a fejlődő élet azt mindig több és több feladat elé állította. Ez az időszak volt a statisztikai hivatal történetének legtermékenyebb korszaka. Vargha Gyula vitt abba életet, lendületet az ő nagy buzgalomával kötelességtudásával s a magyar faj izzó szeretetével. Tudományos munkásságának is azok a legszebb alkotásai, amelyekben imádott nemzetének fejlődését, növekvését világítja meg, vagy amelyekben fáját, nemzetét féltő gondja, aggodalma nyilatkozik meg. Úgyis mint költő, úgyis mint tudós valóságos vátesze volt nemzetének.

Vargha Gyula még a világháború előtt elszakadt a statisztikától, munkásságát más irányban vette igénybe a nemzet, később pedig, mikor nyugalomba vonult, egészen régi szerelméhez, a költészethez tért vissza s mindig bizonyos melankóliával gondolt azokra az időkre, amelyek őt elvonták valódi hivatásától. Lélekben azonban nem szakadt el azoktól, akikkel a statisztikai tudomány terén együtt munkálkodott, továbbra is szeretettel figyelte az általa nagyranövesztett intézmény sorsát s régi barátainak, kartársainak örömeiben-bujában egész szívvel osztozott.

A magyar nemzeti irodalomnak nagy vesztesége Vargha Gyula a költő, Arany János nemes hagyományainak követője, de nem csekély a vesztesége a magyar statisztikai tudománynak sem, amelynek művelői sorában Vargha Gyula az első nevek közé tartozott.

K. A. dr.

*

Vargha Gyula főbb életrajzi adatait és tudományos munkásságának jegyzékét az alábbiakban adjuk:

Vargha Gyula dr. 1853 november 4-én született a pestmegyei Káva községben. Középiskolai tanulmányait a budapesti ref. gimnáziumban végezte és ugyancsak Budapesten hallgatott jogot s nyert 1878-ban jog- és államtudományi doktori címet. Még egyetemi tanulmányai elején, 1872-ben lépett

universitaires, à l'Office central de statistique, créé à peine un an auparavant, il en devint bientôt, grâce à son grand savoir et son zèle inlassable, un des premiers fonctionnaires. Conseiller de section ministériel et sous-directeur de cet Office en 1892, il y fut nommé en 1901, après la mort de M. Joseph Jekelfalussy, conseiller ministériel et directeur et dirigea l'Office jusqu'en 1914. S'étant distingué auparavant au cours de négociations commerciales, il fut nommé en 1914 sous-secrétaire d'Etat au ministère du Commerce et a été bientôt élu député dans la ville de Kassa. M. Vargha passa donc plus de quarante années au service de la statistique. Il y eut un mérite infini non seulement dans l'organisation et le développement des investigations statistiques et la réforme du service de la statistique de la Hongrie, il représenta dignement la science hongroise aussi aux Conférences internationales de statistique où il jouissait d'une haute considération. Lorsque le comte Étienne Tisza donna sa démission de président du conseil, il démissionna également de ses fonctions de sous-secrétaire d'Etat, et retiré de la politique et de la science, il consacra les dix dernières années de sa vie, jusqu'à sa mort survenue après une longue maladie le 2 mai 1929, presque complètement à la poésie.

Son activité officielle pleine d'un dévouement et d'un patriotisme ardent, ses études scientifiques de haute valeur, ses oeuvres poétiques témoignant d'une noble âme, furent pleinement reconnues. Il eut de nombreuses distinctions: la croix de l'ordre de Saint-Etienne, celle de l'ordre de Léopold, la couronne de fer de IIIe classe, la croix de l'ordre de la couronne italienne, la grande croix d'officier de l'ordre de mérite civique bulgare, etc.

Avant de recevoir des distinctions officielles, son activité scientifique et littéraire fut déjà récompensée par l'Académie des Sciences Hongroises dont, pour ses travaux statistiques et économiques, il devint membre correspondant en 1892 et en 1907 membre ordinaire.

En reconnaissance de ses oeuvres poétiques, il fut élu membre en 1883, secrétaire général en 1900 et deuxième président en 1922 de la Société Kisfaludy, et c'est également pour celles-ci qu'à la séance plénière de 1923, l'Académie Hongroise des Sciences, dont il était jusque-là membre ordinaire dans la section de philosophie, de sociologie et d'histoire, l'a élu membre honoraire de la section de langues et de belles-lettres. Il reçut enfin une des plus hautes distinctions scientifiques en 1928, lorsqu'il fut élu deuxième président de l'Académie Hongroise des Sciences. Tant comme

az akkor alig egy éve fennálló Központi (Országos) Statisztikai Hivatal szolgálatába, ahol nagy tudásával és törhetetlen munkabíráásával rövidesen az elsők közé küzdötte fel magát s 1892-ben miniszteri osztálytanácsossá és a hivatal aligazgatójává, Jekelfalussy József halála után, 1901-ben pedig miniszteri tanácsosi rangban igazgatóvá neveztetett ki. 1901-től 1914-ig állott a Központi Statisztikai Hivatal élén, amikor is, miután kereskedelmi tárgyalásokban már korábban kitüntette magát, kereskedelmi államtitkár lett és Kassa város képviselőjévé választatott; mint statisztikus tehát négy évtizednél hosszabb időn át munkálkodott s ez alatt nemcsak a hivatalos statisztikai adatgyűjtések megalapozásában és kiépítésében, a magyar hivatalos statisztikai szolgálat korszerű megreformálásában szerzett hervadhatatlan érdemeket, hanem nagyrabecsült képviselője volt a magyar tudományosságnak a nemzetközi statisztikai konferenciákon is. Az államtitkárságról gr. Tisza István visszalépésekor mondott le. Élete utolsó évtizedét, melyet 1929 május 2-án zárt le hosszabb betegség után a halál, a politikától és a tudománytól visszavonultan szinte teljesen költői munkásságának szentelte.

Hivatalos pályáján kifejtett odaadó, izzó hazaszeretettől áthatott munkássága, nagyértékű tudományos tanulmányai, nemes lelkéről tanuskodó költői művei egyaránt a legnagyobb elismerést szereztek meg számára. Kitüntetései közül megemlítendő a Szt. István-rend és a Lipót-rend középkeresztje, a III. oszt. vaskoronarend, az olasz kir. koronarend középkeresztje, valamint a bolgár polgári érdemrend nagy tiszti keresztje. Hivatalos kitüntetéseit azonban megelőzte irodalmi munkásságának elismerése: a Magyar Tudományos Akadémia Vargha Gyulát, a statisztikai és közgazdasági írók már 1892-ben levelező, 1907-ben pedig rendes taggá választotta, míg költői munkássága elismeréseként a Kisfaludy Társaság még előbb: 1883-ban sorozta őt tagjai közé, sőt 1900-ban főtítkárrá, 1922-ben pedig másodelnökké léptette elő; ugyancsak költői munkásságát jutalmazta 1923-ban a Magyar Tudományos Akadémia nagygyűlése azzal, hogy őt, aki addig a bölcséleti, társadalmi és történelmi tudományok osztályának volt rendes tagja, a nyelv- és széptudományi osztály tiszteleti tagjává választotta meg. A legmagasabb tudományos rangra végül 1928-ban emelkedett, amikor az Akadémia másodelnökévé választatott.

Irodalmi munkásságának mindkét ágában is több kitüntetést nyert el. „A magyar hitelügy és hitelintézetek története” című rendkívül tartalmas, gazdaságtörténelmi szempontból is legmaradandóbb értékű

statisticien que comme poète, M. Vargha eut plusieurs prix et distinctions. Son ouvrage extrêmement approfondi et constituant un monument durable de l'histoire économique: L'histoire des affaires de crédit et des établissements de crédit en Hongrie, eut en 1899 le prix Marcibányi de l'Académie Hongroise des Sciences et depuis la fin du siècle dernier, ses poésies ont été couronnées plusieurs fois. La plus haute distinction reçue pour ses œuvres poétiques fut le grand prix de l'Académie Hongroise, décerné en 1924, lorsque dans sa retraite, il se consacrait avec une nouvelle ardeur à la poésie. Le fait que plusieurs Sociétés étrangères de statistique se sont empressées de l'élire comme membre titulaire ou honoraire, témoigne avec éclat de l'autorité de M. Vargha dans les milieux statistiques. Membre titulaire depuis 1901 de l'Institut International de Statistique, il prit part, représentant en même temps la statistique officielle de la Hongrie, à plusieurs sessions de l'Institut et fut en 1901 vice-président du Comité d'organisation de la session de Budapest. Parmi les Sociétés scientifiques étrangères, la Société Suisse de Statistique, la Royal Statistical Society de Londres (1904), la Société Américaine de Statistique (1914) et plus tard la Commission Internationale du Cancer l'ont élu pour membre honoraire; la Commission Statistique de la Belgique et l'Association royale de Médecins à Budapest l'honorèrent du titre de membre correspondant. Lorsque fut créée la Société Hongroise de Statistique, elle l'élut, dès l'année de la fondation, membre ordinaire et à sa IIe Assemblée générale ordinaire, le 13 mai 1924, à l'unanimité, membre honoraire. Il y prononça son discours de réception dans la IIe séance solennelle du 15 mai 1924, en exposant „Le rôle de la race hongroise dans le développement économique et intellectuelle de la Hongrie“; ce fut sa dernière contribution à la statistique.

Dans la littérature, M. Jules Vargha s'adonnait, dès sa jeunesse, à la poésie. La plupart de ses poèmes, parus depuis 1875, ont été publiés dans la Revue de Budapest (Budapesti Szemle). Ses principaux ouvrages littéraires sont: Chansons (1881). — Poèmes de Schiller (traduction, 1890). — Ode en souvenir du couronnement de 1867. (1892). — Le sabre vengeur (1897). — Poèmes de J. V. (1915). — Dans la brume (1922). — Chansons sur Georges Thury (1923). — Feux mourants (1927).

Ses travaux scientifiques ont paru en partie — plus d'une fois sans signature, — dans les publications de l'Office Central de Statistique. C'est lui qui rédigea entièrement

művét az Akadémia 1899-ben a Marcibányi-méltóság jutalom odaítélésével tüntette ki és versei is több ízben nyertek a századforduló körül jutalmat vagy pályadíjat. A legnagyobb kitüntetés azonban költői munkásságának másodvirágzásában, 1924-ben érte Vargha Gyulát, amikor az Akadémia nagy jutalmával koszorúzta meg költői alkotásait. Statisztikai tekintélyét pedig legjobban az bizonyítja, hogy számos külföldi társulat igyekezett őt tiszteletbeli vagy rendes taggá választani. A Nemzetközi Statisztikai Intézetnek, a statisztika tudományos világszervezetének 1901 óta volt rendes tagja. Mint az Intézet tagja, de egyszersmind a magyar hivatalos statisztika képviselőjében résztvett az Intézet több ülésén, tevékeny munkásságot fejtve ki különösen a Budapesten megtartott 1901. évi szesszió, amikor a szervezőbizottság alelnöke volt. A külföldi szakegyesületek közül tiszteletbeli taggá először a Svájci Statisztikai Társaság, majd 1904-ben a londoni Királyi Statisztikai Társaság és 1914-ben az Amerikai Statisztikai Társaság, végül a Nemzetközi Rákbizottság választotta Vargha Gyulát, míg a Belga Statisztikai Bizottság és a Budapesti kir. Orvosegyesület levelező taggá választással tüntette őt ki. Amidőn pedig a Magyar Statisztikai Társaság megalakult, előbb — a megalapítás évében — rendes tagjai közé sorozta, majd a második rendes közgyűlésen, 1924 május 13-án egyhangúlag tiszteletbeli taggá választotta köztisztviselői állásában. Székfoglaló előadását 1924 május 15-én tartotta meg a Társaság II. ünnepi ülésén „A magyarság szerepe Magyarország gazdasági és kulturális fejlődésében“ címen; utolsó nagyobb statisztikai szereplése volt ez.

Vargha Gyula irodalmi munkásságának egyik ágát kora ifjúságától a költészet alkotta. Versei, 1875 óta jelentek meg nagyjából a Budapesti Szemle hasábjain. Jelentősebb szépirodalmi művei a következők: Dalok (1881). — Schiller költeményei (fordítás, 1890). — Óda az 1867. koronázás emlékére (1892). — A bosszuló kard (1897). — V. Gy. költeményei (1915). — Ködben (1922). — Vitézi énekek Thury Györgyről (1923). — Hamvadó tűzek (1927).

Munkássága másik, tudományos ágának termékei részben a Központi Statisztikai Hivatal kiadványaiban láttak napvilágot és pedig nem egyszer névtelenül. Így túlnyomóan, vagy teljesen ő szer-

ou en grande partie et pourvut d'introduction, les publications statistiques officielles intitulées *Les sociétés et associations de la Hongrie (1878)*, *Le recensement de la population de 1890. I. Démographie détaillée*, *La statistique agricole des pays de la couronne hongroise, 1895*, *Les établissements de crédit des pays de la couronne hongroise en 1894*, *Les chemins de fer des pays de la couronne hongroise de 1894 à 1896*. Ces publications ne font qu'une petite partie des travaux officiels de statistique de M. Jules Vargha, qui d'abord comme sous-directeur, puis comme directeur de l'Office de statistique, prenait une part active dans presque toutes les publications de l'Office. L'organisation et la réforme de plusieurs relèvements statistiques extrêmement importants sont également rattachées à son nom.

Parmi ses principaux travaux scientifiques, mentionnons en premier lieu l'„Annuaire économique et statistique“, dont il rédigea de 1887 à 1895, en collaboration avec M. Jekelfalussy, 6 volumes représentant 9 années, en en écrivant une grande partie. On doit également à M. Jules Vargha les chapitres relatifs aux mines et hauts-fourneaux et aux communications et représentant environ 20 feuilles qui parurent dans le tome II de „La statistique de la Hongrie“, rédigé par M. Louis Láng et publié en 1887. Ses autres travaux importants sont „Les établissements financiers de la Hongrie“ (1885, VIII + 218 p. + 14 tabl. graph.) et „L'histoire des affaires de crédit et des établissements de crédit en Hongrie (1896, 636 p.).

Outre ses grands travaux, il a publié de nombreux études, principalement dans la *Revue économique (Nemzetgazdasági és Közgazdasági Szemle)* et dans d'autres revues hongroises. La liste que nous donnons ci-dessous des études et articles de M. Jules Vargha est loin d'être complète; elle ne comprend ni ses moindres travaux littéraires, ni ses discours politiques, ni son important projet sur le droit électoral; on y trouvera cependant le titre de presque toutes ses importantes études scientifiques:

Le revenu net des banques et caisses d'épargne hongroises. (Magyar Pénzügy, 1885). — *Le recensement de la population et la colonisation en Hongrie. (Budapesti Szemle, 1889).* — *L'administration agricole en Prusse. (Nemzetgazdasági Szemle, 1889).* — *De la question de la statistique hongroise des assurances (Idem).* — *Les dommages causés par les incendies en Hongrie en 1886 et dans les années précédentes. (Idem).* — *Le récent recensement de la population en France. (Idem).* — *Le mouvement de la population en quatre Etats de l'Europe centrale pendant les dix dernières années. (Idem).* — *Les établissements de crédit de Hongrie en 1887. (Idem).* — *L'effet du phylloxera dans le résultat de nos*

kesztette és látta el szöveges bevezetéssel a következő hivatalos statisztikai kiadványokat: Magyarország egyletei és társulatai (1878). — 1890. évi népszámlálás. I. Általános népleírás. — A magyar korona országainak mezőgazdasági statisztikája, 1895. — A magyar korona országainak hitelintézetei 1894-ben. — A magyar korona országainak vasútjai 1894-1896. évben. — Hivatalos statisztikai működésének csak töredékét jelzik a felsorolt kiadványok, mert Vargha Gyula mint alizgazgató és igazgató a hivatalnak jóformán minden kiadványánál irányítólag közreműködött. Hasonlóképen az ő nevéhez fűződik több rendkívül fontos hivatalos statisztikai adatgyűjtés megszervezése és újjászervezése is.

Önállóan megjelent nagyobb tudományos munkái közül elsősorban említendő a „Közgazdasági és Statisztikai Évkönyv“, melynek 1887-től 1895-ig 9 évfolyamát ő szerkesztette (hat kötetben) és jó részben írta is Jekelfalussyval közösen. Ugyancsak Vargha Gyula tollából származik a Láng Lajos szerkesztette „Magyarország statisztikája“ című 1887-ben megjelent munka II. kötetében a bányászat- és kohászatról, továbbá a közlekedés- és forgalomról szóló rész (kb. 20 ív). További nagyobb munkái: Magyarország pénzügyintézetei (1885, VIII + 218 l. + 14 graf. táblázat). — A magyar hitelügy és hitelintézetek története (1896, 636 l.).

Nagyobb munkáin kívül számos tanulmánya jelent meg, főleg a Nemzetgazdasági és a Közgazdasági Szemlében, de más hazai folyóiratokban is. Értekezéseinek és kisebb munkáinak alábbi jegyzéke távolról sem teljes, nem önálló szépirodalmi műveire, politikai beszédeire (ideértve nagyobb választójogi elaborátumát) egyáltalában nem terjeszkedik ki, a legfontosabb tudományos dolgozatait azonban körülbelül hiánytalanul egybefoglalja:

A hazai bankok és takarékpénztárak tiszta jövedelme. (Magyar Pénzügy 1885.) — Népszámlálásunk és a telepítések. (Budapesti Szemle 1889.) — Poroszország mezőgazdasági igazgatása. (Nemzetgazdasági Szemle 1889.) — Biztosítási statisztikánk kérdéséhez. (U. o.) — A magyarországi tűzkárok 1886-ban és a megelőző években. (U. o.) — Franciaország legújabb népszámlálása. (U. o.) — Négy középeurópai állam népesedési mozgalma az utóbbi évtized alatt. (U. o.) — A magyarországi hitelintézetek 1887-ben. (U. o.) — A phylloxera-vész hatása 1888. évi szüretünk eredményében. (U.

vendanges de 1888. (Idem). — Quelques mots sur l'assurance sur la vie. (Nemzetgazdasági Szemle, 1890). — L'approvisionnement en céréales de la Monarchie austro-hongroise et de l'Allemagne (Idem). — La production du froment de la Hongrie et du monde. (Idem). — Le commerce du froment de la Hongrie et du monde. (Idem). — Statistique des journaux hongrois expédiés par la poste. (Idem). — L'émigration de la Haute Hongrie et son effet sur le mouvement de la population. (Idem). — Notre statistique officielle et la récolte de cette année. (Idem). — Les grêles et les dommages causés par elles en Prusse. (Idem). — Une branche négligée de la statistique industrielle. (Nemzetgazdasági Szemle, 1891.). — Les résultats principaux du recensement de la population en 1890, suivant les comitats et les villes autonomes. (Idem). — Quelques données sur la statistique des dépôts d'épargne. (Idem). — La récolte en Russie en 1883—1890. (Idem). — La récolte de 1891 en Hongrie. (Idem). — La statistique des dommages d'incendies de la Hongrie. (Idem). — Le rôle de la statistique à l'Exposition millénaire. (Nemzetgazdasági Szemle, 1892). — L'état physique de notre peuple, d'après les données des conseils de revision. (Idem). — Le mouvement de la population hongroise, d'après les chiffres du recensement. (Idem) — La situation des confessions en Hongrie. (Idem). — Données servant à éclairer la situation des confessions en Hongrie. (Idem). — Les Annales statistiques officiels. (Idem). — Données sur les Etats européens. 1. France. 2. Allemagne. (Idem). — Données statistiques sur la migration intérieure de notre peuple. (Idem). — Une brochure sur la politique nationale. (Közgazdasági és közigazgatási Szemle, 1893). — La conquête de la langue hongroise pendant les dix dernières années. (Idem). — La proportion des nationalités en Hongrie et en Autriche. (Idem). — L'accroissement de la population de l'Europe. (Idem). — Quelques données statistiques sur l'Église calviniste. (Protestáns Szemle, 1894). — Le mouvement de la population en Autriche, en Allemagne et en France, en 1892. (Közgazdasági és Közigazgatási Szemle, 1894). — Le mouvement de la population de la Hongrie en 1892. (Idem). — Les ressortissants étrangers en France. (Idem). — La population de la Prusse, suivant la langue maternelle. (Idem). — Le recensement du bétail en Bavière, en 1892. (Idem). — Production sucrière de la Hongrie et de l'Autriche en 1891. (Idem). — Le mouvement des moyens de la culture de l'esprit. (Idem). — L'Etat millénaire hongrois et sa population. (Közgazdasági Szemle, 1896.). — Quelques mots sur l'agriculture hongroise. (Idem). — A la mémoire de Joseph Barsi. (Akadémiai Értesítő, 1897.) —

o.) — Néhány szó az életbiztosításról. (Nemzetgazdasági Szemle 1890.) — Monarchiánk és Németország gabonával való ellátása. (U. o.) — Magyarország és a világ búzatermelése. (U. o.) — Magyarország és a világ búzaforgalma. (U. o.) — A postán szétküldött magyarországi hírlapok statisztikája. (U. o.) — A felsőmagyarországi kivándorlás és hatása a népesedési mozgalomra. (U. o.) — A magyarországi takarékbetétek. (U. o.) — Hivatalos statisztikánk és az idei termés. (U. o.) — Jégverések és jégkárok Poroszországban. (U. o.) — Az iparstatisztika egyik elhanyagolt ága. (Nemzetgazdasági Szemle 1891.) — Az 1890. évi népszámlálás főbb eredményei törvényhatóságok szerint. (U. o.) — Néhány adat a takarékbetétek statisztikájáról. (U. o.) — Oroszország 1883-1890. évi aratása. (U. o.) — Magyarország 1891. évi aratása. (U. o.) — Magyarország tűzkárstatisztikája. (U. o.) — A statisztika szerepe a millenárius kiállításon. (Nemzetgazdasági Szemle 1892.) — Népünk testi épsége az újoncozási adatok alapján. (U. o.) — Népünk mozgalmá a népszámlálás adatai szerint. (U. o.) — A hitfelekezeti viszonyok hazánkban. (U. o.) — Adatok hazánk hitfelekezeti viszonyainak megvilágításához. (U. o.) — A hivatalos statisztikai évkönyvek. (U. o.) — Európa államai számokban. 1. Franciaország. 2. Németország. (U. o.) — Statisztikai adatok népünk vándormozgalmához. (U. o.) — Egy röpirat a nemzeti politikáról. (Közgazdasági és Közigazgatási Szemle 1893.) — A magyar nyelv hódítása az utóbbi tíz év alatt. (U. o.) — A nemzetiségi arányok Magyarországon és Ausztriában. (U. o.) — Európa népességének növekedése. (U. o.) — Néhány statisztikai adat az ev. ref. egyházzól. (Protestáns Szemle 1894.) — Ausztria, Német- és Franciaország 1892-iki népesedési mozgalmá. (Közgazdasági és Közigazgatási Szemle 1894.) — Magyarország 1892. évi népmozgalmá. (U. o.) — Idegen honosok Franciaországban. (U. o.) — Poroszország népessége anyanyelv szerint. (U. o.) — Az 1892. évi bajor állatszámolás. (U. o.) — Magyarország és Ausztria cukortermelése 1891-ben. (U. o.) — A közművelődési eszközök forgalma. (U. o.) — Az ezredéves magyar állam és népe. (Közgazdasági Szemle 1896.) — Néhány szó a magyar mezőgazdaságról. (U. o.) — Barsi József emlékezete. (Akadémiai Értesítő 1897.) — Tisza István röpirata a magyar agrárpolitikáról. (Közgazdasági Szemle 1897.) --

Une brochure du comte Étienne Tisza sur la politique agraire hongroise. (Közgazdasági Szemle, 1897). — *Mouvement des marchandises.* (Közgazdasági Lexikon, tome I, 1898.) — *Discours à la mémoire de Jaques Pólya.* (Akadémiai Értesítő, 1898). — *Dommages d'incendies dans le Royaume de Hongrie.* (Közgazdasági Szemle, 1898). — *Notre agriculture.* (Idem). — *L'agriculture dans le comitat Békés.* (Idem). — *Souvenirs sur Charles Keleti.* (Közgazdasági Szemle, 1899). — *Production agricole.* (Közgazdasági Lexikon, tome II, 1900.) — *Joseph Jekelfalussy* (†). (Közgazdasági Szemle, 1901.) — *Notre récent recensement.* (Budapesti Szemle, 1901). — *Le développement du nombre des Hongrois pendant un demi-siècle.* (Közgazd. Szemle, 1902). — *Discours à la mémoire de M. Joseph Jekelfalussy.* (Emlékbeszéd, XI. 8. 1903). — *Considérations générales sur la statistique du commerce extérieur.* (Bulletin de l'Institut International de Statistique, tome XIII, Ire partie). — *Zoltán Ráth.* (Nécrologie; Bulletin de l'Institut International de Statistique, XIII, Ire partie). — *Discours à la mémoire de M. Zoltán Ráth.* (Emlékbeszéd, XII. 11. 1905). — *Esquisse du Royaume de Hongrie.* (Közgazdasági Értesítő, 1908. Paru en allemand et en anglais aussi). — *Données pour mesurer nos forces nationales.* (Budapesti Szemle, 1912). — *Láng, baron Louis.* (Nécrologie, Bulletin de l'Institut International de Statistique, Tome XXI, Ire partie). — *Antoine Pezenhoffer: L'influence des conditions démographiques sur l'accroissement de la population.* (Compte rendu, Protestáns Szemle, 1924).

Aruforgalom. (Közgazdasági Lexikon I. kötet, 1898.) — Emlékbeszéd Pólya Jakabról. (Akadémiai Értesítő 1898.) — Tűzkárok a Magyarbirodalomban. (Közgazdasági Szemle 1898.) — Mezőgazdaságunk. (U. o.) — Békés vármegye mezőgazdasága. (U. o.) — Visszaemlékezés Keleti Károlyra. (Közgazdasági Szemle 1899.) — Mezőgazdasági termelés. (Közgazdasági Lexikon II. kötet, 1900.) — Jekelfalussy József †. (Közgazdasági Szemle 1901.) — Legújabb népszámlálásunk. (Budapesti Szemle 1901.) — A magyarság félszázados fejlődése. (Közgazdasági Szemle 1902.) — Emlékbeszéd Jekelfalussy Józsefről. (Emlékbeszéd XI. 8. 1903.) — Considérations générales sur la statistique du commerce extérieur. (Bulletin de l'Institut International de Statistique, XIII. kötet, 1. rész.) — Zoltán Ráth (Nécrologie; Bulletin de l'Institut International de Statistique, XIII. kötet, 1. rész.) — Emlékbeszéd Ráth Zoltán felett. (Emlékbeszéd XII. 11. 1905.) — A Magyarbirodalom vázlatos ismertetése. (Közgazdasági Értesítő 1908. Német és angol nyelvű kiadásban is.) — Adatok nemzeti erőnk megméréséhez. (Budapesti Szemle 1912.) — Láng, baron Louis. Nécrologie; Bulletin de l'Institut International de Statistique, XXI. kötet, 1. rész.) — Pezenhoffer Antal: A demográfiai viszonyok befolyása a nép szaporodására. (Könyvismertetés; Protestáns Szemle 1924.)

Th. L. dr

Kisebb közlemények.

Petites communications.

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. — *Office central royal hongrois de statistique.*

Kinevezés. — *Nominations.* A m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr Sárdi Péter, Sass Leó stat. ellenőröket stat. főtisztékké, Sulyok János, Kokas Sándor stat. tiszteket stat. ellenőrökké, Abaffy Lajos, Ohmann János, Bódy György stat. gyakornokokat stat. tisztékké nevezte ki.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal igazgatója Pénzes Károly és Kviatkovszky Vilmos díjnokokat stat. gyakornokokká nevezte ki.

Berendelés. — *Rattachement.* Dobrovits Sándor dr. min. osztálytanácsos szolgálattételre a m. kir. miniszterelnökségre rendeltetett be. A Magyar Statisztikai Szemle szerkesztésében azonban ez nem jelent változást.

Halálozás. — *Décès.* A M. kir. Központi Statisztikai Hivatalt érzékeny veszteség érte három tisztviselőjének, Mersich Aladár stat. felügyelőnek, Durkó

Imre stat. főtisztnek és Albert József irodafőtisztnek rövid időközökben történt elhúnytával; mindháromban értékes tisztviselőt veszített a hivatal.

Osztályelhelyezés. — *Répartition des divisions de statistique.* A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal új pótépületének múlt év végi elkészültével, a hivatal osztályai a következő végleges elhelyezést nyerték: II., Keleti Károly-u. 5-7. sz. alatti főépületben van az Elnöki, az I. Népmozgalmi osztály, a II. Kultúrstatistikai osztály, a III. Szociális statisztikai, az V. Könyvtár, VII. Külkereskedelmi osztály és a Gazdasági hivatal, valamint a Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi intézete, a Keleti Károly-u. és Téglá-u. sarkán lévő új épületben nyert elhelyezést a IV.-VI. Ipari osztály, a VIII. Pénz- és hitelügyi osztály és IX. Népszámlálási osztály, továbbá a Magyar Szociografiai Intézet.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala. — *Bureau de statistique de la ville de Budapest.*

Kinevezések. — Nominations. Budapest székesfőváros tanácsa 1929 február 21-én töltötte be a 966/1928. kgy. sz. határozattal szervezett új statisztikai hivatali állásokat, úgymint 1 statisztikai titkári, 2 segédtitkári, 2 fogalmazói, 2 segédfogalmazói, továbbá 1 statisztikai főfelügyelői, 1 felügyelői, 2 főtiszt, 2 tiszti és végül 7 statisztikai kezelőtiszti állást. A tanács az újonnan szervezett és az előléptetések folytán megüresedett fogalmazási és statisztikai számszaki állásokra a következőket választotta meg: statisztikai titkárrá *Buziássy Károly* dr. stat. segédtitkárt, stat. segédtitkárrá *Jaksa Ferenc* dr. stat. fogalmazót, stat. fogalmazóvá *Papanek János* dr.-t, *Török János* dr.-t és *Bene Lajos* dr.-t,

stat. segédfogalmazóvá pedig *Hanusz Gyula* dr.-t és *Richter Viktor* dr.-t. Statisztikai főfelügyelő *Nikoletti Géza* stat. felügyelő, stat. felügyelő *Molnár Olga* dr. stat. főtiszt, stat. főtiszt *Fitzner János* és *Novák Ferenc*, stat. tiszt *Kertész Klára* és *Stéger Károly* lett. Kezelőfőtisztté *Szontágh Sarolta*, *Lobmayer Etelka* és *Huber Ernőné*, kezelőtisztté *Wernáth Róza* és *Bürgermeister Erzsébet* választottak. — A megválasztottak közül hárman a Központi Statisztikai Hivatalból kerültek a főváros statisztikai hivatalához: *Bene Lajos* dr., aki az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottságnak volt titkára, továbbá *Novák Ferenc* és *Richter Viktor* dr. stat. tisztek.

Magyar Gazdaságkutató Intézet. — *Institut Hongrois de Recherches Economiques.*

A Magyar Gazdaságkutató Intézet által kiadott gazdasági helyzetjelentés 1929 január-márciusi első füzetének megjelenése alkalmából — melynek rendszerét és eredményeit a Szemle könyvismertetés rovatában fogjuk bemutatni — néhány szóval meg kell emlékeznünk az Intézet mult évvégi megalapításáról. Az Intézet alakuló közgyűlése 1928 dec. 11-én zajlott le *Belatiny Artúr*, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara elnökének elnöklete alatt. Az alakuló közgyűlési választások eredményeképpen az Intézet tisztikara a következőképpen ült össze: elnök: *Popovics Sándor*, a Magyar Nemzeti Bank elnöke; ügyv. alelnök: *Konkoly Thege Gyula* min.

tan., a Magyar kir. Közp. Statisztikai Hivatal aligazgatója; ügyvezető igazgató: *Vágó József*. A munkabizottság elnökévé *Székács Antal*, alelnökévé *Gyuloy Tibor*, *Imrédy Béla* és *Mutschenbacher Emil* választott. Az Intézet elnöki tanácsában helyet foglal *Kovács Alajos* h. államtitkár, a Központi Statisztikai Hivatal igazgatója, a munkabizottságban pedig a Központi Statisztikai Hivatal tisztikarából *Dobrovits Sándor* dr. min. osztálytanácsos és *Kádas Károly* dr. min. titkár. — Az elnöki tanács az Intézet igazgatójává *Varga Istvánt*, titkárául pedig *Keményffi Jánost* szerződtette.

Személyi hírek. — *Nouvelles personnelles.*

Le gouvernement de l'Etat S. H. S. a invité M. François Žižek, l'éminent professeur de statistique à l'Université de Francfort, à collaborer, en qualité d'expert, à la réorganisation du service de la statistique officielle. M. Žižek, acceptant l'invitation, est arrivé dès avril dernier à Belgrade.

M. le Dr. Rübel a été nommé directeur du Bureau de statistique de la ville de Dortmund.

A Sz. H. Sz. állam-kormány a hivatalos statisztikai szolgálat újjászervezése alkalmából szakértőként meghívta *Žižek* Ferencet, a frankfurti egyetem jeles statisztika tanárát, aki megbízatásának eleget téve, még április folyamán Belgrádba utazott.

Dortmund város statisztikai hivatalának új igazgatója *Rübel* dr. lett.

Norvégia és Svédország gazdasági adatai.

Données économiques de la Norvège et de la Suède.

Norvégia.

Norvégia népmozgalmi arányszámai nem kedvezőek. Az ország népessége a háború előtt két és félmillió volt s jelenleg 2·8 millió. A házasságkötések ezer lélekre eső aránya 6—7 körül mozog, az újabb években a 6-ot sem éri el. Az elveszületések arányszáma szintén gyengülő irányú. Az utolsó,

1928. év adata csak 18·6. A halálozások arányszáma viszont igen kedvező: ezer lélekre 11. A természetes szaporodás 7·2 aránya is jelzi a dekadenciát, a korábbi évek arányá 12—13 is volt.

A munkanélküliek száma nem éri el a 8 ezret, a háború utáni években 4—5 ezer volt, 1926-ban 10 ezeren felül kulminált.

Norvégia és Svédország

Données économiques de la

Megnevezés	Egység	Norvégia — Norvège									
		1913	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Terület	km ²	323.793									
Népesség											
Lélekszám	1000	2.459	2.653	2.687	2.717	2.732	2.754	2.772	2.789	2.798	2.811
Házasságkötés	1/100	6.23	7.01	6.76	6.36	6.23	6.05	5.90	5.70	5.81	5.96
Élveszületés	"	25.05	26.12	23.97	23.11	22.51	21.05	20.00	19.67	18.83	17.96
Halálozás	"	13.28	12.77	11.50	12.02	11.58	11.25	10.94	10.64	11.26	10.53
Természetes szaporodás	"	11.77	13.35	12.47	11.09	10.93	9.80	9.06	9.03	7.57	7.43
Munkanélküliek	száma	.	.	.	5.086	4.468	4.386	9.363	10.104	9.285	7.810
Mezőgazdaság											
		1909—13 átlag moyenne									
Búza	1000 q	83	272	264	175	160	134	133	160	165	184
Rozs	"	247	246	265	219	188	162	156	164	154	155
Árpa	"	657	1.172	932	976	715	1.021	1.128	1.116	1.017	1.219
Zab	"	1.733	2.119	1.881	1.942	1.161	1.545	1.749	1.935	1.838	1.685
Burgonya	"	6.216	8.458	7.075	8.899	6.605	5.856	9.390	8.946	6.051	9.418
Halászat	"	5.828	4.838	4.376	5.625	5.710	6.171	6.220	.	.	.
Ipar											
Köszén	1000 ton.
Ezüsttermelés	kg	9.400	6.100	6.100	6.381	9.267	13.200	15.700	9.600	9.800	.
Nyersvastermelés	1000 ton.	.	6	3	4	26	65	88	97	120	.
Acéltermelés	"	2	3	3	3	.
Kereskedelem és közlekedés											
Behozatal	1,000.000 no. k., sv. k.	552	3.033	1.464	1.314	1.343	1.537	1.379	1.093	967	1.000
Kivitel	"	393	1.247	638	787	831	1.066	1.048	811	676	670
Tengerhajózási forgalom:											
Belépés	1000 ton.	3.751	2.845	2.226	2.864	3.166	3.474	3.483	3.194	3.645	3.930
Kilépés	" "	4.745	3.454	3.473	4.569	4.059	4.813	5.270	4.970	5.756	4.832
Vasútvonalhossz	km	3.086	3.286	3.286	3.445	3.456	3.456	3.589	3.603	3.627	.
Gépjárműállomány	száma	19.465	.	32.960	38.331	39.266	.
Árstatistika és pénzügy											
A pénzegység árfolyama	1 pengő = no. k., sv. k.	0.79	0.67	0.66
A pénzegység árfolyama dolláralapon	index	100	162	179	153	161	192	150	120	103	100
Nagyker. index ¹⁾	"	100	.	.	.	232	267	253	198	167	161
Megélhetési index, VII. hó	"	100 ²⁾	307	294	251	238	249	259	220	203	193
Aranykészlet	1,000,000 no. k., sv. k.	44	147	147	147	147	147	147	147	147	147
Jegyforgalom	"	108	483	419	395	407	402	366	337	331	316
Takarékbetétek	"	607	2.053	2.296	2.439	2.528	2.555	2.541	2.527	2.423	1.901
Bankkamatláb ¹⁾	%	5.50	6.50	6.75	5.46	5.81	6.95	5.85	5.38	4.58	5.53

¹⁾ Évi átlag. — ²⁾ 1914. — ³⁾ Csak tengeri halászat.

gazdasági adatai.

Norvège et de la Suède.

S v é d o r s z á g — S u è d e										Unité	Désignation	
1913	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928			
449.382										km ²)	Superficie	
											Population	
5.639	5.904	5.954	5.988	6.006	6.036	6.054	6.074	6.088	.	1000	Nombre des habitants	
5.93	7.30	6.67	6.16	6.31	6.23	6.16	6.32	6.41	.	%	Mariages	
23.16	23.61	21.54	19.59	18.92	18.11	17.53	16.88	16.09	.	"	Naissances vivantes	
13.65	13.30	12.40	12.79	11.41	11.96	11.72	11.76	12.68	.	"	Décès	
9.51	10.31	9.14	6.80	7.51	6.15	5.81	5.12	3.41	.	"	Accroissement naturel	
.	.	47.700	29.300	19.900	33.900	45.900	47.950	50.655	49.633	nombre	Chômeurs	
1909-13 átlag moyenne												Agriculture
2.205	2.810	3.358	2.589	2.995	1.851	3.636	3.307	3.075	5.299	1000 q	Froment	
6.122	5.699	6.746	5.613	5.935	2.764	6.761	5.866	4.757	4.359	"	Seigle	
3.273	2.433	2.611	2.940	2.488	2.885	3.141	3.260	2.715	2.084	"	Orge	
12.490	10.148	10.896	11.199	10.522	10.327	11.759	12.715	11.452	12.703	"	Avoine	
15.671	16.275	17.566	19.290	16.207	14.182	21.061	19.527	10.683	17.931	"	Pomme de terre	
.	3) 97	3) 68	3) 69	3) 88	3) 75	3) 72	3) 77	.	.	"	Pêche	
											Industrie	
364	440	377	379	420	438	264	384	398	.	1000 ton. kg.	Houille	
742	484	320	275	302	535	463	501	455	430	1000 ton.	Production de l'argent du fer brut	
750	498	236	351	310	550	518	526	531	595	"	de l'acier	
											Commerce et transports	
846	3.314	1.259	1.114	1.295	1.424	1.446	1.490	1.584	1.710	1.000.000 c. no., c. su.	Importations	
817	2.278	1.097	1.154	1.142	1.261	1.360	1.420	1.617	1.567	"	Exportations	
											Mouvement maritime :	
10.633	8.242	6.443	7.440	9.339	9.704	9.479	10.327	11.560	11.895	1000 ton.	Entrées	
12.378	9.288	6.677	9.250	10.688	10.408	11.729	11.561	13.716	13.338	" "	Sorties	
14.446	14.941	14.965	15.181	15.283	15.496	15.765	15.865	16.059	.	km	Longueur des voies ferrées	
.	.	.	.	73.000	.	104.600	121.162	145.238	147.862	nombre	Effectif des véhicules à moteur	
											Statistique des prix et des finances	
.	0.65	0.66	0.65	1 pengö = c. no., c. su.	Cours de l'unité de monnaie	
100	130.8	118.8	102.4	100.9	101.0	99.8	100.1	99.9	100.0	indice	Cours de l'unité de monnaie sur la base du dollar	
.	359	222	173	163	162	161	149	146	148		Indice des prix de gros ¹⁾	
100 ²⁾	270	236	190	174	171	176	172	169	173		Indice du coût de la vie, juill.	
102	283	276	274	272	237	230	224	230	236	1.000.000 c. no., c. su.	Réserve d'or	
234	760	628	584	576	537	530	525	526	546	"	Billets de banque en cir- culation	
1.001	2.108	2.230	2.362	2.494	2.548	2.654	2.811	2.912	3.051	"	Dépôts d'épargne	
5.50	6.93	6.49	4.85	4.64	5.50	5.17	4.50	4.15	4.01	0/o	Taux en banque ¹⁾	

1) Moyennes ann. — 2) 1914. — 3) Seulement pêche en mer.

Norvégia termelése gabonafélékből nem jelentős. Különösen a búza- és rozstermés lényegtelen. Az árpatermés 1 millió q körül jár s az utolsó évtizedben emelkedni látszik. A zabtermés jó esztendőkből eléri a 2 millió q-t. A burgonya 1928. évi termése maximum az újabb időkben: 9·4 millió q. A mezőgazdaságban a takarmányfélék szerepe jelentős.

Az országnak virágzó halászata van, némelyik évben 6 millió q-t meghaladó eredménnyel.

Az ipari és bányatermelés körében említésre méltó az ezüsttermelés. Az évi kitermelés újabban megközelíti a 10 tonnát, az 1925. évben 15·7 tonna volt.

Norvégia külkereskedelmi mérlege állandóan passzív. A háború utáni nagy lendület után a behozatal lanyhulni látszik s a kivitel adatai is csökkenő irányt vettek. A tengeri hajóforgalom az újabb adatok szerint némileg élénkült. A gépjárművek száma 1923 óta megkétszereződött, az állomány mintegy 40 ezer darab.

A pénzügyi helyzet konszolidáltságot mutat.

Svédország.

A népmozgalmi adatok még Norvégia adatainál is kedvezőtlenebbek. A születések arányszáma ezer lélekre 16-ra esett le, ami minimális arány-

szám nemzetközi viszonylatban. A természetes szaporodás utolsó adata — ezer lélekre 3·4 — szintén egyike a legrosszabbaknak.

A munkanélküliség adatai szerint általában 50 ezer ember van munka nélkül. Néhány évvel ezelőtt javulási folyamat volt megállapítható, amelynek mélypontján, 1923-ban, a munkanélküliek száma nem érte el a 20 ezret.

A búzatermés az utolsó 4 évben meghaladta a 3 millió q-t, illetve 1928-ban az 5 millió q-t, míg a korábbi évek adatai inkább gyengébbek. A rozs- és árpatermés a háború előtti átlagot nem éri el. A burgonyatermés jó években eléri a 20 millió q-t.

A nyersvas- és acéltermelés az újabb kielégítő eredmények dacára, nincsen még a háború előtti színvonalon.

A külkereskedelmi mérleg eléggé kiegyensúlyozott. Az évek túlnyomó részében kevés passzívum mutatkozik, de találkozunk egy-két aktívummal záró esztendővel is. A tengeri hajózás forgalma élénkülő. A gépjárművek száma 148 ezer, kétszerese az 1923. évi állománynak.

A pénzügyi adatok sorában a takarékbetétek állományának lassú, de állandó növekedése figyelhető meg s a többi adatokból is következtethető, hogy az ország nagyobb pénzügyi megrázkódtatáson nem ment keresztül.

Összefoglaló helyzetjelentés. Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzügyi betétek. — A részvények értéke. — Fizetéseképtelenségek. — Váltóóvások. — Gazdasági jelzőtábla. — Rajzok a gazdasági jelzőtáblához. — *Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix. — Dépôts en banque. — Indice des actions. — Insolvabilités. — Lettres de change protestées.* — *Tableau économique. — Graphiques au tableau économique.*

Mouvement de la population. Au cours du mois d'avril 1929, on a contracté 6.039 mariages, soit 597 de plus qu'au mois correspondant de l'année précédente. Tandis que le nombre des naissances vivantes (16.702), continuant à diminuer, a été considérablement inférieur (— 1.343) à celui d'avril 1928, le chiffre des décès (13.967) a dépassé de 1.578 le mois correspondant de l'année dernière. Il y a eu 2.946 décès au-dessous de 1 an, presque autant qu'en avril 1928. Les décès par tuberculose (2.138) ont dépassé de plus de 100 le même mois de l'année précédente. Les naissances ayant diminué et les décès augmenté, l'accroissement naturel n'a été que de 2.735 âmes.

Chômage. Le nombre des chômeurs socialistes chrétiens et social-démocrates a été en avril 1929 de 15.333, présentant une diminution de 10·7% par rapport à mars (17.168) et un accroissement de 1·9% par rapport à avril 1928. Sur le nombre total, il y a eu 13.399

hommes (84·4%, soit 12·7% de moins qu'au mois précédent) et 15·6% femmes, soit 6·2% de plus qu'en mars. Les chômeurs de Budapest ont représenté 87·4% (comparativement à mars — 5·1%) du nombre des sans-travail de Hongrie. Au point de vue des professions, par rapport à mars le chômage a le plus augmenté aux travailleurs de transport (+ 29·5%), aux orfèvres (+ 18·6%), aux relieurs (+ 8·6%), aux typographes (+ 6·0%); il a diminué aux coiffeurs (— 42·4%), aux ouvriers du bâtiment (— 31·9%), aux ouvriers confectionnant des valises (— 21·1%), aux ouvriers tailleurs (— 15·7%), aux travailleurs de l'industrie de l'alimentation (— 14·6%), etc.

L'Office de placement a inscrit en avril 1929 7.011 offres d'emploi, 15.201 demandes et 4.570 placements. Sur 100 offres d'emploi, il y a eu 217 demandes et 65 placements.

Effectif des véhicules à moteur. L'effectif des véhicules à moteur s'est élevé en avril à 25.658,

dépassant de 603 unités (+2·4%) celui de mars. C'est aux motocyclettes que l'augmentation est la plus grande (+3·8%); viennent ensuite les autos de louage (+2·0%), les camions (+2·2%), les automobiles à personnes (+1·5%), les autobus (+0·4%).

Le nombre des véhicules en service à Budapest (13.970) a représenté 54·4% de l'effectif total.

Formation des prix. En avril 1929, l'indice des prix de gros de Hongrie tomba de 133 à 134. Celui des objets d'alimentation et des produits agricoles a baissé de 139 à 137 (— 2 points). Le prix de gros du seigle et principalement celui de l'oeuf a diminué essentiellement; il n'y a eu que de légères variations aux autres articles. L'indice des matières nécessaires à l'industrie et des produits industriels est descendu de 137 à 132 par suite de la baisse considérable des métaux, du lignite, du coton et surtout du cuir.

En raison de la baisse des vivres — et principalement du lait et de l'oeuf — l'indice du coût de la vie a légèrement baissé. Les prix de vêtements diminuaient dans une mesure insignifiante; le prix du chauffage et de l'éclairage s'est élevé (celui-là à cause de la hausse du bois à brûler). L'indice du coût de la vie, en y comprenant le loyer, a baissé de 121·4 à 120·8; sans le loyer, de 132·4 à 131·6.

Dépôts en banque. Aux 13 principaux établissements de crédit budapestois et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne se sont élevés en avril 1929 à 539·5 millions de pengős (+0·2 million), atteignant 53·8% de l'effectif de 1913.

Les dépôts sur comptes courants y sont passés de 901·5 millions de pengős en mars à 904·8 millions en avril 1929 (+ 3·3 millions) et représentaient à la fin du mois 105·7% de l'effectif de 1913.

Aux monts-de-piété (siège et intermédiaires) de la Caisse d'épargne postale, les prêts sur gage (objets en or, en argent, bijoux, autres objets) versés en avril 1929 ont monté à 4·2 millions et les dégagements (y compris les sommes provenant des enchères) ont représenté 3·6 millions, de sorte que l'effectif des prêts s'élevait à la fin du mois à 20·4 millions.

L'indice des actions, qui montre la formation de la valeur des actions cotées à la Bourse de Budapest, a baissé de 18·6 à 17·3 en avril 1929. A l'exception des compagnies d'assurance, l'indice présente une diminution dans toutes les autres catégories d'actions. Une baisse considérable a eu lieu pour les actions de mines, de briqueteries, d'imprimeries, de forges, de brasseries, d'entreprises de gaz, d'électricité et d'industrie de l'alcool; dans les autres catégories, les cours s'effritaient légèrement.

Insolvabilités. En avril dernier, le nombre des nouvelles insolvabilités a été de 175, soit 11 de plus qu'au mois précédent. Le total des actifs a représenté 6,760.107 pengős contre 5,483.868 p. en mars, celui des passifs 10,453.079 p., contre 8,381.813 p. en mars. Il a été terminé 122 insolvabilités (52 de moins qu'au mois précédent), avec 4,592.932 p. d'actif et 6,968.668 p. de passif.

A Budapest il y a eu 47 nouvelles insolvabilités (26·9%) avec 2,012.614 p. d'actif et 3,440.737 p. de passif; on y a terminé 34 insolvabilités (27·9%) avec 2,839.188 p. d'actif et 4,020.291 p. de passif.

Les lettres de change protestées en avril 1929 présentent, au point de vue du nombre (11.788, soit + 798) et de la valeur (7,857.584 p.) une augmentation sur le mois précédent (10.990, 7,237.645 p.).

A Budapest on a protesté 3.972 lettres de change (33·7%) d'une valeur totale de 3,318.200 pengős.

Népmozgalom. Magyarországon az 1929. év április havában 6.039 házasságot kötöttek, 597-el többet, mint az 1928 április havában. Az elveszületések száma 16.702, ismét jelentékenyen — 1.343-al — kevesebb, mint a múlt év ugyanezen hónapjában. Meghaltak a folyó év áprilisiban 13.967-en, 1.571-el többen, mint az előző év most tárgyalt hónapjában. A csecsemőhalottak száma 2.946 volt, csaknem ugyanannyi, mint 1928 negyedik hónapjában. A gümőkórban elhaltak száma az idei év áprilisában több mint 100-al emelkedve, 2.138 volt. Fogyó születések és emelkedő halálozás mellett a természetes szaporodás mérlege mindössze 2.735 főnyi többletet mutat.

Munkanélküliség. A keresztényszocialista és szociáldemokrata munkanélküliek száma 1929 április havában 15.333, (márciusban 17.168) 10·7%-kal esett ugyanezen év márciusával szemben és 1·9 százalékkal emelkedett az előző év április hónapjához viszonyítva. A munkanélküliek közül 13.399 férfi volt, 84·4%-a az összes munkanélkülieknek. Számuk a múlt hónaphoz viszonyítva 12·7%-kal esett, a nőmunkanélkülieké 6·2%-kal emelkedett 1929 márc. havával szemben. Budapesten tartózkodott áprilisban a munkanélküliek 87·4%-a, 5·1%-kal kevesebb, mint március havában. Foglalkozás szerinti megoszlásban leginkább emelkedett a munkanélküliség az előző hónaphoz viszonyítva, a szállítási munkásoknál 29·5%-kal, az aranyműveseknél 18·6%-kal, a könyvkötőknél 8·6%-kal, a könyvnyomdászoknál 6·0%-kal. Legjobban csökkent a munkanélküliség a borbélyoknál 42·4%-kal, az építőmunkásoknál 31·9%-kal a bőröndösöknél 21·1%-kal, a szabómunkásoknál 15·7%-kal és az ételmezési munkásoknál 14·6%-kal.

millió pengőt tett, minek folytán a zálogkölcson-összeg álladéka április hó 30-án 20.4 millió pengőt ért el.

A betétek alakulása.¹⁾

Formation des dépôts.¹⁾

Betétek Dépôts	1924	1925	1926	1927	1928		1929		
	XII.	XII.			XI.	XII.	II.	III.	IV.
	1,000.000 P — pengős								
Takarékbetétek — Dépôts d'épargne	30.6	143.0	231.9	364.8	484.9	495.9	528.8	539.3	539.5
Folyószámlabetétek — Dépôts sur comptes courants	237.5	378.2	502.3	682.2	877.0	892.4	914.1	901.5	904.8

¹⁾ A budapesti 13 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál. — Aux 13 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.

A részvények értéke. A budapesti tőzsdén jegyzett részvények értékalakulását jelző tőzsdeindex az elmúlt hó folyamán 18.6-ról 17.3-ra csökkent. A biztosítótársaságok kivételével valamennyi részvénykategóriának gyengült az indexe. Jelentősebb árfolyamvesztést szenvedtek a bányák és téglagyárak, könyvnyomdák, vasművek, gáz- és villamosági vállalatok, továbbá a sörgyárak és szeszipari vállalatok részvényei, míg a többi kategóriánál kisebb mértékű lemorzsolódás volt.

Részvényindex.

Indice d'actions.

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928		1929			
	XII.	XII.			XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.
Részvényes-index — Indice d'actionnaires	13.3	10.2	15.6	20.8	19.1	19.3	19.4	19.1	18.6	17.3
Vállalat-index Indice d'entreprises	18.0	14.0	22.4	30.5	29.5	29.8	30.0	29.6	28.9	27.0

Fizetéseképtelenségek. Magyarországon az új fizetéseképtelenségek száma április havában 164-ről 175-re emelkedett. Az aktívák összege 6,760.107 P, a múlt havi 5,483.868 P-vel szemben. A passzívák összege a márciusi 8,381.813 P-ről áprilisban 10,453.079 P lett. A befejezett fizetéseképtelenségek száma 174-ről 122-re esett, az aktívák összege 4,592.932 P, a passzíváké 6,968.668 P.

Az összes magyarországi új fizetéseképtelenségekből 47, 26.9% Budapestre esett 2,012.614 P aktí-

vával és 3,440.737 P passzívával. A befejezett fizetéseképtelenségekből 34, 27.9% esett Budapestre 2,839.188 P aktívával és 4,020.291 P passzívával.

Fizetéseképtelenségek.

Insolvabilités.

Év, hó Année, mois	Az új fizetéseképtelenségek Nouv. insolvab.			A bef. fizetéseképtelenségek — Insolv. termin.		
	száma nombre	aktívák actifs	passzívák passifs	száma nombre	aktívák actifs	passzívák passifs
		összege P-ben en pengős			összege P-ben en pengős	
1928. I.	180	10,540.408	15,866.036	55	1,181.429	2,769.304
II.	156	7,656.758	11,368.123	69	6,841.247	10,605.769
III.	171	6,078.971	9,869.785	87	2,509.263	4,312.354
IV.	153	2,913.928	5,046.152	110	2,589.839	4,786.843
V.	176	5,295.772	9,263.534	108	3,651.270	6,294.076
VI.	164	6,250.859	11,248.040	83	2,192.097	4,136.203
VII.	115	3,376.188	5,419.582	85	2,777.133	4,917.539
VIII.	67	2,360.503	3,741.368	139	5,691.183	10,227.488
IX.	59	1,484.643	2,360.621	79	3,316.721	4,871.786
X.	105	4,253.029	6,909.390	62	1,148.717	3,044.701
XI.	114	5,657.069	8,897.314	95	1,940.700	3,604.810
XII.	120	4,061.180	7,066.628	159	4,312.613	7,695.158
1929. I.	164	4,499.221	7,431.819	116	5,720.098	9,494.265
II.	160	4,922.272	7,792.880	96	3,354.937	6,560.526
III.	164	5,483.868	8,381.813	174	4,438.359	7,644.244
IV.	175	6,760.107	10,453.079	122	4,592.932	6,968.668

Váltóóvások. Magyarországon 1929 április havában a bemutatott váltók darabszáma 11.788 volt, 798-cal több, mint március havában. A bemutatott váltók értéke 7,857.584 P, a múlt havi 7,237.645 P-vel szemben.

Az összes magyarországi váltók közül 3.972 db., 33.7% Budapesten került bemutatásra 3,318.200 P értékkel.

Óvatolt váltók.

Lettres de change protestées.

Év, hó — Année, mois	Száma Nombre	Értéke P Valeur, pengős
1928. I.	10 062	7,814.254
II.	9.243	6,949.589
III.	9.641	6,853.364
IV.	10.549	6,756.663
V.	10 863	7,021.418
VI.	9.335	5,837.878
VII.	9.789	6,354.609
VIII.	10.286	6,732.836
IX.	9.883	6,815.101
X.	10.714	8,454.783
XI.	9.870	6,827.261
XII.	10.283	6,657.317
1929. I.	10.312	7,863.123
II.	9.911	7,556.525
III.	10.990	7,237.645
IV.	11.788	7,857.584

Gazdasági jelzőtábla.

Tableau économique.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1927. évhavi átlaga Moyen. mens. de 1927	1 9 2 8									1929			
			IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.															
Házasságkötés — Mariages	szám	6.419	5.442	8.061	4.581	3.025	3.927	5.466	7.941	13.486	5.960	7.926	7.237	3.631	6.039
1000 lélekre — Pour 1000	âmes	9.1	7.8	11.1	6.6	4.2	5.4	7.8	10.9	19.2	8.2	10.9	10.9	5.0	8.6
Élveszülött — Nés-vivants	szám	18.212	18.045	18.680	17.714	19.303	19.873	18.745	18.067	16.640	15.985	17.857	17.384	18.890	16.702
1000 lélekre — Pour 1000	âmes	25.7	25.8	25.8	25.3	26.6	27.4	26.8	24.8	23.7	22.0	24.4	26.2	25.9	23.7
Halálozás — Décès	szám	12.556	12.396	12.447	11.739	12.726	13.309	11.911	12.047	11.123	12.669	13.567	14.707	15.258	13.967
1000 lélekre — Pour 1000	âmes	17.8	17.7	17.2	16.8	17.6	18.4	17.0	16.6	15.8	17.4	18.6	22.2	20.9	19.8
Egy éven aluli elhalt — Décédés au-dessous d'un an	szám	3.366	2.994	3.008	3.126	4.285	4.767	3.889	3.343	2.941	3.189	3.433	3.179	3.343	2.946
100 élveszülöttre — Pour 100	nés-vivants	18.5	16.6	16.1	17.7	22.2	24.0	20.7	18.5	17.7	19.9	19.2	18.3	17.7	17.6
Gümőkórban elhalt — Décès par tuberculose	szám	1.693	2.031	2.013	1.782	1.562	1.302	1.162	1.172	1.137	1.300	1.445	1.687	1.961	2.138
1000 lélekre — Pour 1000	âmes	2.39	2.91	2.78	2.55	2.16	1.80	1.66	1.62	1.62	1.79	1.98	2.54	2.68	3.03
Természetes szaporodás — Accroissement naturel	szám	5.656	5.649	6.233	5.975	6.577	6.564	6.834	6.020	5.517	3.316	4.290	2.677	3.632	2.735
1000 lélekre — Pour 1000	âmes	7.9	8.1	8.6	8.5	9.0	9.0	9.8	8.2	7.9	4.6	5.8	4.0	5.0	3.9
Kivándorolt — Emigrés	szám	293	1.150	784	500	718	395	210	171	254	191	159	267	1.187	1.015
Visszavándorolt — Emigrés revenus dans le pays	szám	78	76	83	54	57	76	30	50	81	102	29	28	36	26
2. Munkapiac. — Marché du travail.															
<i>Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement</i>															
Munkahelyek — Offres d'emploi	szám	7.266	6.406	7.231	7.180	9.561	9.488	9.483	9.201	6.182	4.627	5.285	5.923	6.857	7.011
Munkakeresők — Demandes d'emploi	szám	13.881	14.638	14.979	13.469	15.177	14.837	14.997	15.857	14.927	13.074	13.819	13.100	13.897	15.201
100 munkahelyre esett munkakereső — Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi	„	191	228	207	187	158	156	158	172	241	282	261	221	202	217
Munkaközvetítés — Placements	szám	4.200	4.210	4.806	4.618	6.122	6.086	6.040	6.158	4.343	3.237	3.744	3.886	4.735	4.570
100 munkahelyre esett közvetítés — Proportion des placements pour 100 offres d'emploi	„	57.8	65.7	66.5	64.3	64.0	64.1	63.6	66.9	70.2	69.9	70.8	68.6	69.0	65.2
<i>Munkanélküliek — Chômeurs¹⁾</i>															
Keresztényszocialista szakszervezetek — Syndicats socialistes chrétiens	szám	1.326	1.016	955	1.001	875	832	818	1.003	841	825	691	825	838	768
Szociáldemokrata szakszervezetek — Syndicats social-démocrates	szám	13.983	14.027	13.275	12.860	12.242	12.523	12.134	12.112	12.313	14.362	16.421	18.165	16.330	14.565
<i>Munkabérek — Salaires²⁾</i>															
Bádogos — Ferblantiers	órabér P	0.76	0.72	0.70	0.78	0.73	0.76	0.73	0.84	0.82	0.83	0.78	0.89	0.75	0.86
Asztalos — Menuisiers	salairé à l'heure, p.	0.67	0.71	0.63	0.70	0.70	0.67	0.72	0.73	0.67	0.69	0.76	0.79	0.61	0.73
Szabó — Tailleurs	„	0.65	0.61	0.61	0.55	0.55	0.60	0.65	0.70	0.67	0.51	0.48	0.51	0.55	0.55
Kőműves — Maçons	„	0.81	0.86	0.87	0.83	0.83	0.95	0.96	0.91	0.89	0.77	1.03	—	0.92	0.91
Napszámos — Journaliers	„	0.47	0.50	0.47	0.47	0.45	0.42	0.47	0.48	0.49	0.48	0.54	0.51	0.47	0.48
Gyári munkásnő — Ouvrières de fabr.	„	0.30	0.29	0.34	0.23	0.28	0.39	0.26	0.29	0.30	0.32	0.54	0.33	0.29	0.28
Napszámosnő — Journalières	„	0.43	0.39	0.49	0.40	0.30	0.46	0.47	0.47	0.50	0.43	0.38	0.45	0.40	0.43
<i>Társadalmi biztosítás — Assurance sociale</i>															
Kötelezőleg biztosított tagok száma — Nombre des membres assurés obligatoirement	havi átl. moy. mens. 1000	1053.3	1.078.0	1072.8	1058.7	1066.2	1.076.0	1.083.3	1.091.						

¹⁾ A hó végén. — A la fin du mois. — ²⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données pour Budapest.

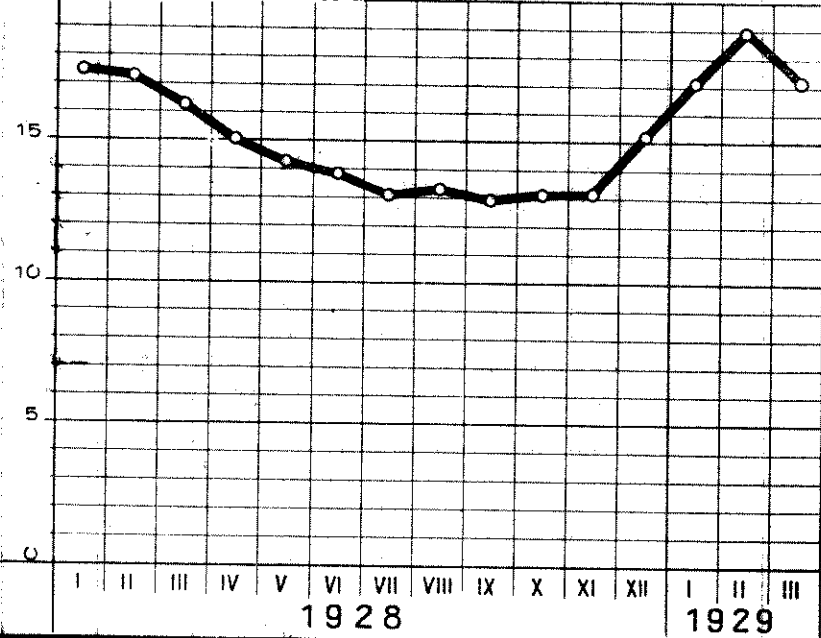
Megnevezés Désignation	Egység Unité	1927. év ravi átlaga Moyen. mens. de 1927	1 9 2 8									1929			
			IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.
3. Termelés — Production															
Kőszén — Houille ¹⁾ .. .	1000 q	654	576	610	626	715	645	607	733	647	672	773	687	717	710
Barnaszén — Lignite ¹⁾ .. .	1000 hl	5.203	4.306	4.522	4.781	4.727	5.155	5.570	6.626	6.327	6.342	6.714	6.071	6.240	5.275
Szesz — Alcool .. .	1000 hl	34.0	29.7	16.9	5.2	3.1	7.1	28.5	49.3	66.7	60.3	46.6	31.5	—	—
Cukor — Sucre .. .	1000 q	152.7	0.1	0.0	0.0	0.0	4.4	68.1	671.9	822.3	535.6	87.8	1.0	0.0	5.5
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communic.															
Behozatal — Importations ..	1,000.000 P	95.6	94.8	92.5	91.6	86.2	97.0	104.5	116.5	112.0	104.0	85.6	73.1	97.0	111.2
Kivitel — Exportations .. .	"	66.7	59.1	61.9	59.1	57.5	75.1	71.9	80.4	82.5	83.4	55.5	54.4	79.5	77.1
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur .. .	szám nombre	.	19.347	19.985	20.640	21.487	22.290	23.163	23.776	24.088	24.250	24.457	24.643	25.055	25.658
Rádióengedélyesek — Abonnés au Radio .. .	1000	.	98.0	102.7	108.2	113.4	117.9	124.5	134.5	148.8	168.6	190.5	205.7	219.7	229.2
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾															
A pengő zürichi árfolyama — Cours du pengő à Zurich	100 P = s.fr.-fr.s. 100 s. fr. fr.s. = P	90.57	90.63	90.63	90.49	90.54	90.57	90.58	90.62	90.53	90.45	90.65	90.66	90.60	90.52
Részvényindex — Indice d'actions .. .	1913 = 100	20.4	19.8	20.4	19.9	19.8	19.9	19.5	18.8	19.1	19.3	19.4	19.1	18.6	17.3
Nagyker. index — Indice de prix de gros .. .	"	132	136	135	135	133	134	137	138	137	135	134	137	138	134
Megélhetési index — Indice du coût de la vie .. .	"	110.9	114.1	117.1	118.2	117.8	120.1	121.1	119.3	118.3	117.6	117.6	120.6	121.4	120.8
Postatakarékpénztári betétek — Dépôts à la Caisse d'épargne post. .. .	1,000.000 P	129.4	158.8	142.7	146.1	159.1	162.6	158.9	181.2	177.2	161.8	170.6	161.6	161.4	141.4
13 legnagyobb pénzügyi betétáll. — Dépôts des 13 établiss. de crédit les plus importants	"	779.6	957.9	996.7	1.032.8	1.045.8	1.094.7	1.095.7	1.153.6	1.184.7	1.226.5	1.276.7	1.281.3	1.279.4	1.302.9
Az új fizetéseptelenségek — Nouvelles insolvabilités .. .	szám nombre	91	153	176	164	115	67	59	105	114	120	164	160	164	175
Óvatolt váltók értéke — Valeur des lettres de change protestées .. .	1000 P	.	6.757	7.021	5.838	6.355	6.733	6.815	8.455	6.827	6.657	7.863	7.557	7.238	7.858
Állami bevételek bruttó eredménye — Recettes de l'État, résultat brut ³⁾ .. .	1,000.000 P	74.6	61.7	83.5	80.4	59.4	90.1	82.2	83.5	103.7	91.9	75.3	82.6	64.1	62.4
Állami kiadások bruttó előirányzata — Dépenses brutes prévues par l'État .. .	"	.	67.5	83.1	67.5	70.0	87.3	78.7	73.2	91.8	83.2	74.6	85.9	73.6	69.0
Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie															
Érckészlet — Encaisse métall. (devizák és valuták — devises et monnaies) .. .	"	284.4	291.4	301.4	289.6	264.9	272.6	252.1	260.7	266.7	263.6	260.3	257.7	236.2	219.8
Leszámitolt váltók és előlegek — Traités escomptés et avances .. .	"	270.0	319.5	306.8	314.0	335.6	368.9	398.4	411.4	383.9	417.4	357.8	313.8	345.4	370.3
Jegyforgalom — BILLETS de banque en circ. .. .	"	452.9	479.0	450.9	478.5	496.0	497.0	499.6	541.7	475.6	513.5	484.6	450.6	458.3	485.5
Kamatláb — Taux en banque	%	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	8

¹⁾ Bruttó termelés. — Production brute. ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'État. ³⁾ A sójövédéknek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevételei nélkül. — A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrang., employées directement par eux.

MUNKANÉLKÜLISÉG.

Chômage.

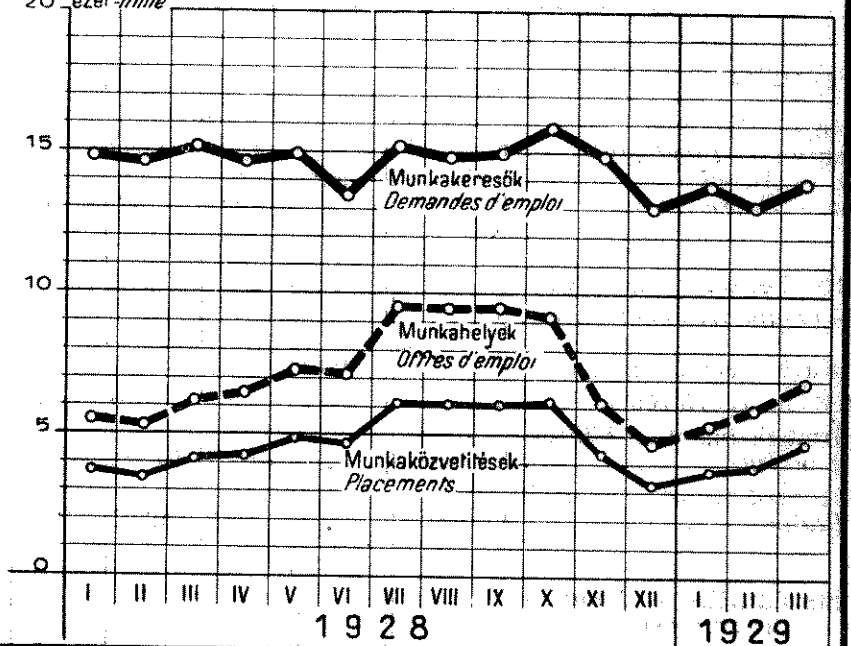
20 ezer munkanélküli - mille chômeurs.

MUNKAPIAC.

Marché du travail.

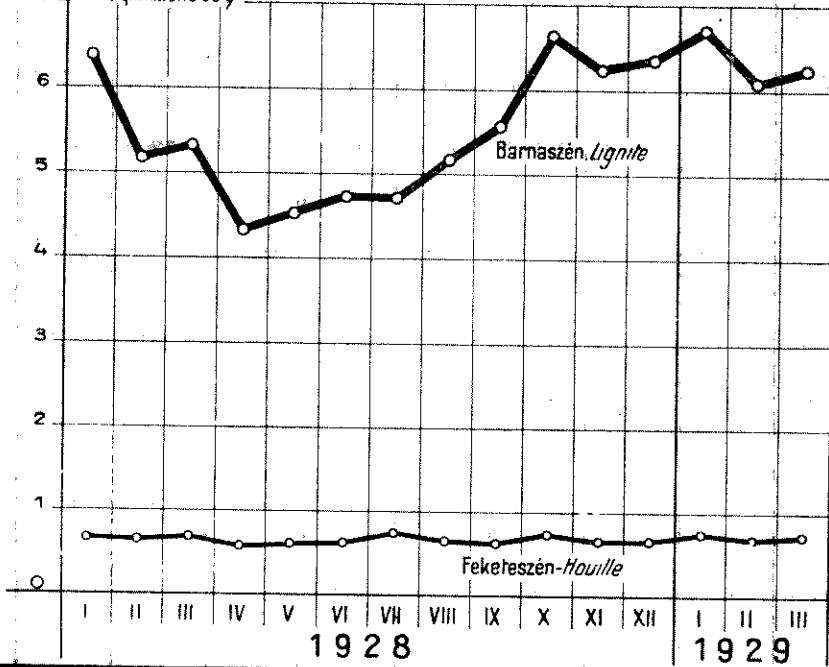
20 ezer - mille

SZÉNTERMELÉS.

Production de charbon
(Bruttó adatok Données brutes.)

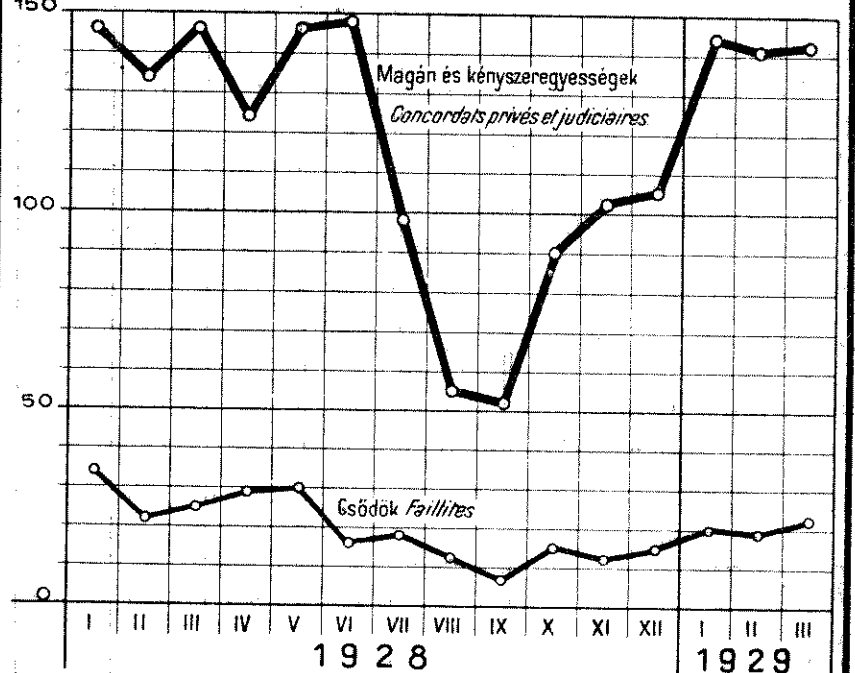
7 millió q millions de q

CSÖDÖK ÉS EGYESSÉGEK.

Failites et concordats.

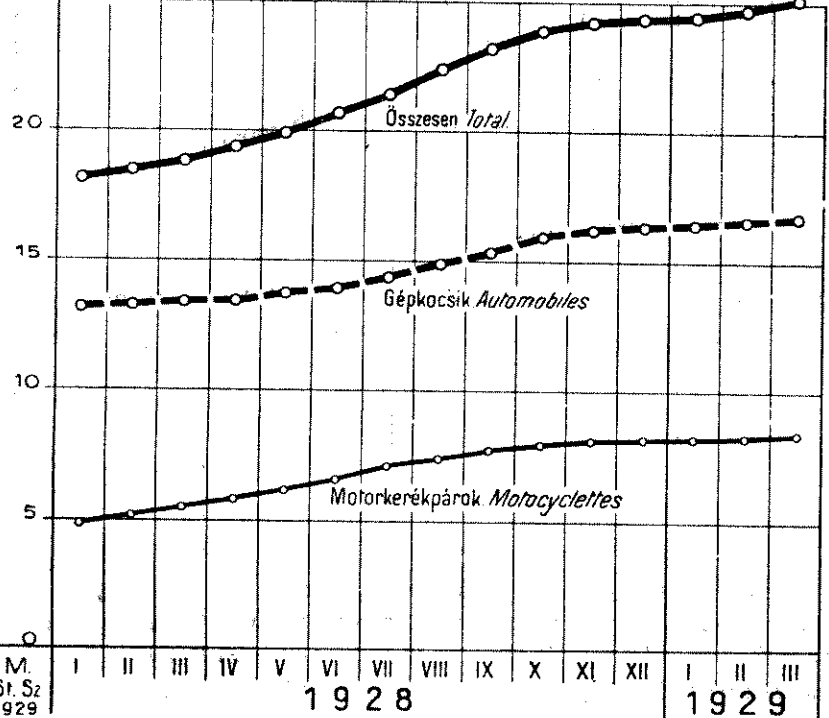
150

GÉPJÁRMŰÁLLOMÁNY.

Effectif des véhicules à moteur

25 ezer - mille

RÁDIÓENGEDÉLYESEK.

Abonnés du radio.

ezer - mille

